STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 11403

POLITISHE EKONOMYE

A. Bogdanov

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

וויסענשאַפטליכע ביבליאָטעק

אין צעהן בענד.

אונטער דער רעדאקציע
פון
דר. יצחק אייזיק הורוויטש.

פאַרלאַג „די הײם“
ניו יארק — 1919.

באַנד 7:

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

בוך ב.

א. באָגדאַנאָוו

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

אידיש: חיים האַלמשטאָק.

פאַרלאַג די היים
ניו יארק.

Copyrighted, 1920
FARLAG HEIM, INC.
New York, N. Y.

אינהאלט:

אכטער קאפיטעל:

אינדוסטריעלער קאפיטאליזם

1. די שייכות'ן פון דער געזעלשאפט צו דער אויסערליכער נאטור — — — — — — — — — — — — — 245

2. די אנטוויקלונג פון די געזעלשאפטליכע באציהונגען אין דער פראדוקציע אין דער עפאכע פון מא־נופאקטור קאפיטאליזם — — — — — — — — — — 248

א. די סאציאלע באדינגונגען פון דער אנטשטעהונג פון מאנופאקטורען — — — — — — — — — — 248

ב. די אפשטאמונג פון אינדוסטריעל־קאפיטאליסטי־שע אינטערנעמונגען און זייערע אינוויינינגסטע באציהונגען — — — — — — — — — — — 256

ג. דער עצם פון א קאפיטאליסטישער אונטערנעמונג (ארבעטס קראפט ווי א סחורה) — — — — — — — 263

ד. די ווירקונג פון די וואקסענדיגע קאפיטאליסטישע אונטערנעמונגען אויף די אפגעשטאנענע פארמען פון פראדוקציע — — — — — — — — — — 274

ה. האנדעלס קאפיטאל און אינדוסטריעלער קאפיטאל 280

3. די מיטלען פון געזעלשאפטליכער פארטיילונג פון פראדוקטען אין דער מאנופאקטור עפאכע — — — — 282

4. די פאנאנדערטיילונג פון דעם געזעלשאפטליכען פרא־דוקט צווישען די פארשיידענע קאפיטאליסטישע קלאסען 291

א. פראפיט — — — — — — — — — — — — — 291

ב. ערד־רענטע — — — — — — — — — — — — 305

ג. ארבעטס לוין — — — — — — — — — — — — 321

5. די הויפטשטריכען פון דער געזעלשאפטליכער פסיכא־לאגיע אין דעם מאנופאקטור פעריאד — — — — — 334

6. די אנטוויקלונגס־כוחות און די ריכטונג זייערע אין דעם ערשטען פעריאד פון אינדוסטריעלען קאפיטאליזם 362

ניינטער קאפיטעל:

אינדוסטריעלער קאפיטאל.

עפאכע פון מאשין־פראדוקציע.

1. די באציהונגען פון דער געזעלשאפט צו דער נאטור — 377
   א. פון וואנען נעמען זיך מאשינעם? — — — — — 377
   ב. וואס איז א מאשינע? — — — — — — — — 380
   ג. די פארשפרייטונג פון מאשין־פראדוקציע — — 388
2. די געזעלשאפטליכע באציהונגען אין דעם פעריאד פון דעם מאשין־קאפיטאליזם — — — — — — — — — — 396
   א. די אנטוויקלונג פון פשוט'ער צוזאמענארבעטונג און ארבעט צעטיילונג אינווייניג אין יעדער אונטערנעמונג — — — — — — — — — — — — 396
   ב. די אנטוויקלונג פון דער געזעלשאפטליכער ארבעטס־צעטיילונג — — — — — — — — — 401
3. די אנטוויקלונג פון פארטיילונגס מיטלען אין דעם מאשין־פעריאד פון קאפיטאליזם — — — — — — — 404
   א. דער געלט־פארקער — — — — — — — — — 404
   ב. קרעדיט — — — — — — — — — — — — 405
   ג. די אקציאנערע פארמען פון אונטערנעמונגען — 419
   ד. די בערזע — — — — — — — — — — — — 422
   ה. ספעקולאציע — — — — — — — — — — — 424
4. די פאנאנדערטיילונג פון דעם געזעלשאפטליכען פראדוקט צווישען די פארשיידענע קאפיטאליסטישע קלאסען 429
   א. פראפיט — — — — — — — — — — — — 429
   ב. רענטע — — — — — — — — — — — — 435
   ג. ארבעטס לוין — — — — — — — — — — — 439
5. די וויכטיגסטע ענדערונגען פון דער געזעלשאפטליכער פסיכאלאגיע אין דעם פעריאד פון מאשין־קאפיטאליזם 467
6. די פראצעסען פון געזעלשאפטליכען פארשריט און צוריקשריט אין דעם פעריאד פון מאשין־קאפיטאליזם — 506
   א. קריזיסען — — — — — — — — — — — — 508
   ב. פאראייניגונגען פון אונטערנעמער — — — — 524
   ג. די פאראייניגונג פון פארשיידענע צווייגען פון דער אינדוסטריע — — — — — — — — — — 533

זייט

צענטער קאפיטעל:

די סאָציאַליסטישע געזעלשאפט — — — — — — 535

1. די באַציהונגען פון דער געזעלשאפט צו דער נאטור — 537
2. די געזעלשאפטליכע באציהונגען אין דער פראָדוקציע 539
3. די פאנאנדערטיילונג פון די פראָדוקטען — — — — — 542
4. די געזעלשאפטליכע פסיכאָלאָגיע — — — — — — — 544
5. די אנטוויקלונגס כחות — — — — — — — — — 548

אכטער קאפיטעל

אינדוסטריעלער קאפיטאליזם

ד י מ א נ ו פ א ק ט ו ר ע פ א כ ע.

1). די שייכות׳ן פון דער געזעלשאפט צו דער אויסערליכער נאטור.

כמעט גאר אין אנהייב נאך פון דער אנטוויקלונג פון דער קליין־בורזשואזער געזעלשאפט האט זיך שנעלער פון אלע אפטיילען פון דער אינדוסטריע אנטוויקעלט דער האנדעל (דאס אויפזוכען פון מערק, די טראנספארטירונג פון סחורות, די איינארדענונג פון לאגערען (סקלאדען) פאר סחורות, די ארגאניזירונג פון פארקויף און איינקויף א. אז. וו.). דערמיט דערקלערט זיך, ווי עס איז שוין געווען אנגעוויזען, די אנטשטעהונג פון „האנדעלס קאפיטאל“, ד. ה. וואס אין די הענט פון דעם האנדעלס קלאס איז טיילווייז אריבערגעגאנגען די ארגאניזאטארישע ראלע אין דער געזעלשאפטליכער פראדוקציע. אין דער עפאכע פון דעם האנדעלס־קאפיטאליזם איז אויך אנגעגאנגען דיזעלביגע זאך, און דער רעזולטאט איז געווען, וואס צום סוף זיינען אלע צווייגען פון דער פראדוקציע היפש א פ ג ע ש ט א נ ע ן לפי־ערך מיט די מיטלען און די באדערפענישען פון דעם האנדעלס קאפיטאל.

מער פון אלץ, פארשטעהט זיך, איז אפגעשטאנען די ערד־ארבעט. נאר די באדינגונגען פון דער טעכניקע און פון דער גאנצער עקאנאמיקע פון דער דארף־ווירטשאפט, ווי זי האט זיך היסטאריש אויסגעבילדט, האבען דאן גופא ניט דערלאזען קיין שום שנעלען פּראגרעס: די פעאדאלע באציהונגען, ווי מיר האבען געזעהען, צייכענען זיך אויס

א. באָגדאַנאָוו

בכלל מיט א שטארקן קאנסערוואטיזם; און די באציהונגען פון לייב־אייגנטום דערצו, מיט זייער שרעקליכער אונטערדריקונג פון די ארבעטסלייט, האבן געשטיקט איטלעכן שפור פון אנטוויקלונג. דעריבער וועט וועגן ערד־ארבעט אויסקומען צו ריידן גאר באזונדער: באדייטנדיגע טעכנישע רעפארמעס זיינען אין דער עפאכע, וואס מיר שטודירן איצטער, געמאכט געווארן ניט אויף דעם דאזיגן פעלד.

די שטרעבונג צו געפינען מערק פאר דער שטאטישער אינדוסטריע האט, ווי באקאנט, געפירט דערצו מען זאל מאכן א סך ווייטע רייזעס, וואס האבן געבראכט צו דער אנטדעקונג פון לענדער, פון וועלכע די אייראפייער האבן פריהער ניט געוואוסט, און וואס האבן פארמאגט אהן א שיעור נאטור־אוצרות: מען האט אנטדעקט גאנץ אמעריקע, א היפשן חלק אפריקע, דרום־מזרח אזיע, הונדערטער גרויסע און קליינע אינזלען. נאכדעם ווי מען האט די ניי אנטדעקטע לענדער באראבעוועט, אדער טאקע אין דערזעלביגער צייט, איז אויך אנגע־גאנגען זייער קאלאניזירונג מיט דעם איבערפלוס באפעלקערונג פון אייראפע און די פראדוקטיווע עקספלואטאציע פון זייערע נאטור רייכטימער דורך דער ארבעט טיילווייז פון פרייע מענטשן, טיילווייז פון לייב־אייגענע און פון שקלאפן...

די פראדוקציע פון די ניי אנטדעקטע לענדער איז אריין אין דעם טעטיגקייטס קרייז פון דעם האנדעלס קאפיטאל. זייערע מערק האבן ארויסגעשטעלט אזא שטארקן און שנעל וואקסנדיגן נאכפרעג אויף די פראדוקטן פון דער באארבעטנדיגער אינדוסטריע, אז ער האט ניט געקאנט באפרידיגט ווערן פון דער הויזליך־קאפיטאליסטישער און בעל־מלאכה׳שער פראדוקציע, וואס איז טעכניש צעברעקלט אויף קליינע אונטערנעמונגען, און קען זיך דעריבער ניט אויסברייטערן שנעל. צו דערזעלביגער צייט, האבן די אומגעהויערע מיטלען, וואס האבן זיך צענויפגעקליבן אין דער ספערע פון האנדעל, גופא געגע־בן א מעגליכקייט פאר א געוואלדיגער אויסברייטערונג פון דער האנ־דעלס און טראנספארט אינדוסטריע, לפי־ערך נאך די באדערפענישן פון די מערק.

פאָליטישע עקאָנאָמיע

פאַר דער האַנדעלס אינדוסטריע שפּילען די פּראָדוקטען פון אַנ־דערע אינדוסטריעלע צווייגען די ראָלע פון „מאַטעריאַל“, פּונקט אַזוי ווי פאַר דער וועבער־אינדוסטריע די פּראָדוקטען פון דעם שפּינער, פאַר דער שוסטער־אינדוסטריע די פּראָדוקטען פון דעם גאַרבער א. אז. וו. ווען די שפּינער־פּראָדוקציע זאָל אין איר אַנטוויקלונג אָפּשטעהן פון דער וועבער־פּראָדוקציע, דאַן וועלען די וועבער ניט קריגען גענוג שפּין־פּאָדים, און זיי וועט אויסקומען צו פאַר׳פּטר׳ן אומזיסט אַ טייל פון זייער אַרבעטס ענערגיע, אָדער זעהן צו באַזאָרגען אַז די שפּינער־פּראָדוקציע זאָל זיך פאַרגרעסערען. פּונקט אַזאַ מין ברירה האָט גע־האַט פאַר זיך אויך דער האַנדעלס קאַפּיטאַל: אָדער אָפּשטעלען זיך אין דער אייגענער אַנטוויקלונג, אָדער זעהן אַנטוויקלען ווי געהעריג די באַאַרבעטענדיגע אינדוסטריע. און דער האַנדעלס קאַפּיטאַל האָט געהאַט גענוג כוחות אויף דורכצופירען דאָס צווייטע.

אין וואָס זשע פאַר אַ ריכטונג האָט דער האַנדעלס קאַפּיטאַל גע־דאַרפט ווירקען, כדי העכער צו מאַכען די פּראָדוקטיוויטעט פון דער באַאַרבעטענדיגער אינדוסטריע?

דער צושטאַנד פון דער אינדוסטריעלער טעכניקע איז געווען אַזאַ: די אַנטוויקלונג פון קליין־פּראָדוקציע האָט זיך שוין, קאָן מען זאָגען, פאַרענדיגט; כמעט איטלעכע מער פאַרוויקעלטע מלאכה, וואָס גיט אַרויס אַ גאַנצע רייע פּראָדוקטען, האָט זיך צעגלידערט אויף עטליכע קליינע מלאכות, וואָס איטלעכע פון זיי שאַפט פּראָדוקטען נאָר פון איין מין; עס זיינען באַשאַפען געוואָרען אינסטרומענטען די בעסטע, אין טעכנישען זינען, וועדליג אַזאַ פּראָדוקציע. ווייטער דערפון האָט די פּראָדוקציע כמעט ניט געקענט געהן, כל־זמן זי איז געבליבען בּאַ קליינע אונטערנעמונגען. מען האָט געמוזט אָרגאַניזירען גרויסע אונטערנעמונגען, וואו די אַרבעטס צעטיילונג האָט געדאַרפט אַננעמען אַ גרעסערען מאַסשטאַב לפי ערך, און פאַרוואַנדעלט ווערען פון אַ גע־זעלשאַפטליכער אין אַ טעכנישער; וואָרים באַ אַ געזעלשאַפטליכער צעטיילונג פון אַרבעט איז אַ ווייטערדיגער פּראָגרעס, באַ די געגעבענע באַדינגונגען, געווען פאַרבונדען מיט צו גרויסע שוועריגקייטען.

א. באַגדאַנאָוו

2). די אנטוויקלונג פון די געזעלשאַפטליכע באַציהונגען אין דער פּראָדוקציע אין דער עפּאָכע פון מאַנופאַקטור קאַפּיטאַליזם.

א). די סאָציאַלע באַדינגונגען פון דער אנטשטעהונג פון מאַנופאַקטורען.

נאָכדעם ווי מיר האָבען אנגעמערקט די טעכנישע הויפּט באַדינגונגען פון די ענדערונגען, וואָס זיינען פאָרגעקומען אין דער געזעלשאַפט, דאַרפען מיר איצטער אריבערגעהן צו די וויכטיגסטע **עקאָנאָמישע** באַדינגונגען פון דער אנטשטעהונג פון נייע פאָרמען אין פּראָדוקציע.

קודם כל, אזוי ווי די מאַנופאַקטור פּראָדוקציע אָרגאַניזירט זיך אין גרויסע אונטערנעמונגען, מוז זיך ממילא פריהער פאַראייניגען אין די הענט פון איינצעלנע אָרגאַניזאַטאָרען א היפּש ביסעל פּראָדוקציאָנס-מיטעל (אָדער געלט, וואָס באַ אַן אויסטויש געזעלשאַפט קען מען זיך דערמיט אַלעמאָל פאַרשאַפען פּראָדוקציאָנס-מיטלען). די האַנדעלס קאַפּיטאַליסטען האָבען געהאַט די מיטלען דערצו. לאָמיר דערמאָנען אין אַלגעמיינע שטריכען, ווי אזוי עס איז באַשאַפען געוואָרען די עשירות פון די האַנדעלס קאַפּיטאַליסטען — **דעם פּראָצעס פון דער אורשפּרינגליכער (גאָר ערשטער) אנזאַמלונג פון קאַפּיטאַלען.**

אין דער עפּאָכע פון פעאָדאַליזם און פון לייב-אייגענטום פלעגען די פעאָדאַלען אנזאַמלען גרויסע עשירות פון דער עקספּלואַטאַציע פון געצוואונגענער אַרבעט. אין דער עפּאָכע פון האַנדעלס קאַפּיטאַל פלעגען די אייראָפּייער, פאַרכאַפּענדיג און קאָלאָניזירענדיג נייע לענדער, איינשטעלען דאָרטען באַציהונגען פון לייב-אייגענטום און שקלאַפעריי, און דאָס פלעגט דורך דעמזעלביגען סאָרט עקספּלואַטאַציע פירען צו דער אנזאַמלונג פון געוואַלדיגע רייכטימער. מלחמות און

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

רויבערייען פלעגען נים זעלטען דינען פאַר אַ מיטעל ווייטער צו פאַר־איינינגען די פאַרמעגענס וואָס זיינען אזוי באַשאַפען געוואָרען.

די בעל־מלאכה'שע אינדוסטריע אין די שטעט איז געווען איינ־געשטעלט אויף אַזאַ'ן אופן, אַז זי האָט אַ לאַנגע צייט נים דערלאָזען קיין באַדייטענדיגע אַנזאַמלונג. בכלל, בײַ דעם אויסטויש צווישען דעם פויעריש־פעאָדאַלען דאָרף און דער סוחר'יש־בעל־מלאכה'שער שטאָט, האָט דער אונטערשייד פון דעם גראַד קולטור, און דערהויפּט די באַדייטענדיגע פעסטקייט פון די אינדוסטריעלע אָרגאַניזאַציעס אין שטאָט, געמוזט פירען דערצו, אַז די שטאָט האָט סיסטעמאַטיש באַ־ראַבעוועט דעם דאָרף — זי פלעגט בײַ אים אָפּקויפען די פּראָדוקטען נידעריגער פון זייער ווערט. דער האַנדעלס קלאַס, ווי דער פאַרמיטלער ביים אויסטויש, פלעגט דערביי געווינען מער פון אַלעמען, וואָרים ער פלעגט עקספּלואַטירען אי די דערשלאָגענקייט פונ'ם פויער, אי די פאַרשווענדערישקייט פון דעם פריץ (דעם פעאָדאַל). אויף אַזאַ'ן אופן פלעגט די פויערשע האָרעוואַניע פאַרוואַנדעלט ווערען אין שטאָ־טישען קאַפּיטאַל. נאָך דעם פויערטום און די פעאָדאַלען האָט דער האַנדעלס־וואוכערשער קאַפּיטאַל געמאַכט צו זיך אונטערטעניג אויך די בעל־מלאכות: די היים־אַרבעט פאָרמע פון קאַפּיטאַליסטישער פּראָ־דוקציע לאָזט איבער פאַר איטלעכען קליינעם פּראָדוצענט נאָר די נויטיגע מיטלען אויף אויפצוהאַלטען זיין אונטערנעמונג, און די איבער־מאָס אַרבעט געהט לטובת דעם האַנדעלס קאַפּיטאַל.

אזוי איז דער שטראָם דורך פאַרשיידענע וועגען אַלץ געגאַנגען צו איין ציל — דער אַנוואַקסונג פון האַנדעלס קאַפּיטאַל.

די קלענסטע ראָלע אין דעם פּראָצעס פון שאַפען יענע עשירות, וואָס האָט געלייגט דעם פונדאַמענט פאַר דעם אינדוסטריעלען קאַפּי־טאַליזם, האָט געקענט שפּילען ד י ד י ר ע ק ט ע א פּ ש פּ א ר ו נ ג פון די קליינע פּראָדוצירער, וואָס לויט דער בורזשואַזער פּאָליטישער עקאָנאָמיע זאָל דאָס האָבען געהאַט די גרעסטע באַדייטונג בײַ דער גאָר ערשטער אַנזאַמלונג פון קאַפּיטאַלען. די בורזשואַזע עקאָנאָ־מיסטען טענה'ן, אַז אַלע קאַפּיטאַלען, אָדער לפּחות, אַ טייל פון זיי שטאַמען פון דער פּערזענליכער אַרבעט פון די קאַפּיטאַליסטען גופא

א. באָנדאַנאָוו

אדער זייערע זיידעס; זיי זיינען געווען שפּאָרעוודיגע מענטשען, פלעגען זיי פאַרניצען ניט אַלץ וואָס זיי האָבען פאַרדינט, און דאָס וואָס זיי פלעגען אַנקלייבען פלעגען זיי איבערגעבען זייערע יורשים; יענע האָבען דערצו צוגעגעבען זייערע אייגענע שפּאָרונגען און אז. וו. די נאַרישקייט פון אַזאַ פאָרשטעלונג ווערט גלייך קלאָר, ווען מען זאָל פאַרגלייכען די מורא'דיגע קאַפּיטאַלען פון די אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען מיט די אָפּגעשפּאָרטע גראָשענס, וואָס דער קליינער פּראָדוצירער האָט פּאַקטיש געקענט האָבען, אַפילו בא די גינסטיגסטע באַדינגונגען.

ווייטער, די גרויס פּראָדוקציע פון מאַנופאַקטורען האָט זיך גענויטיגט אין געניטע אָרגאַניזאַטאָרען, וואָס זיינען דורכ'ן לעבען גופא צוגעגרייט פאַר אַזאַ ראָלע. דער קלאַס האַנדעלס קאַפּיטאַליסטען האָט געקענט באַפרידיגען אָט די פאָדערונג. ניט ריידענדיג שוין פון דעם, וואָס דער האַנדעלס קאַפּיטאַליסט איז געווען דער אָרגאַניזאַטאָר פון זיין אייגענער האַנדעלסווירטשאַפט, וואָס אין דורכשניט איז דאָס געווען גיכער אַ גרויסע אונטערנעמונג, איידער אַ קליינע, — איז דער שפּעטערדיגער אינדוסטריעלער קאַפּיטאַליסט געווען צוגעגרייט צו זיין נייער טעטיגקייט נאָך דורך אַן אַנדער אופן — ער האָט פאַרכאַפּט אין זיינע הענט אַ היפּשען חלק אין דער אָרגאַניזאַציאָנס אַרבעט בא דער אָנפירונג פון די קליינע אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען; ווי עס איז שוין באַוויזען געוואָרען, האָט דעם האַנדעלס קאַפּיטאַליסט געהערט די העכסטע אויפזיכט און קאָנטראָל איבער דער פּראָדוקציע פון אַ סך קליינע אונטערנעמונגען, וואָס זיין קאַפּיטאַל האָט פאַראייניגט לויט דער „היים אַרבעט סיסטעמע פון קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע“.

ווייטער, די אַרבעט גופא אין די ריין־קאַפּיטאַליסטישע אונטערנעמונגען ווערט דורכגעפירט דורך ג ע ד ו נ ג ע נ ע א ר ב ע ט ע ר. ניט קיין לייב־אייגענער און ניט קיין שקלאַף קענען ניט זיין קיין געדונגענע אַרבעטער, ווארים זיי האָבען ניט קיין דעה איבער זייער אַרבעטס קראַפט, מחמת זי געהערט ניט צו זיי, נאָר צו דעם באַלעבאָס זייערען; נאָר אַ פּ ע ר ז ע נ ל י ך פ ר י י ע ר

ארבעטער איז א זעלבשטענדיגער באַלעבאָס איבער זיין ארבעטס קראַפט און קען זי פאַרקויפן.

א פרייער ארבעטער וועט אבער ניט געהן פאַרקויפן זיין ארבעטס קראַפט, כל־זמן ער האָט עפּעס אַנדערע מיטלען צום לעבען. אויב ער פאַרמאָגט די נויטיגע פּראָדוקציאָנס מיטלען — אינסטרומענטען, מאַ־טעריאַלען, א וואַרשטאַט — וועט ער ניט געהן פאַרדינגען זיך אויף פרעמדע ארבעט, און וועט בעסער פירען זיין אייגענע אונטערנעמונג. הייסט עס, אז דער אינדוסטריעלער קאַפּיטאַל דאַרף האָבען אז ארבע־טער, וואָס אַליין פאַרמאָגט ער ניט קיין פּראָדוקציאָנס מיטלען, אדער ווי מען זאָגט געוויינטליך, ער איז „פריי" פון זיי.

א מענטש, וואָס איז פריי פון פערזענליכער אָפּהייננגינקייט און פון פּראָדוקציאָנס מיטלען, הייסט א פּראָלעטאַריער.

די באַפרייאונג פון די פויערים פון דער ערד און פון די באַציהונ־גען פון לייב־אייגענטום, וואָס איז פאָרגעקומען אין א גרויסער מאָס צום סוף מיטעלאַלטער און אין אָנהייב פון דער נייער צייט (אין דער שפּעטסטער עפּאָכע פון האַנדעלס קאַפּיטאַליזם), איז געווען דער הויפּט קוואַל פון וואַנען עס האָט זיך גענומען דער פּראָלעטאַריאַט.

נאָך פריהער, איידער די באַפרייאונג איז פאָרגעקומען פאָרמאַל, אויפ'ן געזעצגעבערישען אופן, פלעגט שוין דאָס לעבען פאַקטיש פאַר־ווירקליכען עס אין א גרויסער מאָס, אין דער פאָרמע פון מאַסענוויזע אַנטלויפען פון דער ערד. דאָס וואָס די פעאָדאַלען האָבען אזוי העפ־טיג געעקספּלואַטירט די לייב־אייגענע האָט אָפט, ווי עס איז שוין געווען אָנגעוויזען, געפירט דערצו, אז פון דער פויערשער באַלעבאַטיש־קייט פלעגט ווערען לחלוטין א תל, און די לאַגע פון די פויערים, וואָס זיינען געווען צוגעבונדען צו דער ערד, איז געוואָרען אומדערטרעגליך. אין דאַרף בלייבען דאָן נאָר די מער פּאַסיווע נאַטורען, וואָס קענען זיך איינלעבען מיט דעם אַלץ וואַקסענדיגען דרוק פון אויסען, און מיט די טראַדיציעס איינווייניג אין דער משפחה, וואָס דריקען אויך ניט ווייניגער. מענטשען אבער מער טעטיגע, פון דעם ענערגישען סאָרט— אזעלכע, פאַרשטעהט זיך, איז פאַראַן ווייניגער — פאַרלאָזען דעם דאָרף. א היפּשער טייל זייערע ווערען בראָדיאָגעס אהן א היים;

און די איבעריגע, וואס ווילען לעבען פון ערליכער ארבעט, לאָזען זיך אין שטאָט אריין.

די פאָרמאַלע באפרייאונג פון די פויערים האָט נאָר גרינגער געמאַכט און האָט פארשנעלערט די באשאפונג פון פּראָלעטאריאט. אין ענגלאנד, וואו עס איז גאָר ניט געווען קיין אַלגעמיינער מלוכה אקט פון באפרייאונג, איז דאָס לייב־אייגענטום פארשוואונדען פון זיך אליין, — טיילווייז דורך דעם ענערגישען ווידערשטאַנד פון די פויערים און טיילווייז ווייל געדונגענע ארבעט לוינט זיך בעסער איידער די ארבעט פון לייב־אייגענע. דאָרטען האָט דעם אָפּהיינגיגען פויער פאר־ביטען טיילווייז דער רענדאר (ארענדאטאָר), טיילווייז דער געדונגענער ארבעטער און האלב־ארבעטער — האלב־באַלעבאָס. האָט דער ארענ־דאטאר שלעכט געצאָלט, פלעגט אים דער ערד־אייגענטימער (לענד־לאָרד) פארטרייבען און איבערגעבען די ארענדע אַן אַנדערען. אזוי פלעגט די ארענדע אריבערגעהן אין די הענט פון די מער פאָרמעגליכע ארענדאטאָרס, וואס האָבען געצאָלט מער און פּינקטליכער. דערביי פלעגען אַ סך פויערים אָפּגעריסען ווערען פון דער ערד.

אַ גרויסע ראָלע אין דער אַנטוויקלונג פון לאנדלאַזיגקייט צווישען די פויערים האָט געשפּילט די „אָפּצאַמונג" פון די לענדערייען פון דער דאָרפישער געמיינדע — אַ זאַך, וואָס איז פארגעקומען אין ענגלאַנד און אויך אין אַנדערע לענדער פון מערב־אייראָפּע. שטרעבענדיג צו פארגרעסערען זייערע הכנסות און שטיצענדיג זיך אויף פאָרמאַלע רעכטען, דאָס הייסט אין דער'אמת'ן — אויף רויע געוואַלט, פלעגען די ערד־אייגענטימער אָפּנעמען באַ די פויערשע געמיינדעס די ערד, וואָס די געמיינדע פלעגט פון לאַנג אָן באארבעטען. מען קען זיך פארשטעלען, אויף וויפיל אַזאַ עקספּראָפּריאַציע פלעגט ארונטערשלאָ־גען די פּויערשע באַלעבאַטישקייט און פלעגט מיטהעלפען צו פאר־וואַנדלען די פויערים אין פּראָלעטאריער.

אויב דעם ערד־אייגענטימער פלעגט זיך בעסער לוינען צו פאר־בייטען די פויערשע ערד־ארבעט אויף פיצוכט, פלעגט ער פּשוט פאר־טרייבען אַלע פויערים פון זיינע ערד און פלעגט אַנשטאָט זיי באַזעצען בהמות, ארום וועלכע מען האָט געדאַרפט האַלטען נאָר אַ קליינע צאָל

געדונגענע ארבעטער. אזוי איז עס דערהויפט געווען אין ענגלאנד אין 16—17טען יאָרהונדערט, ווען איבער דעם שטארקען נאכפרעג מצד דער האלענדישער, און נאכדעם מצד דער ענגלישער וואל־אינדוסטריע, וואס האט געהאלטען אין איין וואקסען, האט זיך דער מקח פון וואל שטארק געהויבען. האדעווען שעפסען איז געווארען זעהר א גוט געשעפט, און די פריצים האבען זיך ענערגיש גענומען צו מאכען פון די פויערשע פעלדער אז ארט פאר פאשע — אנשטאט הונדערטער טויזענטער פויערים האט מען באזעצט מיליאנען שאף.

טאקע אין ענגלאנד — דעם לאנד, וואו דער אינדוסטריעלער קאפיטאליזם האט זיך אנטוויקעלט אמשטארקסטען און אמשנעלסטען — איז אנגעגאנגען אמשטארקסטען די אנטוויקלונג פון ערדלאזיגקייט צווישען די פויערים. דארטען האט זיך דער פראצעס געצויגען העכער 300 יאר (דערהויפט אין 16—18טען יאָרהונדערט.), און עס איז דערגאנגען אזוי ווייט, אז פויערים־באלעבאטים זיינען כמעט גאר פארשוואונדען — די גאנצע ערד איז היינט אין די הענט פון די לענדלארדס.

ווייטער, נאך א קוואל פון פראלעטאריער האט זיך געעפענט, ווי עס איז שוין דערוויזען געווארען, פון דעם וואס די קעניגען און פירשטען האבען געקאנפיסקירט דאס גלח'עשע אייגענטום און דאס אייגענטום פון די האנטווערקער־קארפאראציעס, פון וואס א מאסע ארעמעלייט, וואס יענע אינסטיטוציעס פלעגען פריהער אויסהאלטען, זיינען איצטער געבליבען ווי אויפ'ן וואסער. פונקט אזא באדייטונג האט אויך געהאט, וואס די פעאדאלען האבען פאנאנדערגעלאזען די גרויסע צאל פון זייער הויף־דינערשאפט. דאס איז געווען אן אומפארמיידליכער רעזולטאט פון דער ענדערונג אין דער פסיכאלאגיע פון די פעאדאלען. וואס איז געקומען מיט דער אנטוויקלונג פון געלטווירטשאפט בכלל, און בפרט מיט דער אנטוויקלונג פון האנדעלס קאפיטאל. פריהער איז די הויפט קראפט פון דעם פעאדאל באשטאנען אין דער גרויסער צאל מענטשען, וואס זיינען אים געווען אונטערטעניג, האט ער נאטירליך געשטרעבט ארומצורינגלען זיך מיט וואס א גרעסערער סוויטע; בפרט נאך אז בא א נאטוראלער ווירטשאפט איז ניט געווען וואו אהין צו טאן די איבערמאס פראדוקטען פון דער

א. באָגדאַנאָוו

פעאָדאַלער באַלעבאַטישקייט, סיידען צו קאָרמענען דערמיט, א הויף־דינערשאפט און אנדערע פּאַראַזיטען (למשל, גראַף וואַרוויק, דער "קעניג מאַכער", וואָס האָט געלעבט אין ענגלאַנד צום סוף פון 15־טען יאָרהונדערט, פלעגט טאָג־איין טאָג־אויס קאָרמענען אויף זיין חשבון 30,000 מענטשען). ווען אָבער די הויפּט קראַפט פון דעם פעאָדאַל איז גאָר געוואָרען געלט, האָט ער פאַנאַנדערגעלאָזען די „מענטשען".

די פאַראַרעמטע קליינע בעל־מלאכות זיינען געווען א קוואַל פון פּראָלעטאַריאַט, וואָס איז וויכטיג ניט אזוי לויט דער צאָל, ווי לויט זייער קוואַליטעט: אין די געוועזענע בעל־מלאכות האָט דער אינדוסטריעלער קאַפּיטאַל געהאַט פאַר זיך אַן אויסגעלערענטע ארבעטס קראַפט, וואָס האָט לכתחילה שוין געטויגט פאַר סיסטעמאַטישער ארבעט, און וואָס האָט זיך לייכט צוגעפּאַסט פאַר די צוועקען פון קאַפּיטאַל; די פּראָלעטאַריער אָבער, וואָס זיינען געלאָפען פון דאָרף, די פּראָלעטאַריער־בראָדיאַגעס, פּראָלעטאַריער־בעטלערס, פּראָלעטאַריער, וואָס זיינען אַרויסגעקומען פון דעם פּאַראַזיטען קלאַס הויף־דינער, — די אַלע האָט מען נאָך ערשט געדאַרפט אויסלערנען, צופּאַסען זיי מיט גרויסע אָנשטרייגונגען. די צאָל פאַראַרעמטע קליינע בעל־מלאכות איז לכתחילה געווען לפי־ערך קליין; נאָכדעם אָבער נעמט זי שטאַרק וואַקסען, ווען דעם האַנטווערקער קומט אוים צו קאָנקורירען מיט דער גרויס־קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע, וואָס האַלט אין איין אַנטוויקלען זיך.

אויך אַזאַ באַדייטונג, ווי איינער פון די קוואַלען פון דעם אַרבעטער פּראָלעטאַריאַט אין די מאַנופאַקטורען, האָבען געהאַט די האַנטווערקער געזעלען און לער־יונגען, די געדונגענע אַרבעטער פון די קליינע האַנטווערקער אונטערנעמונגען.

אזוי איז אויף פאַרשיידענע אופנים פאַרגעקומען „די גאָר ערשטע אנזאַמלונג פון געדונגענער אַרבעטס קראַפט", וואָס איז נויטיג געווען פאַר דער אַנטשטעהונג און אַנטוויקלונג פון דעם אינדוסטריעלען קאַפּיטאַליזם.

דער סטיכיישער כאראקטער פון דער געזעלשאפטליכער אנטוויק־לונג באַ די אויסטויש באציהונגען ווייזט זיך ארויס, אגב, אין דעם פאקט, וואס „די אורשפרינגליכע אנזאמלונג פון געדונגענער ארבעטס קראפט" איז פארגעקומען אין א מאס, וואס איז געווען ניט ווערליג די באדערפענישען פון דעם אינדוסטריעלען קאפיטאל. נאר פלעגט זיי געוויינטליך ווייט אריבערשטייגען. אזוי, איז אין ענגלאנד אין 16—17 יארהונדערט געווען הונדערטער טויזענטער מענטשען, וואס די אינדוסטריע איז ניט געווען בכוח אריינצונעמען. זיי זיינען געווען געצוואונגען צו פירען א לעבען פון בראדיאגעס, פאראזיטען, און זיינען געווען אן ערנסטע געפאר פאר דער געזעלשאפטליכער רוהיגקייט. מען פלעגט אננעמען אנקעגען זיי די שטרייננגסטע מיטלען: מען פלעגט זיי שטעמפלען, שמייסען, אפשניידען די אויערען, און אויב זיי זיינען געווען שטארק איינגע'עקשנ'ט, פלעגט מען זיי אפילו הייגען. — דאס אלץ האט אבער קנאפ וואס געהאלפען. אין תוך, האבען אט די אלע מיטלען געהאט די באדייטונג, וואס זיי האבען געדיסציפלינירט דעם היימלאזען פראלעטאריאט פאר די באדערפענישען פון דעם וואק־סענדיגען קאפיטאליזם, זיי האבען דערצויגען די הפקר'דיגע עלעמענ־טען פון דער געזעלשאפט אין דער ריכטונג, וואס האט געשטימט מיט די שטרעבונגען פון די נייע ארגאניזאטארישע קלאסען. איבעריגענס, ניט אלעמאל פלעגט מען זיך נעמען פאר אזעלכע ווירקונגס מיטלען. צום סוף 16טען יארהונדערט האט די ענגלישע רעגירונג ארויפגעלייגט א שטייער אויף די העכערע קלאסען לטובת די ארעמעלייט; און געטאן האט מען עס כדי, דורך אט דעם געזעצליכען פאראזיטיזם, צו פארזיכערען דאס ערד־אייגענטום און דעם קאפיטאל פון דעם אומגע־זעצליכען פאראזיטיזם אין זיינע גרעבסטע פארמעס, — ווי רויבעריי, גנבה א. ד. גל., — און אויך כדי ניט צו דערלאזען, אז עס זאלען אויסשטארבען ארבעטער, וואס קענען אמאל צוניץ קומען פאר דעם קאפיטאל.

אין די עטליכע לענדער, וואו דאס לייב־אייגענטום האט זיך אויפ־געהאלטען זעהר א לאנגע צייט, דארט האט דער אינדוסטריעלער קאפי־טאל, פארקערט, געליטען די ערשטע צייט פון דעם, וואס עס האט אויס־

געפעלט פרייע אַרבעטס קראַפט. צופּאַסענדיג זיך צו די באַדינגונגען, האָט דאָרט דער אינדוסטריעלער קאַפּיטאַל איינגעפירט מאַנופאַקטור מיט דער אַרבעט פון לייב־אייגענע; די חסרונות אָבער פון דער אומפרייער אַרבעט האָבען זיך באַ דעם פאַל אַרויסגעוויזען אַזוי שטאַרק, און די פּראָדוקטיוויטעט איז געווען אַזוי שוואַך, אַז די קאַפּיטאַליסטען אַליין זיינען געווען געצוואונגען צו ווענדען זיך מיט פּעטיציעס צו דער רעגירונג, מען זאָל באַפרייען זייערע פּויערים.

אַזוי איז געווען אין רוסלאַנד.

צוגעגרייטע אָרגאַניזאַטאָרען, אַ געוויסע אָנזאַמלונג פון קאַפּיטאַלען און פון געדונגענער אַרבעטס קראַפט — דאָס איז דער סכום באַדינגונגען, באַ וועלכע עס איז מעגליך דער אינדוסטריעלער קאַפּיטאַליזם.

ב). די אָפּשטאַמונג פון אינדוסטריעל־קאַפּיטאַליסטישע אונטערנעמונגען און זייערע אינווייניגסטע באַציהונגען.

די שטוביגע קאַפּיטאַליסטישע פּראָדוקציע איז געווען אַ נאַטירליכער איבערגאַנג פון זעלבשטענדיגער קליין־פּראָדוקציע צום אינדוסטריעלען קאַפּיטאַליזם. דער בעל־מלאכה אָדער דער פּויער, וואָס האָט שוין אָנגעוואָרען אַ היפּשען חלק פון זיין זעלבשטענדיגקייט, וואָס איז שוין פּאַקטיש אונטערגעוואָרפען אונטער דעם אָרגאַניזאַטאָרשען קאָנטראָל פון דעם האַנדעלס קאַפּיטאַל, וואָס דער לעצטער עקספּלואַטירט אים שוין, — פאַרלירט שוין גאַנץ לייכט דאָס איבעריגע ביסעל זעלבשטענדיגקייט און ווערט פּשוט אַן אַרבעטער אַן אויספאָלגער אין דער אינדוסטריעל־קאַפּיטאַליסטישער אונטערנעמונג.

דער האַנדעלס־קאַפּיטאַליסט האַלט באַ זיך אין האַנט דעם מזל פון אַ סך קליינע באַלעבאַטעשקייטען, וואָס ער שטעלט זיי צו די רויע מאַטעריאַלען (אַמאָל אפילו אינסטרומענטען אויך) און קויפט אויף זייערע פּראָדוקטען. פון אים הייגגט עס אָפּ צו מאַכען אינגאַנצען אַן עק מיט דער כלומר׳שטער זעלבשטענדיגקייט פון אָט די ווירטשאַפטען. ווען נאָר אים וועט זיך דאָס לוינען. ווען דער נאָכפרעג

אויף די פּראָדוקטען ווערט גרעסער, וואָלט דער האַנדעלס קאַפּיטאַליסט גרייליך וועלען פאַרגרעסערען די פּראָדוקציע; קען ער דאָס אָבער ניט טאָן מחמת דעם קליינליכען כאַראַקטער פון די אונטערנעמונגען, וואָס געפינען זיך אונטער זיין האַנט, און דערהויפּט מחמת זייער אויסערליכער זעלבשטענדיגקייט, וואָס איבער דעם ווירקט דער קאַ־פּיטאַליסט אויפ׳ן גאַנג פון דער פּראָדוקציע נאָר מן הצד, דורך דער ענדערונג פון די פּרייזען אויף מאַטעריאַלען און די פּראָדוקטען. דאָס הערט אויף דער קאַפּיטאַליסט צו באַפרידיגען זיך מיט דער פריהער־דיגער סיסטעמע.

די אַלע פּראָדוצירער, וואָס געפינען זיך אונטער דעם קאַפּיטאַ־ליסט׳ס האַנט, ווערען פאַראייניגט אין איין ווארשטעט וואָס איז שייך צו אים; דאָרטען אַרבעטען זיי מיט פּראָדוקציאָנס מיטלען וואָס זיינען זיין אייגענטום, און שפּילען די ראָלע פון אַרבעטער אויספאָלגער, אינגאַנצען אונטער זיין אָרגאַניזאַטאָרישער מאַכט. דאָס זיינען די הויפּט שטריכען פון אינדוסטריעל קאַפּיטאַליסטישע אונטערנעמונגען, וואָס האָבען זיך לכתחילה באַוויזען אין דער פאָרמע פון מאַנופאַקטורען. ווען מען טראַכט זיך אַריין אין אָט די שטריכען, איז ניט שווער איינ־צוזעהן, אַז זיי האָבען זיך שוין אָנגעמערקט אין דער ווירטשאַפט פון דעם צעך־האַנטווערקער פון מיטעלאַלטער, וואו די געזעלען און לער־יונגען זיינען געווען אין אַזאַ שייכות צו דעם מייסטער, ווי די שפּעטער־דיגע געדונגענע אַרבעטער צום קאַפּיטאַליסט; דער הויפּט אונטער־שייד באַשטעהט נאָר אין דער גרויס פון דער אונטערנעמונג און אויך אין דעם, וואָס דער מייסטער דער האַנטווערקער האָט, אחוץ דער אָרגאַניזאַטאָרישער אַרבעט, געמוזט טאָן אויך די אַרבעט גופא, און דער קאַפּיטאַליסט איז נאָר אַן אָרגאַניזאַטאָר.

דער איבערגאַנג צו דער נייער סיסטעמע לוינט זיך פאַר דעם קאַפּיטאַליסט ניט נאָר דערפאַר, וואָס דאָס מאַכט אים פאַר׳ן פול־שטענדיגען באַלעבאָס און דירעקטען אָרגאַניזאַטאָר פון דער פּראָדוק־ציע, — דאָס לוינט זיך אים בעסער אויך דערפאַר, וואָס דאָס פאַר־קלענערט היפּשליך די הוצאות אויף דער פּראָדוקציע — די אויסגאַבען אויפ׳ן ווארשטעט, אויף באַלייכטונג, באַהייצונג, הוצאות אויף איינ־

א. באָגדאַנאָוו

סטרומענטען. איין גרייסער װאַרשטעט אויף 20 אַרבעטער קאָסט אַ
סך װייניגער, איידער 20 קליינע מיט איין אַרבעטער אין איטלעכען;
און אפילו ווען די טעכנישע צעטיילונג פון אַרבעט איז נאָך דאָרטען
ניט איינגעפירט, דאַרף מען פונדעסטוועגען אַלץ טאַקע ניט האָבען
קיין גאַנצען גאַנג אינסטרומענטען פאַר איטלעכען, ווי דאָס איז נויטיג
ווען מען אַרבעט אין באַזונדערע װאַרשטעטען. — די צייט פון דער
אַרבעט קען מען גרינג איינטיילען אַזוי, אַז ווען איינער אַרבעט מיט
איין אינסטרומענט, אַרבעט דער אַנדערער מיט אַ אַנדער אינסטרו-
מענט, און דערנאָכדעם בייטען זיי זיך, אַזוי אַז די אינסטרומענטען
ליגען קיינמאָל ניט ליידיג. אין מאַטעריאַלען איז אויך פאַראַן אַ גע-
ווינס: עס קאָסט װייניגער צוצושטעלען זיי אין גרויסע מאַסען אין
װאַרשטעט אַריין, מען קען לייכטער אויסניצען די רעשטען און אָפּפאַל,
וואָס קלייבען זיך אַן אין אַ גרויסער צאָל, און אַז. וו.

אַ וויכטיגע שטערונג בײַ דער אַנטשטעהונג פון מאַנופאַקטורען
איז געווען אין די פּריווילעגיעס פון די בעל־מלאכה'שע צעכען. ווי
עס איז שוין געווען אָנגעוויזען, האָבען די צעכען געהאַט אין די שטעט
אַ מאָנאָפּאָליע אויף דער פּראָדוקציע, און די תקנות פון די צעכען
פלעגען שטרייננ באַגרעניצען די צאָל געדונגענע אַרבעטער — געזעלען
און לער־יונגען — אין איטלעכער אונטערנעמונג, און פאַר דער העכ-
סטער נאָרמע פלעגט מען באַשטימען זעהר אַ קליינע צאָל אַזעלכע.
דער אינדוסטריעלער קאַפּיטאַל איז אָבער געווען בכּוח אַן עצה צו
געבען זיך מיט אָט דער שטערונג, און טיילוויז האָט ער זי אינגאַנצען
אויסגעמיטען.

ערשטענס, פלעגט מען די מאַנופאַקטורען איינאָרדענען אין אַזעל-
כע ערטער, וואו די צעכען האָבען קיינמאָל ניט געהאַט קיין פּריווי-
לעגיעס, דאָס הייסט אין דערפער, און אויך אין נייע געגרינדעטע שטעט,
וואו די צעכען אָרדענונג איז ניט איינגעפירט געוואָרען, אָדער אין די
פאָרשטעט פון די אַלטע שטעט, וואו די תקנות פון די צעכען האָבען
געוויינטליך ניט געהאַט קיין רשות.

ווייטער, די פּריווילעגיעס פון די צעכען האָבען ביסלעכוויז אָנ-
געהויבען פאַלען אויך אין די שטעט, וואו זיי זיינען יאָ געווען. די

פאָליטישע עקאָנאָמיע

שנאה פון דעם אינדוסטריעלען און האנדעלס קאפיטאל צו די צעכען האט זיך אפגעשפיגעלט אויף דער פאליטיק פון מלוכה. די קעניגען האבען געשטיצט די מאנופאקטורען, ווײלע זײ האבען אין זײ געפונען א רײכען קוואל פון מלוכה הכנסות. פלעגען זײ דעריבער אפט דער־לויבען אײנצואָרדענען מאנופאקטורען אפילו אין די צעכאווע שטעט, אפנעמענדיג, הייסט עס, בא די צעכען זײער מאנאפאליע אויף דער פראדוקציע.

ענדליך, מיט דער אנטוויקלונג פון מאנופאקטורען, באווייזט זיך צווישען די צעכאווע מייסטערס גופא א שטרעמונג צו פארוואנדלען דעם האנטווערקערשען ווארשטעט אין א מאנופאקטור. אין דער שווע־רער קאנקורענץ מיט'ן אינדוסטריעלען קאפיטאל, האבען די באשטי־מונגען פון די צעך תקנות, וואס באגרעניצען די צאל געזעלען און לער־יונגען, געפענטעט די מייסטערס הענט און פיס. די מער פאר־מעגליכע בעל־מלאכות האבען געזעהען וואס ווייטער אלץ מער ארויס־דרייען זיך פון אט די תקנות, אדער גאר אינגאנצען אפשאפען זײ. ווען אזעלכע אנשטרייננגונגען פלעגען זיך איינגעבען, און די צאל גע־דונגענע ארבעטער אין אײנצעלנע ווארשטעטען פלעגט שטארק אויס־וואקסען, איז דער איבערגאנג פון האנטווערק צו מאנופאקטור שוין געווען זעהר א לייכטער און א נאטירליכער.

אין תוך גענומען, קומט פאר אין דער אגראר ווירטשאפט, פונקט אזוי ווי אין דער באארבעטענדיגער ווירטשאפט, פונקט אזא פארענ־דערונג פון דער פראדוקציאנס פארמע, ווען דער קאפיטאליסט, אנ־שטאט צו עקספלואטירען דאס פויערטום ווי אן אויפקויפער צי א פראצענטניק, הייבט אליין אן צו פירען א לאנד־ווירטשאפט מיט געדונגענע ארבעטער אויף זיין אייגענער ערד, אדער אויף ערד וואס ער נעמט אין ארענדע. נאר מחמת באזונדערע אורזאכען, קומט גע־וויינטליך פאר אט די פארענדערונג אין דער ערד־ארבעט שפעטער און לאנגזאמער, און די פארמע פון ארבעט צעטיילונג, וואס איז כא־ראקטעריסטיש פאר די מאנופאקטורען, אנטוויקעלט זיך דא זעהר אין א שוואכער מאס; דעריבער וועט וועגען קאפיטאליסטישער אגראר ווירטשאפט אויסקומען צו ריידען באזונדער.

א. באַגדאַנאָוו

אויף דעם ערשטען שטאַפּעל פון מאַנופאַקטור זיינען נאָך אַלע אַרבעטער ביים קאַפּיטאַליסט אייגענטליך דיזעלביגע בעל־מלאכות וואָס פריהער: איטלעכער מאַכט די גאַנצע אַרבעט, ווי פריהער דער זעלבשטענדיגער קליינער פּראָדוצירער. מיט דער ווייטערדיגער אַנטוויקלונג אָבער, פירט די מאַנופאַקטור צו אַן אַנדערער, אַ העכערער און מער אויסגעבעסערטער פאָרמע אין דער טעכניקע פון האַנט־אַרבעט — צו דער מאַנופאַקטור פאָרמע פון אַרבעט צעטיילונג. אין פאַר־שיידענע פאַלען פלעגט עס פאָרקומען אויף צוויי באַזונדערע אופנים.

פון די אַלע אַרבעטער ביים קאַפּיטאַליסט, וואָס מאַכען דיזעלביגע אַרבעט, גיט זיך איינעם בעסער איין איין טייל פון דער אַרבעט, דעם אַנדערען — אַן אַנדער טייל און אַז. וו. פריהער אָדער שפּעטער קומט דער אונטערנעמער צום געדאַנק, אַז עס לוינט זיך בעסער צו געבען איטלעכען אַרבעטער יענעם טייל פון דער אַרבעט, אויף וועלכען ער איז אַ גרעסערער בריה. לכתחילה קומט נאָך פונדעסטוועגען אויס איטלעכען אַרבעטער דורכצופירען אַ היפּש ביסעל גאַנץ פאַרוויקעלטע אָפּעראַציעס; אָבער דערנאָכדעם, ווען די צאָל אַרבעטער פאַרגרעסערט זיך, איז שוין פאַראַן אַ מעגליכקייט איינצוטיילען אויף איטלעכענס חלק אַלץ אַ פּשוט׳ערע און קלענערע אַרבעט. אַזוי דערגרייכט די אַרבעט צעטיילונג צו אַזאַ מדרגה, ווי מען האָט עס געקענט זעהן, למשל, אין דער נאָדעל־מאַנופאַקטור, וואו איטלעכע נאָדעל פלעגט דורכגעהן דורך די הענט פון 72 אַרבעטער.

די מאַנופאַקטור פאָרמע פון אַרבעט צעטיילונג טרעט דאָ אַרויס ווי אַ פאַרזעצונג פון דער געזעלשאַפטליכער צעטיילונג פון אַרבעט, ווי די ווייטערדיגע צעגלידערונג פון יענע אַרבעטען, וואָס זיינען פריהער געווען איינגעטיילט אין דער געזעלשאַפט צווישען באַזונדערע בעל־מלאכות.

אין אַנדערע פאַלען איז די מאַנופאַקטור פאָרמע פון אַרבעט צעטיילונג געגאַנגען אויף אַן אַנדער וועג. פאַראַן אַזעלכע פּראָדוקציעס, וואו עס מוזען זיך לכתחילה באַטייליגען עטלעכע פאַרשיידענע בעל־מלאכות. אַזוי איז, למשל, די פּראָדוקציע פון קאַרעטעס. כדי צו מאַכען איין קאַרעט מוזען זיך באַטייליגען: אַ טעסלער, אַ סטאָלער,

אַ שמיד, אַ שלאָסער, אַ רימער, אַ שפּאָלירער, אַ גלעזער און אַז. וו. דעם קאַרעטניק קומט אויס צו באַשטעלן בײַ אַמאָל די אַלע בעל־מלאכות פאַרשיידענע טיילן פון דער אַרבעט, און אַליין דאַרף ער נאָר צוזאַמענשטעלן אַמאָל די טיילן און מאַכן די לעצטע באַפּוצונג פון דער גאַנצער קאַרעטע. כדי צו פירן אַזאַ געשעפט האָט מען געדאַרפט האָבן גאַנץ היפּשע מיטלען. דעריבער איז קיין וואונדער ניט, וואָס אַזעלכע מייסטערס־אויפקויפער נעמען אַריין מיט דער צייט אין זייער האַנט די איבעריגע מייסטערס, און שפּילן אַ ראָלע פון האַנדעלס קאַפּיטאַליסטן; נאָכדעם, ווען זיי פאַרוואַנדלען זיך שוין אין אינדוסטריעלע קאַפּיטאַליסטן, קלייבן זיי זיי שוין צונויף אין זייער מאַנופאַקטור ווי געדונגענע אַרבעטער.

דאָ, חייסט עס, טראַגט אַריבער דער קאַפּיטאַליסט צו זיך אין מאַנופאַקטור אַריין אַ פאַרטיגע געזעלשאַפטליכע צעטיילונג פון אַרבעט, פאַראייניגענדיג די צעשיידטע עלעמענטן אין איין וואַרשטעט; דערבײַ ווערט דער טעטיגקייט־קרייז פון איטלעכן אַרבעטער פאַרשמעלערט: דער שלאָסער, דער שמיד, דער סטאָלער — מוזן זיך באַגרעניצן נאָר מיט די טיילן פון זייער מלאכה, וואָס האָבן אַ שייכות צו קאַרעטעס, און אָפּזאָגן זיך פון אַלע אַנדערע אַרבעטן אין זייער מלאכה, מיט וועלכע זיי פלעגן זיך פריהער באַשעפטיגן.

אַזוי קומט פאָר די צעטיילונג ביים אויספירן די אַרבעט גופא. וואָס איז שייך דער אַרבעט־צעטיילונג צווישן דעם אָרגאַניזאַטאָר און די וואָס פירן אויס די אַרבעט — איידער עס איז נאָך פאַראַן אַ צעטיילונג אויף אַרבעט „מיט'ן קאָפּ" און „פיזישע" אַרבעט — האָט עס אין דער מאַנופאַקטור אויך אירע באַזונדערע אייגנשאַפטן און אַן אייגענע געשיכטע פון אַנטוויקלונג.

דער אונטערנעמער ד י נ ג ט די אַרבעטער, ד. ה. ער קויפט זייער אַרבעטס קראַפט אויף אַ געוויסער צייט און אויף באַשטימטע באַדינגונגען. ער גיט זיי פּראָדוקציאָנס מיטלען, און זיי אַרבעטן, אויספאָלגענדיג זיינע באַפעלן און אָנווייזונגען. אויף אַזאַ'ן אופן איז דאָ די אונטערגעוואָרפענקייט פון די אַרבעטער, וואָס פירן אויס

א. באַנדאַזש

די אַרבעט, באַשריינקט איז די גרעניצען פון דעם אפּמאַך, דעם קאָנ־טראַקט, וואָס איז געשלאָסען געוואָרען ביים אַנדינגען.

דער אונטערנעמער אָרגאַניזירט די אַרבעטס צעטיילונג און די צוזאַמענאַרבעטונג אויף אַזאַ'ן אופן און אין אַזאַ מאָס, אויף וויפיל דאָס לוינט זיך אים בעסער. דערביי באַנוגענט ער זיך דורכאַוים מיט דער ראָלע פון אַן אָרגאַניזאַטאָר, און אַרבעט ניט אַליין אין וואַר־שטאַט, ווי דער בעל־מלאכה. און דאָס איז נאָך ניט אַלץ. — מיט דער ווייטערדיגער אַנטוויקלונג פון די קאַפּיטאַליסטישע אונטערנעמונגען, ווערט אויך די אָרגאַניזאַטאָרישע אַרבעט ביסלעכווייז אַריבערגעטראָגען אויף ספּעציעלע געדונגענע אַרבעטער. פון אָנהייב ווערט דער קאַפּי־טאַליסט געצוואונגען דאָס צו טאָן דורך דעם וואוקס גופא פון זיין אונטערנעמונג, וואָס דערגרייכט צו אַזאַ גרויס, אַז פאַר איין מענטשען ווערט עס צו שווער, און נאָכדעם אפילו אוממעגליך, אַליין אויסצו־פירען אַלע פליכטען פון אַן אָרגאַניזאַטאָר. דער קאַפּיטאַליסט הייבט אָן אַנצושטעלען אויפזעהער אויף דער אַרבעט, קאָנטאָריסטען, דירעק־טאָרען א. אַז. וו. מיט דער צייט בלייבט פאַר'ן קאַפּיטאַליסט נאָר דער העכסטער קאָנטראָל איבער דער טעטיגקייט פון די געדונגענע אָרגאַניזאַטאָרען; און אפילו בּאַ דעם בלייבט עס נאָך אויך ניט, ווי עס וועט דערוויזען ווערען ווייטער.

הייסט עס, אַז וואָס ווייטער, אַלץ מער ווערט אויך די אָרגאַ־ניזאַטאָרישע אַרבעט אין דער מאַנופאַקטור טעכניש צעגלידערט, גלייך ווי די אויספירונגס אַרבעט.

די טעכנישע אַרבעטס צעטיילונג, אינאיינעם מיט דער פּשוט'ער צוזאַמענאַרבעטונג צווישען די אַרבעטער, קריגט אין דער אַנטוויקעל־טער מאַנופאַקטור אַ באַזונדער פאָרמע, וואָס מען קען אָנרופען „אַ מאַנופאַקטור גרופּע".

אין דער מאַנופאַקטור פּראָדוקציע פון מעסערס באַטייליגען זיך פאַרשיידענאַרטיגע אַרבעטער: גיסער, שמידען, שלייפער, שאַרפער און אַנד. פאַר דעם קאַפּיטאַליסט איז, פאַרשטעהט זיך, גאָר ניט קיין גלייכגילטיגע זאַך, וויפיל אַרבעטער פון איטלעכען מין אָנצושטעלען. אויב ער וועט דינגען צופיל אַרבעטער פון איין מין, וועלען זיי אַ היפּ־

פאָליטישע עקאָנאָמיע

שען טייל פון זייער צייט מוזען שטעהן ליידיג, אניט וועלען די איבע־ריגע ניט באוויזען צו באארבעטען דעם מאטעריאל, וואס זיי גרייטען צו.

פון דערפארונג קומט דער קאפיטאליסט צו א באשטימטער נאר־מאלער פארהעלטעניש צווישען די ארבעטער פון פארשיידענע מינים. עס ווייזט זיך ארויס, למשל, אז אויף 2 גיסער דארף מען 1 שמיד, 3 שלייפער, 1 שארפער, ווייטער, קען זיין אפשר, 1 אויפזעהער און ד. גל. אויב דער אונטערנעמער האט בדעה צו פארגרעסערען זיין אונטערנעמונג, האט פאר אים קיין זינען ניט צו דינגען 2־3 באזונדערע ארבעטער — ער וואלט ניט געהאט וואו אהינצוטאן זיי. ער מוז גלייך אנשטעלען א גאנצע גרופע, ד. ה. אין אונזער פאל — 2 גיסער, 1 שמיד, 3 שלייפער א. אז. וו.

צווישען די באזונדערע מאנופאקטור גרופעס פון איין אונטער־נעמונג עקזיסטירט נאר א פראסטע צוזאמענארבעטונג.

ג). דער עצם פון א קאפיטאליסטישער אונטערנעמונג (ארבעטס קראפט ווי א סחורה).

די גרונט אייגענשאפט פון דער קאפיטאליסטישער ווירטשאפט באשטעהט אין דעם, וואס זי ווערט געפירט מיט געדונגענער ארבעט, וואס דער ארבעטער פארקויפט זיין ארבעטס קראפט, וואס ארבעטס קראפט איז דא א סחורה.

דאס קומט פאר, ווי עס איז שוין געווען אנגעוויזען, מחמת צוויי באדינגונגען: די ערשטע איז, וואס דער ארבעטער איז פריי — ער איז ניט קיין קנעכט, ניט קיין לייב־אייגענער, און ער קען פאר־קויפען זיין ארבעטס קראפט ווען ער וויל און פאר וויפיל ער וויל; די צווייטע איז, וואס ער איז „פריי" אויך פון פראדוקציאנס מיטלען, האט ער ניט פון וואנען צו לעבען, און איז געצוואונגען צו פארקויפען זיין ארבעטס קראפט.

דער קונה פון ארבעטס קראפט איז דער קאפיטאליסט, ד. ה. אזא איינער וואס פארמאגט קאפיטאל. און קאפיטאל הייסט איטלעכס

פאַרמעגנס, וואָס מען קען דורך אים קריגן פּראָפּיטען פון פרעמדער אַרבעט: געצייג, פּראָדוקציאָנס מאַטעריאַלן, געלט. (אַט די באַשטימונג איז גלייך שייך אי צום האַנדעלס קאַפּיטאַל, אי צו וואוכערשען קאַפּיטאַל, אי צו אינדוסטריעלען קאַפּיטאַל; דער חילוק איז נאָר אין דער פאָרמע פון די אונטערנעמונגען; — דער סוחר איז אויך אַ קאַפּיטאַליסט נאָר אויף אַזוי פיל, אויף וויפיל זיין פאַרמעגען ווערט אַ מיטעל צו עקספּלואַטירען די אַרבעט פון קליינע פּראָדוצענטען, ווי מען קען דאָס זעהן דערהויפּט אין דער הויזליכער סיסטעמע פון קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע).

די אַרבעטס קראַפט, וואָס איז פאַרוואַנדעלט געוואָרען אין אַ סחורה, פאַרקויפט זיך לויט אַ באַשטימטען מקח; דער מקח פון אַ סחורה ווערט באַשטימט לויט איר ווערט. הייסט עס, אַז בכלל דאַרף דער קאַפּיטאַליסט קויפען די אַרבעטס קראַפט לויט איר ווערט נאָר. וואָס זשע אַזוינס איז דער ווערט אירער? לויט דער אַלגעמיינער דערקלערונג, וואָס איז פריהער געגעבען געוואָרען, איז דאָס דער סכום געזעלשאַפטליכע אַרבעטס־ענערגיע, וואָס איז נויטיג כדי צו שאַפען די אַרבעטס קראַפט. וואָס זשע פאַר אַ סכום געזעלשאַפטליכע אַרבעטס־ענערגיע ווערט אויסגעניצט כדי „צו שאַפען די אַרבעטס קראַפט“?

אַרבעטס קראַפט הייסט די מעגליכקייט פון אַרבעט. דער מענטש זאָל זיין בכח צו אַרבעטען. און אַ מענטש איז בכח צו אַרבעטען נאָר דאַן, ווען זיינע טאָג־טעגליכע באַדערפעונישען ווערען באַפרידיגט. אויב אַ מענטש האָט ניט קיין מעגליכקייט צו עסען, טרינקען, אָנטאָן זיך און ד. גל., קען ער ניט אַרבעטען, ד. ה. ער האָט ניט קיין אַרבעטס קראַפט. אויב די באַדערפעונישען ווערען ניט גענוג באַפרידיגט, פאַרקלענערט זיך די אַרבעטס קראַפט.

הייסט עס, אַרבעטס קראַפט ווערט באַשאַפען, ווען מען באַפרידיגט די טאָג־טעגליכע, נויטיגע באַדערפעונישען פון דעם אַרבעטער. דער ווערט אירער איז גלייך צו דעם ווערט פון דער באַפרידיגונג פון אַט די באַדערפעונישען, ד. ה., פאַרשטעהט זיך, דער ווערט פון די נויטיגע לעבענס מיטלען, מיט וועלכע מען באַפרידיגט זיי.

דער ארבעטער עסט אויף אין א טאָג אזויפיל און אזויפיל ברויט, אזויפיל פלייש, צעטראָגט אזויפיל און אזויפיל קליידער און אז. וו. דער סכום ארבעטס־ענערגיע, וואָס די געזעלשאפט ברייגגט אוים כדי דאָס אלץ אים צו געבען, אָט דאָס איז דער געזעלשאַפטליכער ווערט פון זיין ארבעטס קראַפט. פאַר אן א י י נ ס פון ארבעטס־ענער־גיע נעמט מען אָן, ווי שוין אנגעוויזען, א שעה „פּראָסטע" ארבעט פון דורכשניטליכער אינטענסיוויטעט. אויב דער ווערט פון די לע־בענס מיטלען, וואָס זיינען נויטיג פאַר אן ארבעטער אין א מעת־לעת, איז גלייך צו 5 אזעלכע „שעה", דאַן איז דער ווערט פון דער ארבעטס קראַפט 5 „שעה". אָט דעם ווערט דאַרף, בכלל און אין דורכשניט, אנטשפּרעכען דער מקח פון דער ארבעטס קראַפט, ד. ה. דער ארבעטער דאַרף קריגען פאַר זיין ארבעטס לוין אזא סומע געלט, וואָס צו באשאַ־פען זיי דאַרף קאָסטען אויך 5 „שעה" פּראָסטע ארבעט פון דורכשניט־ליכער אינטענסיוויטעט. לאָמיר זאָגען, אז אָט די סומע איז 50 קאָ־פּיקעס; דאַן דאַרף דער מקח פון ארבעטס קראַפט וויגען זיך אין זיינע ענדערונגען ארום אָט דער נאָרמע — א האַלב קערבעל.

אונטער די „טאָג־טעגליכע באַדערפעניש", וואָס באשטימען דעם ווערט פון ארבעטס' קראַפט, דאַרף מען פארשטעהן ניט נאָר די „נאַ־טירליכע" גרונט באַדערפענישען, נאָר אויך אזעלכע קינסטליכע באַ־דערפענישען, וואָס זיינען געוואָרען בא דעם ארבעטער א געוואוינ־הייט, און וואָס ער קען זיך ניט באַגעהן אָהן זייער באַפרידיגונג. אויב די ארבעטער זייגען צוגעוואוינט צו רייכערען, לייענען צייטונגען, געהן אין טעאַטער, טאָ איז דער ווערט פון דעם טאַבאַק, דער ווערט פון דעם וואָס עס קאָסט צו באנוצען זיך מיט צייטונגען און טעאַטער אויך אריינגערעכענט אין דעם אלגעמיינעם ווערט פון דער ארבעטס קראַפט. — וואָרים ווען אָט די באַדערפענישען ווערען ניט באַפרידיגט, דער־גרייכט ניט די ארבעטס קראַפט צו איר נאָרמאַלער גרוים.

די באַדערפעניש פאַרצוזעצען דעם מין איז שייך צו די פונדאַ־מענטאַלע הויפּט באַדערפענישען פון דעם ארבעטער. דעריבער געהט אריין אין דעם ווערט פון דער ארבעטס קראַפט אויך וואָס עס קאָסט אויסצוהאַלטען דעם ארבעטערס הויז־געזינד.

א. באַנדאַנאָוו

דער פּאַקטישער מאַרק־פּרייז פון דער אַרבעטס קראַפט אַנט־שפּרעכט געוויינטליך ניט אינגאַנצען איר ווערט, און איז אַמאָל העכער פון דעם לעצטען, אַמאָל נידעריגער. נאָר אויך דאָ, פּונקט אַזוי ווי בײַ יעדער אַנדער סחורה, שטרעבט שטענדיג די קאָנקורענץ אויסצוגלייכען דעם מקח מיט דעם געזעלשאַפטליכען ווערט. אויב דער פּרייז פאַלט נידעריגער פון דער נאָרמע, וועלען די אַרבעטער, ניט קענענדיג אינגאַנצען באַפרידיגען זייערע באַדערפעניסען, אַרבעטען ערגער און ווייניגער פון דער נאָרמע, אָדער זיי וועלען גאָר ניט וועלען אַרבעטען, — אַזוי צי אַזוי, דער אָנבאָט פון אַרבעטס קראַפט וועט זיך פאַרקלענערען אין פאַרגלייך מיט'ן נאָכפרעג, און דער פּרייז וועט זיך הייבען. בכלל, לוינט זיך דעם קאַפּיטאַליסט, בײַ געוויינטליכע באַדינגונגען, א סך בעסער צו צאָלען פאַר דער אַרבעטס קראַפט א פּרייז, וואָס איז ניט נידעריגער פון איר ווערט, כדי די אַרבעט זאָל זיין גוט און דאָס געשעפט זאָל געהן רוהיג. צאָלען מער פון דעם לוינט זיך אים ניט, נאָר געוויינטליך האָט ער די פולע מעגליכקייט ניט צו צאָלען מער, ווארים אויפ'ן מאַרק איז ער געוויינטליך אין מער גינסטיגע באַדינגונגען איידער דער פאַרקויפער פון אַרבעטס קראַפט. דער לעצטער געהט פאַרקויפען זיין אַרבעטס קראַפט, ווען ער האָט ניט פון וואַנען צו לעבען; דער אונטערנעמער אָבער איז מערסטענטייל גאָר ניט אין אַזא נויט צו דינגען דווקא אָט דעם מענטשען — אָנשטאָט איין אַרבעטער וועט זיך לייכט געפינען אַן אַנדערער, און בײַ א וויפיל ניט איז אַנטוויקעלטער קאַפּיטאַליסטישער אָרדענונג איז אַרבעטס קראַפט פאַראַן אויפ'ן מאַרק כמעט אַלעמאָל מער, איידער די אונטערנעמער דאַרפען האָבען דירעקט. (פאַרלויפענדיג דעם וועג אַפריהער, מוז מען דאָ באַמערקען, אַז פון דער ווירקונג פון די קאַפּיטאַליסטישע באַציהונגען נופא ווערט געשאַפען א שטענדיגער איבערפלוס פון אַרבעטס קראַפט צום דינגען, „די רעזערוו אַרמיי פון דער אינדוסטריע", ווי מען רופט עס. איבעריגענס, האָט שוין „די אורשפּרינגליכע אָנזאַמלונג" פון געדונגענער אַרבעטס קראַפט באַוויזען צו באַשאַפען אין אייראָפּע א היפּשען עודף שוין גאָר אין אָנהייב פון דעם מאַנופאַקטור פּעריאָד.)

פאָליטישע עקאָנאָמיע

אויב דער לוין גיט אפילו יאָ דעם ארבעטער מיטלען צום לעבען, איז דעם קאפיטאליסטס זארג אייגענטליך גאָר ניט וועגען דעם, נאָר ווי אזוי צו קריגען פראפיט פון דעם געדונגענעם ארבעטערס ארבעט. כדי צו פארשטעהן פון וואנען עס נעמט זיך אָט דער פראפיט, מוז מען קלאָר מאכען: ווי גרויס איז דער געברויך־ווערט פון דער סחורה, וואס דער ארבעטער האט געשאפען, פון וואס פאר א טיילען ווערט ער צוזאמענגעשטעלט; און אזוי ווי דער געברויך־ווערט פון סחורה ווערט באשטימט דורך איר ארבעטס־ווערט, טא מוז מען אנהייבען טאקע פון אָט דעם ארבעטס־ווערט.

דער געזעלשאפטליכער ווערט פון א פראָדוקט באשטעהט פון דעם סכום געזעלשאפטליכער ארבעטס־ענערגיע, וואס מען מוז אויס־ברייגען כדי דעם פראדוקט צו באשאפען. פארשטעהט זיך, אז אין דעם ווערט פון א פארענדיגטען פראדוקט געהט אריין א גאנצע רייע אויסגאבעס פון ארבעטס ענערגיע, אנהייבענדיג מיט'ן ארויסקריגען דירעקט פון דער אויסערליכער נאטור די גאָר ערשטע רויע מאטערי־אלען, און ענדיגענדיג מיט דער טראנספארטירונג פון דעם פארטיגען פראדוקט פון דעם פראדוקציאנס אָרט צו דעם אָרט פון געברויך. די בעסטע זאך איז צו באטראכטען דאס אויף א קאנקרעטען פאל, דערביי וועלען מיר דעם איינס פון ארבעטס ענערגיע באצייכענען בקיצור מיט'ן וואָרט „שעה", מיינענדיג דערמיט א שעה פראסטע ארבעט פון דורכשניטליכער אינטענסיוויטעט.

אַן ארבעטער מאכט א ביקס. פארשטעהט זיך, אז אין דעם ווערט פון ביקס געהט קודם־כל אריין דער ווערט פון די מאטעריאלען, וואס מען האט אויף אים פארניצט: אייזען, קופער, האלץ, לאק און אנד.; לאמיר זאגען, אז דאס אלץ אינאיינעם מאכט אויס 100 שעה. וויי־טער, א ביקס מאכט מען מיט געצייג — א ווערשטאק מיט פארשיי־דענע צודאטען, האמערס, זעגען, זעגעלעך און אז. וו. זייער ווערט אבער געהט ניט אריין אינגאנצען אין דעם חשבון פון דעם ווערט פון ביקס; איטלעכס שטיקעל געצייג איז גענוג ניט פאר איין ביקס, נאָר פאר עטלעכע, הייסט עס, אז אין דעם ווערט פון איטלעכען ביקס דארף מען אריינרעכענען נאָר א באשטימטען טייל פון דעם ווערט

פון אינסטרומענט, — אויב דער אינסטרומענט סטאַיעט אויף 100 ביקסען — איז 1/100, אויב אויף 10 — איז 1/10, — דאָס הייסט, אַזאַ טייל אויף וויפיל די אינסטרומענטען נ י צ ע ן ז י ך א פ ביים אויסאַרבעטען איין ביקס. אויב דער ווערשטאַק איז ווערט 50.000 שעה, און ער סטאַיעט אויף 5.000 ביקסען, הייסט עס, אַז פון זיין ווערט רעכענט זיך אַריין 10 שעה אין דעם ווערט פון איטלעכען ביקס; אויב דער וואַרשטעט איז ווערט 1.000.000 שעה, און ער סטאַיעט אויף 200.000 ביקסען, רעכענט זיך אַריין פון זיין ווערט 5 שעה אויף איטליכען ביקס, און אַז. וו. לאָמיר זאָגען, אַז דער גאַנצער ווערט אויף וויפיל די אינסטרומענטען זיינען אָפּגעניצט געוואָרען איז 400 שעה. אינאַיינעם מיט די פריהערדיגע האָבען מיר שוין 500 שעה.

ווייטער, דער מייסטער אַליין האָרעוועט אויפ'ן ביקס, און אָט די „לעבעדיגע" אַרבעט (אַזוי רופט מען דאָס, כדי אָפּצושיידען פון דער „טויטער" אַרבעט, וואָס איז שוין פאַרקערפּערט אין די געצייג און מאַטעריאַלען,) געהט אַריין, פאַרשטעהט זיך, אין דעם געזעלשאַפטליכען ווערט פון דעם פּראָדוקט. ווי עס איז באַוואוסט, ווערט די פּראָדוקציע פון אַ ביקס דורכגעפירט ניט פון איין מייסטער, נאָר פון אַ סך אַרבעטער מיט אַן אַרבעטס צעטיילונג צווישען זיי; נאָר דאָס בייט ניט די לאַגע: מען דאַרף נאָר צענויפ'חשבונ'ען דעם סך־הכל לעבעדיגע אַרבעט. לאָמיר זאָגען, אַז דער סך־הכל איז 250 איינסען אַרבעטס ענערגיע, 250 „שעה". דער סך־הכל פון דעם גאַנצען ווערט פון ביקס איז 750 שעה.

דער געוויינטליכער פּרייז פון אַזאַ ביקס באַטרעפט, לויט דעם געזעץ פון אויסטויש, אַזאַ סומע געלט, וואָס האָט אַליין דעם „ווערט" פון 750 שעה. לאָמיר זאָגען — 75 רובל. גאַנץ אָפט פאַרקויפט אים דער קאַפּיטאַליסט טייערער אָדער ווערלוועלער, נאָר דער מאַרק פּרייז שטרעבט אַלץ טאַקע צו דער מאָס פון זיין ווערט, און אין ד ו ר כ־ש נ י ט איז ער נאָהענט דערצו. כדי צו פאַראייגפאַכען די חשבונות, וועלען מיר ווייטער אַננעמען אומעטום, אַז די אַרבעט פון די אַרבעטער איז אַ פּראָסטע, פון דורכשניטלעכער אינטענסיוויטעט, און אַז אַזאַ

שעה ארבעט האט דעם באטרעף פון 10 קאפיקעס — **א ציפער בדרך משל.**

דער קאפיטאליסט קויפט די ארבעטס קראפט פאר 50 קאפ. א טאג, לויט איר ווערט נאר, וואס טרעפט אן 5 „שעה". אויב דער ארבעטער זאל אויסברייינגען סך־הכל 5 שעה ארבעטס ענערגיע א טאג, טא וואס פאר א רעזולטאטען וואלטען זיך באקומען פאר'ן קאפיטאליסט?

זיינע אויסגאבען אויפ'ן ביקס זיינען: פאר מאטעריאלען און געצייג 50 רובל (דער באטרעף פון 500 שעה). פאר ארבעטס קראפט, וואס ער דארף קויפען אויף 50 טעג (רעכענענדיג 250 שעה לעבעדיגע ארבעט, צו 5 שעה א טאג) — 25 רובל. סך־הכל 75 רובל. אבער דער ביקס פארקויפט זיך אויך פאר 75 רובל, ווארים זיין ווערט איז 750 שעה; דער קאפיטאליסט, הייסט עס, פארדינט דא גארנישט און פארלירט נארנישט; אזוי קען מען קיין געשעפט ניט פירען.

די אורזאך דערפון איז, וואס דער ארבעטער ברייינגט אוים פאר'ן טאג פונקט אזוי פיל ארבעטס ענערגיע, וויפיל עס קאסט דאס באשאפען פון דער ארבעטס קראפט — 5 שעה; אויף אזא'ן אופן, קריגט ער פון דעם קאפיטאליסט 50 קאפ., און טראגט אריין אין דעם געברויד־ווערט פון דעם פראדוקט 50 קאפ. די לעבעדיגע ארבעט פון דעם ארבעטער גיט בא אזעלכע באדינגונגען קיין שום פראפיט ניט. און פון דער טויטער ארבעט איז דאך גאר ניטא וואס צו האפען אויף עפעס אזוינס: די 500 שעה, וואס מען האט אויסגעגעבען אויף מאטעריאלען און געצייג, בלייבען אלץ טאקע 500 שעה; די פריהערדיגע ארבעטס ענערגיע אויף צו פראדוצירען זיי געהט נאר אריין אין דעם ווערט פון דעם פראדוקט, אליין בלייבט זי אבער אומפארענדערט. און אין דעם געברויד־ווערט פון דעם פראדוקט טראגט זי אריין נאר יענע 50 רובל, וואס דער קאפיטאליסט האט אויסגעגעבען אויף צו קויפען די פראדוקציאנס מיטלען.

אבער דער קאפיטאליסט האט די ארבעטס קראפט **געקויפט**, האט ער א רעכט צו טאן דערמיט וואס ער וויל. ער דארף פון איר ארויסקריגען אזוי פיל נוצען וויפיל עס איז נאר מעגליך. ארבעטס

א. באָגראַנאָוו

קראפט קען סטאיען פאר'ן טאג ניט נאר אויף 5 שעה, נאר אויך אויף 10, אויף 12, אמאל אפילו אויף 15 שעה. צווינגט דער קאפיטאליסט דעם ארבעטער אויסצובריינגען פאר'ן טאג ניט 5, נאר, לאמיר זאגען, 10 שעה ארבעט. דער ארבעטער גיט זיך אונטער, ווארים ער האט פארקויפט זיין ארבעטס קראפט, און על־פי געזעץ איז דער וואס האט זי געקויפט דער באלעבאס איבער איר. דאן פאדערט זיך שוין אויף צו מאכען א ביקס ניט 50, נאר 25 ארבעטס טעג (250 געטיילט אויף 10).

דעם קאפיטאליסטס הוצאות זיינען: 50 רובל—פראדוקציאנס מיטלען; 50 קאפ. גע'כפל'ט אויף 25, ד. ה. 12½ רובל — ארבעטס קראפט, — סך־הכל 62½ רובל. דער ווערט פונ'ם ביקס איז 750 שעה, זיין געברויד־ווערט — 75 רובל; דער פועל יוצא איז 12½ רובל פראפיט.

דער פראפיט קומט אט פון וואנען: פראדוצירען א טאג ארבעטס קראפט קאסט 5 שעה, איר ווערט איז 5 שעה, און ארבעטען ארבעט דער געדונגענער ארבעטער 10 שעה א טאג; ער קריגט פאר'ן טאג 50 קאפיקעס, און אין דעם געברויד־ווערט פון פראדוקט טראגט ער אריין א גאנצען רובל. די 12½ רובל, מיט וועלכע דער קאפיטאליסט האט געקויפט די ארבעטס קראפט אויף 25 טעג, שטעלען מיט זיך פאר 125 שעה, און דער סכום לעבעדיגע ארבעט, וואס איז ארייננעטאן געווארען אין די 25 טעג, איז — 250 שעה. דער ארבעטער האט דא אפגעארבעט, ניט נאר וויפיל עס קאסט אויסצוהאלטען אים, נאר ער האט נאך באשאפען א נייעם ווערט פון 125 שעה, צו 5 שעה א טאג. אט דער נייער ווערט הייסט "מער־ווערט"; פון דאנען נעמט זיך עס דעם קאפיטאליסטס פראפיט.

די ערשטע 5 שעה אין טאג, וואס דער ארבעטער גיט אויס זיין ענערגיע, שטעלען מיט זיך פאר, ווי מען רופט עס, די נויטווענ־דיגע ארבעטס צייט — די צייט, ווען דער ארבעטער ארבעט אפ פאר דעם ווערט פון זיין ארבעטס קראפט. די איבעריגע שעה'ן שטע־לען מיט זיך פאר — צייט פון איבער־ארבעט.

הייסט עס, אז כאטש ארבעטס קראפט איז א סחורה, איז זי

אבער גאָר אַ באַזונדער סאָרט סחורה: דאָס פאַרברויכען זי שאַפט אַ גרעסערען ווערט, איידער זי האָט אַליין. דער גאַנצער צוועק און דער גאַנצער זינען פון פּראָדוקציע פאַר'ן קאַפּיטאַליסט באַשטעהט אין דעם, וואָס האָבענדיג זיין אייגענס אַ געוויסען ווערט, פאַרקער־פערט אין פּראָדוקציאָנס מיטלען, לייגט ער דערצו אריין די ארבעטס קראַפט פון געדונגענע ארבעטער, און אויף אזא'ן אופן שאַפט ער פאַר זיין אייגענעם נוצען אַ מער־ווערט, וואָס קריגט ביים פאַרקויפען די פאָרמע פון געלט־פּראָפיט. פאַר דעם קאַפּיטאַליסט איז דער קאַפּיטאַל זיינער — אַ „געברויד־ווערט, וואָס וואַקסט פון זיך אַליין".

אין דעם ביישפּיל, וואָס מיר האָבען גענומען, באַטרעפט דער קאַפּיטאַל, וואָס דער קאַפּיטאַליסט האָט אריינגעלייגט אין זיין אונ־טערנעמונג — מאַכען אַ ביקס — 62½ רובל אין געלט, וואָס דאָס איז גלייך צו 625 שעה „טויטע ארבעט". פון דעם זיינען די 500 שעה, וואָס זיינען פאַרקערפּערט אין די מאַטעריאַלען און געצייג, אריין אין דעם אַלגעמיינעם ווערט פון דעם פּראָדוקט אָהן קיין שום ענדע־רונג; זיי זיינען נאָר „אויפגעהיט" געוואָרען אין דעם פּראָדוקציאָנס פּראָצעס, אין דעם באַשאַפען אָבער פון מער־ווערט באַטייליגען זיי זיך גאָר ניט. דאָס איז, וואָס מע רופט, „דער שטענדיגער טייל פון דעם קאַפּיטאַל", אָדער, אין קורצען, „ש ט ע נ ד י ג ע ר ק א פּ י־ט א ל." די איבעריגע 125 שעה, וואָס שטעלען מיט זיך פאַר דעם ווערט פון דער ארבעטס קראַפט, וואָס דער קאַפּיטאַליסט האָט גע־קויפט, האָבען שוין גאָר אַנדערע מעלות: ניט נאָר ווערען זיי „אויפ־געהיט" אין דעם פּראָצעס פון ארבעט, דעם פּראָצעס פון פאַרברויכען די ארבעטס קראַפט, נאָר אין דעם אַלגעמיינעם ווערט פון דעם פּראָ־דוקט ווערען זיי פאַרביטען אויף גאַנצע 250 שעה „לעבעדיגע אר־בעט"; הייסט עס, זיי קריגען אַ קוואַנטיטאַטיווע פאַר'ענדערונג (אין צאָל). פאַרגרעסערענדיג זיך אויף 125 שעה מער־ווערט. דאָס איז דער „פאַרענדערליכער טייל פון קאַפּיטאַל" אָדער פ א ר ע נ ד ע ר־ל י כ ע ר ק א פּ י ט א ל.

הייסט עס, נאָר דער פאַרענדערליכער קאַפּיטאַל, פאַר וועלכען מען קויפט די ארבעטס קראַפט, שאַפט אין דער ווירקליכקייט מער־

ווערט; דער שטענדיגער קאַפּיטאַל — דער ווערט פון די פּראָדוקציאָנס מיטלען — האט נישט אזא מעגליכקייט.

די פאַרהעלטעניש פון דעם מער־ווערט צום פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל אָדער, וואָס איז דיזעלביגע זאַך — די באַציהונג פון דער צייט פון איבער־אַרבעט צו דער צייט פון נויטווענדיגער אַרבעט — רופט זיך די נאָרמע פון מער־ווערט. אין אונזער פאַל קומט אויס אויף אַ הוצאה פון פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל פון 50 קאָפּ. אַ טאָג — 5 שעה איבער־אַרבעט, וואָס באַטרעפט אויך 50 קאָפּ, וועט די נאָרמע פון מער־ווערט זיין 100%. עס איז קלאָר, אז די נאָרמע פון מער־ווערט קען דינען פאַר אַ מאָס פון דעם נוצען, וואָס דער קאַפּיטאַליסט נעמט ארויס פון דער געקויפטער אַרבעטס קראַפט, פאַר אַ מאָס פון דער עקספּלואַטאַציע. דעריבער וואָלט אויך געווען ריכטיג אָנצורופען זי „די נאָרמע פון עקספּלואַטאַציע“.

אין איטליכער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט שטרעבען די נאָרמעס פון מער־ווערט אין פאַרשיידענע צווייגען פון פּראָדוקציע און אין פאַרשיידענע אונטערנעמונגען צו איין דורכשניטליכער גרויס. די אורזאַך דערפון ליגט אין דער אויסגלייכענדיגער ווירקונג פון קאָנקורענץ. אויב אין אַ גרופּע אונטערנעמונגען איז די נאָרמע פון מער־ווערט העכער איידער אין די אַנדערע, הייבט זיך אָן אַ שטאַרקער אָפּפלוס פון אַרבעטער הענט פון אָט דעם געביט צו אַנדערע אונטערנעמונגען, וואו די עקספּלואַטאַציע איז קלענער. דאָן אָבער ענדערט זיך די באַציהונג פון נאָכפרעג און אָנבאָט פון אַרבעטס קראַפט אין דער ערשטער גרופּע אונטערנעמונגען גינסטיגער פאַר די אַרבעטער, און די אונטערנעמער פון אָט דער גרופּע ווערען געצוואונגען צו העכערען דעם לוין אָדער צו פאַרקלענערען די אַרבעטס צייט, מיט איין וואָרט — קלענער מאַכען די נאָרמע פון מער־ווערט. פאַרקערט, אין די איבעריגע אונטערנעמונגען ווערט, אַ דאַנק דעם שטאַרקען צופלוס פון אַרבעטס הענט געענדערט די פאַרהעלטעניש פון די קרעפטען לטובת די באַלעבאַטים, און די נאָרמע פון מער־ווערט ווערט אַ ביסעל געהעכערט. דער רעזולטאַט איז — אז די אונטערשיידען אין דער גרויס פון דער נאָרמע גלייכען זיך אויס.

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

הייסט עס, דער עצם פון דער קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע באַשטעהט אין דעם, וואָס די ארבעטס קראַפט ווערט א סחורה, וואָס דער קאַפּיטאַליסט קויפט זי פאַר זיין פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל און פאַרברויכט זי אין דער פּראָדוקציע; דערביי רעפּראָדוצירט די אַרבעטס קראַפט איר ווערט און באַשאַפט נאָך מער־ווערט, וואָס איז דער קוואַל פון „פּראָפיט" פאַר'ן קלאַס קאַפּיטאַליסטען.

צווישען עקאָנאָמיסטען איז געוועזן א מיינונג, אַז דער פּראָפיט פון דעם קלאַס קאַפּיטאַליסטען ווערט געשאַפען ניט אין דער פּראָדוקציע, נאָר אין דעם אויסטויש, — ער זאָל כלומר'שט שטאַמען פון דעם, וואָס דער קאַפּיטאַליסט פאַרקויפט די סחורה טייערער פון איר ווערט. למשל, א סחורה, וואָס האָט דעם ווערט פון 100 שעה און וואָס דער פּרייז אירער באַטרעפט לפי־ערך 10 רובל, בייט ער אויס אויף א סחורה, וואָס האָט דעם ווערט פון 110 שעה און קאָסט 11 רובל; אָט האָט ער א פּראָפיט פון 1 רובל. אין דער'אמת'ן קענען אָבער אויף אזא'ן אופן נתעשר ווערען נאָר איינצעלנע מענטשען; די פּראָפיטען פון דעם קלאַס קאַפּיטאַליסטען קען מען אזוי ניט דערקלערען. אויב איין קאַפּיטאַליסט האָט פאַר א סחורה, וואָס קאָסט 10 רובל, געקראָגען א סחורה פאַר 11 רובל, האָט דאָך דער אַנדערער, פאַרקערט, אַנשטאָט 11 רובל געקראָגען נאָר 10, ד.ה. 1 רובל אַנוועך. ביידע אינאיינעם קריגען זיי ניט קיין פּראָפיט ניט קיין אַנוועך, — פאַר דעם אויסטויש האָבען זיי בחברותא געהאַט סחורה פאַר דער סומע פון 21 רובל, און נאָכ'ן אויסטויש איז געבליבען פּונקט אזוי פיל, נאָר דער וואָס האָט געהאַט פריהער מער האָט איצטער ווינציגער, און פאַרקערט. ווען מען זאָל זיך אפילו פאָרשטעלען, אַז יעדער פאַרקויפער נאַרט אָפּ דעם קונה דורכאויס מיט נוצען פאַר זיך, וועט דאָך אָבער דעם פאַרקויפער גופא אויך אויסקומען צו זיין א קונה מיט דער צייט, הייסט עס וועט מען אים אויך אָפּנאַרען מיט דער צייט.

בכלל, אויב אַחוץ דעם אויסטויש וואָלט ניט געוועזן קיין אַנדער קוואַל פון פּראָפיט, וואָלט דער קלאַס קאַפּיטאַליסטען ניט געקענט עקזיסטירען.

א. באָגדאַנאָוו

ד). די ווירקונג פון די וואַקסענדיגע קאַפּיטאַליסטישע אונטערנעמונגען אויף די אָפּגעשטאַנענע פאָרמעס פון פּראָדוקציע.

די מאַנופאַקטורען זיינען אויפגעקומען און האָבען זיך אַנטוויקעלט צווישען אַ פאַרוויקעלטער קאָמבינאַציע פון פאַרשיידענאַרטיגע עקאָנאָמישע פאָרמעס. אין דער שטאָטישער באַארבעטענדיגער אינדוסטריע האָט געהערשט די היים־אַרבעט פאָרמע פון קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע, נאָר עס זיינען נאָך אויך פאַרבליבען היפּשע רעשטען פון דער קליין־בורזשואַזער האַנטווערקער אָרדענונג מיט די קאָרפּאָראַטיווע אָרגאַניזאַציעס, וואָס זיינען פאַר איר אייגענטימליך. אין דאָרף האָבען, בנוגע דער צאָל, געהערשט נאָך די רעשטען פון דער נאַטוראַל פּראָדוקציע — קליינע אַגראַר ווירטשאַפטען מיט פאַרשיידענע געהילפס באַשעפטיגונגען; דער האַנדעלס קאַפּיטאַל האָט געשטרעבט צו פאַרשפּרייטען אויף זיי זיין אָרגאַניזאַטאָריש־עקספּלואַטאַטאָרישע טעטיגקייט; אין אַ היפּשער מאָס פלעגט זיך עס אים איינגעבען, אָבער ניט אינגאַנצען, ווארים עס זיינען אים געשטאַנען אין וועג ניט קיין קליינע שטערונגען מצד די פאַרשיידענע איבערבלייבעכצען פון די פעאָדאַלע באַציהונגען. דער פּראָצעס פון פאַנאַנדערפאַלונג און פאַרשווינדונג פון די אָפּגעשטאַנענע פאָרמעס, וואָס האָט זיך אָנגעהויבען אונטער דער ווירקונג פונ׳ם האַנדעלס קאַפּיטאַל, איז אונטער דעם איינפלוס פון אינדוסטריעלען קאַפּיטאַל אַוועקגעגאַנגען אַ סך שנעלער, דורכברעכענדיג פאַר זיך, אַחוץ די פריהערדיגע, נאָך נייע וועגען.

די מאַנופאַקטור, אַריינטרעטענדיג אין אַ קאָנקורענץ מיט דער קליינער האַנטווערקער פּראָדוקציע, ווייזט זיך אַרויס אַ סך שטאַרקער פון דער לעצטער און שטויסט זי אַרויס. די הויכע פּראָדוקטיוויטעט פון דער טעכניש צעטיילטער אַרבעט אין די מאַנופאַקטורען האָט געפירט צו אַזאַ שטאַרקער פאַרקלענערונג פון דעם ווערט און, הייסט עס, אויך פון דעם פּרייז פון פּראָדוקטען, אַז דאָס האַנטווערק איז ניט געווען בכוח אויסצוהאַלטען עס. דעריבער איז האַנטווערק שנעל אונ־

טערגעגאנגען אין די צווייגען פון באארבעטענדיגער אינדוסטריע, וואס די מאנופאקטור פלעגט פארכאפען; און די צאל פון אזוינע צווייגען האט געהאלטען אין איין וואקסען.

כדי באטש וויפיל ניט איז איינהאלטען זיך אין דעם ניט גלייכען קאמף, האבען די צעכען מייסטערס געמוזט, אויף וואסער ניט איז אופן, פארגרעסערען די פראדוקטיוויטעט פון דער ארבעט, אדער, לפחות, פארשטארקען די עקספלואטאציע פון ארבעט. א דאנק אט דעם, טרעטען ארויס אין דער עפאכע פון מאנופאקטורען מיט א באזונדער קראפט די אלע סימנים פון צעפאלונג אין די אלטע האנטווערקער ארגאניזאציעס, וואס האבען זיך אין א קלענערער מאס שוין אנגעזעהען אין דער פריהערדיגער עפאכע: עס אנטוויקעלט זיך צווישען די מייסטערס א גייסט פון באגרעניצונגען, א שטרעבונג צו שטערען די געזעלען מיט כל המיטלען צו ווערען זעלבשטענדיגע בעל־מלאכות; עס פאלט פאנאנדער דער פריהערדיגער דירעקטער צוזאמענבונד צווישען די מייסטערס און געזעלען; עס הייבט זיך אן א פארביסענער קלאסענקאמף צווישען די ארגאניזאציעס פון די ערשטע און די צווייטע; ענדליך, עס פארקלענערט זיך די פעסטקייט, דער אינערליכער צוזאמענבונד פון די צעכען גופא, וואס עס דריקט זיך אויס אין דער שטרעבונג פון איינצעלנע מייסטערס אויסצודרייען זיך פון די תקנות פון די צעכען, וואס דריקען זיי פערזענליך, און צו עקספלואטירען זייערע חברים — די אנדערע מייסטערס — אויפ׳ן שטייגער פונ׳ם האנדעלס קאפיטעל. די לעבענס פעהיגקייט פון די צעכען פאלט זעהר שנעל.

לויט דעם אלגעמיינעם כלל פון אלע אפגעלעבטע פארמעס, האבען די צעכען־ארגאניזאציעס דערביי ניט נאר אנגעווארען זייער געזעלשאפטליכע ניצליכקייט, נאר זיי ווערען אפילו שעדליך, ווי אן אפהאלט אין דער ווייטערדיגער אנטוויקלונג. האבענדיג בא זיך אין האנט א מאנאפאליע אויף דער פראדוקציע און טיילווייז אויך אויפ׳ן מארק אין דער מערהייט שטעט, האבען די צעכען שטארק געשטערט דער אנטוויקלונג פון מאנופאקטור. דערווייל האט די מאסע „איבערבאפעלקערונג“ געזוכט וועמען צו פארקויפען איר ארבעטס קראפט, און

א. באָגדאַנאָוו

די עקזיסטירענדיגע אונטערנעמונגען האָבען זי איננאַנצען ניט געקענט איינשלינגען. די אינטערעסען פון דעם גרעסטען טייל פון דער געזעלשאַפט האָבען געפאָדערט די ווייטערדיגע אַנטוויקלונג פון מאַנופאַקטורען; און צוליב דעם איז נויטיג געווען פרייהייט פון קאַפּיטאַל, די שטערונגען און פּריווילעגיעס פון די צעכען זאָלען אָפּגעשאַפט ווערען.

פאַרטיידיגענדיג זייערע שמאָלע אינטערעסען, האָבען זיך די צעכען באַצויגען מיט דער גרעסטער שנאה צום טעכנישען פּראָגרעס, וואָס האָט געזאָלט ברענגען אַ טויט אויף די קליינע פּראָדוצירער. באַנוצענדיג זיך מיט זייער געזעלשאַפטליכער באַדייטונג, מיט זייער איינפלוס אויף מלוכה, פלעגען די צעכען מיט אַלע כוחות ניט דערלאָזען איינפירען אין דער געזעלשאַפטליכער טעכניקע קיין נייע דערפינדונגען. דערביי פלעגען זיי אָפט דערגרייכען, אַז אַט די דערפינדונגען פלעגען פאַרלאָרען געהן אינאיינעם מיט זייערע דערפינדער. אין אַזעלכע פאַקטען פלעגט זיך מיט אַ באַזונדער דייטליכקייט ארויסווייזען די רעאַקציאָנערע ראָלע פון די אַלטע אָרגאַניזאַציעס.

אויף אַזאַ׳ן אופן האָט זיך ביסלעכוויז פאַרשפּרייט און איינגעוואָרצעלט אין די מוחות פון די וואַקסענדיגע אינדוסטריעלע קלאַסען, דער בורזשואַזיע און דעם פּראָלעטאַריאַט, דער געדאַנק, אַז מען מוז פּטור ווערען פון דער צעכען אָרדענונג. די טעטיגקייט פון דעם שטאַט האָט זיך אַלץ מער געווענדט אַנקעגען די אָפּגעלעבטע אָרגאַניזאַציעס.

פאַרלירענדיג זייער געזעלשאַפטליכע באַדייטונג, האָבען די צעכען אָנגעהויבען פאַנאַנדערצופאַלען אויך פאַרמאַל. קודם כל האָבען זיי אָנגעוואָרען זייער פריהערדיגע זעלבשטענדיגקייט. די קעניגליכע מאַכט האָט צוגענומען פאַר זיך דאָס רעכט צו געבען דעם טיטעל מייסטער, און האָט זיך גאַנץ שטאַרק באַנוצט מיט׳ן דאָזיגען רעכט כדי צו פאַרגרעסערען די הכנסות פון מלוכה. דאָס ארויסגעבען פּאַטענטען אויפ׳ן טיטעל מייסטער האָט געעפענט אַ פרייע פעלד פאַר ווילקיר: די פּאַטענטען, וואָס איין קעניג האָט אַרויסגעגעבען, פלעגט דער צווייטער דערקלערען פאַר ניט גילטיג, איבער דעם פּראָסטען טעם, וואָס ער האָט אויך געדאַרפט האָבען געלט. ניט זעלטען פלעגט מען אַנשטאָט אַזאַ

פאטענט פארקויפען, ווי עס איז שוין געווען אנגעוויזען. פריווילעגיעס אויף אויסצודרייען זיך פון די צעכען באגרעניצונגען; אפטער פון אלץ פלעגט זיך פראקטיקירען ביידע זאכען אינאיינעם.

אזא באציהונג פונ'ם שטאט צו די צעכען האט פארשנעלערט זייער מפלה אין ענגלאנד, וואו זיי זיינען פארשוואונדען פריהער איידער אין אנדערע לענדער. אין דייטשלאנד האבען זיי זיך איינגעהאלטען ביז'ן אנהייב 19־טען יארהונדערט. אין פראנקרייך איז די צעכען ארדענונג אפגעשאפט געווארען מיט איין מאל, אויף א רעוואלוציאנערען אופן, אין 1789 יאר. נאר אויך דארטען האבען זיי זיך צו יענער צייט קיים געהאלטען, דערשטיקט דורך דער קאנקורענץ פון די מאנופאקטורען און דער הויזליכער פארמע פון קאפיטאליסטישער פראדוקציע.

אין דער צייט פון לייב־אייגענטום און אין אנהייב פון דעם קאפיטאליסטישען פעריאד זיינען נאך צווישען דער פויערשער באפעלקערונג געווען שטארק פארשפרייט אומעטום ז י י ט י ג ע מ ל א כ ו ת. א באזונדער וויכטיגע ראלע האט דערביי געשפילט די פראדוקציע פון קליידער — שפינען, וועבען, נייען; און נאכדעם די פראדוקציע פון כלים, וואס מען מוז האבען אין באלעבאטישקייט.

די פראדוקטען פון אט די זייטיגע מלאכות פלעגען די פראדוצירער טיילווייז פארברויכען אין דער אייגענער באלעבאטישקייט, און טיילווייז פארקויפען. מיט דער אנטוויקלונג פון געלט־באציהונגען, ווען די פויערשע פליכט־דינסטען, אפצאלען און צינזען זיינען פון נאטוראלע פארוואנדעלט געווארען אין א געלט פארמע, און דערהויפט ווען עס טרעט ארויס אויפ'ן סצענע דער האנדעלס קאפיטאל, הייבט אן די פראדוקציע פאר'ן פארקויף צו הערשען אין די זייטיגע מלאכות איבער דער פראדוקציע פאר'ן געברויך. דערביי ווערט די ארגאניזאציע פון די געהילפס־באשעפטיגונגען אפהייניגיג פון מארק, און זי קריגט די פארמע פון הויזליכער קאפיטאליסטישער אינדוסטריע.

דער איבערגאנג צו מאנופאקטור איז אין אט דעם געביט פארגעקומען גאנץ לאנגזאם. די מאנופאקטור גופא אין דארף טראגט נאך מערסטענטיילס. א לאנגע צייט די שפורען פון דעם „געהילפס“ כאראק־

א. באגדאנאוו

טער פון יענע באשעפטיגונגען, פון וועלכע זי איז ארויסגעקומען: די ארבעטער אירע זיינען ניט דורכאויס אירע — זומער צייט קערען זיי זיך אום צו זייער פעלד ארבעט, און די מאנופאקטור בלייבט שטעהן טיילווייז אדער אינגאנצען ליידיג. ניט זעלטען פירט די אלגעמיינע עקאנאמישע אפגעשטאנענקייט אין דארף דערצו, אז די מאנופאקטור זאל זיך פאנאנדערפאלען: דער אונטערנעמער געפינט אויס, אז עס לוינט זיך אים בעסער, די פויערים זאלען טאן די ארבעט בא זיך אין דער היים, פארנעמענדיג זיך דערמיט ווי מיט א געהילפס פרנסה. די מעשה איז, וואס בא דעם נידעריגען צושטאנד פון דעם פויערם באדערפענישען, און בא דער קליינער באדייטונג, וואס דער פארדינסט מן הצד האט פאר אים, ווי פאר אן ערד־ארבעטער, קען מען די פראדוקטען פון דער היימישער פראדוקציע פארקויפען זעהר ביליג, ניט קוקענדיג אויף דער אפגעשטאנענער טעכניקע.

פונדעסטוועגען, איז אט אזא פאנאנדערפאלען פון דער מאנופאקטור, דאס וואס זי ווערט צעבראקעלט, וואס דער אינדוסטריעלער קאפיטאל ווערט צוריק פארוואנדעלט אין האנדעלס קאפיטאל, ניט מער ווי אן איבערגעהענדיגע זאך, וואס פארשווינדט מיט'ן ווייטערדיגען פראגרעס פון דער טעכניקע. די אנטוויקלונג פון גרויסע אונטערנעמונגען מיט א הויכער פראדוקטיוויטעט פון ארבעט דריקט אראפ די פרייזען אזוי שטארק, אז זיי באפרידיגען שוין מער ניט פאר דער ארבעט פון דעם פויער און זיין געזינד. נאכדעם ווערט באשריינקט אויך די פראדוקציע פאר'ן אייגענעם געברויך. די מאנופאקטור באשאפט א שטארקען נאכפרעג אויף רויע מאטעריאלען, און דער פויער זעהט איין, אז עס לוינט זיך אים בעסער צו פארקויפען זיי, איידער צו באארבעטען. דערצו קומט פאר גאנץ אפט, אז די פיינערע פראדוקטען פון די גרויס־קאפיטאליסטישע אונטערנעמונגען, וואס זיינען נאך דערצו אזוי ביליג, מאכען אז דער פויער זאל האבען צו זיי מער חושק, איידער צו די פראדוקטען פון זיין אייגענער ארבעט.

אזוי קומט פאר, מיט'ן פראגרעס פון דער טעכניקע אין דער גרויס־פראדוקציע, די אנטוויקלונג פון דער געזעלשאפטליכער ארבעטס צעטיילונג: ערד־ארבעט טיילט זיך אפ פון דער באארבעטענדיגער אינ־

דוסטריע, דער פּויער אָדער ער גערט אוועק אין דער מאַנופאַקטור, אָדער ער באַשרייַנקט זיך מיט ערד־אַרבעט.

דערביי פּאַרלירט די קליינע לאַנדווירטשאַפט א טייל פון איר פּעסטקייט, אַנווערענדיג די שטיצע וואָס זי פלעגט פריהער האָבען אין די זייטיגע פּרנסות, און די קראַפט פון ווידערשטאַנד אַנקעגען די נייע וואַקסענדיגע עקאָנאָמישע פאָרמעס ווערט אָפּגעשוואַכט.

אָט דאָס איז די גרונט טענדענץ אין דער אַנטוויקלונג פון דעם אינדוסטריעלען קאַפּיטאַל. אין דער מאַנופאַקטור עפּאָכע, דעם ערשטען שטאַפּעל פון אינדוסטריעלען קאַפּיטאַליזם, ווייזט זי זיך נאָך ארוים לפי־ערך שוואַך; טיילווייז ווערט זי אינגאַנצען פאַרמאַסקירט דורך דעם, וואָס אין צוזאַמענהאַנג מיט דער מאַנופאַקטור קומען־אויף אייניגע נייע און עס אַנטוויקלען זיך אייניגע פון די פריהערדיגע גע־הילפס פּרנסות: צושטעלען מאַטעריאַלען פאַר די מאַנופאַקטורען ווערט א גוט געשעפט, און די פּויערים, טיילווייז זעלבשטענדיג, טייל־ווייז מיט דער הילף פון אונטערנעמער קאַפּיטאַליסטען, נעמען אויף זיך צו פּראָדוצירען אָט די מאַטעריאַלען, אויב נאָר די טעכניק פון דער זאַך דערלאָזט עס.

אין ערד־אַרבעט אַנטוויקעלט זיך דער קאַפּיטאַליזם, בכלל, ניט אזוי שנעל און ניט מיט אזא דערפאָלג, ווי אין דער באַאַרבעטענדיגער אינדוסטריע.

די טעכניק פון לאַנד ווירטשאַפט דערלאָזט ניט אזא ברייטע אַרבעטס צעטיילונג, ווי מען קען דאָס זעהן אין די מאַנופאַקטורען. איז, למשל, מעגליך צו צעטיילען אויף באַשטאַנד־טיילען אזא מין אַר־בעט, ווי אַקערען? דערצו ווערען נאָך די פאַרשיידענע מלאכות אין ערד־אַרבעט געטאָן אין פאַרשיידענע צייטען, און דאָס מאַכט נאָך קלענער די באַדייטונג פון דער טעכנישער אַרבעט־צעטיילונג אויף אָט דעם געביט.

דעריבער, איז אפילו אין דער מאַנופאַקטור עפּאָכע פאַראַן א קנאַפּער אונטערשייד אין דער פּראָדוקטיוויטעט פון אַרבעט צווישען דער גרויסער פּראָדוקציע און דער קליינער, אזוי אז די לעצטע קען גאַנץ גוט אויסהאַלטען די קאָנקורענץ.

איבערינגענס. די גרויסע אגראר אונטערנעמונגען פארמאגען שוין גאר פון אנהייב געוויסע טעכנישע מעלות, דערהויפּט אין דעם ענין פון צושטעלען די פראדוקציאנס מיטלען פון מארק און די פראדוקטען צום מארק. נאטירליך, די טעכניקע אנטוויקעלט זיך אויך שנעלער אין די גרויסע אונטערנעמונגען. און דאך האלט זיך נאך די קליינע ווירטשאפט אויף גאנץ לאנג אין דער קאנקורענץ מיט דער גרויסער. דאס וואס עס פעלט אים אין טעכניקע, זעהט דער קליינער ערד־ארבעטער אנצוויאגען דורך מער אנגעשטריינגטע ארבעט. אין דעם באשטעהט דער הויפּט חסרון פון אזא ווירטשאפט. נאר אויסברייינגענדיג א געוואלדיגע מאסע ארבעטס־ענערגיע, גיט זיך איין דעם קליינעם ערד־ארבעטער איינצוהאלטען זיך אין דער קאנקורענץ, אזוי אז אין אלגע־מיין ווערט זיין ארבעט שלעכט באלוינט.

דער גרעניץ פון לעבען פאר דער קליינער פויער׳שער באלעבא־טישקייט ליגט ווייטער פון דער מאנופאקטור עפּאכע, נאר איר „לע־בענס־פעהיגקייט" הייבט שוין דאן אן כסדר צו פאלען.

ה). האנדעלס קאפיטאל און אינדוסטריעלער קאפיטאל.

אז פון דעם האנדעלס קאפיטאל הייבט זיך אן ביסלעכוויז אויסטיילען אינדוסטריעלער קאפיטאל, ווערט פארשמעלערט דער גע־זעלשאפטליכער קרייז, וואו דער האנדעלס קאפיטאל שפּילט א ראלע. ער ווערט אן זיין דירעקטע ארגאניזאטארשע באדייטונג אין דער פּראָ־דוקציע, ווארים אט די פונקציע זיינע געהט איבער צום אינדוסטריע־לען קאפיטאל.

אויך פאר דעם אינדוסטריעלען קאפיטאל שפּילט דער האנדעלס קאפיטאל די ראלע פון א פארמיטלער ביים אויפקויפען די פראדוק־ציאנס מיטלען און ביים פארקויפען די סחורות, נאר פון דעם קומט ניט ארויס, בדרך כלל גערעדט, אז די אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען זאלען ווערען אונטערגעווארפען צו די האנדעלס אונטערנעמונגען, ווי מען זעהט עס בא די קליינע אונטערנעמונגען אין דער הויזליך־קאפּי־טאליסטישער סיסטעמע. די פארהעלטעניש פון די כוחות איז דא אן

אַנדערע: ווען דער האַנדעלס קאַפּיטאַליסט פּרואווט אַרויסגעהן פון דער אונטערגעוואָרפענער ראָלע פון אַ פאַרמיטלער און פאַרנעמען אַ געפּריווילעגירטע לאַגע, ד.ה. אָראָפּדריקן אַהן אַ שיעור דעם פּרייז פון סחורה און עקספּלואַטירען דעם אינדוסטריעלען קאַפּיטאַליסט, וועט דער לעצטער בעסער גאָר אויסקומען אַהן זיינע טובות, און וועט אַליין פאַרבינדען דירעקטע באַציהונגען מיט׳ן מאַרק.

פונדעסטוועגען, קומט פאַר אַזאַ פאַרשמעלערונג אין די פונקציעס פון האַנדעלס קאַפּיטאַל נאָר אויף אַזוי פיל, אויף וויפיל עס אַנטוויקעלט זיך די מאַנופאַקטור; און די לעצטע פאַרנעמט נאָך אַ לאַנגע צייט — אין ענגלאַנד ביז אָנהייב 18-טען יאָרהונדערט, אין דייטשלאַנד נאָך שפּעטער — אַ גאַנץ באַשיידענעם אָרט בנוגע איר פאַרשפּרייטקייט אין פאַרגלייך מיט דער היים-אַרבעט פאָרמע פון קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע.

דאָס איז נאָך ניט גאָר, אין אַ סך פאַלען מאַכט גראָד די אַנטוויקלונג פון דער מאַנופאַקטור אַ וועג פאַר דער הויזליך-קאַפּיטאַליסטישער סיסטעמע: די קאָנקורענץ פון די מאַנופאַקטורען שוואַכט אָפּ דעם זעלבשטענדיגען קליינעם פּראָדוצירער, און וואַרפט אים אַריין גלייך אין די הענט צום האַנדעלס קאַפּיטאַליסט און פּראַצענטניק.

ווייטער, דער מאַנופאַקטור אונטערנעמער איז אָפט אַליין אַן אויפקויפער בא די קליינע פּראָדוצירער, וואָס שטעלען אים צו פּראָדוקציאָנס מאַטעריאַלען. אַמאָל מאַכט מען אין דער מאַנופאַקטור גופא ניט די גאַנצע אַרבעט פון דער פּראָדוקציע, און געוויסע טיילען גיט מען איבער צו די קליינע פּראָדוצירער, וואָס אַרבעטען אין דער היים — האָבען מיר ווידער טאַקע די הויזליכע סיסטעמע פון קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע.

בכלל, אין די טריט פון די העכערע פאָרמעס פון קאַפּיטאַליזם און אונטער זייער איינפלוס אַנטוויקלען זיך געוויינטליך נידעריגערע פאָרמעס, וואָס דאַרפען מיט דער צייט, אין זייער ווייטערדיגער אַנטוויקלונג, אויך אַריבערגעהן אין העכערע.

וואָס איז שייך, וואָס די פאָרמעס פון קאַפּיטאַל ספּעציאַליזירען זיך בּיסלעכווייז — דער אינדוסטריעלער קאַפּיטאַל טיילט זיך אָפּ פון

דעם האנדעלס קאפיטאל, עס טיילט זיך אויך אויס דער קרעדיט קא־פיטאל — איז דאס ניט מער ווי אן איינצעל פאל אין דער אנטוויקלונג פון דער ארבעטס צעטיילונג צווישען די אונטערנעמונגען אין דער קאפיטאליסטישער געזעלשאפט.

3). די מיטלען פון געזעלשאפטליכער פארטיילונג פון פראדוקטען אין דער מאנופאקטור עפאכע.

דאס פונדאמענטאלע און כמעט אלגעמיינע מיטעל פון פארטיי־לונג פון פראדוקטען אין דער קאפיטאליסטישער געזעלשאפט איז דער א ו י ס ט ו י ש, די ניט געארגאניזירטע פארטיילונג דורכ'ן מארק. אין דעם פראצעס פון אויסטויש קריגט איטלעכער געזעלשאפטליכער קלאס און יעדער באזונדער מיטגליד פון קלאס זיין חלק פון דעם גע־זעלשאפטליכען פראדוקט. די דירעקטע פארטיילונג בלייבט געוויינט־ליך איבער נאר אינוויינינג אין דער פאמיליע באלעבאטישקייט.

אינאיינעם מיט דער באדייטענדיגער אנטוויקלונג פון אויסטויש געהט דער פראגרעס פון דעם געלט פארקער. אין דער קאפיטאליס־טישער פראדוקציע איז געלט א נויטווענדיגער באוועגער; אהן געלט איז אט די פראדוקציע ניט מעגליך. פאר געלט קויפט זיך דער קא־פיטאליסט פראדוקציאנס מיטלען און ארבעטס קראפט. פון דער גע־גענזייטיגער ווירקונג פון אט די פראדוקציאנס עלעמענטען באקומט זיך א פראדוקט, דארף מען אים ווידער טאקע פארקויפען פאר געלט. פאר די אויסגעלייזטע געלט אדער פאר א טייל פון אט דעם געלט קויפט מען ווייטער ארבעטס קראפט, אינסטרומענטען, מאטעריאלען, די סחורה פארקויפט מען ווידער א. אז. וו. נאכדעם געהט די סחורה איבער פון האנט צו האנט ביז זי דערגרייכט צום געברויכער אלץ טאקע מיט דער הילף פון געלט.

אויף אזא'ן אופן זעהען מיר, אז פאר דעם נארמאלען גאנג פון דעם קאפיטאליסטישען לעבען איז העכסט וויכטיג, אז דער געלט פאר־קער זאל פארקומען רעגעלמעסיג און אהן שטערונגען, אז דער אנבאט

פון געלט זאל אלעמאל שטימען מיט'ן נאכפרעג. ווי אזוי ווערט עס דערגרייכט?

ווי עס איז שוין געווען אנגעוויזען, איז געלט אזא מין פארמע פון ווערט, וואס מען קען דאס א פ ש פ א ר ע ן אויף אן אומבא־שטימטער צייט און א נ ק ל י י ב ע ן אין אן אומבאגרענעצטער צאל. ווי עס איז געווען אנגעוויזען, רופט געלט ארוים די שטרעבונג אי אפצושפארען אי אנצוזאמלען עס אהן א שיעור. דער רעזולטאט איז, אז די אלגעמיינע סומע געלט אין א לאנד מיט אן אויסטויש ווירט־שאפט איז כמעט אלעמאל העכער פאר דעם סכום, וואס איז דירעקט נויטיג צוליב דעם פארקער. דער גאנצער עודף געפינט זיך אויסער דעם פארקער קרייז — אין די קעשענעס, קאסטענס און קעלערס פון די באלעבאטים — און שפילט די ראלע פון א ג ע ל ט א ו צ ר.

טאקע דערפאר, וואס עס איז פאראן אזא'ן אוצר, קען דער אנ־באט אויפ'ן געלט מארק, בא געוויינטליכע באדינגונגען, לייכט און שנעל צופאסען זיך צום נאכפרעג.

דער נאכפרעג אויף געלט ווערט באשטימט דורך דעם סכום בא־דינגונגען פון אויסטויש און קרעדיט. ווי די גרויס איז דער נאכפרעג פאר א געוויסען פעריאד צייט, קען מען דערוויסען, ווי עס איז שוין דערוויזען געווארען, אויף אזא'ן אופן: צו דעם סך־הכל פון דעם ווערט פון די סחורות, וואס ווערען פארקויפט פאר מזומן, לייגט מען צו די סומע פון אלע טערמין־צאלונגען, וואס פאלען אוים אין דעם געגע־בענעם פעריאד, אחוץ יענע וואס דעקען איינס דאס אנדערע, און דעם רעזולטאט טיילט מען אויף דער דורכשניטליכער צאל מאל פון דער געלט צירקולאציע. הייסט עס, אז די ענדערונגען פון דעם נאכפרעג אויף געלט זיינען אפהייגניג: אדער פון אן ענדערונג אין דער צאל און די פרייזען פון די סחורות, אדער פון ענדערונגען אין דער מאס און דער טעכניקע פון קרעדיט, אדער פון ענדערונגען אין דער שנעלקייט פון דער געלט צירקולאציע.

לאמיר זאגען, אז פאר א משך פון 1 וואך צייט האט דער סכום סחורות, וואס מען פארקויפט אויפ'ן מארק פאר מזומן, אנגעטראפען 1 מיליאן רובל; די סומע טערמין־צאלונגען מינוס יענע, וואס דעקען

א. באַגראַנאָוו

איינע די אנדערע, טרעפט אז ½ מיליאָן; דאָס געלט קערעוועט זיך אין דורכשניט 1 מאָל. דאַן וועט דער ציפער פון דעם געלט נאָכפרעג זיין 1.500.000 רובל. אויף דער צווייטער וואָך איז דער סך־הכל פון די סחורות, — אַ דאַנק דעם וואָס די צאָל סחורות האָט זיך פאַר־גרעסערט אָדער די פרייזן האָבן זיך געהויבן, — אויסגעוואַקסן ביז 1½ מיליאָן רובל, בעת די איבעריגע באַדינגונגען זיינען געבליבן אומגעענדערט. דעם איבעריגן ½ מיליאָן רובל מוזן די קונים פון דער סחורה אַרויסנעמען פון זייערע קאַסטענס און באַצאָלן די פאַר־קויפער, — אַנדערש קען מען די סחורה ניט קויפן. דער אָנבאָט פון געלט, ד.ה. די סומע געלט אין פאַרקער, ווערט אויף אַזאַ'ן אופן גרעסער אויף אַ ½ מיליאָן, און דער געלט אוצר ווערט פונקט אויף אַזאַ סומע פאַרקלענערט. פאַרקערט, ווען דער סך־הכל, וואָס די סחורות באַטרעפן, וואָלט זיך ניט פאַרגרעסערט, נאָר קלענער געוואָרן, דאַן וואָלט אַ טייל פון דעם געלט, אַנשטאָט צו געהן אויף באַצאָלן פאַר די סחורות, געבליבן אין די קעשענעס פון די אייגענטימער, און וואָלט פאַרגרעסערט דעם געלט אוצר.

אַזוי איז אויך, ווען די סומע טערמין־צאָלונגען שטייגט אָדער פאַלט. דערביי שפּילט אַ גרויסע ראָלע די טעכניק פון קרעדיט: אויב עס איז ניטאָ קיין קרעדיט אַנטשטאַלטן, וואו מען גלייכט אויס און מען טראָגט אַריבער די חובות פון פאַרשיידענע אונטערנעמונגען, דאַן פאָ־דערט זיך פאַר דעם קרעדיט מאַרק מער געלט; עס קומט אויס צו באַצאָלן מיט געלט טיילווייז אויך פאַר אַזעלכע חובות, וואָס ווען מען זאָל פון זיי געוואוסט וויסן גלייכצייטיג און מען וואָלט זיי פאַרגליכן צווישען זיך, וואָלטען זיי גאָר איינע די אַנדערע געדעקט; דער סך־הכל פון אַזעלכע חובות פאַרגרעסערט די צאָל געלט אין פאַרקער, אַנ־שטאָט צו לאָזן עס אין דעם אוצר.

לאָמיר זיך איצטער משער זיין, אַז דער סך־הכל פון דעם ווערט פון די סחורות בלייבט אומגעענדערט — 1 מיליאָן, די סומע טערמין־צאָלונגען בלייבט אויך אומגעענדערט — ½ מיליאָן, נאָר די דורכ־שניטליכע צאָל מאָל, וואָס דאָס געלט קערעוועט זיך, האָט געשטיגען פון 1 אויף 2: סחורות און געלט צירקולירען שנעלער. דאַן קערט

זיך איין דער מארק אויסצינוצען דיזעלביגע סומע געלט צוויי מאל אנשטאט איין מאל; דער קאפּיטאליסט, למשל, באווייזט צו קויפען פאר זיינע 1.000 רובל פּראָדוקציאָנס מיטלען, נאכדעם אויסצולייזען עס פון דעם פארקויף פון זיינע סחורות, און ווידעראמאל קויפען פּראָדוקציאָנס מיטלען, ד.ה. אז ער באגעהט זיך מיט 1.000 רובל אנשטאט 2.000. דער גאנצער געלט מארק פאדערט שוין, הייסט עס, נאר 750.000 רובל אנשטאט פריהערדיגע 1.500.000; די איבעריגע 750.000 רובל בלייבען אין די קעשענעס פון זייערע באלעבאטים און פארגרעסערען מיט זיך דעם אוצר. ווען די שנעלקייט פון דער צירקולאציע פון סחורות און געלט פארקלענערט זיך, קומט פאר א פארקערטע דערשיינונג, און א טייל פון דעם אוצר געהט אריבער אין דעם פארקער קרייז.

אויף אזא'ן אופן שטעלט זיך איין, בא א נארמאלען, געוויינטליכען גאנג פון די געשעפטען, א רעגעלמעסיגקייט צווישען דעם נאכפרעג און אנבאט פון געלט. דער אוצר שפּילט די ראָלע פון א רעזערוו, פון וואנען געלט שטראמט צו, ווען עס איז נויטיג, צום פארקער געביט, און וואוהין עס שטראמט אוועק, פארקערט: ווען עס איז איבעריג.

מיט דער אנטוויקלונג פון דער קאפּיטאליסטישער געזעלשאפט איז די סומע געלט, וואס צירקולירט אויפ'ן מארק, געוואקסען א סך שנעלער, איידער דער אוצר; נאר דער אוצר האט זיך אויך געמוזט פארגרעסערען, אניט וואלט ער מיט דער צייט שוין געווארען ניט גענוג גרויס, כדי צו רעגולירען דעם געוואלדיגען געלט מארק אין זיינע ענדערונגען. די פּראָדוקציע פון געלט האט נויטווענדיג געמוזט וואקסען. און טאקע אין דער'אמת'ן, שוין נאר די ערשטע שריט פון דעם קאפּיטאליזם אין אייראָפּע האבען זיך אויסגעצייכענט מיט אן אויסערגעוויינטליכען אריינפיר פון איידעלע מעטאלען פון די נייע אנטדעקטע לענדער, דערהויפּט פון אמעריקע. די באדייטונג פון אט דעם געלט צופלוס איז, איבעריגענס, אפּגעשוואכט געווארען אין א געוויסער מאס דורך דעם, וואס דער ווערט פון געלט און, הייסט עס, אויך זיין קויפקראפט איז געפאלען אין פארגלייך מיט'ן מיטעלאלטער. פארגעקומען

א. באַנדאַנאָוו

איז עס איבער דעם, וואָס צו קריגען די געלט מעטאַלען איז געוואָרען א סך לייכטער איידער פריהער, דעריבער איז דער סכום געזעלשאַפט־ליכע אַרבעטס־ענערגיע, וואָס איז פאַרקערפּערט אין אַ געוויסער סומע געלט, געוואָרען באַדייטענדיג קלענער.

מיט דעם וואָס אין פאַרקער האָט מען אַריינגעשליידערט אַ מאַסע איידעלע מעטאַלען האָט זיך נאָך די זאַך ניט געענדיגט. דער נאָכפראַג אויף געלט איז געוואַקסען מיט אַן אומגעהייערער שנעלקייט, און מיט דער צייט האָט ער אַרויסגערופען די באַנוצונג, אַחוץ פון מעטאַל געלט, אויך פון פּ אַ פּ י ר געלט.

די געשיכטע, ווי אַזוי דאָס פּאַפּיר געלט איז אַנטשטאַנען, איז אין די הויפּט שטריכען אַזאַ. זינט די מלוכה האָט גענומען אויף זיך דעם קאָנטראָל פון געלט פאַרקער, איז שוין מער ניט נויטיג געווען איטלעכס מאָל איבערצואָוועגען דאָס געלט ביים שליסען אַן אויסטויש געשעפט. מלוכה גרייט צו פון די געלט מעטאַלען שטיקער פון אַ באַ־שטימטער וואָג, אַ געוויסער פאָרמע און אַ געוויסען ווערט — מטבעות. די מטבעות נעמט מען אָן ניט צואָוועגענדיג זיי, וואָרים מלוכה איז ערב פאַר דער וואָג און איז שטענדיג גרייט צוצונעמען זיי לויט דעם ווערט, וואָס איז אויף זיי אָנגעשריבען.

די מטבעות רייבען זיך אָפּ אין פאַרקער, פאַרלירען די וואָג זיי־ערע, איבערגעהענדיג פון האַנט צו האַנט, און דאָך האַלטען זיי אָן אַלץ דיזעלביגע קויף־קראַפט, וואָס שטעהט אויף זיי אָנגעשריבען, וואָרים מלוכה זאָגט זיך ניט אָפּ איבערצובייטען אָן אָפּגעריבענע מטבע אויף אַ פול־וואָגיגער. ווען איינער איז זיכער, אַז מלוכה וועט אים אַלעמאָל פאַרבייטען אויף אַ פול־וואָגיגער די אָפּגעריבענע מטבע, וואָס מען שלאָגט אים פאַר, וועט ער זי צונעמען, ווען זי זאָל שוין אפילו כמעט גאָר קיין וואָג ניט האָבען. פון דאַנען איז שוין נאָר איין שריט צו פּאַפּיר געלט.

מלוכה לאָזט אַרויס פּאַפּיר צייכענס, פאַר וועלכע זי גאַראַנטירט, און וואָס אַלע נעמען זיי אָן ווי מטבעות, מחמת מען האָט צוטרוי צו מלוכה. אַ פּאַפּיר צייכען — דאָס איז, אַזוי צו זאָגען, אַ מטבע, וואָס

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

האָט זיך אָפּגעריבען אויף אַזוי פיל, אַז מער ווי דער נאָמען איז איר ניט געבליבען.

לכתחילה לאָזט מלוכה אַרויס נאָר ט ו י ש געלט פּאַפּירענע. ד.ה. אַזעלכע וואָס זי איז זיך מתחייב איבערצובייטען באַ דער ערש־טער פאָדערונג אויף איידעלע מעטאַלען, לויט דעם ווערט, וואָס עס שטעהט אויף זיי אָנגעשריבען. טויש געלט האָט אַלעמאָל פּונקט אַזאַ אָפּגאַנג ווי מעטאַל געלט. ניט האָבענדיג אַליין כמעט קיין שום ווערט, האָבען זיי אַ געברויך־ווערט ביים אויסטויש, פאַרשטעלענדיג מיט זיך אַ מין צייגעניש אויף צו קריגען אַ באַשטימטען סכום געזעלשאַפטליכע אַרבעטס־ענערגיע, וואָס איז פאַרקערפּערט אין געלט מעטאַלען.

נאָר ווען מלוכה לאָזט אַרויס פּאַפּירענע טויש געלט, האָט זי דערביי אין זינען ניט אַזוי די באַדערפענישען פון צירקולאַציע, ווי אירע אייגענע באַדערפענישען. פּאַפּיר געלט איז פאַר מלוכה אַ גאַנץ באַקוועמע פאָרמע פון אַן אָהן־פּראָצענטיגער הלואה: מע דרוקט אָפּ געלט און נאָכדעם צאָלט מען דערמיט פאַר אַלץ וואָס מען קויפט פאַר מלוכה, פאַר מלוכה דינסט א. אַז. וו. און אַזוי ווי מיט׳ן גאַנג פון דער עקאָנאָמישער אַנטוויקלונג וואַקסען די מלוכה באַדערפענישען, איז גאָר קיין וואונדער ניט, אַז ביסלעכווייז לאָזט מען אַרויס אַזוי פיל פּאַפּירלעך, אַז די צאָל זייערע שטייגט ווייט איבער דעם נאָכפרעג אויפ׳ן געלט מאַרק. דאַן הייבט מען אָן פאַרצושטעלען די איבעריגע פּאַפּירלעך מאַסענווייז צום אויסבייט אויף גאָלד; ווי אַן „אוצר“, איז גילדערנע געלט אַ סך אַ זיכערערע עשירות איידער פּאַפּירענע, וואָס קאָנען פאַרלירען זייער ווערט, ווען מלוכה זאָל באַנקראָטירען. די מלוכה קאַסעס בייטען לכתחילה אויס די פּאַפּירלעך; נאָר נאָכדעם, ווען פאַר דער רעגירונג ווערט אויף אַזאַ׳ן אופן קלאָר, אַז איר אָהן־פּראָצענטיגע הלואה גיט זיך ניט איין, שטעלט זי אָפּ דעם פרייען אויסבייט — די טויש־פּאַפּירלאַך ווערען פאַרוואַנדעלט אין א ו מ־ט ו י ש ב א ר ע.

מיט׳ן כוח פון געזעץ צווינגט די מלוכה די בירגער אָנצונעמען די אומטוישבאַרע פּאַפּירענע געלט, און אַליין נעמט זי זיי אויך צו ביים איינצאָלען צינזען, אָפּצאָלען א. ד. גל.

א. באָגדאַנאָוו

אינאיינעם מיט די אומטוישבארע פאַפירלאַך האַלט זיך דאָס גאָלד ניט אַיין אין פאַרקער: עס ווערט פאַרוואַנדעלט אין אַן אוצר, אָדער עס געהט אוועק אין אויסלאַנד צו באַצאָלען פאַר אַריינגעפירטע סחורות. אין דעם קרייז פונ'ם היימישען פאַרקער בלייבט איבער נאָר פאַפיר געלט, נאָר געוויינטליך איז פון דעם מין פאַראַן צו פיל — מער, איידער מען דאַרף. אַרויסגעהן פון פאַרקער איז פאַר די פאַפירלאַך גאַנץ שווער: אין אויסלאַנד נעמט מען זיי ניט צו, און אַן אוצר איז דאָס אַ גאַנץ צווייפעלהאַפטער, ניט קיין זיכערער. טאַ וואָס זשע קומט אַרויס?

לאָמיר זיך פאָרשטעלען, אַז דער פאַקטישער נאָכפרעג אויפ'ן געלט מאַרק אין ערגעץ אַ מלוכה באַטרעפט 800 מיליאָן רובל, און קרעדיטקעס געהט אַרום אויף די הענט אויף 1.200 מיליאָן. דאַן איז קלאָר, אַז די 1.200 מיליאָן פאַפירלאַך פאַרבייטען מיט זיך 800 מי־ליאָן אין גאָלד, זיי שטעלען מיט זיך פאַר אין פאַרקער פונקט אזא געברויך־ווערט, ווי 800 מיליאָן רובל אין גאָלד. הייסט עס, אַז דער ווערט פון איין פאַפירענעם רובל טרעפט אָן—800 מיל. געטיילט אויף 1200 מיל.—⅔ פון אַ גילדערנעם רובל, אָדער 66⅔ קאָפּ. אין גאָלד. דאָס דריקט מען אויס אַזוי: „דער קורס פון פאַפיר געלט איז 66⅔ קאָפּי־קעס אין גאָלד פאַר אַ רובל.“

דער קורס פון פאַפיר־געלט קען פאַלען אָהן אַ שיעור. אין פראַנק־רייך, אין דער צייט פון דער ערשטער רעפובליק, האָט מען אַרויסגע־לאָזען אַזאַ איבערמאָס פון אַסיגנאַציעס, אַז זייער ווערט איז געפאַלען ביז 2½% פון דעם נאָמינאַלען ווערט, ד.ה. 40 פראַנק אין אַסיגנאַציעס איז געווען ווערט וויפיל 1 פראַנק אין גאָלד.*)

ענדערונגען אין דעם ווערט פון אומטוישבאַרע פאַפיר געלט קענען פאַרקומען איבער פאַרשיידענע אורזאַכען, ריין עקאָנאָמישע און, ווי מען רופט עס, פאָליטישע. למשל, ווען די פאָליטישע לאַגע פון דער

*) אין דער איצטיגער רוסישער רעוואָלוציע איז דער קורס פון אַ רובל געפאַלען ביז אַ קליינעם ברוכטייל פון אַ קאָפּיקע אין גאָלד. דאָס־זעלבע איז געווען מיט פאַפיר געלט אין דער צייט פון דעם אַמעריקאַנער קריג פאַר אומאָפּהענגיגקייט (1776—1783). רעדאַקטאָר.

מלוכה איז ניט זיכער — אין דער צייט פון א מלחמה, א רעוואלוציע א. ד. גל. — פאלט גלייך דער קורס: מען ווערט אן דעם צוטרוי צו דער מלוכה, און דער נאכפרעג אויף אירע פאפירלעך פאלט שטארק.

אז דער קורס פאלט, רופט עס נאטירליך ארויס א העכערונג פון אלע פרייזען אינווייניג אין לאנד; פארקערט, ווען דער קורס הייבט זיך, פאלען די פרייזען. נאר די ענדערונגען פון די פרייזען פאלגען ניט גלייך נאך די ענדערונגען אין קורס. גיכער פון אלץ פאסען זיך צו צום קורס די פרייזען פון יענע סחורות, וואס מע פראדוצירט הויפטזאכליך פאר'ן עקספארט, און פון די וואס מען פירט ארײַן פון אויסלאנד: דאס איז דערפאר, וואס דער קורס פון די פאפירלאך ווערט קודם־כל באשטימט אויפ'ן אויסלענדישען מארק; אויף דעם היימישען געלט מארק קען ער אויף געניי גלייך ניט באשטימט ווערען, ווארים דארטען צירקולירט כמעט גאר ניט קיין מעטאל געלט, וואס לויט זיי נאך שטעלט זיך איין דער קורס פון די פאפיר געלט. לאנגזאמער ענדערען זיך די פרייזען פון יענע סחורות, וואס ווערען נאר טיילווייז ארייננעפירט אדער ארויסגעפירט, אבער דערהויפט ווערען זיי פארברויכט און מען פראדוצירט זיי אינווייניג אין לאנד. שפעטער פון אלץ פאסען זיך צו צו דער הויך פון קורס די פרייזען פון אזעלכע סחורות, וואס אי מען פראדוצירט זיי אי מען פארברויכט זיי אין דער היים. צו אט דעם סארט סחורות געהערט אויך די ארבעטס קראפט. דעריבער, איז א פאלען פון דעם קורס, בכלל גערעדט, פאר'ן ארבעטער קלאס קיין טובה ניט: די פרייזען פון די נויטיגע לעבענס מיטלען שטייגען שנעלער, איידער דער ארבעטס לוין; די קאפיטאליסטען איילען זיך קיינמאל ניט צו העכערען דעם לוין לפי־ערך מיט דער העכערונג פון די פרייזען אויף לעבענס מיטעל.

אין דער מאסע אויסטויש געשעפטען, וואס קומען פאר, ווערט דאס קויפען און פארקויפען אויף בארג אלץ מער א געוויינטליכע דערשיינונג. אויך די וואוכערייי צעוואקסט זיך זעהר שטארק אין דער עפאכע וואס מיר שטודירען דא.

שוין גאר פון די פריהעסטע צייטען אז פון דער אויסטויש ווירטשאפט נעמט מלוכה אויף זיך דעם קאנטראל איבער די קרעדיט אפ־

א. באַגדאַנאָוו

מאַכען. אַז מען דאַרף, העלפט זי דעם קרעדיטאָר ארויסצוקריגען זיין חוב, נאָר מיט'ן באַדינג, עס זאָל זיין א שריפטליכער באַווייז וועגען דעם חוב, וואָס מע רופט קרעדיט דאָקומענטען.

די איינפאַכסטע פאָרמע פון א קרעדיט דאָקומענט איז, ווען דער חוב איז פאַרשריבען אין די געשעפטס ביכער. קאָמערסאַנטען פירען לויט אַן איינגעשטעלטער אָרדענונג אַזעלכע ביכער, וואו זיי פאַרשרייבען ווען און וויפיל זיי זיינען שולדיג, און וויפיל ווער איז זיי שולדיג. ווען עס קומט דער צאָלונגס טערמין, פאַרגלייכען זיי די געשעפטס ביכער, און צאָלען אויס מיט געלט נאָר די דיפערענץ אין דעם געגענזייטיגען חוב.

די וויכטיגסטע פאָרמע פון א קרעדיט דאָקומענט איז א וועקסעל — א שטר חוב, וואָס ווערט צענויפגעשטעלט לויט געוויסע געזעצליכע כללים, וואָס מען מוז אָפּהיטען. אין אינטערנאַציאָנאַלען האַנדעל איז דאָס דער איינציגער קרעדיט דאָקומענט. טייל-וויין פאַרנעמט ער דעם פּלאַץ פון געלט, און אט ווי אַזוי:

לאָמיר זיך פאָרשטעלען, אַז דער רוסישער סוחר איוואַנאָוו האט אוועקגעשיקט א פאַרטיע ווייץ צום ענגלישען סוחר דזשאָן בול; דער ענגלישער פאַבריקאַנט דעיווים האט פאַרקויפט פונקט אויף אַזא סומע מאַשינעס צום רוס באַגדאַנאָוו. דאַן קויפט באַגדאַנאָוו אָפּ בא איוואַנאָוו'ן דעם וועקסעל אויפ'ן ענגלענדער דזשאָן בול און שיקט אים אָפּ צום ענגלענדער דעיווים, און יענער מאַנט שוין אויף בא דזשאָן בול'ן דאָס געלט אויפ'ן וועקסעל. דאַ איז גאָר ניט אויסגעקומען אריבערצושיקען קיין געלט, און איטלעכער האט זיך געקראָגען זיינס; דערביי האט מען איינגעשפּאָרט הוצאות און די ריזיקע פון אריבערשיקען געלט צוויי מאָל.

מיט דער אַנטוויקלונג פון קרעדיט, האָבען זיך באַוויזען אַזעלכע אינסטיטוציעס, וואָס באַשעפטיגען זיך דורכאויס מיט קרעדיט געשעפטען: פון איין זייט, קריגען זיי קרעדיט פון אַזעלכע וואָס פאַרמאָגען פרייע קאַפּיטאַלען; פון דער אַנדער זייט — גיבען זיי קרעדיט צו קאַפּיטאַליסטען, וואָס נויטיגען זיך אין דעם; ד.ה. זיי לאָזען ארויס

אין פאַרקער זייער אייגען געלט, און געלט, וואָס זיי האָבען געבאָרגט באַ פרעמדע. אַזאַ אינסטיטוציע רופט מען אַ באַנק.

גענויער אויספאָרשען די פאָרמעס פון קרעדיט און זיין באַדייטונג אין דער אַלגעמיינער סיסטעמע פון דער פאָלקס ווירטשאַפט וועט אונז אויסקומען דאָן, ווען עס וועט זיין די רייד ניט וועגען דעם ערשט געבאָרענעם אינדוסטריעלען קאַפּיטאַל (דער מאַנופאַקטור), נאָר וועגען דעם אַנטוויקעלטען. אַלענפאַלס, שוין אין דער עפּאָכע, באַ וועלכער מיר האַלטען איצט, האָט דער קרעדיט אַ שטאַרקען איינפלוס אויפ׳ן אויסטויש, און דורך דעם אויך אויף דער פּראָדוקציע. אין אַלגעמיין איז די ווירקונג אַזאַ, וואָס דער קרעדיט העלפט דער אַנטוויקלונג פון דער גרויס־פּראָדוקציע, וואָרים ער קאָנצענטרירט צייטווייליג אין איינצעלנע הענט די מיטלען פון אַ סך מענשען.

4). די פאַנאַנדערטיילונג פון דעם געזעלשאַפטליכען פּראָדוקט צווישען די פאַרשיידענע קאַפּיטאַליסטישע קלאַסען.

א). פּראָפיט.

זינט עס איז אויפגעקומען אַ געזעלשאַפטליכער קלאַס פון סוחרים, האָט זיך איינגעשטעלט אַ באַזונדער אויסדרוק — „פּראָפיט“ (ריוח) — צו באַצייכענען זיין חלק אין דעם געזעלשאַפטליכען פּראָדוקט, אין דער צייט וואָס דעם חלק פון דעם האַנטווערקער, למשל, פלעגט מען באַצייכענען מיט׳ן וואָרט „פאַרדינסט“. דער אונטערשייד פון אָט די טערמינען באַוויזט דייטלאַך, אַז לויט די אַנשויאונגען, וואָס הערשען אין דער געזעלשאַפט, איז דעם בעל־מלאכה׳ס הכנסה אַ דירעקטער רעזולטאַט פון זיין אַרבעט, דעם הענדלערס הכנסה אָבער איז שוין ניט אַזוי אָפּהייננגיג פון זיין אַרבעט. עס איז אָנגענומען צו דיינקען, אַז דער סוחר פּראָדוצירט גאָרנישט, וואָרים דער פּראָדוקט געהט אַרויס פון זיינע הענט פונקט אין אַזאַ פאָרמע ווי ער האָט אים אַריינגעקראָגען; פאַרקערט, דעם בעל־מלאכה׳ס אַרבעט מאַכט

א. באַנדאַנאָוו

באשיימפערליכע ענדערונגען אין דעם מאַטעריאַל, באַשאַפט א נייעם פּראָדוקט.

אַט די מיינונג שטיצט זיך נאָר אויף דער אויסערליכער זייט פון דער זאַך און קומט פון א פאַלשען פאַרשטעהן. מען קען ניט זאָגען, אַז א פּראָדוקט איז פאַרענדיגט, אויב ער קען ניט פאַרברויכט ווערען דאָרט, וואו מען האָט אים געפּראָדוצירט; טראַנספּאָרטירען אים פון איין אָרט אויפ'ן אַנדערען אָדער פון איין ווירטשאַפט אין אַן אַנדע־רער איז א נויטווענדיגע שלום אָפּעראַציע פון „פּראָדוקציע". אין אַט דעם זינען איז קיין נפקא־מינא ניטאָ צווישען דער אַרבעט פון דעם סוחר און פון דעם בעל־מלאכה; און אויף וויפיל דער פּראָפיט ווערט באַשטימט פון דעם סוחר'ס געזעלשאַפטליך ניצליכער אַרבעטס־ענער־גיע, אויף אַזוי פיל איז דאָס אמת'ער פאַרדינסט.

די מעשה איז אָבער, וואָס דעם סוחר'ס הכנסה, בדרך כלל גע־רעדט, באַגרעניצט זיך לגמרי ניט מיט האַנדעלס פאַרדינסט אַליין. דער סוחר טרעט אַרויס פון אָנהייב אָן אין דער ראָלע פון א ה אַ נ־ד ע ל ס ק אַ פּ י ט אַ ל י ס ט. ער מאַכט אונטערטעניג צו זיך די קליינע אונטערנעמונגען; און דער פּראָפיט, וואָס ער ציהט פון זיי אַרויס, איז אָפּהייינגיג ניט פון דעם סכום געזעלשאַפטליך ניצליכער אַרבעט, וואָס ער טוט אָפּ, נאָר פון דער גרויס פון זיין קאַפּיטאַל און זיין מאַכט איבער די פּראָדוצענטען. אַזוי קומט אויס, אַז אין זיין גרעס־טען טייל איז דער פּראָפיט שוין גאָר ניט קיין פאַרדינסט; און וואָס ווייטער אַלץ מער ווערט דער ריינער האַנדעלס פאַרדינסט דערטרונקען אין דעם האַנדעלס „פּראָפיט", און איז א גאָרנישט לפּי־ערך מיט'ן לעצטען.

דאָסזעלביגע איז שייך אויך צום אינדוסטריעלען קאַפּיטאַליסט; דער פּראָפיט, וואָס ער קריגט, קען זיך לחלוטין ניט פאַרגלייכען מיט'ן סכום אַרבעטס־ענערגיע, וואָס עס קאָסט אים זיין אָרגאַניזאַטאָרישע טעטיגקייט. פאַרקערט, וואָס מער עס צעוואַקסט זיך די אונטערנעמונג, גיט דער קאַפּיטאַליסט, געוויינטליך, איבער אַלץ א גרעסערען טייל פון זיין אַרבעט צו געדונגענע אַרבעטער און פאַרקירצט אַלץ מער זיין

אייגענע אָרגאַניזאַטאָרישע טעטיגקייט; און דער פּראָפּיט צו דערזעלביגער צייט ווערט אַלץ גרעסער.

אין אַט דעם זינען שטימט דאָס געוויינטליכע אָנקעגענשטעלען פון קאַפּיטאַליסטישען פּראָפּיט און פאַרדינסט גאַנץ גוט מיט דער ווירקליכקייט.

פון וואַנען עס קומט דער אינדוסטריעלער פּראָפּיט איז שוין דערוויזען געוואָרען פריהער: ער קומט פון מער־ווערט, דאָס הייסט פון דער איבער־אַרבעט פון די געדונגענע אַרבעטער. דער פּראָפּיט פון דעם האַנדעלס קאַפּיטאַל בײַ דער הויזליך־קאַפּיטאַליסטישער סיסטעמע קומט אויך ווי אַ רעזולטאַט פון איבער־אַרבעט פון די קליינע פּראָדוצירער, וואָס זיינען זעלבשטענדיג נאָר פאָרמאַל; דער חילוק צווישען די צוויי פאַלען איז ניט קיין וויכטיגער, און ער פאַרשווינדט אַלץ מער מיט'ן איבערגאַנג פון האַנדעלס קאַפּיטאַליזם אין אינדוסטריעלען.

אויספאָרשענדיג די פראַגע וועגען דעם קאַפּיטאַליסטס פּראָפּיט, דאַרף מען קודם־כל האָבען אין זינען, אַז די נאָרמע פון מער־ווערט איז ווייט ניט קיין גענוגענדיגע מאָס פון פּראָפּיט; אַט די נאָרמע מאַכט נאָר קלאָר איין זייט פון דער זאַך — אויף וויפיל פאַר דעם אַרבעטער לוינט זיך ניט צו זיין אַן אויספאָלגער אין אַ פרעמדער אונטערנעמונג. זי באַווייזט אָבער ניט די אַנדערע זייט פון דער זאַך — אויף וויפיל דעם קאַפּיטאַליסט לוינט זיך צו פירען זיין אונטערנעמונג.

פריהער האָבען מיר זיך פאַנאַנדערגעקליבען אין איין פאַל פון אַ קאַפּיטאַליסטישער אונטערנעמונג — די פּראָדוצירונג פון אַ ביקס. די נאָרמע פון מער־ווערט איז דאָרט געווען 100%, וואָרים די 12½ רובל, וואָס דער קאַפּיטאַליסט האָט דאָרט אויסגעגעבען אויף צו קויפען אַרבעטס קראַפט, האָבען אים אַריינגעבראַכט 125 שעה איבער־אַרבעט, וואָס באַטרעפען 12½ רובל. דער קאַפּיטאַליסט האָט דאָך אָבער אַריינגעלייגט ניט נאָר פ אַ ר ע נ ד ע ר ל י כ ע ן ק אַ פּ י ט אַ ל, נאָר נאָך 50 רובל שטענדיגען קאַפּיטאַל — די אויסגאַבען אויף מאַטעריאַל און געצייג. לויט זיין חשבון נאָך, האָט ער געקראָגען 12½ רובל פּראָפּיט אויף גאַנצע 62½ רובל קאַפּיטאַל, וואָס ער האָט אויס־

נעגעבען, אדער 20% אויפ'ן קאַפּיטאַל. דער פּראָצענט פּראָפּיט אויפ'ן גאַנצען קאַפּיטאַל רופט זיך די נאָרמע פון פּראָפּיט.

פארשטעהט זיך, אז די פּראָפּיט נאָרמע איז קלענער פון דער מער־ווערט נאָרמע, ווארים די נאָרמע פון מער־ווערט רעכענט זיך פון דעם פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל אליין, און די נאָרמע פון פּראָפּיט — פון דעם גאַנצען קאַפּיטאַל — דעם שטענדיגען און דעם פאַרענדערליכען. אין אונזער ביישפּיל איז דער גאַנצער קאַפּיטאַל 5 מאָל גרעסער פון דעם פאַרענדערליכען, און די פּראָפּיט־נאָרמע איז 5 מאָל קלענער פון דער מער־ווערט נאָרמע.

אז אנדער אונטערנעמער, לאָמיר זאָגען, האָט אויסגעגעבען אויפ'ן געשעפט לפי־ערך נאָך אַ גרעסערע סומע שטענדיגען קאַפּיטאַל, למשל, גאַנצע 112½ רובל אויף דיזעלבינע 12½ רובל פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל. דאַן וועט בײַ דערזעלביגער נאָרמע פון מער־ווערט, די נאָרמע פון פּראָפּיט זיין 12,5/125 ד. ה. 10%. הייסט עס, אז די צווייטע אונטערנעמונג איז ניט אַזאַ גוט געשעפט ווי די ערשטע; און קומען קומט עס דערפון, וואס אין דער צווייטער אונטערנעמונג איז אריינגעלייגט געוואָרען באדייטענדיג מער שטענדיגען קאַפּיטאַל.

בכלל, בײַ דערזעלביגער נאָרמע פון מער־ווערט, וועט די פּראָפּיט־נאָרמע זיין אַלץ נידעריגער, וואָס קלענער עס איז דער פאַרענדערליכער קאַפּיטאַל אין פאַרגלייך מיט'ן שטענדיגען.

מיט אנדערע ווערטער דריקט מען עס אויס אַזוי: די פּראָפּיט־נאָרמע, בײַ אַ געוויסער נאָרמע פון מער־ווערט, וועט זיין אַלץ נידעריגער, וואס העכער עס איז דער אָרגאַנישער צוזאַמענשטעל פון דעם קאַפּיטאַל. „אָרגאַנישער צוזאַמענשטעל" פון קאַפּיטאַל הייסט די פאַרהעלטעניש, לויט'ן ווערט נאָך, צווישען זיין שטענדיגען טייל און דעם פאַרענדערליכען; מען האַלט דעם אָרגאַנישען צוזאַמענשטעל „העכער", ווען דער שטענדיגער טייל איז לפי־ערך גרעסער, — דאָס איז דערפאַר, ווייל'ע דער אַנטוויקלונגס פּראָצעס, ווי עס וועט ווייטער דערוויזען ווערען, פירט דערצו אַז די פאַרהעלטענישמעסיגע גרויס פון דעם שטענדיגען קאַפּיטאַל זאָל ווערען אַלץ גרעסער.

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

דער גאַנצער חשבון, וואָס מיר האָבען דאַ געבראַכט, שטעלט פאַר די זאַך אין זעהר אַ פאַראייגפאַכטער פאָרמע: עס האַנדעלט זיך דאַ וועגען אַ פּראָפיט־נאָרמע נאָר בײַ איינען אומזאַץ פון קאַפּיטאַל. דער קאַפּיטאַליסט האָט איין מאָל געקויפט מאַטעריאַלען און געצייג, געדונגען אַרבעטער, פאַרקויפט די סחורה, און דער אויסגעגעבענער קאַפּיטאַל האָט זיך אומגעקערט מיט פּראָפיט. אין דער אמת'ן קומט דאָס אַלץ פאַר גאָר ניט אַזוי פּשוט. דער קאַפּיטאַליסט באַנוצט זיך ניט מיט איין אומזאַץ פון זיין קאַפּיטאַל, נאָר ער פירט זיין געשעפט אַ מער אָדער ווייניגער לאַנגע צייט. אויף וויפיל די אונטערנעמונג לוינט זיך, מעסט ער מיט'ן פּראָצענט פּראָפיט פּאַר יאָהר. ביסלעכווייז, לויט דער באַדערפעניש נאָך, קויפט ער אַרבעטס־קראַפט, אינסטרומענטען, מאַטעריאַלען; לויט דער מעגליכקייט נאָך — פאַרקויפט ער די סחורה.

זיין קאַפּיטאַל קערעוועט זיך עטליכע מאָל; און דערביי איז אוממעגליך אָפּצוטיילען פּינקטליך איין אומזאַץ פון דעם אַנדערען. אין דערזעלבינער צייט פאַרקויפט דער אונטערנעמער די פאַרטיגע סחורה, אי ער פּראָדוצירט נייע סחורה מיט דער הילף פון דער געקויפטער אַרבעטס קראַפט, אי ער קויפט איין אַלץ וואָס איז נויטיג פאַר דער ווייטערדיגער פּראָדוקציע. דער געלט־קאַפּיטאַל ווערט אויסגעגעבען טיילענווייז, און טיילענווייז קערט ער זיך אום, און דערביי גאָרניט גלייכמעסיג.

די הוצאה אויף אַרבעטס קראַפט קערט זיך אום דעם קאַפּיטאַליסט איינגאַנצען בײַ איטליכען פאַרקויף פון דער סחורה, וואָס איז געשאַפען געוואָרען דורכ'ן פאַרברויך פון אָט דער אַרבעטס קראַפט. אויך קערט זיך אום איינגאַנצען בײַ איטלעכען פאַרקויף דער ווערט פון די מאַטעריאַלען, וואָס זיינען אוועקגעגאַנגען אויף צו פּראָדוצירען די סחורה. אויב דער קאַפּיטאַליסט פאַרקויפט, למשל, 1000 אַרשין ציץ, דאַרף ער דערביי אַרויסנעמען וויפיל אים האָט געקאָסט די אַרבעטס־קראַפט און די מאַטעריאַלען, וואָס זיינען פאַרנוצט געוואָרען ביים פּראָדוצירען אָט די 1,000 אַרשין (ער דאַרף, פאַרשטעהט זיך, קריגען

א. באָגדאַנאָוו

אחוץ דעם אויך פּראָפיט, נאָר דאָס קען מען דערוויילע לאָזען אַן א זייט).

ניט אזוי איז אָבער מיט'ן קאַפּיטאַל, וואָס ער האָט אויסגעגע־בען אויף געצייג: אויף אינסטרומענטען, וועבשטולען, דעם וואַרש־טעט. אַט דער טייל קאַפּיטאַל קערט זיך ניט אום מיט איין מאָל בּאַ איטלעכען פאַרקויף פון סחורה. פאַרקויפענדיג 1,000 אַרשין ציץ, קריגט נאָך דער קאַפּיטאַליסט ניט אריין מיט די אַנדערע געלטען אויך די סומע, וואָס ער האָט אויסגעגעבען אויפ'ן וואַרשטעט, — למשל, 100,000 רובל. און דאָס איז גאַנץ נאַטירליך: דער וואַרשטעט איז דאָך ניט פאַרשוואונדען, ער שטעהט זיך אויף זיין אָרט און וועט נאָך מסתמא דינען פאַר דער פּראָדוקציע א סך יאָרען. ער וועט סטאַיען, לאָמיר זאָגען, אויף צו פּראָדוצירען א מיליאָן אַרשין ציץ: דאַן געהט אריין אין דעם ווערט פון איטלעכען אַרשין ציץ איין מיליאָנט־חלק פון דעם ווערט פון וואַרשטעט, און ביים פאַרקויף פון 1,000 אַרשין דאַרף זיך נאָר אומקערען 1/1,000 פון דעם קאַפּיטאַל, וואָס מען האָט אויסגעגעבען אויפ'ן וואַרשטעט.

דאָסזעלביגע איז אויך מיט אינסטרומענטען: ביים פאַרקויפען די ציץ קערט זיך אום דעם קאַפּיטאַליסט איטלעכס מאָל נאָר א געוויסער טייל פון דעם וואָס ער האָט אויסגעגעבען אויף וועבשטולען, שפּינד־לאָך, מיט וועלכע די סחורה איז געמאַכט געוואָרען. אויב א וועבשטול סטאַיעט אויף 100,000 אַרשין, דאַן קערט זיך אום דעם קאַפּיטאַליסט, ווען ער פאַרקויפט 1,000 אַרשין, 1/100 פון דעם ווערט פון וועב־שטול אין דער פאָרמע פון געלט, א. אז. וו. איין געצייג דינט מער איי־דער אַן אַנדערע: דער וואַרשטעט, למשל, 50 יאָר, א וועבשטול — 5 יאָר. דער חלק קאַפּיטאַל, וואָס איז אויסגעגעבען אויף דעם וואַרש־טעט, קערט זיך אום אין קליינע טיילען, און וועט זיך אויסצאָלען אינ־גאַנצען ערשט אין 50 יאָר ארום; מיט אַנדערע ווערטער, די צייט פון זיין אומזאַץ איז 50 יאָר. דער קאַפּיטאַל, וואָס איז אויסגעגעבען אויף צו קויפען א וועבשטול, קערעוועט זיך אין 5 יאָר. דער קאַפּיטאַל, וואָס איז אויסגעגעבען אויף אַרבעטס קראַפט און מאַטעריאַלען, קערט זיך נאָך שנעלער, למשל, אין 1 חודש.

פאר דעם קאפיטאליסט האט א גרויסע באדייטונג דער אנגעווי־
זענער אונטערשייד צווישען די צוויי חלקים פון זיין קאפיטאל: איין
חלק — די הוצאות אויף מאטעריאל און ארבעטס קראפט — קערט
זיך אום צום אונטערנעמער מיט אמאל, בא איטלעכען פארקויף פון
סחורה; דאס רופט מען דער *צירקולירענדיגער קאפי־
טאל*; דער אנדער חלק — די הוצאות אויף געצייג — קערט זיך
אום צום קאפיטאליסט טיילענווייז; דאס איז — דער *פיקסער
קאפיטאל*. דער פיקסער קאפיטאל ווערט אויסגעגעבען, ווען מען
הייבט אן די אונטערנעמונג, אין א לפי־ערך גרויסער סומע מיט אמאל;
פארקערט, צירקולירענדיגען קאפיטאל אויף צו קערעווען זיך אין גע־
שעפט דארף מען נאר אזויפיל, אז עס זאל סטאיען צווישען איין פאר־
קויף פון סחורה ביז'ן אנדערען. פאר דעם אונטערנעמערס חשבונות
איז אזא אונטערשייד זעהר וויכטיג.

צווישען דעם פיקסען קאפיטאל און דעם צירקולירענדיגען קאפי־
טאל זיינען פאראן נאך חילוקים. דער פיקסער קאפיטאל, כל־זמן מע
ניצט אים, ביז וואנען ער הערט ניט אויף צו טויגען, בייט ער ניט זיין
געשטאלט: דער ווארשטאט בלייבט א ווארשטאט, א האק בלייבט א
האק. דער צירקולירענדיגער קאפיטאל בייט יא זיין געשטאלט אין
דער פראדוקציע: פון געשפינסט ווערט געוועב, די קוילען ווערען פאר־
ברענט — אי די אי יענע הערען אויף צו עקזיסטירען אין דער פריי־
הערדיגער געשטאלט; אויך די ארבעטס קראפט, — איז זי נאר פאר־
ברויכט געווארען, איז דאס שוין מער ניט קיין קאפיטאל, זי געהערט
שוין מער ניט צום קאפיטאליסט, און ער איז געצוואונגען צו קויפען
זי איבעראניים צוליב דער ווייטערדיגער פראדוקציע.

מען דארף זעהן ניט צענויפמישען צירקולירענדיגען קאפיטאל
מיט פארענדערליכען קאפיטאל, און פיקסען קאפיטאל מיט שטענדיגען.
איין צעטיילונג פון קאפיטאל אויף חלקים ווערט געמאכט פון דעם
שטאנדפונקט פון דעם אונטערנעמער, די אנדערע — פון דעם שטאנד־
פונקט פון'ם ארבעטער. דער פארענדערליכער קאפיטאל — דער
ווערט פון ארבעטס קראפט — איז נאר א טייל פון דעם צירקולירענ־
דיגען קאפיטאל, ווארים אין דעם חשבון פון צירקולירענדיגען קאפי־

טאַל געהט נאָד אריין דער ווערט פון די מאַטעריאַלען. דער שטענדי־
גער קאַפּיטאַל איז גרעסער פונ׳ם פיקסען קאַפּיטאַל, ווארים ער נעמט
אין זיך אריין דעם ווערט פון די מאַטעריאַלען.

אין דער פּראָדוקציע: שטענדיגער קאַפּיטאַל. פאַרענדערליכער קאַפּיטאַל.

געצייג. פּראָדוקצ. מאַטעריאַלען. אַרבעטס קראַפט.

אין פאַרקער: פיקסער קאַפּיטאַל. צירקולירענדיגער קאַפּיטאַל.

ווען מען ווייס די צייט פון דעם אומזאַץ פאַר די באַזונדערע טיי־
לען פון קאַפּיטאַל, קען מען אויסרעכענען די דורכשניט־צייט פון דעם
אומזאַץ פאַר׳ן גאַנצען קאַפּיטאַל, ד. ה. אויסגעפינען אין וויפיל צייט
וועט די ג א נ צ ע ס ו מ ע אַריינגעלייגטען קאַפּיטאַל טיילענ־
וויז, באַ איטלעכען פאַרקויף, איבערזיין אין דער געשטאַלט פון געלט
ביים קאַפּיטאַליסט אין האַנט.

עס איז ניט שווער צו פאַרשטעהן, וואָס פאַר א ראָלע די דורכ־
שניטליכע צייט פון אומזאַץ שפּילט אין די אויסרעכענונגען פון דעם
קאַפּיטאַליסט; אויב באַ איטלעכען אומזאַץ באַקומט זיך א פּראָפיט
פון 2%, הייסט עס, אַז באַ דריי אומזאַצען וועט דער פּראָצענט פון
פּראָפיט זיין 6%, און באַ פינף — גאַנצע 10%.

פאַר דער פראַגע וועגען דעם יערליכען פּראָצענט פון פּראָפיט
האָט א באַזונדער באַדייטונג די צייט פון דעם אומזאַץ פון דעם פאַר־
ענדערליכען קאַפּיטאַל. לאָמיר זאָגען, אַז אָט די צייט איז 1 חודש,
אַזוי אַז דער פאַרענדערליכער קאַפּיטאַל קערט זיך אום צום אונטער־
נעמער 12 מאָל דורכ׳ן יאָר. אויב די נאָרמע פון מער־ווערט איז
100%, ד. ה. 1 רובל פון פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל טראָגט אריין איט־
לעכס מאָל 1 רובל מער־ווערט, וועט פאַר׳ן גאַנצען יאָר איין און דער־
זעלביגער רובל פון פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל אין 12 מאָל אריינטראָ־
גען 12 רובל, ד. ה. 1,200% מער־ווערט. הייסט עס, אין דעם פאַל אין

די יערליכע נאָרמע פון מער־ווערט ניט 100%, נאָר 1,200%. וואָס שנעלער דער פאַרענדערליכער קאַפּיטאַל קערע־וועט זיך, אַלץ העכער איז די יערליכע נאָרמע פון מער־ווערט.

פאַר דעם אַרבעטער קלאַס איז וויכטיג נאָר די פּשוט'ע נאָרמע פון מער־ווערט, ד. ה. די נאָרמע פון איטלעכען באַזונדערען אומזאַץ, וואָרים זי באַווייזט די פאַרהעלטעניש פון דער איבער־אַרבעט צו דער נויטווענדיגער אַרבעט, זי באַווייזט אויף וויפיל דעם אַרבעטער לוינט זיך ניט צו פאַרקויפען זיין אַרבעטס קראַפט (די נאָרמע פון עקספּלואַטאַציע). פאַרקערט, פאַר דעם קאַפּיטאַליסט איז וויכטיג די יערליכע נאָרמע פון מערווערט, וואָרים זיין צוועק איז — צו באַקומען וואָס אַ גרעסערען יערליכען פּראָצענט אויף זיין קאַפּיטאַל, און די יערליכע נאָרמע פון מער־ווערט באַווייזט, אויף וויפיל דאָס קויפען פון אַרבעטס קראַפט איז אַ גוט געשעפט.

ווי עס איז שוין באַוויזען געוואָרען, שטרעבט די נאָרמע פון מער־ווערט פאַר איטלעכען אומזאַץ צו זיין גלייך אין אַלע צווייגען פון דער געזעלשאַפטליכער פּראָדוקציע. אבער די דורכשניטליכע צייט פון אומזאַץ פון דעם קאַפּיטאַל אין פאַרשיידענע פּראָדוקציעס איז גאָר פאַרשיידען, דעריבער איז אויך די יערליכע נאָרמע פון מער־ווערט ניט אומעטום גלייך. צום ביישפּיל, אויב אין דער שפּינער פּראָדוקציע איז דער דורכשניטליכער פּעריאָד פון דעם אומזאַץ פון פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל 1 חודש, און אין דער גאַרבער פּראָדוקציע — 2 חדשים, וועט עס באַ אַ נאָרמע פון מער־ווערט פון 100% אויסמאַכען פאַר דער שפּינער פּראָדוקציע אַ יערליכע נאָרמע פון 1,200%, און פאַר דער גאַרבער פּראָדוקציע פון 600%.

פריהער איז שוין דערוויזען געוואָרען, אַז אפילו באַ אַ גלייכער נאָרמע פון מער־ווערט וועט די פּראָפיט־נאָרמע ניט זיין גלייך, אויב עס איז פאַראַן אַן אונטערשייד אין דעם צוזאַמענשטעל פון דעם קאַפּיטאַל, אין דער פאַרהעלטעניש צווישען דעם שטענדיגען חלק זיינעם און דעם פאַרענדערליכען. איצט דאַרף מען דערצו מוסיף זיין, אַז די יערליכע נאָרמע פון מער־ווערט וועט אויך ניט זיין גלייך, אויב עס איז פאַראַן אַן אונטערשייד אין דער צייט פון אומזאַץ פון דעם

א. באַנגראַנאָון

פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל. אין פלוג וואָלט מען דאַך דערפון געקענט דרינגען אזוי: די יערליכע פראַפיט־נאָרמע אין פאַרשיידענע אונטער־נעמונגען דאַרף זיין פאַרשיידען.

אין באַזונדערע פאַלען קען מען דאָס אילוסטרירען אויף אזא'ן אופן. עס זיינען פאַראַן צוויי אונטערנעמונגען — א צוקער געשעפט און א באַוועל געשעפט.

NN פון די אונטערנעמונגען	שטענדיגער קאַפּיטאַל	פאַרענדערליכער קאַפּיטאַל	נאָרמע פון מער־ווערט	יערליכע צאָל אומזאַצען פון דעם פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל	יערליכע נאָרמע פון מער־ווערט	יערליכע סומע מער־ווערט	יערליכע פראַפיט־נאָרמע
	רובל	רובל	%		%	רובל	%
1	900	100	100	3	300	300	30
2	950	50	100	2	200	100	10

איז מעגליך אזא לאַגע אין דער ווירקליכקייט? ניין, וואָרים דאָס איז אנקעגען די געזעצען פון קאָנקורענץ, וואָס הערשען אין דער קאַ־פיטאַליסטישער געזעלשאַפט. ווען אין דער ווירקליכקייט ווייזט זיך ארויס, אז די אונטערנעמונגען פון איין פראָדוקציאָנס צווייג זיינען א בעסער געשעפט איידער די אונטערנעמונגען פון אן אנדער צווייג, דאַן קומט פאָר אן אריבערגאַנג פון די קאַפּיטאַלען פון דער צווייטער צווייג אין דער ערשטער אריין: אין דער ערשטער קומט פאָר א פאַרגרעסע־רונג פון דער פראָדוקציע, און דער אַנבאָט פון אירע פראָדוקטען אויפן מאַרק וואַקסט אויס; אין דער צווייטער קומט פאָר א פאַרקלענערונג פון דער פראָדוקציע, און איר אַנבאָט פאַלט; דאַן פאַלען די פרייזען אין דער ערשטער פראָדוקציאָנס צווייג און זיי הייבען זיך אין דער צווייטער, ממילא בייט זיך שוין די לאַגע אין די אַלע אונטערנעמונגען אויך בנוגע דעם, אויף וויפיל איטלעכע פון זיי איז א גוט געשעפט.

עס בייט זיך זייער פּראָפּיט־נאָרמע. הייסט עס, אז אונטער דער וויר־קונג פון קאָנקורענץ רוקען זיך איבער די פּרייזען אין אזא ריכטונג, אַז די איינטערגליכקייט זאָל פאַלען אין די אונטערנעמונגען, וואָס זיי־נען א בעסער געשעפט. דער יערליכער פּראָצענט פּראָפיטען שטרעבט, הייסט עס, א ו י ס צ ו ג ל י י כ ע ן ז י ך. אזוי ווירקט אויף אים די קאָנקורענץ פון קאַפּיטאַלען. בכלל, פאַרליידט ניט דער מאַרק קיין אומגלייכהייט; אין דער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט שפּילט ער די ראָלע פון אַן אַלגעמיינעם, סטיכישען אויסגלייכער.

הייסט עס, לויט די געזעצען פון קאָנקורענץ, שטרעבט דער יער־ליכער פּראָצענט פון פּראָפיט אויף קאַפּיטאַל אין א געוויסער געזעל־שאַפט צו זיין גלייך, און ער וויגט זיך ארום איין דורכשניטליכער גרויס.

עס איז ניט שווער צו דערקונדיגען זיך, אז אונטער דער ווירקונג פון אזא געזעץ פאַרקויפען זיך איינע סחורות שטענדיג אביסעל טייע־רער פון זייער ווערט, און אנדערע — אביסעל ביליגער פון זייער ווערט. דאָס וועט זיין באַקוועם צו באַטראַכטען אויפ׳ן פּריהערדיגען ביישפּיל. מאַכענדיג פון איינפאַכקייט וועגען די השערה, אז אין דער גאַנצער גע־זעלשאַפט זיינען פאַראַן נאָר צוויי קאַפּיטאַליסטען (וויפיל מען זאָל ניט נעמען צוליב דעם ביישפּיל, וועט זיך די לאַגע סיי ווי ניט בייטען).

NN פון די אונטערנעמונגען	שטענדיגער קאַפּיטאַל	פאַרענדערליכער קאַפּיטאַל	יערליכע נאָרמע פון מער־ווערט	יערליכע סומע מער־ווערט	דער ווערט פון דעם יערליכען פּראָדוקט	דער מאַרק פּרייז פון דעם יערליכען פּראָדוקט	יערליכער פּראָפיט	אונטערשייד צווישען ווערט און פּרייז: מער (+) אָדער ווייניגער (—)
	רובל	רובל	%	רובל	רובל	רובל	%	רובל
1	900	100	300	300	1.300	1.200	20	—100
2	950	50	200	100	1.100	1.200	20	+100

א. באַגדאַנאָוו

הייסט עס, איטלעכע סחורה באַזונדער פאַרקויפט זיך אין דורכשניט ניט לויט איר ארבעטס ווערט, נאָר אָדער העכער אָדער נידעריגער פון אָט דעם ווערט. דאָס וואָס עס ווערט געוואונען אין דעם פרייז פון איין סחורה, געהט פאַרלאָרען אין דעם פרייז פון אנדערע סחורות. נאָר אין אַלגעמיין און אין דורכשניט, ניט פאַר איטלעכער סחורה באַזונדער, נאָר פאַר דעם גאַנצען געזעלשאַפטליכען פּראָדוקט, שטימען די מאַרק פרייזען דורכאויס מיט'ן ווערט.

דאָס וואָס באַזונדערע סחורות פאַרקויפען זיך ניט גאָר לויט זייער ווערט נאָך, איז אַן אייגענשאַפט פון דער קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע. באַ אַן אויסטויש ווירטשאַפט, ניט קיין קאַפּיטאַליסטישער, נאָר אַן איינפאַכער סחורה־ווירטשאַפט, (וואָס איז, אגב, אין אַ ריינער געשטאַלט קיינמאָל ניט געוועזן) פלעגט דער פּראָדוצענט גופא זיין דער פאַרקויפער; אַזוי צי אַזוי האָט ער זיך שטענדיג געמוזט רעכענען ביים אויסטויש מיט'ן ווערט פון די פּראָדוקטען, אַניט מוז די איינצעלנע ווירטשאַפט, ווי עס איז שוין באַוויזען געוואָרען, אַנהייבען פאַלען און פאַרקלענערען די פּראָדוקציע, און די ענדערונגען, וואָס קומען פאַר מחמת דעם אין דעם נאָכפרעג און אָנבאָט, שטרעבען צוריק אומצוקערען די פרייזען זיי זאָלען שטימען מיט דעם ווערט. דער דורכשניטליכער מאַרק־פרייז פון סחורה האָט דאַן געקענט דערנעהענטערען זיך צו איר ווערט.

ניט אזוי איז דאָס אבער אין דער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט: די סחורה פאַרקויפט דאָ ניט דער מענטש, וואָס האָט זי געשאַפען, נאָר אַן אַנדערער — א קאַפּיטאַליסט. פאַר דעם קאַפּיטאַליסט איז ניטאָ אַזאַ נויטווענדיגקייט צו בייטען גלייכע סכומ'ען פון געזעלשאַפטליכער אַרבעטס־ענערגיע, פאַר אים איז וויכטיג דער פּראָפיט. דער פּראָצענט פּראָפיט דאַרף זיין גלייך, ווען אפילו דער מאַרק פרייז שטימט ניט מיט'ן ווערט.

אַלץ וואָס דאָ איז געזאָגט געוואָרען מכח דעם יערליכען פּראָצענט פּראָפיט איז שייך ניט נאָר צו ריין אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען, נאָר אויך צו האַנדעלס און קרעדיט אונטערנעמונגען. ווי אומבאַדייטענדיג עס זאָל ניט זיין דער פאַרענדערליכער קאַפּיטאַל פון

אזעלכע אונטערנעמונגען, ווי קליין עס זאל ניט זיין די ווירקליכע סומע מער־ווערט, וואס זיי גיבען ארויס, מוזען זיי פונדעסטוועגען געבען דעם געוויינטליכען יערליכען פראצענט פראפיט; אניט וועט מען זיי פארלאזען, ווי א שלעכט געשעפט, און די קאפיטאלען וועלען אריבערגעהן אין אנדערע צווייגען פון געזעלשאפטליכער פראדוקציע.

איבעריגענס, אין פארשיידענע פראדוקציאנס צווייגען קענען זיך יא איינהאלטען געוויסע אונטערשיידען אין דער הויכקייט פון דעם יערליכען פראצענט פראפיט. אט די אונטערשיידען זיינען אפהייניג קודם־כל דערפון, וואס די ארגאניזאטארישע טעטיגקייט פון דעם קאפיטאליסט איז אין איין ארט אונטערנעמונגען שווערער און מער פארוויקעלט, אין די אנדערע — וויינינער. אז דער קאפיטאליסט לייגט אריבער זיין ארגאניזאטארישע טעטיגקייט אויף געדונגענע ארבעטער, מוז ער זיך באנוגענען מיט א ביסעל א קלענערען פראצענט פראפיט. איבער אט אזא אורזאך איז אויך דער קרעדיט־פראצענט אויף קאפיטאל געוויינטליך נידעריגער פון דעם אינדוסטריעלען פראפיט. אויב איך וואלט אין אן אינדוסטריעלער אונטערנעמונג געקראגען פאר מיינע 100 רובל 7 רובל א יאר פראפיט, וועל איך, פארלייענדיג מיין הונדערטער צו אן אינדוסטריעלען קאפיטאליסט, באנוגענען זיך אפילו מיט 5 רובל, און דערפאר וועל איך פטור ווערען פון א סך זארגען, וואס זיינען פארבונדען מיט אן אינדוסטריעלער אונטערנעמונג.

אן אנדער באדינגונג, וואס רופט ארויס אונטערשיידען אין דער הויך פון פראפיט, איז די ריזיקע וואס איז פארבונדען מיט דער געשעפטס פירונג. כדי דעם קאפיטאליסט זאל לוינען צו לאזען זיך אויף אן אויסערגעוויינטליך גרויסער ריזיקע, מוז דער פראפיט זיין א העכערער ווי געוויינטליך. איבערהויפט קען מען עס לייכט זעהן אויף'ן ביישפיל פון קרעדיט אונטערנעמונגען. בא די געוויינטליכע 7% פון אינדוסטריעלען פראפיט, וועט דער קרעדיט קאפיטאליסט מסכים זיין צו נעמען, לאמיר זאגען, 5 פון 100 נאר דאן, ווען דער אנטלייער קען געבען א גענוגענדיגע פארזיכערונג; אויב אזא משכון

וועט זיך ניט געפינען, איז שוין 5% פאַר דעם קרעדיטאָר א קנאַפּע באַפרידיגונג, וואָרים ער ריזיקירט איינגאַנצען ניט צו באַקומען זיין געלט צוריק. דעריבער קען דער קרעדיטאָר נעמען אין אַזאַ פאַל, 6, 8, 10% און אפילו מער.

די געוויינטליכע נאָרמע פון יערליכען פּראָפיט פאַר א געוויסער געזעלשאַפט ווערט באַשטימט פון דער גאַנצער סומע קאַפּיטאַלען איי־רע און דער גאַנצער סומע מער־ווערט, וואָס ווערט געשאַפען פאַר׳ן יאָר. אויב דער סך־הכל קאַפּיטאַלען איז 1.000 מיליאָן, און דער מער־ווערט איז 100 מיליאָן, איז די דורכשניטליכע פּראָפיט־נאָרמע 10%. איבעריגענס, דאָ דאַרף מען מאַכען אַזאַ מין אויסבעסערונג: א טייל מער־ווערט נעמט צו מלוכה אין דער פאָרמע פון אָפּצאָלען און צינזען, און נאָך א טייל, ווי עס וועט ווייטער דערוויזען ווערען, — דער ערד־אייגענטימער אין דער פאָרמע פון רענטע. לאָמיר זאָגען, אַז אָט די צוויי חלקים טרעפען אַן 30 מיליאָן. דאַן איז דער גאַנצער פּראָפיט פון די קאַפּיטאַליסטען — 70 מיליאָן, די דורכשניטליכע יערליכע נאָרמע — 7%.

אומקערענדיג זיך צוריק צו דעם פּעריאָד פון קאַפּיטאַליזם, באַ וועלכען מיר האַלטען דאָ גראָד איצטער, — דער מאַנופאַקטור־עפּאָכע, — מוז מען באַמערקען, אַז דאַן איז די פּראָפיט־נאָרמע געווען זעהר א הויכע, האָט זיך געמאָסטען אין אַלגעמיין מיט צענדליגער פּראָ־צענטען (באַ באַזונדערס גינסטיגע באַדינגונגען פלעגט זי דערגרייכען ביז 300—400 פּראָצענט). דערקלערען דאָס קען מען אַזוי: כל־זמן די אַרבעט בלייבט א האַנט־אַרבעט, מאַכען אויס די הוצאות אויף אַר־בעטס קראַפט, ד. ה. דער פאַרענדערליכער קאַפּיטאַל, זעהר א גרויסען חלק פון דעם גאַנצען קאַפּיטאַל; און אַזוי ווי פּראָפיט קומט פון דעם פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל, איז וואָס גרעסער דער לעצטער איז, אַלץ העכער איז דער פּראָצענט פּראָפיט. דעריבער, איז הגם די נאָרמע פון מער־ווערט איז אין די מאַנופאַקטור אונטערנעמונגען אפילו ניט זעהר קיין הויכע, פונדעסטוועגען איז דער פּראָצענט פון פּראָפיט א באַ־דייטענדיגער.

דאָך, די אַלגעמיינע מאַסע פּראָפיטען דערגרייכט פאָרט ניט צו

אַזאַ געוואַלדיגער מאָס, ווי אין דער עפּאָכע פון אַנטוויקעלטען מאַשין־קאַפּיטאַליזם: די קאַפּיטאַלען גופא זיינען נאָך לפי־ערך קליין, און אַ גרויסער פּראָצענט פון אַ קליינעם קאַפּיטאַל מאַכט נאָך ניט אויס קיין זעהר גרויסע סומע.

ב). ע ר ד ־ ר ע נ ט ע.

אין דער פעאָדאַלער עפּאָכע פון דער מענטשהייטס לעבען, ווען ע ר ד ־ אַ ר ב ע ט איז געווען די הערשענדיגע הויפּט פאָרמע פון פּראָדוקציע, איז ע ר ד ־ א י י ג ע נ ט ו ם געווען איינג פאַרבונדען מיט דער אָרגאַניזאַטאָרישער ראָלע אין דעם געזעלשאַפטליכען קאַמף מיט דער נאַטור. די הכנסה פון דעם ערד־אייגענטימער דעם פעאָדאַל (צינזען פון די פּויערים און זייער אַרבעט אויפ׳ן פריץ) איז געווען אַ נויטווענדיגער רעזולטאַט פון אַט דער אָרגאַניזאַטאָרישער טעטיגקייט, און צו דערזעלביגער צייט אויך אַ נויטווענדיגע באַדינגונג, אַז דער ערד־אייגענטימער זאָל קענען אויספירען זיין געזעלשאַפטליך ניצליכע ראָלע.

די אַנטוויקלונג פון דער אויסטויש ווירטשאַפט ענדערט דעם כאַראַקטער און די באַדייטונג פון דעם ערד־אייגענטימערס הכנסה. לויט דער פאָרמע, באַשטעהט די ענדערונג אין דעם, וואָס די הכנסה הייבט אָן אריינצוקומען ניט אין דער נאַטירליכער געשטאַלט, ד. ה. דירעקט אין פּראָדוקטען, נאָר זי ווערט פריהער פאַרוואַנדעלט אין געלט. לויט איר אינווייניגסטען מהות, באַשטעהט די ענדערונג אין דעם, וואָס אַט די הכנסה ווערט וואָס ווייטער אַלץ ווייניגער פאַרבונדען מיט דער אָרגאַניזאַטאָרישער פּראָדוקציאָנס טעטיגקייט פון דעם ערד־אייגענטימער; וואָרים דער פעאָדאַל, וואָס ווערט אריינגעצויגען אין דער סיסטעמע פון אויסטויש באַציהונגען, וואַרפט פון זיך אַראָפּ, וואָס ווייטער אַלץ מער, אַט די דאָזיגע טעטיגקייט.

דאָס מיינט ניט, אַז דעם ערד־אייגענטימערס הכנסה האָט אָנגעהויבען קלענער צו ווערען. פאַרקערט, ווי עס איז שוין דערוויזען געוואָרען, איז גראַד אונטער׳ן איינפלוס פון דעם אַלץ וואַקסענדיגען

אויסטויש, ווערט די פעאָדאַלע עקספּלואַטאַציע באַדייטענדיג שטאַר־קער, און רופט אַרויס אָפטער די צובינדונג פון די פויערן צו דער ערד, און נאָכדעם דאָס איבערלאָזן זיי טיילווייז אָדער גאָר איינגאַנצן אָהן ערד.

ווען די אַרבעט אויפ׳ן פריץ און צינז דעם פריץ פאַרשווינדן, און אַנשטאָט דעם אָפּהייַנגיגן פויער קומט אַמאָל דער קליינער ערד־אַרבעטער באַלעבאָס, אַמאָל דער אַרענדאַטאָר, דאַן בלייבט שוין פון דער פעאָדאַל־אָרגאַניזאַטאָרישער ראָלע כמעט גאָרנישט. איבעריגענס, ניט אַלעמאָל גיט דער פריץ אַוועק זיינע ערד אין אַרענדע; ניט זעלטן פירט ער אויף איר זיין אייגענע באַלעבאַטישקייט מיט דער הילף פון געדונגענע אַרבעטער; נאָר דער טיפּ ווירטשאַפט איז דאַן אויך דורכאויס אַ קאַפּיטאַליסטישער, ניט ענליך אויף דער פעאָדאַלער אָרגאַניזאַציע פון דער פּראָדוקציע. די הכנסה פון דעם ערד־אייגענטימער ווערט געגליכן צו דעם „פּראָפיט“ פון דעם קאַפּיטאַליסט: די ערד ווערט פאַרוואַנדעלט אין קאַפּיטאַל, און פון דער אַלגעמיינער סומע מער־ווערט, וואָס ווערט געשאַפן אין דער געגעבענער געזעלשאַפט, דאַרף דער ערד־אייגענטימער קריגן זיין חלק, פונקט ווי יעדער אַנדער קאַפּיטאַליסט. נאָר די גרויס פון דעם חלק ווערט באַשטימט דורך אַ ביסעל אַנדערע באַדינגונגען, ניט אַזוי ווי בא אַנדערע קאַפּיטאַליסטן.

די אַנטוויקלונג פון די קאַפּיטאַליסטישע פאָרמען פון ערד־אייגענטום איז פאָרגעקומען מיט אַ געוויסער הדרגה. די רעשטען פון די פעאָדאַלע באַציהונגען זיינען נאָר אין ענגלאַנד פאַרשוואונדן אין מיטען 18־טען יאָרהונדערט; אין די איבעריגע איראָפּעאישע לענדער זיינען זיי פאַרבליבן לייַנגער: ביז׳ן סוף 18־טען יאָרהונדערט אין פראַנקרייך, און ביז גאָר דער לעצטער צייט — אין דייטשלאַנד, עסט־רייך און אַנד. אין רוסלאַנד איז נאָך עד היום אומעטום פאַראַן אַ גאַנצע מאַסע דערפון, און אויף קאַווקאַז עקזיסטירן כמעט אמת׳ע לייב־אייגענטום באַציהונגען.

די איבערבלייבעכצן פון פעאָדאַליזם זיינען גאַנץ פאַרשיידענאַרטיג אין פאַרשיידענע לענדער און צייטן. אַמאָל דריקן זיי זיך אויס אין נאַטור־ווירטשאַפטליכער אַרענדע; אַהער איז שייך, ערש־

טענס, ארענדע פאר אפּארבעטען, וואָס שטאמט פון דער פריהערדיגער פּאנשטשינע (ארבעט אויפ'ן פּריץ); צווייטענס, ארענדע־פון־העלפט, וואָס איז ענליך צו די פעאָדאלע צינז באציהונגען (דער ארענדאטאר־פון־העלפט גיט אפּ דעם ערד־אייגענטימער א באשטימטען טייל פון זיין פּראָדוקט, אפטער פון אלץ א העלפט, ניט זעלטען אויך מער). אמאָל, צוליב באזונדערע היסטאָרישע באדינגונגען, ווי אין רוסלאנד, למשל, בלייבען איבער א לאנגע צייט, צווישען די אלץ וואקסענדיגע קאפּיטאליסטישע באציהונגען, די רעשטען פון דער דאָרפס געמיינדע פון לייב־אייגענע (געוויינטליך האלט די מלוכה אויף די געמיינדע צוליב דיזעלביגע אורזאכען, צוליב וואָס פריהער פלעגט זי אויפהאלטען דער פעאָדאל: כדי אויפצומאנען פארשיידענע שטייערען איז באקוועמער צו האָבען צו טאָן מיט דער געמיינדע, וואָס אירע מיטגלידער זיינען צענויפגעבונדען מיט א בשותפות'ער ערבות, איידער מיט באזונדערע באלעבאטישקייטען).

די רעשטען פון די פריהערדיגע באציהונגען ווערען אפּגעשאפט דורך דער עקאָנאָמישער אנטוויקלונג אויף פארשיידענע אופנים. ווי עס איז שוין פריהער געווען אנגעוויזען, איז מיט דער אנטוויקלונג פון געלטווירטשאפט, הייבט דער פּריץ אָן, צוליב זיין אייגענער טובה ווענען, צו פארבייטען די פּויערשע פארפליכטונגען פון נאטוראלע אויף געלט אפּצאָלונגען; צוליב זיין אייגענער טובה פארבייט ער נאָכדעם אין א סך פאלען די אפּהייגגיגע ירושה ארענדאטאָרען — אויף פרייע, און אז. וו. דאָרט, וואו די רעשטען פון דער פארגאנגענהייט פארהאלטען זיך צו לאנג, אזוי אז זיי שטערען היפּש דער אנטוויקלונג, ווערען זיי געוויינטליך אפּגעשאפט מיט דער הילף פון געזעצגעבערישע אקטען. מיר דארפען דאָ ניט באטראכטען גענויער די געשיכטע פון אזעלכע ענדערונגען. אלענפאלס, זיי זיינען פארגעקומען אומעטום, וואו עס איז פארגעקומען די אנטוויקלונג פון דער אויסטויש געזעלשאפט.

דער עצם פון רענטע און די געזעצען פון אירע ענדערונגען טרעטען ארויס אמקלאָרסטען, ווען מען שטודירט זיי בא די אנטוויקעלטע פארמעס פון ערד באציהונגען אין דער קאפּיטאליסטישער געזעלשאפט. וויניגער פארענדיגטע באציהונגען איז לייכטער אויסצופארשען, ווען

א. באָגדאַנאָוו

מען קען זיך שוין שטיצען אויף א שטיקעל באַקאַנטשאַפט מיט מער פאַרענדיגטע.

אז אונטערנעמער, וואָס פאַרמאָגט קאַפּיטאַל, וויל אָרגאַניזירען אַן אונטערנעמונג — אַן אינדוסטריעלע, א האַנדעלס אונטערנעמונג, צי אַן אַגראַרע — דאָס איז קיין נפקא מינא ניט. קיין שום אונטערנע־מונג קען מען ניט בויען אין דער לופטען; הייסט עס, דער אונטער־נעמער דאַרף פאַרנעמען א פּאַסיגען שטיקעל ערד. אָבער אין א קול־טורעלען. קאַפּיטאַליסטישען לאַנד איז ניטאָ קיין ערד אָהן א באַלע־באָס, — די ערד מוז מען קויפען אָדער דינגען, וואָרים אומזיסט וועט מען עס ניט געבען.

הייסט עס, קויפט דער אונטערנעמער, אָדער ער דינגט אָפּ א שטיקעל ערד, לחלוטין ניט קיין באַאַרבעטע, וואָס פאַרמאָגט ניט קיין אַטאָם מענטשליכע אַרבעט, — ערד, וואָס פאַרמאָגט ניט קיין שום ווערט. היינט אויב אזוי, פאַר וואָס זשע צאָלט דאָ דער אונטערנע־מער? פאַר דער מעגליכקייט אַנצואווענדען געזעלשאַפטליכע אַרבעט אויפ׳ן געגעבע־נעם שטח ערד. דער אויסטויש פאַלט דאָ אונטער ניט אונ־טער׳ן געזעץ פון אַרבעטס ווערט, נאָר אונטער׳ן געזעץ פון מאָנאָפּאָ־ליע. ווען די ערד וואָלט ניט געווען געמאָנאָפּאָליזירט, וואָלט דער קאַפּיטאַליסט ניט געדאַרפט צאָלען פאַר׳ן חלק ערד, פאַר דער מעג־ליכקייט אָנצואווענדען אויף אים געזעלשאַפטליכע אַרבעט. צאָלען פאַר דער פּשוט׳ער מעגליכקייט פון א פּראָדוקציאָנס טעטיגקייט איז בא די קאַפּיטאַליסטישע באַציהונגען קיין נייעס ניט: קריגט דאָך דער אונטערנעמער גופא מער־ווערט פאַר׳ן פּשוט׳ען טעם, וואָס ער גיט דעם אַרבעטער א מעגליכקייט צו באַטייליגען זיך אין דער געזעלשאַפט־ליכער פּראָדוקציע.

די פאָרמע פון צאָלונג — קויפען אָדער אַרענדירען — האָט ניט קיין גרויסע באַדייטונג פאַר אונזער פראַגע. לאָמיר זאָגען, אז די אַרענדע געלט פאַר דער ערד טרעפט אַן 1,000 רובל; אויב דער ערד־אייגענטימער פאַרקויפט דעמזעלביגען חלק ערד, קריגט ער פאַר אים אַזאַ סומע, וואָס זאָל אים געבען אָהן קיין שום קאָפּ־דרייעניש און רי־

זיקע א יערליכע הכנסה פון 1,000 רובל. אויב דער געוויינטליכער קרעדיט פּראָצענט טרעפט אַז 4% לשנה, דאַן איז דער קויף־פּרייז פון דעם שטיק ערד 25,000 רובל, מחמת אַט די סומע טראָגט אריין דעם אייגענטימער 1,000 רובל הכנסה מיט דערזעלביגער באקוועמליכקייט, ווי אין דער געשטאַלט פון רענטע פאַר דער ערד. בכלל, דער קויף־פּרייז פון ערד שטעלט מיט זיך פאָר, ווי עס איז אָנגענומען צו זאָגען, א געקאַפּיטאַליזירטע רענטע, ד. ה. א רענטע, וואָס איז פאַרביטען אויף א קאַפּיטאַל, וואָס טראָגט אריין א גלייכען קרעדיט־פּראָפיט. אַז דער אונטערנעמער גיט אוים קאַפּיטאַל אויף צו קויפען ערד, רעכענט ער צו אַט די הוצאה צו די נויטווענדיגע אויסגאַבעם אויף דער אונטער־נעמונג, און ער דאַרף אַט אויף דער אויסגאַבע קריגען דעם געוויינט־ליכען פּראָפיט; מיט אנדערע ווערטער, אזוי ווי ער איז געוואָרען אַז ערד־אייגענטימער, דאַרף ער פון איצטער אָן קריגען אויך די רענטע פאַר דער ערד.

פון וועמען זשע קריגט דער אונטערנעמער אַט די רענטע, וואָס ער גיט אוועק דעם ערד־אייגענטימער אדער ער נעמט פאַר זיך, אויב די ערד איז אויך זיינע? פאַרשטעהט זיך, פון די קונים, אין דעם פּרייז פון די פּראָדוקטען. אויף אַזאַ'ן אופן, דאַרף דער פּרייז פון דעם פּראָדוקט באַצאָלען, אחוץ די הוצאות פון דער פּראָדוקציע און דעם געוויינטליכען פּראָפיט, נאָך פאַר דער רענטע אויך; אַניט לוינט די אונטערנעמונג ניט פאַר'ן קאַפּיטאַליסט. לאָמיר זיך פאַרשטעלען, אַז א בערג־אינדוסטריעלער האָט אויסגעגעבען אויף געציינ, מאַטעריאַלען און ארבעטס קראַפט 750,000 רובל, דערביי איז געפּראָדוצירט געוואָ־רען א מיליאָן פוד טשוהון (גוס־אייזען); די געוויינטליכע פּראָפיט־נאָרמע איז 10% א יאָר, און רענטע פאַר דער ערד פון דער אייזען־מינע און די בערג־ווערק געביידעס איז 25,000 רובל; בא אַזא פאַל דאַרף זיך דער פּראָדוקט פאַרקויפען פאַר 25.000+75.000+750.000, ד. ה. פאַר 850.000 רובל, אויף 85 קאָפּ. א פוד, כדי די אונטערנע־מונג זאָל זיך קענען רעכענען פאַר אַזא, וואָס גיט הכנסה.

אזוי איז די לאַגע פון דעם שטאַנדפּונקט פון אַן איינצעלנעם קאַ־פּיטאַליסט, אַן איינצעלנעם ערד־אייגענטימער. ווי זשע וועט די זאַך

א. באַנדאַנאָוו

אויסזעהן פון דעם שטאַנדפּונקט פון דער גאַנצער געזעלשאַפטליכער באַלעבאַטישקייט?

דער ערד־אייגענטימער וויל, אז רענטע זאָל שטעהן וואָס העכער; דער קאַפּיטאַליסט, פּארקערט, שטרעבט צו צאָלען פאַר דער ערד וואָס ווינציגער. — אין דעם באַשטעהט די געגענזעצליכקייט פון זייערע אינטערעסען. פון דאַנען נעמט זיך דער קאַמף פאַר רענטע. דער אויסגאַנג פון דעם קאַמף ווענדט זיך, ווי שטענדיג אין אַזעלכע פאַלען, פון דער געגענזייטיגער פאַרהעלטעניש פון די קרעפטען. אויף וויפיל דער ערד־אייגענטימער האָט מאַכט איבער דעם קאַפּיטאַליסט. און פאַרקערט. איז אין דעם לאַנד פאַראַן א סך פרייע ערד, וואָס די אייגענטימער ווילען אָפּגעבען פאַר אינדוסטריעלע אָדער אַגראַר אונטערנעמונגען, דאַן איז די לאַגע מער גינסטיג פאַר די קאַפּיטאַליסטען: די ערד־אייגענטימער נויטיגען זיך אין זיי שטאַרק, קאָנקורירען זיי צווישען זיך אויפ'ן ערד־מאַרק און קענען ניט פאָדערען קיין גרויסע רענטע. פאַרקערט, אויב עס איז שוין געבליבען לפּי־ערך ווייניג פרייע ערד, וואָס טויג פאַר אונטערנעמערשע צוועקען, דאַן דאַרפען שוין די קאַפּיטאַליסטען מער אָנקומען צו די ערד־אייגענטימער, זיי קאָנקורירען צווישען זיך שטאַרקער און זיינען געצוואונגען צו צאָלען א העכערע רענטע.

באַ אַזעלכע באַדינגונגען, פאַרשטעהט זיך, וואָס מער די פּראָדוקציע צעוואַקסט זיך, וואָס קלענער עס ווערט דער שטח ערד, וואָס איז נאָך ניט פאַרנומען מיט קיין קאַפּיטאַליסטישע אונטערנעמונגען און וואָס טויג דערצו, אַלץ גרעסער וועט זיין די מאַכט פון די ערד מאָנאָפּאָליסטען איבער די אונטערנעמער, אַלץ העכער וועט זיין די רענטע. דער גרעניץ פון אָט דער העכערונג הייננגט אָפּ אין איטליכען מאָמענט פון דער קרעפטען און אינטערעסען פאַרהעלטעניש אין קאַמף. אויב די ערד־אייגענטימער אין ערגעץ א לאַנד הייבען אָן צו פאָדערען א צו הויך געצאָלט פאַר דער ערד, ד. ה. זיי שניידען אונטער צו שטאַרק דעם פּראָפיט פון די קאַפּיטאַליסטען, דאַן קריגען שוין די קאַפּיטאַליסטען א מיטעל אריבערצופירען זייערע קאַפּיטאַלען אין אַנדערע לענדער, ווי מען קען דאָס ניט זעלטען זעהן אין דער ווירקליכקייט. אויב

אבער אזא מיטעל קען ניט דורכגעפירט ווערען. דאן מוז פארקומען אן אפהאלט אין דער אנטוויקלונג פון דער פּראָדוקציע, וואָרים עס בלייבט פאר די קאפּיטאַליסטען א קלענערע מעגליכקייט פאר אָנזאמלונגען; די קאָנקורענץ באדינגונגען וועלען ווערען באזונדער שווער, וואָרים עס וועט פאַרשנעלערט ווערען דער אונטערגאנג פון די קליינע אונטערנעמער; די קאפּיטאַלען זייערע וועלען זיך קאָנצענטרירען אין די הענט פון א קלענערער צאָל גרויסע קאפּיטאַליסטען, און וועלען שוין מיט זיך פאַרשטעלען א גרעסערע קראפט איידער פריהער, וואָרים אט די קראפט וועט דאך שוין ניט זיין אזוי צעברעקעלט; און די ערד־אייגענטימער, וואָס מיט די שוואכערע אונטערנעמער האָבען זיי זיך געקענט לייכטער אן עצה געבען, וועלען איצטער מיט די שטאַרקערע מוזען איינגעהן אויף א פשרה.

הייסט עס, די אַלגעמיינע סומע רענטע, וואָס די ערד־אייגענטימער קריגען אין א געוויסער געזעלשאפט, ווענדט זיך פון אט וואָסערע צוויי באדינגונגען: ערשטענס, פון דער אלגעמיינער סומע מער־ווערט, וואָס ווערט געפּראָדוצירט אין לאַנד און וואָס דאַרף איינגעטיילט ווערען צווישען די ערד־אייגענטימער און די אונטערנעמער; צווייטענס, פון דער קרעפטען פארהעלטעניש פון די צוויי קלאַסען, וואָס איז היסטאָריש באַשאַפען געוואָרען אין דעם קאַמף פאר רענטע און פּראָפיט. די ערשטע באדינגונג ווענדט זיך, נאַטירליך, אן דעם אלגעמיינעם צושטאַנד אין דער אנטוויקלונג פון דער פּראָדוקציע; נאָר אויך די צווייטע באדינגונג ווענדט זיך אן דערזעלביגער זאך, ווי מען קען דאָס זעהן דערפון, וואָס אז דער נאָכפרעג אויף ערד מצד דער וואַקסענדיגער פּראָדוקציע ווערט גרעסער, וואַקסט אויך די מאכט פון די ערד־אייגענטימער איבער די אונטערנעמער, און אז די קליינע אונטערנעמונגען ווערען פארביטען אויף גרויסע, איז די ווירקונג א פאַרקערטע.

לאָמיר זיך פאַרשטעלען, אז די אַלגעמיינע סומע קאפּיטאַל אין לאַנד איז 1.200 מיליאָן שעה, וואָס עס טרעפט אן 120 מיליאָן רובל; די יערליכע סומע מערווערט איז 120 מיליאָן שעה, אָדער אין געלט — 12 מיליאָן רובל. דערפון נעמען די ערד־אייגענטימער פאר זיך

א. באָגדאַנאָוו

3 מיליאָן רובל, פאַר די אונטערנעמער בלייבט 9 מיליאָן. די פּראָפּיט־נאָרמע פאַר'ן יאָר קומט אויס, הייסט עס, 7½% (9 מיליאָן אויף 120 מיליאָן); און די נאָרמע פון רענטע איבער'ן גאַנצען לאַנד איז 2½% (3 מיליאָן אויף 120 מיליאָן). מיט דער אַנטוויקלונג פון דער פּראָדוקציע וועררט דער קאַפּיטאַל גרעסער, לאָמיר זאָגען, ביז 300 מיליאָן רובל; מער־ווערט, לאָמיר זאָגען, איז פאַראַן 25 מיליאָן. דערפון נעמען זיך צו די ערד־אייגענטימער, גאַנצע 10 מיליאָן, וואָרים זייער מאַכט איבער די קאַפּיטאַליסטען איז געוואָרען גרעסער, מחמת די לעצטע קומט איצטער אָן שווערער איידער פריהער צו קריגען ערד פאַר זייערע אונטערנעמונגען. בלייבט פאַר די אונטערנעמער 15 מיליאָן. די פּראָפּיט־ נאָרמע איז, הייסט עס, 5%, און רענטע איבער'ן גאַנצען לאַנד טרעפט אָן 3⅓%. די פּראָדוקציע אַנטוויקעלט זיך ווייטער: די די סומע קאַפּיטאַלען דערגרייכט ביז 800 מיליאָן רובל, מער־ווערט איז פאַראַן 60 מיליאָן; נאָר די קאַפּיטאַליסטען איז געלונגען צו קריגען א נייעם געביט וואו אַנצואווענדען זייער קאַפּיטאַל, למשל, דאָס לאַנד האָט געגרינדעט קאָלאָניעס, וואו עס איז פאַראַן א סך פרייע ביליגע ערד, וואָס טויג פאַר ערד־אַרבעט און אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען. דאַן מוזען שוין די ערד־אייגענטימער ווערען א ביסעל ווייכער; זיי נעמען שוין ניט ⅙, נאָר א דריטעל פון דער אַלגעמיינער סומע מער־ווערט, וואָס טרעפט אָן איין געלט 20 מיליאָן רובל; פּראָפּיט בלייבט 40 מיליאָן, די נאָרמע פון פּראָפּיט איז 5%, אויפ'ן חלק פון רענטע קומט אויס 2½%.

איצטער לאָמיר איבערגעהן צו דער פראַגע, ווי אזוי ווערט די אַל־געמיינע סומע רענטע פאַרטיילט צווישען די איינצעלנע ערד־אייגענ־טימער.

דערביי מוז מען האָבען אין זינען, אז ניט אַלע חלקים ערד זיינען פון איין סאָרט: אויף איינע איז די אָנווענדונג פון אַרבעט מער פּראָ־דוקטיוו, אויף די אַנדערע — ווייניגער. אָט דער אונטערשייד זעהט זיך זעהר דייטליך אָן דערהויפּט אין דער עקסטראַקטיווער אינדוסט־ריע (דאָס אַרויסקריגען פּראָדוקטען דירעקט פון דער נאַטור): אין ערד־אַרבעט — מחמת דער ניט גלייכער פרוכטבאַרקייט פון באָדען —

קענ זיין, אז אויפ איין חלק ערד איז דאס גערעטעניש 5 מאל אזוי פיל, און אויפ דעם אנדערען, בא דיזעלביגע הוצאות פון קאפיטאל און ארבעט, 10 מאל אזויפיל; אין בערג־ארבעט — איז אין איין ארט די ארץ רייכער מיט מעטאל, אין דעם אנדערען — ניט אזוי רייך, און אז. וו. נאר אויך אין דער באארבעטענדיגער אינדוסטריע שפילט ניט קיין קליינע ראלע, למשל, די נאהענטקייט פון וואסער, וואס איז נויטיג פאר דער פראדוקציע, אדער די מעגליכקייט צו באנוצען די באוועגונגס קראפט פון א טייך, א שטראם. ווייטער, לחלוטין בא אלע קאפיטאליסטישע אונטערנעמונגען איז זעהר וויכטיג פאר דער פראדוקטיוויטעט פון דער ארבעט דער מהלך פון די מערק, וואו מען קויפט מאטעריאלען און מען פארקויפט די אויסגעארבעטע סחורות, און אויך צי עס זיינען דארט פאראן באקוועמע אדער אומבאקוועמע וועגען צום פארקער מיט אט די מערק. ווארים דער קאסט פון טראנספארטירען געהט אריין אין דעם ווערט פון דעם פראדוקט, און אויב דער טראנספארט קאסט ווייניגער ארבעט איידער געוויינטליך, וועט די פראדוקטיוויטעט פון דער ארבעט אין אזא אונטערנעמונג זיין העכער פון דעם דורכשניט.

לאמיר זיך פארשטעלען א רייע איינערליי אונטערנעמונגען, למשל, אגריקולטורעלע, וואס ווערען געפירט בא ניט קיין גלייכע נאטור באדינגונגען. אויפ איין חלק ערד, בא א הוצאה אויפ פראדוקציאנס מיטלען און ארבעט קראפט פון 10,000 רובל, באקומט זיך 10,000 פוד תבואה, — דאס איז א שטיק ערד פון ערגסטען סארט; אויפ אן אנדער חלק ערד, בא דיזעלביגע הוצאות, באקומט זיך 15,000 פוד תבואה; אויפ א דריטען, פון דעם בעסטען סארט — 20,000 פוד. לאמיר זאגען, אז דער געוויינטליכער יערליכער פראצענט פראפיט איז 5%. דער אונטערנעמער, וואס פירט די באלעבאטישקייט אויפ'ן ערגסטען שטיק ערד, דארפ קריגען זיינע 5%, ד. ה. 500 רובל פראפיט א יאר, אניט וועט זיך אים די אונטערנעמונג ניט לוינען און ער וועט זעהן אריבערטראגען זיין קאפיטאל ערגעץ אנדערש־וואו. אזוי אבער ווי די ערד איז ניט זיינע אייגענע, און אומזיסט קריגען זי קען ער ניט, איז ער נאך געצוואונגען, אחוץ אלץ, צו צאלען דעם באלעבאס פון דער

א. באָגדאַנאָוו

ערד א געוויסע רענטע, פארשטעהט זיך ניט זעהר קיין הויכע, מחמת די ערד איז פון ערגערען סארט: אַניט וועט דער אונטערנעמער אוועקטראָגען זיין קאפיטאל אין אן אנדער לאנד, אויסגעפינענדיג, אז די הוצאות אויף אריבערפירען די סחורות זיינען קלענער פון דער איבערמאס רענטע. לאמיר זאגען, אז די רענטע איז 300 רובל. הייסט עס, אין דעם פרייז פון דעם פראָדוקט דארף דער אונטערנעמער קריגען בסך־הכל 10,800 רובל (10,000 רובל הוצאות פון דער פראָדוקציע, 500 רובל פראָפיט און 300 רובל רענטע). הייסט עס, א פוד תבואה דארף ער פארקויפען פאר 1 רובל מיט 8 קאָפּיקעס; ביליגער פארקויפען קען ער ניט — ס'וואלט אים אויסגעקומען צו פארוואָרפען דעם גאנצען עסק; פארקויפען טייערער וועט אים, בדרך כלל גערעדט, ניט געלינגען — זיין פראָפיט וואלט דאן געווען א העכערער ווי געוויינטליך. עס איז קלאר, אז אין אט דער געזעלשאפט מוז טאקע דער מארקפרייז אויף תבואה זיין אומגעפער 1 רובל מיט 8 קאפ. אויב דער פרייז איז נידריגער פון אט דער נארמע, וועט זיך ערד־ארבעט פארקלענערען, און דער פרייז אויף תבואה וועט זיך הייבען מחמת דעם פארקלענערטען אנבאט; אויב דער פרייז איז העכער, — וועט דער פראָפיט בא ערד־ארבעט זיין א גרעסערער ווי געוויינטליך. קאפיטאליסטען וועלען זיך א לאז טאן אויף אט דעם געביט, און דער ערד־אייגענטימער, באנוצענדיג זיך מיט זייער קאנקורענץ, וועט העכערען די רענטע אזוי, אז דער פראָפיט זאל צוריק קומען צום געוויינטליכען צושטאנד, למשל, ער וועט נעמען פאר זיך 500 — 1,000 רובל.

די רענטע פון דעם ערגסטען חלק ערד הייסט **אבסאלוטע** רענטע. הייסט עס, דער געוויינטליכער מארק פרייז אויף תבואה טרעפט אז — וויפיל די פראָדוקציאנס הוצאות בא די ערגסטע נאטור באדינגונגען. בא וועלכע די קאפיטאליסטען טוען נאך געשעפט, פלוס דער געוויינטליכער פראָפיט, פלוס אבסאלוטע רענטע. פארשטעהט זיך, אז דאס איז שייך ניט נאר צו תבואה אליין, נאר אויך צו אלע אנדערע פראָדוקטען; דערביי איז אין דער באארבעטענדיגער אינדוסטריע די באדייטונג פון די נאטור באדינגונגען אין אונזערע צייטען לפי ערך ניט אזוי גרויס, ווי אין ערד־ארבעט, מיט איר אפגעשטאנענער

טעכניקע, מיט איר שטאַרקער אָפּהייניגיגקייט פון באָדען, קלימאַט, מיט איר באַדערפעניש אין גרויסע שטח׳ם לאַנד.

דעם מאַרק איז קיין דאגה ניט, צי די פּראָדוקטען זיינען געשאַפען געוואָרען בּאַ בעסערע אָדער באַ ערגערע באַדינגונגען: דער מקח איז אַלץ איינער, אין אונזער פאַל 1 רובל 8 קאָפּ; די 15,000 פוד תבואה, וואָס דער צווייטער חלק ערד האָט אַרויסגעגעבען, וועלען פאַרקויפט ווערען, הייסט עס, פאַר 200, 16 רובל, ד. ה., אַחוץ די געוויינטליכע הוצאות און פּראָפיט, וועט נאָך איבערבלייבען 5,700 רובל, וואָס דער ערד־אייגענטימער וועט צונעמען פאַר זיך אין דער געשטאַלט פון רענטע. דער קאַפּיטאַליסט קריגט פון אָט די 5,700 רובל גאַרנישט — ער קריגט נאָר זיין געוויינטליכען פּראָפיט, לויט׳ן געזעץ פון די יערליכע פּראָפיט־נאָרמעס: ווען די רענטע זאָל זיין וויינינגער פון 5,700 רובל, און פּראָפיט מער פון 500 רובל, וואָלטען זיך גלייך געוויזען קאָנקור־רענטען — אַנדערע קאַפּיטאַליסטען, וואָס וואָלטען איינגעגאַנגען אויף אַ העכערונג פון רענטע.

הייסט עס, דער אייגענטימער פון׳ם צווייטען חלק ערד קריגט, אַחוץ די 300 רובל אַבסאָלוטע רענטע, נאָך 5,400 רובל, וואָס מע רופט די פ ע ר ע נ צ י אַ ל ע רענטע. פאַר דעם אייגענטימער פון דעם דריטען, גאָר דעם בעסטען חלק ערד, איז די דיפערענציאַלע רענטע נאָך העכער — 10,800 רובל, ווי דער פשוט׳ער חשבון וויזט עס.

דאָ קען זיך שטעלען אַ פראַגע, צי איז עס ניט אַ סתירה צו דער טעאָריע פון אַרבעטסווערט אָט דער אָנגעוויזענער צוזאַמענהאַנג צווי־שען דעם מאַרק פּרייז און די ע ר ג ס ט ע נאַטור באַדינגונגען, באַ וועלכע די פּראָדוקציע קומט פאָר. אין לעצטען סך־הכל ווערען די פּרייזען באַשטימט לויט די ווערטען, און ו ו ע ר ט הייסט דער דורכשניטליכער סכום אַרבעטס־ענערגיע, וואָס איז נויטיג כדי צו פּראָדוצירען דעם פּראָדוקט; הייסט עס, די גרויס פון דעם ווערט שטימט מיט דער אויסגאַבע פון אַרבעט באַ ד ו ר כ ש נ י ט ל י כ ע נאַטור באַדינגונגען, און ניט באַ די ערגסטע; וואָלט דאָך, אין פלוג, געדאַרפט זיין דיזעלביגע זאַך אויך בנוגע דעם דורכשניטליכען מאַרק פּרייז, ד. ה. ער דאַרף אויסמאַכען וויפיל די הוצאות פון דער פּראָדוק־

א. באָגדאַנאָוו

ציע באַ דורכשניטליכע נאַטור באַדינגונגען, פּלוס פּראָפיט, פּלוס אַבסאָלוטע רענטע. נאָר די סתירה איז דאָ נאָר אַ כלומר'שטע, און זי ווערט לייכט בטל, ווען מען אַנאַליזירט די זאַך.

דער ווערט פון סחורה באַשטעהט, ווי עס איז באַוואוסט, פון דעם ווערט פון שטענדיגען און פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל און פון מער־ווערט. לפי־ערד נאָך, דאַרף דער פּרייז באַשטעהן דעריבער פון די דורכשניטליכע הוצאות אויף דער פּראָדוקציע, דורכ־שניטליכען פּראָפיט און פון דער דורכשניטליכער רענטע (וואָרים די אַלגעמיינע סומע פון רענטע און פּראָפיט איז גלייך צו דער אַלגעמיינער סומע מער־ווערט). לויט דער פאָרמולע אָבער פון אונזער איצטיגען קאַפּיטעל, צעפאַלט זיך דער פּרייז אויף אַנדערע חלקים: אַנשטאַט די דורכשניטליכע פּראָדוקציאָנס הוצאות, נעמט מען די פּראָדוקציאָנס הוצאות אויף דעם ערגסטען שטיק ערד, וואָס טויג אַמווייניגסטען פאַר דעם סאָרט אונטערנעמונגען, און אַנשטאַט דער דורכשניטליכער רענטע נעמט מען די אַבסאָלוטע. עס איז אָבער ניט שווער איינצוזעהן, אַז אויף וויפיל די הוצאות אויף דער ערגסטער ערד זיינען גרעסער איידער די הוצאות אויף דער דורכשניטליכער, אויף אַזוי פיל איז די אַבסאָלוטע רענטע קלענער פון דער דורכשניטליכער, וואָס נעמט אין זיך אַריין, אַחוץ דער אַבסאָלוטער, אויך די דורכ־שניטליכע דיפערענציאַלע רענטע. אויף אַזאַ'ן אופן זייגען ביידע פאָרמולעס פון פּרייז דורכאויס גלייכבאַדייטענדיג. לאָמיר דאָס נאָכ־זעהן אויף אונזער ביישפיל אין ציפערען, אָננעמענדיג דעם צווייטען שטיק ערד פאַר אַ דורכשניטליכען:

די פּראָדוצירונג פון 10,000 פּוד תבואה אויפ'ן ערגסטען חלק ערד פאָדערט אַ הוצאה פון

שטענד. און פאַרענד. קאַפּיטאַל — — — —	10,000 רובל
5% פּראָפיט — — — — — — — — —	500 "
אַבסאָלוטע רענטע — — — — — — — — —	300 "
ס"ה — — — — — — —	10,800 רובל

דורכשניטליך צו 1 רובל 8 קאָפּ. אַ פּוד

א דורכשניטליכער חלק ערד פון דערזעלביגער מאָס מיט'ן ערג־סטען, בא א הוצאה פון 10,000 רובל שטענדיגען און פאַרענדערליכען קאפּיטאל, ברייננט אַרוים 15,000 פּוד; הייסט עס, אַז כדי צו פאַר־גלייכען אים מיט'ן ערגסטען דאַרף מען נעמען א שטיק ערד, וואָס זאָל זיין 1½ מאָל קלענער, און וואָס ברייננט אויך 10,000 פּוד; דאַן וועט זיך אַרויסווייזען:

הוצאות פון שטענד. און פּאַרענד. קאַפּיטאל

(1½ מאָל וויינינער פון 10,000 רובל) — —	6.666⅔ רובל
5% פּראָפּיט — — — — — — — — — — — —	333⅓ "
דורכשניטליכע רענטע	
(1½ מאָל וויינינער פון 5,700 רובל) — —	3,800 "
ס"ה — — —	10,800 רובל

דורכשניטליך צו 1 רובל 8 קאָפּ. א פּוד.

די מעשה איז, דאַ, וואָס בא דעם חשבון פון דעם דורכשניטליכען חלק ערד, רעכענט זיך הוצאות אויף 3.333⅓ רובל וויינינער. פּראָפּיט אויף 166⅔ ר' וויינינער, אפילו אבסאָלוטע רענטע אויף 100ר' וויינינער (200 ר. אנשטאָט 300 ר., מחמת ערד נעמט זיך אנדערהאַלבען מאָל וויינינער); דערפאַר אָבער געהט אַריין אין דעם פּרייז 3,600 רובל דורכשניטליכע דיפערענציאַלע רענטע, וואָס בא די ערגסטע חלקים ערד איז דאָס ניטאַ, — און דער רעזולטאַט קומט אַרוים דערזעלביגער.

די אַלע חשבונות קען מען אנווענדען אויך צו אַלע אנדערע סחורות, מיט דעם אונטערשייד נאָר, וואָס בא דער באַארבעטענדיגער אינדוסטריע האָט די דיפערענציאַלע רענטע, און ווער רעדט נאָך די אבסאָלוטע, א קלענערע באַדייטונג איידער אין ערד־אַרבעט.

פון דעמזעלביגען חשבון קען מען אַנב זעהן, אין וואָס פאַר א זינען דער פּרייז ווערט באַשטימט דורך דעם אַרבעט־ווערט אין דער עפּאָכע פון קאַפּיטאַליזם. דער פּרייז פון דעם פּראָדוקט ווערט באַ־שטימט פון די דורכשניטליכע הוצאות אין שטענדיגען און פאַר־

א. באַגדאַנאָוו

ענדערליכען קאַפּיטאַל, פּלוס די דורכשניטליכע קאַפּיטאַליסטישע הכנסה (דער סך־הכל פון דורכשניטליכען פּראָפיט און דורכשניטליכער רענטע). און די דורכשניטליכע נאָרמע פון קאַפּיטאַליסטישער הכנסה ווערט באַשטימט דורך דער פאַרהעלטעניש פון דער גאַנצער סומע מער־ווערט צו דעם ארבעטס־ווערט פון דעם גאַנצען קאַפּיטאַל אין לאַנד. אויף אַזאַ'ן אופן, באַשטימט דאָס געזעץ פון ארבעט־ווערט דעם פּרייז אומדירעקט, באַשטימענדיג די נאָרמע פון קאַפּיטאַליסטישער הכנסה, וואָס באַשטימט פאַר זיך דעם פּרייז בא געוויסע הוצאות פון שטענדיגען און פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל.

צו א באַזונדער הויכען גראַד דערגרייכט די דיפערענציאַלע רענטע אין די אינדוסטריעלע צענטרען און אין די שטעט, וואו די אַנווענ־דונג פון געזעלשאַפטליכער ארבעט קומט פאַר העכסט אינטענסיוו, וואו די ארבעט אויף טראַנספּאָרטירונג און אויפהיטונג פון די סחורות ווערט שטאַרק געשפּאָרט, א דאַנק דער נאָהענטקייט פון מאַרק. און דער'אמת'ן, לאָמיר זיך פאָרשטעלען, אז איין פאַבריקע, וואָס פּראָ־דוצירט א מיליאָן פּוד סחורה, געפינט זיך אויף א מהלך פון איין וויאָרסט פון מאַרק, און די אַנדערע, אויך אַזא גרויסע, אויף א מהלך פון 11 וויאָרסט ; אריבערפירען א מיליאָן פּוד פאַר 10 וויאָרסט איז א געוואַלדיגע הוצאה, און אויב די ערשטע פאַבריקע מיידט אויס אָט די הוצאה, וועט אַלץ וואָס עס ווערט דערביי אָפּגעשפּאָרט, בא דער געוויינטליכער גרויס פון פּראָפיט, אַוועקגעהן לטובת דעם ערד־אייגענטימער אין דער פאָרמע פון דיפערענציאַלער רענטע — ווי א געצאָלט פאַר דער מעגליכקייט אַנצואווענדען די געזעל־שאַפטליכע ארבעט בא באַזונדער גינסטיגע באַדינגונגען. איבעריי־גענס, די עקאָנאָמישע קראַפט פון דעם גרויסען קאַפּיטאַליסט איז אַזא, אז גאַנץ אָפּט רייסט ער אָפּ פאַר זיך א טייל פון דער דיפערענ־ציאַלער רענטע — און קען דאָן נאָך גרינגער באַזיגען זיינע קאָנקור־רענטען.

דער אַלגעמיינער פּראָגרעס פון דער פּראָדוקציע, ווי עס איז שוין געוועזען אָנגעוויזען, ברייננט דערצו, אז די רענטע ווערט גרעסער, און די וואָס קריגען זי דאַרפען זיך דערביי אפילו ניט מטריח זיין : עס

וואקסט, אינאיינעם מיט'ן נאכפרעג אויף ערד פאר פארשיידענע אונטערנעמונגען, די מאכט פון די ערד מאנאפאליסטען איבער די אונטערנעמער.

דערביי וואקסט הויפטזאכליך די דיפערענציאלע רענטע, דער־הויפט, ווען מען פירט דורך בשכינות מיט געוויסע חלקים ערד גוטע פארקער־וועגען, וואס דערנעהענטערען זיי צום מארק, אדער אויב מען אנטדעקט אויף דער ערד נייע נאטור אוצרות א. ד. ג.

א דאנק דעם שטענדיגען וואוקס פון רענטע, פארקויפט זיך די ערד געוויינטליך טייערער, איידער עס וואלט געדארפט זיין לויט דעם חשבון פון דער קאפיטאליזאציע פון רענטע: פאר דעם קומענדיגען צוואוואוקס פון דער רענטע ווערט טיילווייז איינגעצאלט אין דעם פרייז פון דער ערד. דערביי איז כדאי צו באמערקען, אז דער ערד פאר־קויף פ א ר פ ע ס ט י ג ט די רענטע. דער'אמת'ן, דער קאפי־טאליסט, וואס האט געקויפט די ערד, קוקט אויפ'ן געלט וואס ער האט באצאלט פאר איר, ווי אויף א קאפיטאל, וואס ער האט אריינגעלייגט אין דער ערד, און וואס מוז ברענגען דעם געהעריגען פראפיט. די רענטע ווערט פון איצטער אן אויפגעהיט ניט נאר דורכ'ן כח פון מאנאפאליע, נאר אויך דורך דער קראפט פון דער קאנקורענץ פון קאפיטאלען, וואס פאדערט פאר אלע קאפיטאלען א גלייכע פראפיט־נארמע.

דאס וואס מע רופט ארענדע געלט דארף מען ניט צענויפמישען מיט רענטע. מען ארענדירט געוויינטליך ניט די הוילע, אומבאארבעטע ערד, נאר אינאיינעם מיט די בנינים וואס אויף איר, מיט די אויס־בעסערונגען וואס די פריהערדיגע ארבעט האט אין איר געמאכט, ניט זעלטען אויך מיט די געהילפס מיטלען צום ארבעטען, מיט די בהמות און ד. גל. דאס אלץ שטעלט מיט זיך פאר א געוויסען רעא־לען קאפיטאל, וואס ווערט פארליען דעם ארענדאטאר, און וואס דארף אריינברייננגען דעם קרעדיטאר, ד. ה. דעם ערד־אייגענטי־מער, דעם געוויינטליכען קרעדיט־פראצענט. א טייל פון די ארענדע געלט שטעלט מיט זיך פאר, הייסט עס, דעם געוויינטליכען פראפיט אויף דעם ערד־אייגענטימערס קרעדיט־קאפיטאל; כדי צו באקומען די

רייגע רענטע, דארף מען פון די ארענדע געלט אראפרעכענען אט דעם טייל.

אינאיינעם מיט די אנטוויקעלטע פארמעס פון קאפיטאליסטישען ערד־אייגענטום ווערען נאך אויפגעהיט, אין דער מאנופאקטור עפאכע אומעטום, און אין דער מערהייט לענדער — אפילו שפעטער אויך, ווייניגער פארענדיגטע פארמעס, דערהויפט אין ערד־אייגענטום. צו אט אזעלכע פארמעס קען מען, אפשר, צורעכענען אויך אזעלכע באלעבאטישקייטען, וואו איין פערזאן איז אי דער ערד־אייגנטימער אי דער קאפיטאליסטישער אונטערנעמער, און קריגט אי די רענטע אי דעם פראפיט. נאר אויף דעם דארפען מיר זיך דא ניט אפשטעלען: אזא פאראייניגונג בייט כמעט קיינמאל גארנישט אין דעם אלגעמיינעם פראצעס.

גאנץ אפט שפילט די ראלע פון אן ארענדאטאר ניט א קאפיטאליסט, נאר א קליינער אונטערנעמער, וואס באגעהט זיך גאר, אדער כמעט גאר אהן געדונגענע ארבעט, געוויינטליך א פויער אן ערד־ארבעטער. אין אזא פאל ווערט גאנץ אפט דעם פערמערס „פראפיט" דערפירט ביז צו נול: דער קליינער ארענדאטאר פארמאגט ניט די קראפט פון א קאפיטאליסט, ער קען ניט קעמפען אזוי דערפאלגרייך מיט'ן ערד־אייגענטימער פאר די ארענדע געלט, און די רענטע דערגרייכט אזוי ווייט, אז פאר דעם ארענדאטאר בלייבען נאר איבער די נויטיגע לעבענס מיטלען. אין דער'אמת'ן איז ער דאן ניט מער ווי דעם ערד־אייגענטימערס א געדונגענער ארבעטער, אונטער דער מאסקע פון א זעלבשטענדיגען ארענדאטאר. אונטער דער ווירקונג פון דעם האנדעלס קאפיטאל, וואס עקספלואטירט פון זיין זייט אויך דעם קליינעם ארענדאטאר, פאלט דער חלק פונ'ם לעצטען נאך נידעריגער, אויף אזוי ווייט, אז דאס רופט ארויס די אויסשטארבונג פון די פראדוצירער (א ביישפיל איז — אירלאנד).

אין די פאלען, ווען אי דער ערד־אייגענטימער אי דער ערד־ארבעטער זיינען פאראייניגט אין דער פערזאן פון איין פויער, קען זיך לכתחילה אויסדאכטען, אז דא קריגט איין מענטש אי דעם ארבעטסלוין, אי דעם פראפיט, אי די רענטע. אין דער'אמת'ן אבער געהט דא

געוויינטליך אריבער דער פּראָפיט גאַנץ גיך אין די הענט פון׳ם האַנדעלס קאַפּיטאַליסט, פּונקט אזוי ווי אין דעם פריהערדיגען פאַל; און די רענטע איז דאָ בכלל זעהר אַ קליינע, מחמת דער קלאַס קליינע אייגענטימער ערד־אַרבעטער, האָט ניט הינטער זיך אזאַ באַדייטענ־דיגע היסטאָריש געשאַפענע געזעלשאַפטליכע מאַכט ווי דער קלאַס גרויסע ערד־אייגענטימער.

די אונטערשטע שורה, וואָס איז אַזוינס רענטע? דאָס איז דער חלק מער־ווערט, וואָס דער קאַפּיטאַליסט לאָזט אָפּ פאַר׳ן ערד־איי־גענטימער פאַר דעם רעכט אָנצואווענדען געזעלשאַפטליכע אַרבעט אויף אַ געוויסען שטח ערד.

די מעגליכקייט צו עקספּלואַטירען די נאַטור קרעפטען מיט דער הילף פון געזעלשאַפטליכער אַרבעט איז אומבאַגרעניצט: אפילו די פּרוכטבאַרסטע ערד, אין די גאַר געדיכט באַזעצטע לענדער, איז נאָך אויך ניט אינגאַנצען באַאַרבעט. נאָר די געזעלשאַפט קען זיך דער־מיט אַלץ ניט באַנוצען אומגעשטערטערהייט: זי טרעפט אָן אַ ווי־דערשטאַנד מצד דעם קלאַס ערד־אייגענטימער, און אָט דעם ווידער־שטאַנד מוז מען בייקומען מיט דער הילף פון רענטע.

ג). אַ ר ב ע ט ס ל ו י ן.

דעם ווערט פון דער אַרבעטס קראַפט קריגט דער אַרבעטער אין דער פאָרמע פון שכירות, אָדער אַרבעטס לוין.

אין די נאַטור־ווירטשאַפטליכע פּעריאָדען איז געדונגענע אַר־בעט אַ זעלטענער אויסנאַם. די אַרבעט פון דעם וואַנדערענדיגען בעל־מלאָכה אין די פעאָדאַלע צייטען, בא דעם קונד אין דער היים און פון דעם קונדס אייגענע מאַטעריאַלען, איז נאָר אויסערליך ענליך צו געדונגענע אַרבעט; דאָס געצאָלט, וואָס אַזאַ בעל־מלאָכה קריגט, אַנטשפּרעכט ניט דעם ווערט פון זיין אַרבעטס קראַפט, נאָר דעם ווערט, וואָס זיין אַרבעט האָט דאָ פון דאָס ניי געשאַפען, — דאָ איז נאָך ניטאָ קיין שום עקספּלואַטאַציע, וואָרים דער בעל־מלאָכה האָט זיינע אייגענע פּראָדוקציאָנס מיטלען, און ער קען, אַלענפאַלס,

א. באָגדאַנאָוו

גאַנץ לייכט אויסקומען אַהן איינעם אַ באַשטימטען קונה, פּונקט אַזוי ווי יענער אַהן אים.

געדונגענע אַרבעט הייבט אָן צום ערשטען מאָל שפּילען אַ באַ־דייטענדיגע ראָלע אין לעבען, ווען אין שטאַט אַנטוויקעלט זיך די קליין־בירגערליכע אָרגאַניזאַציע פון האַנטווערק. די געזעלען און לער־יונגען שטעלען שוין מיט זיך פאָר דעם מייסטערס געדונגענע אַרבע־טער. פונדעסטוועגען, כל־זמן די פּאַטריאַרכאַלע באַציהונגען האַלטען אָן אין די גרעניצען פון דער האַנטווערקער ווירטשאַפט, כל־זמן די ראָלע פון'ם געזעל איז נאָר אַן איבערגאַנגס שטאַפּעל צום טיטעל מייסטער, ווערט דער אַרבעטס לוין באַשטימט ניט שטריינג לויט דעם ווערט פון דער אַרבעטס קראַפט. נאָר איז אַ ביסעל העכער פון איר: אַניט וואָלט דער געזעל פאַר דער צייט פון זיין דינסט ניט געקענט אָנ־קלייבען די נויטיגע מיטלען אויף איינצואָרדענען נאָכדעם זיין איי־גענעם וואַרשטעט מיט אַן אייגענער באַלעבאַטישקייט. ווען דער האַנדעלס קאַפּיטאַל אָבער קומט צו געהן און מאַכט אַ תל פון דער האַרמאָניע אין די פּאַטריאַרכאַל־האַנטווערקערשע באַציהונגען, און עקספּלואַטירענדיג דעם מייסטער, צווינגט ער אים ער זאָל עקספּלו־אַטירען די געזעלען, דאַן פאַלט די הויך פון דעם אַרבעטס לוין ביז צו דעם ווערט פון די נויטיגע לעבענס מיטלען, ביז צו דעם ווערט פון דער אַרבעטס קראַפט.

עס איז שוין באַוויזען געוואָרען, אַז אויב דער האַנדעלס קאַפּי־טאַל פאַרוואַנדעלט ניט דעם קליינעם בעל־מלאכה און דעם פּויער אין געדונגענע אַרבעטער, איז דאָס נאָר פ אָ ר מ אַ ל; פּאַקטיש, לאָזט ער זיי איבער פאַר זייער אַרבעט נאָר דעם ווערט פון דער אַר־בעטס קראַפט. אַזוי אַז אין עצם איז זייער מאַטעריעלע לאַגע ניט אַנדערש פון דער לאַגע פון געדונגענע אַרבעטער.

די אַנטוויקלונג פון אינדוסטריעלען קאַפּיטאַל מיינט די אַנטוויק־לונג פון געדונגענער אַרבעט, וואָס הייבט ערשט אָן דאַן צו שפּילען אַ גרויסע ראָלע אין דעם פּראָדוקציאָנס לעבען פון דער געזעלשאַפט. דער „פאַרדינסט" פון דעם זעלבשטענדיגען קליינעם פּראָדוצירער

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

ווערט אַלץ מער אַרויסגעשטויסען דורך דעם אַרבעטס לוין פון דעם פּראָדוצירער דעם פּראָלעטאַריער.

די גאָר ערשטע פאָרמע פון אַרבעטס לוין איז אַ נ אַ ט ו ר אַ ל ע, ד.ה. מע צאָלט מיט פּראָדוקטען, מיט געברויך זאַכען. אַט די פאָר־מע פון אַרבעטס לוין איז אַגב אינטערעסאַנט אין דער הינזיכט, וואָס דער ווערט פון דער אַרבעטס קראַפט זעהט זיך דאָ אַן באַשיימפּערליך, ווי דער ווערט פון דעם וואָס עס קאָסט צו פּראָדוצירען די נויטיגע לעבענס מיטלען.

דער נאַטוראַלער לוין ווערט באַזונדער לאַנג אויפגעהאַלטען אין דער ערד־אַרבעט; און דאָס איז גאַנץ פאַרשטענדליך, וואָרים גראָד די פּראָדוקטען פון ערד־אַרבעט שטעלען מיט זיך פאָר אַ היפּשען טייל פון דעם אַרבעטערס נויטיגע לעבענס מיטלען. אין אַט דער פּראָדוק־ציאָנס צווייג ווערט ער טיילווייז אויפגעהאַלטען אפילו אין דער עפּאָכע פון אַ גאַנץ אַנטוויקעלטען קאַפּיטאַליזם, נאָר אָבער שטענדיג איינ־איינעם מיט אַ געלט שכירות. אין אַט אַזאַ געמישטער פאָרמע, נאָר הויפּטזאַכליך אַ נאַטוראַלער, פלעגט קריגען זיינע שכירות דער גע־זעל פון מיטעלאַלטער. און אפילו איצטער נאָך האַלטען אַפט די באַ־לעבאַטים פון קליינע אונטערנעמונגען, אַז עס לוינט זיך זיי בעסער, דער אַרבעטער זאָל זיין אויף דעם „באַלעבאָס קעסט“ און נאָר אַ טייל פון זיינע שכירות זאָל ער קריגען אין דער פאָרמע פון געלט.

מיט דער אַנטוויקלונג פון אויסטויש און געלט פאַרקער פאַר־שווינדט אומעטום דער נאַטוראַלער לוין. די געלט פאָרמע איז באַ־קוועמער אי פאַר דעם אַרבעטער, ווען דאָס גיט אַ מעגליכקייט צו קויפען געברויך מיטלען לויט זיין אייגענעם אויסוואַל, אי פאַר דעם קאַפּיטאַליסט, פון וועמען דאָס נעמט אַראָפּ די טרחה איינצוקויפען געברויך אַרטיקלען פאַר די אַרבעטער.

באַ אַ גרויס־קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע קען מען אַנטרעפען אויך אַ מין געמישטען אַרבעטס לוין, נאָר שוין גאָר אין אַן אַנדער פאָרמע: דאָס איז די „סיסטעמע פון נויטען.“ דער אונטערנעמער אָרדענט איין אַ קראָם באַ זיין אינדוסטריעלער אונטערנעמונג און נויט די אַרבעטער צו קויפען דאָרטען פּראָדוקטען; מקחים, פאַר־

א. באַגדאַנאָוו

שטעהט זיך, שטעלט מען דערביי אוועק אזעלכע, וואָס גיבען א היפּ־שען פּראָפיט. די „נייע סיסטעמע" גיט דעם קאַפּיטאַליסט א מעגליכ־קייט אראָפּצוקוועטשען דעם ווירקליכען ארבעטס־לויין ביז גאָר, און לפנים דאַרף ער גאָר דערביי ניט פאַרקלענערען אים. (אין א סך לענדער, אין רוסלאַנד אויך בתוכם, מאַכט די געזעצגעבונג פּאָרזוכען אָפּצושאַפען אָט די סיסטעמע, אָדער לכל־הפּחות צו באַגרעניצען איר אַנווענדונג. נאָר די אונטערנעמער קריגען שוין א מיטעל ווי אזוי אויסצודרייען זיך פון אָט די פאַרבאָטען.)

דער ארבעטס לוין רעכענט זיך לויט צוויי פאַרשיידענע אופנים: אָדער פון טאָג, פון וואָך, פון חודש, בכלל — **פ ו ן ד ע ר צ י י ט**, אָדער — **פ ו ן ש ט י ק**. לויט דעם ערשטען אופן פלעגט זיך גע־וויינטליך דער מייסטער פאַנאַנדערצאָלען מיט זיינע געזעלען. דער אַנדערער איז היסטאָריש מער פאַרבונדען מיט דער הויזליך־קאַפּי־טאַליסטישער פאָרמע פון אינדוסטריע, וואו דער פּראָדוצירער האָט טאַקע אַנדערש ניט געקאָנט קריגען זיין לוין, סיידען פון שטיק.

אין דער עפּאָכע פון אינדוסטריעלען קאַפּיטאַליזם טרעפט מען ביידע פאָרמעס גלייך: דער קאַפּיטאַליסט קלייבט זיך אויס באַ איט־לעכען פאַל דעם אופן, וואָס לוינט זיך אים בעסער; ביידע האָבען זיי זיך זייערע מעלות און זייערע חסרונות פאַר דעם אונטערנעמער.

ווען מען צאָלט פון צייט, שטרייכנגט זיך דער ארבעטער אָן ווינ־ציגער, ער זשאָלעוועט זיינע כוחות; זיין ארבעט איז ניט אזוי אינ־טענסיוו. און טאַקע, ווי שטאַרק ער זאָל ניט אויסגעבען זיין ענער־גיע, וועט ער דאָך פאַר'ן טאָג קריגען אַלץ דיזעלביגע שכירות.

ווען מען צאָלט פון שטיק, צווינגט עס דעם ארבעטער צו האָ־רעווען א סך מער אַנגעשטריינגט, ער זעהט צו מאַכען וואָס מער, ווארים דאָס פאַרגרעסערט זיין פאַרדינסט. אָבער, מחמת געאייל־טער ארבעט, איז די ארבעט גופא פון אַן ערגערער קוואַליטעט. הייסט עס, צאָלען פון צייט לוינט זיך בעסער דעם אונטערנעמער דאָרט, וואו די קוואַליטעט פון דער סחורה האָט א באַזונדער באַדייטונג.

איבעריגענס, אפילו באַ ארבעט פון שטיק, קען דער אונטער־נעמער ביסלעכוויז, מיט דער הילף פון שטרייכנגען בראַקירען און

שטראָפען, דערשלאָגען זיך צו א מער זאָרגפעלטיגער אַרבעט, צו א הויכער קוואַליטעט פון די פּראָדוקטען. ווייטער, אַרבעט פון שטיק האָט פאַר'ן אייגענטימער די מעלה, וואָס דאָס גיט אים די מעגליכקייט ביסלעכווייז צו פאַרגרעסערען דעם פּראָפיט, וואָס ער קריגט פון איטלעכען אַרבעטער. דאָס קומט פאָר אזוי. האָבענדיג אין זינען מער צו פאַרדינען, אַרבעטען די אַרבעטער ענערגישער, און א געוויסע צייט קריגען זיי טאַקע מער געצאָלט ווי געוויינטליך. ווען די העכערע אָנגעשטריינגטקייט פון אַרבעט ווערט שוין בּאַ זיי א געוואוינהייט, דריקט דער אונטערנעמער אַראָפּ די פּרייזען, אזוי אַז דער אַרבעטס לוין פאַלט צוריק ביז דער פריהערדיגער גרוים. כדי מער צו פאַרדינען, מוזען די אַרבעטער ווידער פאַרגרעסערען די אינטענסיוויטעט פון דער אַרבעט; און נאָכדעם קומט ווייטער פאָר א פאַרקלענערונג פון די פּרייזען, א. אַז. וו.

בּאַ אַזעלכע בּאַדינגונגען איז נאַטירליך, אַז מיט דער אַנטוויקלונג פון קאַפּיטאַליזם זאָל די אַרבעט פון שטיק אַלץ מער אַרויסשטויסען די אַרבעט פון צייט.

כדי צו פאַרענדיגען דעם איבערבליק פון די פאָרמעס פון אַרבעטס לוין, דאַרף מען נאָך דערמאָנען וועגען געצאָלט מיט דער בּאַטייליגונג אין די פּראָפיטען. אחוץ דעם געצאָלט פון צייט אָדער פון שטיק, צעטיילט מען נאָך צווישען די אַרבעטער א בּאַשטימטען טייל פון פּראָפיט, למשל 5—10%. קיין ערנסטע, אַלגעמיינע בּאַדייטונג האָט אָט די פאָרמע פון אַרבעטס לוין ניט. צו זעלטען לוינט זיך עס דעם אונטערנעמער. מען ווענדט עס אַן דערהויפּט דאָרט, וואו עס איז בּאַזונדער וויכטיג צו פאַראינטערעסירען די אַרבעטער אין דער קוואַליטעט פון זייער אַרבעט, — למשל, אין די מאַנופאַקטורען פון מוזיק אינסטרומענטען, אָדער ווען אין לאַנד איז פאַראַן ווייניג געניטע און פעהיגע אַרבעטער פון א געוויסער ספּעציאַליטעט, און מען וויל זיי דעריבּער וואָס אייגנער צובינדען צו *דער* אונטערנעמונג.

דער אונטערנעמער צאָלט אויס דעם אַרבעטס לוין *נאָכדעם* ווי די אַרבעט איז שוין אָפּגעטאָן. אויסנאַמען פון דעם כלל זיינען זעהר זעלטען. דאָס הייסט, דער אַרבעטער לייט אויס אייגענטליך ד־

א. באָגדאַנאָוו

ארבעטס קראפט זיינע דעם קאפיטאליסט, ער גיט זי אים אויף קרעדיט: זי ווערט פארברויכט, איידער מען באצאָלט פאר איר.

דעריבער, קריגט פאר דעם ארבעטער א באזונדער באדייטונג דער טערמין פון פאנאנדערצאָלען זיך — א וואכיגער, א צוויי־וואָכי־גער, צי א חודש׳דיגער, א. אז. וו. פון איין מאָל צאָלען ביז דעם אנדערען מוז דער ארבעטער לעבען געוויינטליך אויף חוב. דער קרעמער אבער, בא וועמען ער קויפט געברויך ארטיקלען, גיט אויף חוב ניט אומזיסט. וואס זעלטענער מע צאָלט אוים דעם ארבעטס לוין, אלץ שווערער איז דעם ארבעטערס לאגע בא אזעלכע באדינ־גונגען.

אין דער פראגע מכח דער הויך פונ׳ם ארבעטס לוין זיינען פאראן געוויסע ספעציעלע שוועריגקייטען צום אויספארשען. קודם־כל דארף מען באטראכטען, ווי אזוי איז מעגליך צו פארגלייכען די גרויס פון דעם ארבעטס לוין פאר פארשיידענע געגענטען און צייט פעריאָדען.

בא דער נאטור פארמע פון געצאָלט איז נאך אזא פארגלייכונג גאנץ גרינג צו מאכען: וואו דער ארבעטער קריגט מער פראָדוקטען, דאָרטען איז דער לוין העכער (פארשטעהט זיך, אויב די פראָדוקטען זיינען דיזעלביגע: אניט איז נאר אומגעפער מעגליך צו באטראכטען עס).

ווען מען צאָלט אבער מיט געלט, זיינען שוין די שוועריגקייטען גרעסערע. אויב דער ארבעטער קריגט אין איין אָרט צוויי מאָל אזויפיל געלט וויפיל אין דעם אנדערען, הייסט עס נאך ניט אז זייןווירקליכער לוין איז העכער. ניט דאָס געלט גופא איז וויכטיג פאר׳ן ארבעטער, נאר וויפיל געברויך ארטיקלען ער קען דערפאר קויפען. אויב אין איין לאנד איז דער ארבעטס לוין 2 רובל, און אין דעם אנדערען 1 רובל, נאר אין דעם ערשטען לאנד זיינען אלע געברויך זאכען אין צווייען טייערער, דאן דארף מען רעכענען, אז דער וויר־ליכער לוין איז איןביידע פאלען גלייך.

אויף אזא׳ן אופן, מוז מען אונטערשיידען די נאָמינאלע, לפנים׳־דיגע גרויס פון דעם לוין: אזויפיל און אזויפיל רובל, קאפיקעס, —

און די רעאַלע, ווירקליכע גרוים; כדי צו קריגען א באַגריף וועגען דעם רעאַלען לוין, דאַרף מען פריהער קלאָר מאַכען וואָס פאַר א סכום געברויך זאַכען מען קען קויפען פאַר א געוויסען געלט לוין: אַזוי־ פיל פונט ברויט, פלייש, אַזויפיל אַרשין לייוועגט א. אז. וו.

פאַרגלייכען דירעקט דעם געלט לוין קען מען נאַר אין איין און דעמזעלביגען אָרט, אין איין און דערזעלביגער צייט; אַניט קענען אַרויסקומען מיאוס'ע טעות'ן.

דאָס זיינען נאָך ניט אַלע שוועריגקייטען. ווען מען באַטראַכט די הויך פון אַרבעטס לוין, מוז מען אויך האָבען אין זינען די לייננ פון דעם אַרבעטס טאָג און די אינטענסיוויטעט פון דער אַרבעט, — בכלל, די אויסגאַבע פון אַרבעטס־ענערגיע. אויב די אַרבעטער פון איין לאַנד קריגען פאַר א 10־שעה'דיגען אַרבעטס טאָג, וויפיל די אַר־ בעטער פון אַן אַנדער לאַנד פאַר א 12־שעה'דיגען, איז קלאָר אַז דער לוין אין דעם צווייטען לאַנד איז א נידעריגערער. אויב דער אַר־ בעטס טאָג איז א גלייכער איןביידע לענדער, למשל, א 10־שעה'־ דיגער, נאָר די אַרבעט איז אין דעם צווייטען פאַל אַן אינטענסיווערע, איז די הויך פון דעם אַרבעטס לוין פאַר'ן צווייטען לאַנד א קלענערע.

איבער אָט די אַלע שוועריגקייטען קען מען גאַנץ אָפט טרעפען אין דער עקאָנאָמישער ליטעראַטור אומענדליכע חקירות: צי איז דער אַרבעטס לוין דאָרטען און דאָרטען פאַר אַזאַ און אַזאַ פּעריאָד גע־ פאַלען, אָדער ער האָט זיך געהויבען.

אַלענפאַלס, דער אַרבעטס לוין איז ניט מער ווי דער מאַרק פרייז אויף אַרבעטס קראַפט. דעריבער, שטימט ער אין דורכשניט אומגעפער מיט'ן ו ו ע ר ט פון אַרבעטס קראַפט.

ווי עס איז שוין געזאָגט געוואָרען, איז דער ווערט פון אַרבעטס קראַפט גלייך צום ווערט פון דעם וואָס עס קאָסט צו באַפרידיגען די געוויינטליכע באַדערפעגישען פון דעם אַרבעטער און זיין הויז־גע־ זינד. מכח דעם דאַרף מען נאָך מאַכען געוויסע דערקלערונגען.

1.) צווישען די געוויינטליכע באַדערפעגישען פון דעם אַר־ בעטער האָבען די קינסטליך אַנטוויקעלטע כמעט פונקט אַזאַ ווירקונג

א. באַגדאַנאָוו

אויפ'ן ווערט פון דער אַרבעטס קראַפט און דער הויך פון דעם לוין, ווי די נאַטירליכע.

באַאָבאַכטונגען האָבען באַוויזען, אַז אויב דער אַרבעטס לוין איז ערגער וואו מחמת גינסטיגע באַדינגונגען, אַ לאַנגע צייט געשטאַנען העכער, וועט ער שוין זעהר זעלטען פאַלען צוריק צו דער פריהערדיגער גרויס אָדער נאָך נידעריגער דערפון. די אַרבעטער פאַרטיידיגען מיט עקשנות דעם געהעכערטען לוין, כדי צו האָבען די מעגליכקייט צו לעבען לויט זייערע נייע געוואוינהייטען. אויב דער לוין פאַלט אָבער פאָרט, טאָ ווייזט זיך אָפט אַרויס, אַז דער אַרבעטער וועט פאַרברויכען ווייניגער פלייש, ברויט, אָבי נאָר צו האָבען אַ מעגליכקייט צו קויפען טאַבאַק, שנאַפּס, טיי, ביכער און אַז. וו.

2) ווען מען זאָגט, אַז אין דעם ווערט פון דער אַרבעטס קראַפט געהט אַריין דער ווערט וואָס עס קאָסט צו באַפרידיגען די באַדערפענישען פון דעם אַרבעטערס הויזגעזינד, מיינט מען דערביי אַ פאַמיליע פון ד ו ר כ ש נ י ט ל י כ ע ר גרויס.

ווייטער רעכענט זיך דערביי, אַז אין דער געגעבענער געזעלשאַפט פאַרקויפט אין דורכשניט נאָר איין מענטש פון דער גאַנצער פאַמיליע זיין אַרבעטס קראַפט, און ער פאַרדינט עס אויף אַלע מיטגלידער פון דער פאַמיליע. אויב אָבער אין דער פאַמיליע אַרבעט ניט איין מענטש, נאָר מער, דאַרף דער לוין פון אַ ל ע אַ ר ב ע ט ע ר א י נ א י נ ע ם קלעקען, אין דורכשניט, אויף צו באַפרידיגען די באַדערפענישען פון דער פאַמיליע.

נאָך אַט די באַמערקונגען וועגען אַרבעטס לוין בכלל, קען מען איבערגעהן צו דער פראַגע מכח אַרבעטס לוין אין דער מאַנופאַקטור עפּאָכע.

אפילו בּאַ אַן אַנטוויקעלטער מאַנופאַקטור בלייבט די אַרבעט נאָך אַלץ אַ האַנט־אַרבעט, ווי אין האַנטווערק. דעריבער, האָט נאָך אַלץ אַ גרויסע באַדייטונג די קונסט פון דעם איינצעלנעם אַרבעטער, אַזוי ווי פריהער.

פאַרשיידענע סאָרטען אַרבעט בּאַ דער טעכנישער צעטיילונג ווייזען זיך אַרויס אָדער איינפאַכערע אָדער מער פאַרוויקעלטע, זיי

פאדערען אמאל מער אמאל ווייניגער לערע און געניטקייט. לויט דער פארוויקעלטקייט פון דער ארבעט, לויט דער מאס קענטשאפט און געלערנטקייט טיילען זיך די ארבעטער פון די מאנופאקטורען אויף קלאסען, פאר וועלכע דער ארבעטס לוין איז ניט קיין גלייכער.

דעם נידעריגסטען קלאס שטעלען פאר, ווי מע רופט זיי, די פּראסטע ארבעטער*) אדער ניט געלערענטע ארבעטער — די פאר־שטעהער פון „פּראסטע" ארבעט אין דער מאנופאקטור עפּאכע. פון זיי האט זיך ניט געפאדערט קיין באזונדער לערע, זיי פלעגט מען איבערגעבען אזעלכע ארבעטען, וואס איטלעכער קען דאס טאן. זיי פלעגען קריגען דאס קלענסטע געצאלט, לפי־ערך נאך מיט זייערע גאנץ שוואך אנטוויקעלטע באדערפענישען. פויערים, וואס זיינען געבליבען אהן ערד, בראדיאגעס („טרעמפּס"), בעטלער — פלעגען צושטעלען פאר די מאנופאקטורען דעם גרעסטען טייל פּראסטע ארבעטער.

די געניטע ארבעטער**) פלעגען בילדען א מין אריסטאקראטיע און פלעגען קריגען מער פון די פּראסטע ארבעטער. זיי זיינען אויך געווען צעטיילט אויף נאך קלענערע גרופּעס, לויט דעם גראד געניט־קייט און דער גרויס פון דעם לוין. געניטע ארבעטער פלעגען ארויס־קומען לכתחילה פון דעם קלאס געפאלענע בעל־מלאכות, און אויך פון די געוועזענע געזעלען.

האבענדיג אין זינען, אז דער ארבעטס לוין ווערט באשטימט דורך דעם ווערט פון דער ארבעטס קראפט, ד.ה. וואס עס קאסט צו באפרידיגען דעם ארבעטערס באדערפענישען, איז ניט שווער צו פאר־שטעהן, אז אין דער מאנופאקטור עפּאכע האבען געקענט עקזיסטירען גרויסע און שטענדיגע אונטערשיידען אין דעם ארבעטס לוין: שפּילענ־דיג ניט קיין גלייכע ראלעס אין דער פּראדוקציע, אויסברייטענדיג אין דעם פּראצעס פון ארבעט ניט קיין גלייכען סכום געזעלשאפטליך ניצליכע ארבעטס ענערגיע, האבען די פארשיידענע קלאסען ארבע־טער געדארפט האבען אויך א פארשיידענעם גראד פון באדערפענישען:

*) אויף ענגליש „קאמאן לייבארערז," אדער אויף אמעריקאנער אי־דיש — „קאמאנע" ארבעטער.

**) אויף ענגליש „סקילד".

א. באָגדאַנאָוו

ניט אומזיסט פלעגען זיי זיך אונטערשיידען אפילו לויט זייער אָפּ־שטאַמונג פון מער פארמעגליכע אָדער ווייניגער פארמעגליכע געזעל־שאַפטליכע גרופּעס. נאָר פארוואָס רעכענט זיך דער קאפּיטאַליסט מיט דעם פארשיידענעם גראד באַדערפעניש'ן פון זיינע ארבעטער, פארוואָס וואַרפט ער ניט אַראָפּ דעם לוין פון די געלערנטע ארבעטער ביז צו דער מדרגה פון די פּראָסטע ארבעטער? אים אַרט דאָך ניט, וואָס דעם ארבעטערס לערע האָט עפּעס געקאָסט.

ערשטענס, עס איז זעלבסטפארשטענדליך, אַז די געלערנטע אר־בעטער פארטיידיגען ענערגיש דעם הויכען גראד פון זייערע באַדער־פעניש'ן. צווייטענס, אין דעם קאַמף פאַר'ן ארבעטס לוין געפינען זיי זיך אין לפי־ערך גינסטיגע באַדינגונגען, א סך גינסטיגערע, איי־דער די ניט געלערנטע. די ערשטע איז פאראַן ווייניגער, די קאָנקור־רענץ צווישען זיי איז שוואַכער, עס איז זיי שווערער צו פארבייטען, מיט איין וואָרט — די פארהעלטעניש פון נאָכפרעג און אָנבאָט איז פאַר זיי גינסטיגער, און דעם קאַפּיטאַליסט איז באַזונדער שווער אָראָפּצורייסען פון זייער לוין.

אויף וויפיל די לאַגע פון געלערנטע ארבעטער איז בכלל געווען גינסטיג אָנקעגען די מאַנופאַקטור אונטערנעמער, קען מען זעהן פון אַט אַזאַ באַטראַכטונג: אויב עטליכע ארבעטער פירען דורך א באַ־זונדער שטיקעל ארבעט, וואָס איז נויטיג אין דער רייע אַנדערע אר־בעטען און פאָדערט א באַזונדער געניטקייט, און זיי זאָגען זיך אָפּ צו ארבעטען, איז אַזוי ווי עס איז אוממעגליך צו פארבייטען זיי אויפ'ן שטעל מיט אַנדערע, קומט דעם באַלעבאָס אוים זעהר אָפט אינגאַנצען אָפּשטעלען די פּראָדוקציע אויף א צייט אָדער נאָכגעבען זיי. דער נאָכפרעג אויף געניטע ארבעטער אין דער וואַקסענדיגער מאַנופאַקטור פּראָדוקציע איז געווען אַזוי גרוים, אַז ניט זעלטען האָבען זיי געהאַט א מעגליכקייט צו דיקטירען די באַלעבאַטים באַדינגונגען. פארשטעהט זיך, ניט אַלעמאַל און ניט אומעטום איז עס אַזוי געווען.

בכלל, אויב אפילו דער לוין פון געניטע ארבעטער וואָלט, איבער עפּעס באַזונדערע אומשטאַנדען, געוואָרען ניט העכער פון דעם לוין פון פּראָסטע ארבעטער, וואָלטען זיך געניטע ארבעטער אויסגענומען,

פאָליטישע עקאָנאָמיע

— זיי וואָלטען ביסלעכווייז פאַרוואָרפען זייער פריהערדיגע באַשעפ־טיגונג, וואָס פאָדערט אַ גרויסע נערווען אָנשטרענגונג, אַ גרויסען פאַרלוסט פון ענערגיע, און וואָלטען געוואָרען פּראָסטע אַרבעטער; און פון דאָס ניי לערנען זיך עפּעס אַ פאַרוויקעלטע אַרבעט וואָלט נאָר קיינער ניט געוואָלט, וואָרים דאָס וואָלט דאָך ניט געבראַכט קיין שום באַזונדערען נוצען.

אַלענפאַלס, דער גרעסטער טייל פון פּראָלעטאַריאַט איז באַשטאַ־נען פון גראָב־אַרבעטער און ווייניג געלערנטע אַרבעטער. זיי זיי־נען אַרויסגעגאַנגען פון דער סביבה פון יענע קלאַסען, וואָס זיינען גע־ווען אַמשטאַרקסטען געדריקט און עקאָנאָמיש אָפּגעשוואַכט ביז גאָר, און נאָר זעהר לאַנגזאַם האָבען זיי אַנטוויקעלט זייערע באַדערפעני־שען. דערפאַר איז אין 16־טען, 17־טען יאָרהונדערט דער אַרבעטס לוין געווען בכלל זעהר נידעריג. נאָך אין אַ גרעסערער מאָס איידער אין דער באַאַרבעטענדיגער אינדוסטריע איז דאָס ריכטיג בנוגע צו דער קאַפּיטאַליסטישער ערד־אַרבעט, וואָס הייבט זיך דאָן אָן צו באַווייזען, וואו קיין „געלערענטע“ אַרבעט איז בכלל כמעט ניטאָ, און די באַדער־פעניששען פון די האַרעפּאַשניקעס זיינען גאָר ניט אַנטוויקעלט.

אין די מער אָפּגעשטאַנענע אונטערנעמונגען, וואָס זיינען איינגע־אָרדענט לויט דער הויזליך־קאַפּיטאַליסטישער סיסטעמע, איז דער פאַרדינסט פון די פּראָדוצירער אומגעפער אויף דעמזעלביגען גראַד ווי אין די מאַנופאַקטורען, אָדער נאָך נידעריגער. דער האַנדעלס קאַפּיטאַל דאַרה'ט וועגען דעם פּראָדוצירער נאָך ווייניגער, איידער דער אינדוסטריעלער קאַפּיטאַל, פאַר וועמען אַן אויסגעמוטשעטער, דעגע־נערירטער אַרבעטער איז צו באַשיימפּערליך פון אַ קנאַפּען נוצען.

אַ גינסטיגע באַדינגונג פאַר דער הויך פון דעם אַרבעטס לוין אין דער מאַנופאַקטור עפּאָכע איז דאָס, וואָס פרויען און קינדער אַרבעט איז נאָך זעהר ווייניג פאַרשפּרייט: פון דער גאַנצער פאַמיליע פאַר־קויפט זיין אַרבעטס קראַפט געוויינטליך נאָר איין מענטש. אויף אַזאַ'ן אופן ברייינגט דער פאַרקויף פון איין אַרבעטערס קראַפט לעבענס־מיטלען פאַר דער גאַנצער פאַמיליע. דעריבער, בלייבט נאָך אַלץ פאַר דער פרוי אין פאַמיליע דיזעלביגע „נאַטור־ווירטשאַפטליכע“ ראָלע,

א. באַנדאַנאָוו

וואָס אין דעם קליין־בורזשואַזען פּעריאָד: זי פּירט נאָר די הויז ווירט־שאַפט.

דער נידעריגער ארבעטס לוין פון דער מאַנופאַקטור עפּאָכע געהט געוויינטליך אינאיינעם מיט ניט קיין זעהר לאַנגען ארבעטס טאָג און מיט ניט קיין זעהר אַנגעשטריינגטער ארבעט.

אין אַנהויב פון דעם מאַנופאַקטור פּעריאָד איז די לייַנג פון דעם ארבעטס טאָג ווייניג וואָס אָפּגעשיידט פון דעם ווי ער איז געווען פאַר די האַנטווערקער געזעלען אין דער צייט, ווען האַנטווערק האָט געבליט — 9, 10 שעה א טאָג, אמאָל נאָך אפילו ווייניגער דערפון. א שרייבער פון 17־טען יאָרהונדערט קלאָגט זיך ביטער אויף דעם עגאָאיזם און דער פוילקייט פון די ענגלישע ארבעטער, וואָס ארבעטען 4—5 טעג אין וואָך צו 8 שעה, קריגען די נויטיגע לעבענס־מיטלען, און עס רופט זיי גאָר ניט צו ארבעטען א ביסעל מער.

בנוגע די פאַרשטעהער פון די פאַרוויקעלטע ארבעטען דערקלערט זיך אזא קורצע ארבעטס צייט מיט זייער גינסטיגער לאַגע אויפ׳ן ארבעטס מאַרק. וואָס איז שייך די פאַרשטעהער פון גראָבער ארבעט, דערקלערט זיך דאָס מיט דעם, וואָס זייערע באַדערפענישען זיינען געווען גאָר ניט אַנטוויקעלט: ס׳איז ניט געווען וואָס עס זאָל זיי שטאַרק שטויסען צו קריגען מער לוין דורך לייַנגערע ארבעטס שטונדען. מיט דיזעלביגע באַדינגונגען דערקלערט זיך אויך די לפי־ערך ניט הויכע אינטענסיוויטעט פון דער ארבעט.

אזא צושטאַנד פלעגט צווינגען די רעגירונג פון יענער צייט אַנצונעמען מיטלען אַנקעגען דער צו גרויסער „פוילקייט" און דעם „עגאָאיזם" פון די ארבעטער. אַהער זיינען, קודם כל, שייך די שטרייַנגע געזעצען וועגען „בראָדיאַגעס", ד.ה. ארבעטלאָזע, וואָס האָבען געמוזט ערגעץ וואו שטעלען זיך ארבעטען, אויב זיי האָבען נאָר געוואָלט אויסמיידען אכזריות׳דיגע שטראָפען, פון שמיץ ביז דער תליה אריינגערעכענט. אויף אזא׳ן אופן זיינען די מאַסען היימלאָזע מענשען געדיסציפּלינירט געוואָרען, כדי זיי זאָלען זיך טויגען פאַר די צוועקען פון אינדוסטריעלען קאַפּיטאַל, און פאַרגרעסערענדיג מיט זיך דעם אר־

בעטס אנבאָט, זאָלען זיי מאַכען אַז די אַנדערע זאָלען זיך אויך ניט אַזוי בריקען. נאָר דער צוועק איז דערגרייכט געוואָרען אין אַ קנאַפּער מאָס.

ווייטער, דאָס געזעץ פלעגט רעגלאַמענטירען דעם ארבעטס טאָג: עס פלעגט באַשטימט ווערען דער מ י נ י מ ו ם ארבעטס שטונדען. למשל, די ענגלישע געזעצע פון 17־טען יאָרהונדערט באַשטימען אַז ארבעטס טאָג פון 11—12 שעה, און אויב מען מאַכט אַ קאָנטראַקט אויף אַ קירצערען ארבעטס טאָג, קומט אַ שטראָף אי אויפ'ן באַלעבאָס אי אויפ'ן ארבעטער. אין דער פּראַקטיקע פלעגט מען אַזעלכע געזעצען אָפּהיטען ניט זעהר שטריינג: אָפט פלעגט מען זיך פון זיי אויסדרייען מיט פאַרשיידענע פאָרטעלס, און אַן אנדערשמאָל פלעגט מען זיי פּשוט פאַרלעצען.

אין די שפּעטערע פּעריאָדען פון דער מאַנופאַקטור עפּאָכע האָט זיך די לאַגע געביטען, און ניט לטובת די ארבעטער. אַלץ מער פויערען זיינען געבליבען אָהן ערד, און די קליין פּראָדוקציע איז אַלץ מער געפאַלען. און דאָס האָט אַלץ פאַרגרעסערט די צאָלען פון דעם פּראָלעטאַריאַט. ניט די מאַנופאַקטור פּראָדוקציע, ניט די רעשטען פון האַנטווערק זיינען ניט געווען בכוח צו געבען גענוג פאַרדינסט אַט דער מאַסע הונגעריגע נפשות. די קאָנקורענץ אויף דעם ארבעטס מאַרק איז געוואָרען אַלץ שאַרפער.

פונדעסטוועגען, איז די לייגנ פון דעם ארבעטס טאָג געוואקסען זעהר לאַנגזאַם. גענויע ציפערען איז שווער אָנצואווייזען; דאָך, דער פאָלגענדיגער פאַקט באַווייזט דייטליך, אַז אַפילו גאָר צום סוף פון דעם מאַנופאַקטור פּעריאָד איז דער ארבעטס טאָג ניט געווען באַזונדערס לאַנג. אין דעם יאָר 1770 שלאָגט פאָר איינער אַן אוטאָר פון אַן עקאָנאָמישער אָפּהאַנדלונג אַזאַ מין פּראָיעקט. כדי פּטור צו ווערען אין ענגלאַנד פון כל'ערליי ארבעטסלאָזע און ליידיג־געהערס, זאָל מען אויסבויען פאַר זיי אַ געוואַלדיג גרויס ארבעטס הויז. וואָס זאָל זיין, ווי דער אַוטאָר פון דעם פּראָיעקט דריקט זיך אויס, אַן אמת „שרעקען־הויז". די וואָס ווערען אַהין אריינגעזעצט דאַרפען דאָרט קריגען אַלע נויטיגע לעבענסמיטלען, און דערפאַר דאַרפען זיי אַר־

בעטען „גאַנצע 12 שעה א טאָג". היינט אויב פאַר דעם „שרעקער־הויז" האָט מען פאַרגעשלאָגען א 12־שעה׳דיגען ארבעטס טאָג, קען מען זיך שוין אָנשטויסען, אז די געוויינטליכע לייגג פון דעם ארבעטס טאָג איז געווען באַדייטענדיג קלענער.

5). די הויפט-שטריכען פון דער געזעלשאַפטליכער פּסיכאָלאָגיע אין דעם מאַנופאַקטור פּעריאָד.

אין דער ערשטער, מאַנופאַקטור עפּאָכע פון דעם אינדוסטריעלען קאַפּיטאַליזם געהט נאָך אָן די באַפּרייאונג פון דעם יחיד פון אָנגטער דער אַפּטרופּסות פון די פאַרשיידענע מאַכטען, וואָס זיינען נאָך איבערגעבליבען פון דער פעאָדאַלער סיסטעמע. עס ווערט בטל דאָס רעכט פון לייב־אייגענטום דאָרט, וואו עס איז נאָך פאַרבליבען; עס ווערט שנעל פאַרמינערט די געזעלשאַפטליכע קראַפט און דער איינפלוס פון דער קאַטוילישער אָרגאַניזאַציע; די צעכען פאַרלירען זייער גאַנצע באַדייטונג; עס בייטען זיך, לויט דעם אַלגעמיינעם אַנטוויקלונגס גאַנג נאָך, אויך די פּאָליטישע פאָרמען: די פאָרמעס פון אַבסאָלוטער מאָנאַרכיע ווערען טיילווייז אָפּגעשוואַכט און נעמען אָן א מער קולטור־רעלען אויסזעהן („דער אויפגעקלערטער דעספּאָטיזם"), און טיילווייז געהען זיי איבער אפילו אין קאָנסטיטוציאָנעלע און פּאַרלאַמענטאַרישע פאָרמעס (געוויינטליך, מיט דער הילף פון פאָלקס רעוואָלוציעס). דאָס אַלץ פירט צו איין זאַך: עס ווערען אָפּגעשוואַכט די שטערונגען פאַר דער אַנטוויקלונג פון דער אינדיווידועלער באַלעבאַטישקייט און דעם יחיד. נייע געזעלשאַפטליכע לעבענס פאָרמעס קאָנען זיך איצטער אויסאַרבעטען שנעלער ווי פריהער.

נאָר אויב דער יחיד טרעפט אָן אין זיין אַנטוויקלונג אַלץ ווייניגער שטערונגען מצד די אויסערליכע אווטאָריטעטען, אויב עס ווערען בטל די פ אָ ר מ אַ ל ע גרעניצען פאַר דער אויסברייטערונג פון זיין טעטיגקייט, בלייבען נאָך אָבער אַלץ אירע מ אַ ט ע ר י ע ל ע גרעניצען: אין א סך פאַלען ווערט די אַנטוויקלונגס מעגליכקייט שטאַרק

אפגעשוואכט איבער די חסרונות פון אירע מאַטעריעלע באַדינגונגען. אין אַט דער הינזיכט זיינען די שטערונגען ווייט ניט גלייך פאַר די פאַרשיידענע גרופּעס פון דער געזעלשאַפט.

די וואַקסענדיגע אָנזאַמלונג פון רייכטום אין די הענט פון יענע קלאַסען, וועמען עס געהערט די אָרגאַניזאַטאָרישע טעטיגקייט (אין דער פּראָדוקציע און ספּעציעל אין דער פאַרטיילונג), גיט שוין גופא זעהר אַ סך פאַרשטעהער פון אַט די קלאַסען די פולע מעגליכקייט אוועקצושיינקען אַלע זייערע כוחות פאַר גייסטיגער אַרבעט. און אחוץ דעם, די אַלגעמיינע אַנטוויקלונג פון דער פּראָדוקציאָנס טעכניקע און דער טעכניקע פון פאַרקער און די אַלץ שטייגענדיגע קאָמפּליצירטקייט פון דער אָרגאַניזאַטאָרישער טעטיגקייט אין דער פּראָדוקציע שאַפען אַ שטאַרקען נאָכפרעג אויף קאָפּ־אַרבעט: קאַפּיטאַל דאַרף האָבען אינזשענערען, געלערענטע טעכניקער, וויסענשאַפטליך־געבילדעטע ים־פאַרער, בוכהאַלטערס, עקאָנאָמיסטען און אַז. וו.; מלוכה דאַרף האָבען געבילדעטע באַאַמטע, אָפיצערען און ד. ג. אַ דאַנק אַט די אַלע אומשטאַנדען קומט אויף אַ גרויסע צאָל בורזשואַזע אינטעליגענץ. די אַרבעט אירע באַצאָלט זיך גוט, לויט נאָך די הויכע באַדערפעניששען אירע און איר געפּריוויליגירטער לאַגע. פאַרנעמענדיג זיך דורכאויס מיט גייסטיגער אַרבעט, האָט זי אַ מעגליכקייט שטאַרק צו אַנטוויקלען די אַרבעטס פּראָדוקטיוויטעט אויף איר געביט. אויף אַזאַ'ן אופן זעהען מיר, אַז די העכערע שיכטען פון דער געזעלשאַפט, פון די ערד־איינענטימער ביז דער בורזשואַזער אינטעליגענץ אַריינגערעכענט, האָבען כמעט ניט קיין מאַטעריעלע שטערונגען אין זייער אַנטוויקלונג.

אין אַן אַנדער לאַגע געפינען זיך יענע קלאַסען, וואָס שפּילען אין דער אַלגעמיינער פּראָדוקציאָנס סיסטעמע די ראָלע מער פון אויספאַלגער. ווי עס איז שוין באַוויזען געוואָרען אין דעם אָפּטייל וועגען אַרבעטס לוין, האָט דער אַרבעטער געלעבט אין דער עפּאָכע, וואָס מיר שטודירען דאָ, אין גאָר ניט קיין גינסטיגע מאַטעריעלע באַדינגונגען; דער נידעריגער אַרבעטס לוין, וואָס האָט אינגאַנצען געשטימט מיט די ניט אַנטוויקעלטע באַדערפענישען, האָט כמעט ניט איבערגעלאָזען קיין

א. באָגדאַנאָוו

שום מעגליכקייט פאַר אַנטוויקלונג. אויף איין מדרגה מיט די אַר־בעטער — אַמאָל נאָך נידעריגער — שטעהען אין דעם פּרט די קליינע פּראָדוצירער, וואָס דער האַנדעלס קאַפּיטאַל האָט זיי געאָרגאַניזירט לויט׳ן טיפּ פון דער הויזליך־קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע.

נאָר די פאַרשטעהער פון פאַרוויקעלטער אַרבעט, וואָס האָבען געקראָגען לפי־ערך אַ גרעסערען אַרבעטס לוין, האָבען געהאַט עפּעס אַ מעגליכקייט צו לעבען אַ גייסטיגען לעבען. אָבער זיי זיינען געווען נאָר אַ טייל פון דעם אַרבעטער קלאַס, און אַ טייל אַן אָפּגעזונדערטער, זייער גינסטיגע לאַגע האָט כמעט גאָר ניט געווירקט אויפ׳ן פּראָגרעס פון דעם גייסטיגען לעבען פון די אַנדערע אַרבעטער. (בכלל, איבער דער גרויסער פאַרשיידענאַרטיגקייט פון די מאַטעריעלע לעבענס באַ־דינגונגען, האָבען נאָך די אַרבעטער פון דער מאַנופאַקטור עפּאָכע ניט פאַרגעשטעלט פאַקטיש קיין איינהייטליכען קלאַס; דאָס באַוואוסט־זיין פון סאָלידאַריטעט איז נאָך געווען זעהר שוואַך אַנטוויקעלט צווישען זיי.)

עס שאַדט ניט צו באַמערקען, אַז די אַרבעט צעטיילונג אין דער מאַנופאַקטור, וואָס שטרעבט איטלעכע אַרבעט צו צעגלידערען אויף די איינפאַכסטע אָפּעראַציעס, וואָס יעדערע פון זיי דאַרף געטאָן ווערען פון אַ באַזונדער אַרבעטער, איז שוין גופא ניט קיין גינסטיגע באַדינגונג פאַר אַנטוויקלונג. דעם אַרבעטער ווערט אָפּגעגעבען אַ שרעקליך שמאָ־לער טעטיגקייטס קרייז; די איינאַרטיגע, ריין מעכאַנישע אַרבעט מיט אַלץ איין אינסטרומענט איבער שטענדיג דעמזעלביגען מאַטעריאַל איז בכח גייסטיג אָפּצוטעמפּען דעם מענטשען, פאַרוואַנדלען אים אין אַ מאַשינע. פונדעסטוועגען דאַרף מען אָט די ווירקונג ניט מגזם זיין: אויב די אַרבעט האָט ניט קיין גייסטיגען אינהאַלט, נאָר צו דער־זעלביגער צייט איז פאַראַן אַן איבערמאָס ענערגיע פאַר אַנטוויקלונג, וועט דאָס גייסטיגע לעבען קריגען אַ מעגליכקייט נאָך ברייטער פאַ־נאַנדערצואוויקלען זיך, און וועט זיך ממילא ניט באַנוגענען מיט די גרעניצען פון דער ספּעציאַליטעט. אָבער באַ די מאַנופאַקטור אַרבע־טער איז אַזאַ איבערמאָס ענערגיע געווען אַ זעלטענער אויסנאַם.

אין אַלגעמיין, מוז מען זאָגען, אַז די שאַרפע אָפּטיילונג פון קאָפּ־

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

ארבעט און פיזישער ארבעט, וואָס איז כאַראַקטעריסטיש פאר דער מאַנופאַקטור עפּאָכע, העכערט אפילו די פּראָדוקטיוויטעט פון די צוויי פאַרטען ארבעט, אָבער צו דערזעלביגער צייט באַשאַפט זי באַדינגונגען פאר זעהר נים קיין גלייכמעסיגער פּסיכישער אַנטוויקלונג פון די באַזונדערע גרופּעס אין דער געזעלשאַפט.

דער סכום דערקענונגס מאַטעריאַל, וואָס שטאַמט פון דעם פּראָדוקציאָנס לעבען פון דער געזעלשאַפט, וואַקסט אויס אומגעהייער. דער קרייז פון דער פּראָדוקציאָנס טעטיגקייט פון די קולטורעלע פעלקער וואַקסט אין שטח, פאַרכאַפּענדיג אַלץ נייע געגענטען אויף דער ערד; מען עקספּלואַטירט ענערגישער די נאַטירליכע אוצרות פון איטלעכער געגענט; דאָס אַלץ ברייינגט מיט דירעקט א פּראָגרעס אין די טעכנישע וויסענשאַפטען. אינאייינעם מיט זיי געהט אויך די אַנטוויקלונג פון די נאַטור־וויסענשאַפטען, וואָס זיינען מיט זיי אייגנ פאַרבונדען און שטעלען מיט זיך פאר זייער פּאַראַלעמיינערונג. דער 16־טער, 17־טער און 18־טער יאָרהונדערט צייכענען זיך אויס מיט א שנעלען פּראָגרעס פון מאַטעמאַטיקע, טעאָרעטישער מעכאַניקע, פיזיקע, כעמיע, און נאָכדעם אויך פון די מער פאַרוויקעלטע וויסענשאַפטען — די ביאָלאָגישע. די אַנטוויקעלטע ים־פאַרערײי האָט געהאַט א גרויסען איינפלוס אויפ'ן פּראָגרעס פון אַלע נאַטור־וויסענשאַפטען בכלל, פאַרלייכטערענדיג פאר די אייראָפּייער די אויספאָרשונג פון דער נאַטור אין פאַרשיידענע לענדער; נאָר א באַזונדער גרויסען אַנשטויס האָט געקראָגען די אַסטראָנאָמיע — א וויסענשאַפט, וואָס ווערט שטאַרק באַנוצט אין ים־פאַרערײי. דער פּראָגרעס פון אַסטראָנאָמיע איז געווען אייגנ פאַרבונדען מיט דער דערפינדונג און אויסבעסערונג פון אָפּטישע אינסטרומענטען, וואָס האָט באַזונדער געפירט צו א שנעלערער אַנטוויקלונג פון אַלע וויסענשאַפטען וועגען דער לעבעדיגער נאַטור, א. אז. וו.

אויף פאַרשיידענע אופנים האָט דער טעכנישער פּראָגרעס ארויסגערופען די נויטווענדיגקייט און האָט געשאַפען די מעגליכקייט פון דעם דערקענונגס פּראָגרעס, וואָס איז ווירקליך נים אָפּצוטיילען

פון דעם ערשטען, און שטעלט מיט זיך פאָר זיין דירעקטע פאָרזעצונג.

דער פראַגרעס פון דערקענונג אין דער עפּאָכע פון מאַנופאַקטור קאַפּיטאַליזם האָט א געוואַלדיגע באַדייטונג פאַר דער ווייטערדיגער אַנטוויקלונג פון דעם קאַפּיטאַליזם גופא. נאָר אויף א געוויסער מדרגה אין דער אַנטוויקלונג פון וויסענשאַפט איז מעגליך דער איבערגאַנג פון מאַנופאַקטור־קאַפּיטאַליזם צו מאַשין־קאַפּיטאַליזם.

די אַנטוויקלונג פון וויסענשאַפטען איז געגאַנגען ניט נאָר אין דער טיף, נאָר אויך אין דער ברייט. דיזעלביגע געזעלשאַפטליכע באַדערפענישען, וואָס האָבען אין דער עפּאָכע פון האַנדעלס קאַפּיטאַל פאַראורזאַכט און אַלץ וואַקסענדיגע פאַרשפּרייטונג פון קענטעניששען צווישען די פאָלקס מאַסען, ווירקען נאָך שטאַרקער אין דער מאַנופאַקטור עפּאָכע. פונדעסטוועגען קען מען ניט זאָגען, אַז בילדונג האָט זיך זעהר שטאַרק פאַרשפּרייט אין אָט דער עפּאָכע: ניט די מאַנופאַקטורען, ניט די קאַפּיטאַליסטישע ערד־אַרבעט שאַפען נאָך ניט קיין איבעריגס שטאַרקען נאָכפרעג אויף גראַמאַטנע, אין א געוויסער מאָס געבילדעטע אַרבעטער.

די אַנטוויקלונג פון דער פּראָדוקציע און דער דערקענטעניש, דער וואוקס פון דעם מענטשענס מאַכט איבער דער נאַטור פירט אוממערמיידליך דערצו, אַז די רעשטען פון דעם נאַטוראַלען פעטישיזם זאָלען אַלץ מער אונטערגעהן. נאָר ביז זייער פולשטענדיגען פאַרשווינדען איז נאָך וויים: אַן ענדליכען זיג איבער דער נאַטור האָט די מענטשהייט ניט אין דער עפּאָכע, באַ וועלכער מיר האַלטען דאָ איצטער, נאָר שפּעטער.

די מאַכט פון די געזעלשאַפטליכע באַציהונגען איבער די מענטשען בלייבט אומבאַרירט, זי ווערט נאָך אפילו שטאַרקער מחמת דער אַלגעמיינער אַנטוויקלונג פון אויסטויש און קאָנקורענץ. אומבאַרירט בלייבט אויך דער אויסטויש־פעטישיזם, וואָס קומט פון אָט דער מאַכט, דאָס פאַרדרייטע פאַרשטעהן פון געזעלשאַפטליכע פּראָצעסען.

אויף די עקאָנאָמישע אַנשויאונגען אין דעם פּעריאָד, וואָס מיר באַטראַכטען דאָ, איז זעהר באַקוועם נאָכצופאָרשען, פון איין זייט, ווי

אזוי מענטשען פארשטעהען פעטישיסטיש די געזעלשאפטליכע ווירקליכקייט, פון דער אנדער זייט,—ווי אזוי צו דערזעלביגער צייט קומט אויף א ריכטיגע דערקענטעניש פון אט דער ווירקליכקייט, וואס אנטוויקעלט זיך שטענדיג נאר אויף אזוי פיל, *אויף וויפיל עס דערלאזען דאס די פאקטישע געזעלשאפטליכע באציהונגען און דער פעטישיזם, וואס איז מיט זיי אומפארמיידליך פארבונדען.*

די אינטערעסען און די אנשויאונגען פון דעם האנדעלס־אינדוסטריעלען קאפיטאל, ווי ער ווייזט זיך ארויס אין דער הויזליך־קאפיטאליסטישער פראדוקציאנס סיסטעמע, ווי אויך אין דעם ערשט געבארענעם ריין אינדוסטריעלען קאפיטאל, האבען געפונען זייער אויסדרוק אין די ארבעטען פון די עקאנאמיסטען פון דער מערקאנטיל שול אדער דער שול פון „האנדעלס באלאנס.“

אין דער עפאכע, וואס מיר שטודירען איצטער, האבען די אויסטויש באציהונגען שוין באשאפען א גאנץ פעסטען, איינגען צוזאמענבונד אין דעם עקאנאמישען לעבען פון די באזונדערע געגענטען כמעט אין איטלעכען פון די גרויסע לענדער, אויף וועלכע אייראפע איז צעטיילט. אט דער צוזאמענבונד, ווי עס איז שוין געווען אנגעוויזען, האט געפונען אן אויסדרוק אין דעם נאציאנאלען שטאאט. נאר אויך צווישען די באזונדערע לענדער פארבינדען זיך אלץ ברייטערע אויסטויש באציהונגען, און די קאפיטאלען פון פארשיידענע לענדער הייבען אן צו קאנקורירען אויף דעם אינטערנאציאנאלען מארק, דערביי שטויסען זיך אן זייערע אינטערעסען ניט זעלטען איינע אן די אנדערע. למשל, די ענגלישע קאפיטאליסטען אין אנהייב 17־טען יארהונדערט האבען נאטירליך קודם כל געדארפט זעהן מיט כל המיטעל, אז די עקספלואטאציע פון דעם אינווייניגסטען מארק פון זייער לאנד זאל זיין געזיכערט פאר זיי, אנקעגען דעם אריינדרינגען פון דעם מער אנטוויקעלטען האלענדישען קאפיטאל; אבער אחוץ דעם האבען זיי אויך געדארפט זארגען, אז זיי זאלען האבען א פרייען צוטירט צום אינווייניגסטען מארק אין פראנקרייך. ענליכע שטרעבונגען ווייזט

א. באָגדאַנאָוו

אויך אַרויס, פון זיין זייט, דער פראַנצויזישער קאַפּיטאַל. בכלל, דער קאַפּיטאַל פון איטלעכען צד וויל ניט נאָר רוהיגערהייט הערשען איבער דער פּראָדוקציע פון דעם אייגענעם לאַנד, נאָר ער הייבט שוין אָן צו טראַכטען וועגען דעם, ווי אַזוי צו באַצווינגען די פּראָדוקציע פון אַנדערע לענדער.

אָט דאָס זיינען די פּראַקטישע אינטערעסען, וואָס דינען פאַר'ן פונדאַמענט פון דער שול פון האַנדעלס באַלאַנס. וואָס איז שייך דעם טעאָרעטישען יסוד, באַשטעהט ער אין דעם פריהערדיגען בליק אויף געלט, ווי אויף דעם איינציגען רייכטום. פאַר דעם מערקאַנטיליסט האָט געלט ג ו פ א א געבראויך־ווערט, און נאָר געלט; אַנדערע סחורות האָבען אַ ווערט נאָר אויף אַזויפיל, אויף וויפיל עס גיט זיך איין אויסצובייטען זיי אויף געלט: מיט דעם סכום געלט אין לאַנד מעסט מען זיין ווירקליכע עקאָנאָמישע קראַפט, און דער וואוקס פון אָט דעם סכום מיינט אַ וואוקס פון דער דאָזיגער מאַכט. כדי צו פאַרשטעהן, ווי אַזוי האָט עס געקענט פאַרבלייבען אַזאַ גראָבפעטישיסטישער בליק אין דער עפּאָכע, וואָס מיר באַטראַכטען דאָ, דאַרף מען געדיינקען, אַז קוואַנטיטאַטיוו (אין צאָל) איז נאָך די בכורה געווען ביים האַנדעלס קאַפּיטאַל, און אָט דער טראָגט הויפּטזאַכליך אַ געלט פאָרמע; דער אינדוסטריעלער קאַפּיטאַל אָבער, וואָס טרעט אַרויס הויפּטזאַכליך אין דער געשטאַלט פון פּראָדוקציאָנס מיטלען, האָט ערשט געהאַלטען ביים געבאָרען ווערען.

נאָר אויב דער קליין־בורזשואַ און מיט אים די שול פון געלטבאַלאַנס האָבען געדרונגען פון דעם בליק אויף געלט, ווי אויף דעם איינציגען רייכטום, אַז געלט דאַרף מען אויסגעבען וואָס ווייניגער, ציהט שוין דער קאַפּיטאַליסט און די שול פון האַנדעלס באַלאַנס גאָר אַן אַנדער שלוס: מען דאַרף דאָס געלט אויסגעבען אויף אַזאַ'ן אופן, אַז מען זאָל אַריינקריגען וואָס מער פּראָפיט. דער גרויס־בורזשואַ שטעהט העכער פון דער קליינליכער שפּאָרעוודיגקייט, — דאָס לעבען גופא לערענט עס אים. ער שטעהט אויף אַנקעגען די אַלטע געזעצען, וואָס פאַרווערען צופיל לוקסוס: ער געפינט, אַז לוקסוס איז גאָר ניצליך, ווארים דאָס שאַפט אַ מאַרק פאַר געוויסע פּראָדוקטען. נאָך

מער — ער שטעהט אויף אַנקעגען די פריהערדיגע דריקענדיגע געזע־
צען, וואָס האָבען געשטערט אַרויסצופירען געלט אין אויסלאַנד: ער
פאַרשטעהט, אַז אַמאָל לוינט זיך בעסער אַרויסצופירען מיט איין מאָל
אַ סך געלט, כדי דערנאָך אַריינצופירען נאָך מער, ווי דאָס טרעפט,
למשל, באַ איבערפאַרקויפען פרעמדע סחורות.

צו מאָנאָפּאָליעס פון פּריוואַטע מענטשען און קאָמפּאַניעס באַצי־
הען זיך די פאַרשטעהער פון דער נייער שול, מערסטענטיילס, פיינד־
ליך; און דאָס איז גאַנץ פאַרשטענדליך: מאָנאָפּאָליע איז גאַנץ ניצ־
ליך פאַר זעהר אַ קליינער צאָל מענטשען, זי איז אָבער שטאַרק ניט אָנ־
גענעם פאַר אַלע איבעריגע קאַפּיטאַליסטען פון לאַנד, וואָרים זי
צווינגט זיי צו צאָלען טייערער פאַר פּראָדוקטען פון דער מאָנאָפּאָל־
פּראָדוקציע, און ווייטער, רופט עס באַ זיי גלאַט אַרויס אַ קנאה מיט
די הויכע פּראָפיטען.

דער ווילען צו באַשיצען די נאַציאָנאַלע קאַפּיטאַלען פון אויס־
לענדישער קאָנקורענץ באַוועגט די מערקאַנטיליסטען צו פאָדערען פון
מלוכה, זי זאָל איינפירען הויכע גרעניץ אָפּצאָלען אויף אַריינגעפירטע
געברויך אַרטיקלען. אָפּגעשיידט אָבער פון דער שול פון געלט־באַלאַנס,
שטעהט די נייע שול פאַר קלענערע אָפּצאָלען אויף אַריינגעפירטע
רויע מאַטעריאַלען און געהילפס מיטלען צום אַרבעטען: דער אינ־
דוסטריעלער קאַפּיטאַל וויל אַריינקריגען וואָס ביליגער די נויטיגע
פּראָדוקציאָנס מיטלען. ווייטער, זאָרגענדיג שוין ניט נאָר צו פאַר־
היטען דעם אינוויינינגסטען מאַרק, נאָר אויך איינצונעמען אויסערליכע
מערק, שטעהט די נייע שול פאַר אַ פאַרקלענערונג פון אָפּצאָלען אויף
אַרויסגעפירטע סחורות, פאַר אַ פאַרלייכטערונג פון עקספּאָרט.

אין אַלגעמיין שטעהט די מערקאַנטיל שול פאַר אַ ברייטער, אַל־
זייטיגער אַריינמישונג פון מלוכה אין עקאָנאָמישען לעבען, נאָר אָבער
אַזאַ אַריינמישונג, וואָס זאָל זיין ניצליך פאַר דער אַנטוויקלונג פון
קאַפּיטאַל. דער יונגער קאַפּיטאַליזם פון אַ באַזונדער לאַנד נויטיגט
זיך אין שוץ און שטיצע פון דער מלוכה, אַניט איז אים צו שווער
אויסצוהאַלטען די קאָנקורענץ פון אויסלענדישע קאַפּיטאַליסטען און
אפילו פון די קליינע זעלבשטענדיגע פּראָדוצירער. דעריבער ווענדט

א. באָגדאַנאָוו

ער זיך כסדר צו מלוכה מיט פאָדערונגען, זי זאָל אים פאַרזיכערען די נאַציאָנאַלע מאָנאָפּאָליע און זאָל אים פאַרהיטען פון אויסערליכער קאָנקורענץ.

און די מלוכה פלעגט ענערגיש דורכפירען אין לעבען די פאָדערונגען פון דעם מערקאַנטיליזם. זי האָט ניט נאָר געשאַפען די גערעגע סיסטעמע פון אָפּצאָלען, נאָר זי האָט געשיצט דעם קאַפּיטאַל נאָך אויף אַנדערע אופנים.

אזוי האָט די פראַנצויזישע רעגירונג אין די צייטען פון ק א ל ב ע ר (פאַר לואי דעם 14־טען) ניט באַנוגענט זיך מיט פאַרבאָט אָפּצאָלען, וואָס זי האָט אַרויפגעלייגט אויף די פּראָדוקטען פון אויסלענדישע מאַנופאַקטורען, נאָר זי האָט געמאַכט א סך אַנשטריינגונגען כדי אויפצוהייבען די נאַציאָנאַלע טעכניקע. זי פלעגט אויסשרייבען קיין פראַנקרייך און אָפּריידען פון אויסלאַנד געניטע אַרבעטער, זי פלעגט מיט דער הילף פון כאַבאַר דערגעהן פאַר די אייגענע קאַפּיטאַליסטען די אינדוסטריעלע סודות פון פרעמדע מאַנופאַקטורען. זי האָט געמאַכט פאַר א חיוב אין די מאַנופאַקטורען געוויסע מעטאָדען פון פּראָדוקציע, וואָס האָבען זיך דאַן גערעכענט פאַר די בעסטע. עס זיינען באַשאַפען געוואָרען די גענויסטע רעגלאַמענטען, וואָס פלעגען פּינקטליך באַשטימען, ווי די צעך סטאַטוטען, די קוואַליטעט פון דער סחורה און אַלע פּרטים פון דער פּראָדוקציע. און אָט אַזאַ קליינליכע אריינמישונג אין דער טעכניקע פון אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען פלעגט דאַן אין די מערסטע פאַלען זיין ניצליך פאַר דער אַנטוויקלונג פון דער פּראָדוקציע, ווארים די רעגירונג האָט געהאַלטען א שאַרף אויג אויף דעם אינדוסטריעלען פּראָגרעס. עס זיינען געווען פאַלען, וואָס די רעגירונג פלעגט אַרויסהעלפען די מאַנופאַקטוריסטען אַפילו מיט קאַפּיטאַל. זאָרגענדיג אויפצוזוכען מערק, פלעגט זי זיך ניט אָפּשטעלען פאַר קיין מלחמות.

אין זייער „פּראָטעקציאָנס" פּאָליטיקע פלעגען די רעגירונגען באַנוצען זיך, בכלל, מיט העכסט פאַרשיידענאַרטיגע איינפאַלען, אַמאָל אַפילו זעהר אָריגינעלע. אין 1563 יאָר האָט די קעניגין עליזאַבעט פון ענגלאַנד, כדי צו שטיצען פישעריי, באַשטימט, אַז צוויי מאָל אין וואָך

זאָלען זיין פאַסט־טעג. אין 1666 יאָר איז דאָרטען גופא אַרויסגעגע־בען געוואָרען אַ געזעץ, וואָס האָט אונטער אַ גרויסען שטראָף געפאָ־דערט, אַז טויטע זאָל מען באַגראָבען דוקא אין וואָלענע קליידער.

צווישען די פאַרשיידענע מיטלען, וואָס מלוכה פלעגט דורך זיי באַשיצען די באַאַרבעטענדיגע אינדוסטריע, האָט זעהר אַ וויכטיגע היס־טאָרישע באַדייטונג געהאַט די „קאָלאָניאַלע פּאָליטיק“. אין תוך איז זי באַשטאַנען אין דעם, וואָס די קאָלאָניעס האָבען ניט געהאַט קיין רעכט איינצופירען אייגענע מאַנופאַקטורען, און די רויע מאַטע־ריאַלען איז זיי געווען דערלויבט אַרויסצופירען נאָר אין דער מעטראָפּאָליע. אַזאַ עקספּלואַטאַציע פון די קאָלאָניאַלע מערק האָט היפּש פאַרשנעלערט די אַנטוויקלונג פון, למשל, דעם ענגלישען קאַפּיטאַליזם.

לויט קראָמוועלס „נאַוויגאַציאָנס אַקט,“ האָט מען כל'ערליי סחורות געמעגט אַריינפירען אין די קאָלאָניעס און אַרויספירען פון דאָרטען נאָר אויף ענגלישע שיפען, און אין ענגלאַנד גופא האָבען אויס־לענדער געמעגט אַריינפירען אויף אייגענע שיפען פּראָדוקטען נאָר פון זייער אייגענעם לאַנד. אויף אַזאַ'ן אופן איז דער מאַרק פון ענגלאַנד גופא, און אויך פון אירע קאָלאָניעס געווען אינגאַנצען געזי־כערט פאַר די ענגלישע קאַפּיטאַליסטען.

אין דער קאָלאָניאַלער פּאָליטיק האָט ניט קיין קליינע ראָלע גע־שפּילט אַלץ דיזעלביגע סיסטעמע פון מאָנאָפּאָליעס: ערשטענס, האָ־בען עס געפאָדערט די אינטערעסען פון דער מלוכה קאַסע, און צוויי־טענס — דער פּריוואַטער אונטערנעמערשער גייסט האָט נאָך, מסתמא, ניט דערגרייכט צו אַזאַ הויכער שטופע פון אַנטוויקלונג, אַז ער זאָל זיך קענען באַגעהן אָהן אַ באַזונדער דערמוטיגונג אין די פּאַרוויקעלטע און ריזיקאַלישע קאָלאָניאַלע אונטערנעמונגען. גרויסע קאַפּיטאַליס־טישע קאָמפּאַניעס פלעגען אָפּקויפען די פּריווילעגיע צו פירען דעם האַנדעל אין געוויסע קאָלאָניעס, מיט נאָך פאַרשיידענע אַנדערע עקאָ־נאָמישע פּריווילעגיעס. פון אַט די קאָמפּאַניעס צייכענט זיך אויס באַזונדער די ענגלישע אָסט־אינדישע קאָמפּאַניע: זי האָט מיט איר געשיקטער און ביטערער פּאָליטיק, און אויך דורך מלחמות באַוויזען

אַריינצוקריגען געוואַלדיגע לענדערייען מיט צענדליגער מיליאָנען איינוואוינער.

אַזוי האָבען זיך אין דער „פּראַקטיציאָנס" פּאָליטיקע פון די מאָנאַרכיעס פּראַקטיש פאַרווירקליכט יענע באַדערפענישען פון דער וואַקסענדיגער קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע, וואָס האָבען זיך טעאָרעטיש אָפּגעשפּיגעלט אין די מיינונגען פון דער שול פון האַנדעלס־באַלאַנס.

אין דער שול פון האַנדעלס־באַלאַנס איז צום ערשטען אויפגעקומען די אידייע פון געזעצמעסיגקייט אין די עקאָנאָמישע דערשיינונגען. דאָס איז אַ העכסט וויכטיגער געדאַנק, וואָס אָהן אים האָט גאָר ניט געקענט אויפקומען קיין עקאָנאָמישע וויסענשאַפט, מחמת עס קען ניט געבען קיין וויסענשאַפט דאָרט, וואו עס איז ניטאָ, לפּחות, אַ שטרעבונג קלאָר צו מאַכען די געזעצען פון דער דערשיינונג. צום ערשטען מאָל האָט טאָמאַס מען (אין אָנהייב 17־טען יאָרהונדערט) אַרויסגעזאָגט זיך אין דעם זינען, אַז דאָס עקאָנאָמישע לעבען פאַלט אונטער אונטער אייגענע געזעצען. די ווירקליכע מיטלען, וואָס מלוכה נעמט אָן, קאָנען נאָר, ווי ער מיינט, אויף אַ קורצער ווײַלע אומענדערען דעם גאַנג פון די געשעהענישען, נאָכדעם אָבער וועלען זיגען די אייגענע געזעצען פון דער עקאָנאָמיקע, און אַלץ וועט איבעראַניים אַוועקגעהן מיט'ן אייגענעם וועג. דעם מאַטעריאַל פאַר אַזאַ מין אָנשויאונג האָט קענטיג געגעבען דאָס, וואָס פאַרשיידענע רעגירונגס מאָסרעגלען פלעגען זיך ניט איינגעבען, אויב זיי פלעגען נאָר זיין דערווידער די באַדערפענישען פון דער צייט, ווי, למשל, מאָסרעגלען אין דעם גייסט פון דער געלט־באַלאַנס סיסטעמע.

אויב פאַר דעם קאַפּיטאַליזם, וואָס האַלט ערשט אין געבאָרען ווערען, פאַר דעם קאַפּיטאַליזם, וואָס האָט זיך נאָך ניט באַפעסטיגט, איז די באַשיצונגס סיסטעמע העכסט ניצליך, און בּאַ געוויסע באַדינגונגען אַפילו נויטווענדיג, איז נאָך פון דאַנען ניט געדרונגען, אַז זי האָט פּונקט אַזאַ באַדייטונג אויך אין די ווייטערדיגע תקופות פון דער קאַפּיטאַליסטישער אַנטוויקלונג. פריהער אָדער שפּעטער קומט אָן אַזאַ מאָמענט, ווען דער אינדוסטריעלער קאַפּיטאַל הייבט אָן צו

פיהלען אין זיך גענוג כוח, אז ער זאָל קענען אויסקומען אָהן קיין שום זייטיגער הילף. דאַן ווערט שוין פאַר אים די אַפּטרופּסות פון דער רעגירונג, וואָס גיט אויף אים אַכטונג, ניט באַקוועם.

ערשטענס, וואָס גרעסער עס ווערט דער געברויך פון מאַנופאַקטור סחורות אינווייניג אין לאַנד, אַלץ מער הייבען אַן דער מיטעלער און קליין בורזשוא צו פּראָטעסטירען, ווי געברויכער, אַנקעגען דעם פּראָ־טעקציאָניזם. וואָרים, אייגענטליך, וואָס איז דאָס אַזוינס פּראָטעק־ציאָניזם פון דעם שטאַנדפּונקט פון געברויכער?

לאָמיר זיך פאָרשטעלען, אַז אין ענגלאַנד איז די פּראָדוקציע פון וואָלענע סחורות שטאַרק אַנטוויקעלט, די פּראָדוקטיוויטעט פון דער אַרבעט איז זעהר הויך אויף אַט דעם געביט, און די ענגלישע קאַפּי־טאַליסטען זיינען בכוח צו דעקען אַלע הוצאות פון דער פּראָדוקציע און דער טראַנספּאָרטירונג פון די סחורות קיין פראַנקרייך, און דער־ביי נאָך מאַכען אַ היפּשען פּראָפיט, ווען זיי זאָלען לייזען אויפ׳ן מקח פון 2 פראַנק אַ מעטער. אין פראַנקרייך, פאַרקערט, האַלט ערשט די וואָל־פאַבריקאַציע ביים סאַמע אָנהייב פון איר אַנטוויקלונג, די טעכ־ניקע איז אַ שלעכטע, און וועלוועלער פון 3 פראַנק אַ מעטער קענען די פראַנצויזישע קאַפּיטאַליסטען זייער סחורה ניט פאַרקויפען. פאַר־שטעהט זיך, אַז אויפ׳ן פראַנצויזישען מאַרק וועלען די ענגלישע קאַפּי־טאַליסטען מאַכען אַ תל פון די פראַנצויזישע, — און די פאַבריקאַציע פון וואָל אין פראַנקרייך וועט מוזען אונטערגעהן. מלוכה היט אויס פון דער געפאַר און לייגט אַרויף אַ גרעניץ אָפּצאָל פון 1½ פראַנק אויפ׳ן מעטער. די ענגלישע סחורה מוז מען שוין פאַרקויפען ניט ביליגער ווי אויף 3½ פראַנק, און די פראַנצויזישע קאַפּיטאַליסטען זיינען געראַטע־ וועט פון דער געפערליכער קאָנקורענץ. אָבער די פראַנצויזישע געברוי־כער זיינען געצוואונגען צו צאָלען 3 פראַנק פאַר שלעכטע פראַנצויזישע סחורה, אַנשטאָט צו קריגען גוטע ענגלישע געוועב פאַר 2 פראַנק. מיט דער צייט הייבען זיי אָן צו פּראָטעסטירען אַנקעגען אַזאַ צינז לטובת די היימישע קאַפּיטאַליסטען, און דער פּראָטעסט זייערער קריגט אַ גרויסע געזעלשאַפטליכע באַדייטונג, ווען עס קומט די מעגליכקייט צו דער־הייבען די פראַנצויזישע טעכניקע צו דער מדרגה פון דער ענגלישער;

א. באָגדאַנאָוו

דער שוץ טאַריף האָט שוין דאַן מער קיין זינען ניט, און ער שאַדט נאָר דער אַנטוויקלונג פון דער פּראָדוקציע, מחמת ער גיט די קאַפּיטאַ־ליסטען אַ מעגליכקייט צו קריגען אַ גרויסען פּראָפיט אָהן קיין שום טרחה פון זייער זייט צו פאַרבעסערען די טעכניקע.

צווייטענס, דער שוץ פאַר איין צווייג פון קאַפּיטאַל איז שעדליך פאַר די אַנדערע. אַ הויכער גרעניץ אָפּצאָל אויף אַגראַר מאַשינעס לוינט זיך ניט פאַר'ן פאַרמער, וואָס דאַרף אָט די מאַשינעס האָבען. אַ גרעניץ אָפּצאָל אויף אייזען טויג ניט פאַר די וואָס פּראָדוצירען געצייג דערפון. אַן אָפּצאָל אויף געברויך אַרטיקלען פאַר אַרבעטער איז ניט אַנגענעם פאַר אַלע אונטערנעמער בכלל, וואָרים דאָס הע־כערט דעם פּרייז אויף אַרבעטס קראַפט א. אז. וו. בכלל, אַ מאָנאָ־פּאָליע איז אַ זאַך וואָס צערייצט אַלעמען, אַחוץ דעם מאָנאָפּאָליסט אליין.

דער אינדוסטריעלער אונטערנעמער איז ניט צופרידען, וואָס דאָס געזעץ מישט זיך אַריין אין זאַכען וואָס זיינען שייך צו טעכניקע, וואָס דאָס געזעץ באַשטימט, למשל, מוסטערען באַ וועלכע מע מוז זיך האַלטען אין דער פּראָדוקציע, — דערביי שטעהט עס אַלץ מער אָפּ פון דעם שנעלען טעכנישען פּראָגרעס, אַזוי אַז די מוסטערען ווערען פאַרעלטערט.

דער אַנטוויקעלטער אינדוסטריעלער קאַפּיטאַל הייבט אָן צו זוכען פאַר זיך אויסערליכע מערק, קען ער זיי אָבער ניט דערגרייכען אַלץ טאָקע איבער דעמזעלביגען פּראָטעקציאָניזם. אַז איין מלוכה מאַכט אַ הויכען אַריינפיר טאַריף, ענטפערען דערויף די אַנדערע מלוכות אויך מיט אַזוינע טאַריפען. עס קומט פאַר אַ מין אייגענאַרטיגע מלחמה מיט טאַריפען, וואָס פירט ניט זעלטען צו אַן אמת'ער מלחמה.

הייסט עס, די באַשיצונגס פּאָליטיקע ווייזט זיך אַרויס אַנקעגען די אינטערעסען פון קאַפּיטאַל. דאַן בייטען זיך די עקאָנאָמישע אַנ־שויאונגען. די ענגלישע עקאָנאָמיסטען האָבען די ערשטע אויסגע־דריקט די נייע אַנשויאונגען אין אַ וויסענשאַפטליכער פאָרמע.

אין ענגלאַנד האָט דעם אינדוסטריעלען קאַפּיטאַל מער פון אַלע אַנדערע פאָרמעס פון רעגירונגס אַריינמישונג געדריקט די באַשיצונג

פון ערד־ארבעט, — די „קארן געזעצען”. אריינצופירען אין ענגלאנד תבואה פון אויסלאנד האט מען געמעגט נאר אין דעם פאל, ווען די פרייזען אויף ברויט פלעגען דערגרייכען צו א באשטימטער, זעהר הויכער נארמע. הויכע פרייזען אויף ברויט רופען ארויס א הויכען ארבעטס לוין, ד. ה. לפי ערך א קלענערען פראפיט פאר די קאפיטאליסטען. טאקע איבער אט די געטריידע־געזעצען האט זיך עס אויפגעהויבען דער ערשטער פראטעסט אנקעגען דער רעגירונגס באשיצונג פון ערד־ארבעט (אין דער גרעסטער צאל פאלען, אייגענטליך, פון *ערד־איינגענטום*).

מיט אזא פראטעסט איז אין מיטען 17־טען יארהונדערט ארויסגעטראטען *ראלי* (Raleigh).

די באדייטענדיגע אנטוויקלונג פון אינדוסטריעלען קאפיטאל לגבי דעם האנדעלס קאפיטאל, די אלץ וואקסענדיגע אויבערהערשאפט פון קאפיטאל, אין דער פארמע פון פראדוקציאנס מיטלען, איבער׳ן קאפיטאל אין געלט־פארמע, רופט ארויס אן ענדערונג אין דעם בליק אויף געלט. *טשאילד* געפינט, אז געלט איז א *סחורה* *צווישען אנדערע סחורות*, הגם א בעסערע. מיט דעם ווערט אונטערגעגראבען, כאטש נאך ניט אינגאנצען, דער טעארעטישער פונדאמענט פון דער אלטער שול.

אזוי ווי דער האנדעלס קאפיטאל גיט זיך אפ אין זיין דירעקטער טעטיגקייט מיט׳ן אויסטויש, און פון דער פראדוקציע שטעהט ער לפי ערך פון דער ווייטענס, און אזוי ווי דעם סוחר׳ס חשבונות שטיצען זיך אין די מערסטע פאלען גראד אויף די ענדערונגען פון די פרייזען און זייערע אפווייכונגען פון דער נארמע, איז זעהר פארשטענדליך, פארוואס די אידעאלאגען פון האנדעלס קאפיטאל לאזען אויס פון אויג דאס גרונט געזעץ פון אויסטויש — וואס די אויסטויש באציהונגען הייגגען אפ פון דעם ארבעטס־ווערט פון די סחורות. אין אן אנדער לאגע געפינט זיך דער אינדוסטריעלער קאפיטאליסט: ער ארגאנירט די ארבעט דירעקט, ער ניט דירעקט אכטונג אויף דער פראדוקציע און פירט זיינע געשעפטען מיט׳ן אויסבליק אויף דער שטאנדהאפטיגקייט פון די פרייזען, און ניט אויף זייערע פארענדערונגען. דערי־

א. באָגדאַנאָוו

בער, איז דער אידעאָלאָג פון אינדוסטריעלען קאַפּיטאַל אין לפּי־ערך באַקוועמע באַדינגונגען, כדי קלאָר צו מאַכען זיך אין דעם צוזאַמענהאַנג צווישען דעם ארבעטס ווערט פון דער פּראָדוקציע פון סחורות און זייערע פּרייזען. און דער'אמת'ן, צום סוף 17־טען יאָרהונדערט שטעלט ווויליאם פּעטי שוין אויף אין די הויפּט שטריכען די טעאָריע פון ארבעטס־ווערט, וואָס ליגט אין דעם פונדאַמענט פון דער היינטיגער עקאָנאָמישער וויסענשאַפט. אינאיינעם דערמיט קריגט אויך דעם לעצטען קלאַפּ די לערע וועגען געלט, ווי וועגען דעם אויסשליסליכען, איינציגען אמת'ן רייכטום; עס ווערט קלאָר, אַז אויך געלט האָט אַ ווערט נאָר דערפאַר, ווייל עס קאָסט ארבעט.

ווייטער, מיט אַ באַזונדערער אַנטשלאָסענהייט, פּאַרענדיגטקייט און קלאָרקייט דריקט אויס די געדאַנקען פון פרייער קאָנקורענץ, להיפוך צו די באַגריפען פון דער אַלטער שול, דאַדלי נאָרט, וועמען מען האַלט פאַר דעם ערשטען קאָנסעקווענטען "פריטרעידער" — ד. ה. אַן אַנהייגנער פון פרייען האַנדעל.

אין אַלגעמיינע שטריכען לערענט אונז נאָרט אַזוי. אַ נאַציע ווערט רייכער נאָר פון אינדוסטריע און האַנדעל. דער יסוד זייערער איז אַרבעט. דאַרפען מיר ארבעט אַנערקענען פאַר'ן קוואַל פון רייכטום. געלט אַבער — איז ניט מער ווי איינע פון די סחורות. „געלט אין לאַנד איז ניט צופיל און ניט צו ווייניג, נאָר פונקט אַזויפיל וויפיל עס איז נויטיג פאַר'ן פאַרקער"; דאָס איז אַבער אַזוי נאָר אין דעם פאַל, מיינט נאָרט, ווען דער האַנדעל מיט געלט איז ניט געדריקט.

האַנדעל און אינדוסטריע דאַרפען זיין פריי; אויב דער קוואַל פון רייכטום איז ארבעט, דאַן קען קיין שום רעגלאַמענטאַציע ניט העלפען דער באַרייכערונג פון פאָלק, פאַרקערט, דאָס קען נאָך שאַדען, ווארים דאָס שטערט דער אַנטוויקלונג פון ארבעט. „קיין איין שטאַט איז נאָך ניט רייך געוואָרען פון דער רעגירונגס מאַסרעגלען; נאָר שלום, ארבעטזאַמקייט און פרייהייט האָבען באַשאַפען אינדוסטריע און רייכטום". נאָרט פּראָטעסטירט אַנקעגען דער אויסערליכער אריינמי־

שונג אין עקאָנאָמישען לעבען. די שעדליכקייט פון געזעצען, וואָס באַגרעניצען לוקסוס, דערקלערט ער מיט דעם מאָטיוו, וואָס די אַנט־וויקלונג פון די באַדערפעניששען איז אַ מעכטיגער באַוועגער פון פּראָ־גרעס, ווײַלע דאָס מאַכט די מענטשען צו אַרבעטען ענערגישער.

דער איגערליכער האַנדעל און דער אויסערליכער, האַלט נאָרט, זיינען ביידע גלייך נויטיג און זיינען אָפּהייניגיג איינער פון דעם אַנ־דערען. ביידע דאַרפען זיין גלייך פריי. אַלע פעלקער פון דער וועלט זיינען פונקט אַזוי פאַרבונדען צווישען זיך, זיינען פונקט אַזוי נויטיג איינס פאַר׳ן אַנדערען, ווי די באַזונדערע שטעט אין איין לאַנד. אָוועקשטעלען צווישען די נאַציעס אַ צוים אין דער פאָרמע פון גרעניץ אָפּצאָלען, פאַרוועררונגען א. אַז. וו. איז פונקט אַזוי ניט קלוג, ווי צו שטעלען זיך אין וועג די האַנדעלס באַציהונגען צווישען שכנות׳ע שטעט, אָדער גאָר צווישען באַזונדערע ווירטשאַפטען. אַלע פעלקער געהען אין זייער אַנטוויקלונג צו איין צוועק, און זיי דינען איינס דעם אַנדערען. די מענטשהייט דאַרף זיין דורכאויס סאָלידאַר אין אינדוסט־ריעלען לעבען. יעדער איינגער נאַציאָנאַליזם ברייגגט נאָר שאָדען, ווײַלע דאָס פאַרמינערט די געגענזייטיגע טובות, וואָס איין פאָלק טוט דעם צווייטען, און האַלט אָפּ אויף אַזאַ׳ן אופן זייער עקאָנאָמישע אַנט־וויקלונג.

די ניצליכע טעטיגקייט פון דער מלוכה אין דעם עקאָנאָמישען לעבען באַשטעהט נאָר אין דעם, וואָס זי היט אָפּ דאָס אייגענטום; איטליכע אַנדערע אַריינמישונג, מיינט נאָרט, קען נאָר שאַדען די אינ־טערעסען פון אינדוסטריע. — נאָרט׳ס מיינונגען האָבען ניט געקראָ־גען קיין ברייטע פאַרשפּרייטונג אין זיין צייט (צום סוף 17־טען יאָר־הונדערט). אַפילו אין ענגלאַנד זיינען נאָר איניגע צווייגען פון דער האַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע געווען גענוג אַנטוויקעלט, אַז זיי זאָלען קענען פירען איינגאַנצען אַ זעלבשטענדיג לעבען, ניט נויטיגענדיג זיך אין דער אַפּטרופּסות פון מלוכה.

מיט אַ האַלבער מאה יאָרען שפּעטער איז די שול פון פרייער קאָנקורענץ אויפגעקומען אויך אין פראַנקרייך. דאָרטען זיינען די באַדינגונגען געווען אַביסעל איינגעאַרטיגע, האָבען זיי אויף דער

א. באַגראַנאַוו

נייער לערע ארויפגעלייגט א באזונדער שטעמפעל, נאר דער תוך איז געבליבן דערזעלביגער.

ווען דער פראטעקציאניזם האט שוין אויפגעטאן פאר דער וואקסענדיגער פראנצויזישער אינדוסטריע כמעט אלץ, וואס ער האט געקענט אויפטאן, האט ער וואס ווייטער אלץ מער אנגעהויבן צו פארוואנדלען זיך, פונקט אזוי ווי אין אנדערע לענדער, אין א שטערונג אויפ׳ן וועג פון דער אנטוויקלונג. דאס האט ארויסגערופן אנקעגן אים א רעאקציע אין דער שטימונג פון דער האנדעלס אינדוסטריעלער בורזשואזיע. און ווי א רעזולטאט דערפון זיינען ארויסגעבראכט געווארן די טעאריעס פון די פיזיאקראטען.

נאר ניט דער פראטעקציאניזם אליין האט געשטערט דער אנטוויקלונג פון קאפיטאל. נאך א גרעסערן שאדן האבן אין דעם זינען געבראכט די רעשטען פון די פעאדאלע צעך פארמעס, וואס קענען פאר קיין פאל ניט שטימען מיט דער פרייהייט פון קאפיטאל, און אויך ניט מיט דער פרייהייט פון ארבעט.

די פיזיאקראטען, הייסט עס, האבן געמוזט קעמפען צו דערזעלביגער צייט אי אנקעגן אט די רעשטען, אי אנקעגן דעם פראטעקציאניזם. דאס בעסטע וואפען אין דעם קאמף פון דער נייער שול זיינען געווען די אינטערעסען פון ערד־ארבעט, מחמת צוויי טעמים: ערשטענס, איז פראנקרייך דאן געווען א לאנד הויפטזאכליך פון ערד־ארבעט; צווייטענס, די ערד־ארבעט האט אין א גרויסער מאס געליטען פון דיזעלביגע באדינגונגען, וואס האבן געשטערט דעם פראגרעס פון קאפיטאל.

וועגן דעם נעוואלדיגען שאדן, וואס די רעשטען פון מיטעלאלטער האבן אנגעטאן דער אנטוויקלונג פון דער אגראר פראדוקציע, דארפען מיר זיך דא באזונדער ניט אפשטעלען: דאס איז שוין פריער ארויסגעבראכט געווארן. וואס איז שייך דעם פראטעקציאניזם, האט ער מיטגעווירקט צו מאכען א חורבן פון דער אגראר ווירטשאפט מער פון דער זייט. קודם כל פלעגט ער שטארק הייבען די פרייזען אויף א סך פראדוקטען, וואס די פויערען מוזען האבען; ווייטער האט ער אריינגעשלעפט פראנקרייך אין א סך מלחמות, וואס האבען שטארק

חרוב געמאַכט דאָס לאַנד, און די הויפּט לאַסט זייערע איז געפאַלען אויפ'ן ערד־אַרבעטער קלאַס. די פויערען האָבען געמוזט צאָלען דעם גרעסטען טייל שטייערען אויף צו דעקען די הוצאות פון קריג און אָפּ־געבען די בעסטע זין זייערע אין די בליהונגס יאָרען פון זייער אַרבעטס קראַפט פאַר אַזאַ ניט פּראָדוקטיווער באַשעפטיגונג, ווי מלחמות, און נאָך דערצו, זעהר אָפט ניט קיין געלונגענע מלחמות.

די אינטערעסען פון דעם ערד־אַרבעטער קלאַס זיינען פאַר די אידעאָלאָגען פון קאַפּיטאַל געוועזען נאָך באַזונדער נאָהענט צום האַר־צען, ווייל דאָס פאַראַרעמט ווערען פון די פויערען האָט שטאַרק פאַר־קלענערט דעם אינערליכען מאַרק פאַר דער קאַפּיטאַליסטישער פּראָ־דוקציע. די אַלטע שטרעמונג פון דער עקאָנאָמישער פּאָליטיק האָט ניט באַמערקט, אַז די אַנטוויקלונג פון דער באַאַרבעטענדיגער אינ־דוסטריע איז שטאַרק אָפּהייננגיג פון דער עקאָנאָמיקע פון ערד־אַרבעט. די נייע שול האָט געשאַפען אַ טעאָריע, וואָס מאַכט ערד־אַרבעט פאַר דעם ווינקעלשטיין פון דעם גאַנצען עקאָנאָמישען לעבען.

די פיזיאָקראַטען לערנען אונז, אַז די נ א ט ו ר איז דער קוואַל פון איטלעכען רייכטום. נאָר אַזאַ'ן אַרבעט באַשאַפט רייכטום, נאָר אַזאַ'ן אַרבעט איז פּראָדוקטיוו, וואָס האָט צו טאָן דירעקט מיט דער נאַטור — די ערד־אַרבעט און בכלל עקסטראַקטיווע אַרבעט (וואָס קריגט אַרויס פּראָדוקטען דירעקט פון דער נאַטור). נאָר ערד־אַרבעט אַליין גיט ריינע הכנסה, גיט דעם מענטשען אַ גרעסערען פּראָדוקט, איידער ער דאָס וואָס ער האָט אויסגעבראַכט אויף דער פּראָדוקציע.

די אַרבעט פון דעם בעל־מלאכה, מאַנופאַקטור אַרבעט, בכלל די באַאַרבעטענדיגע אינדוסטריע, פאַרענדערט נאָר די פאָרמע פון דעם רייכטום, וואָס איז אַרויסגעקראָגען געוואָרען פון דער ערד, קיין נייעם רייכטום אָבער באַשאַפען זיי ניט, — אַזוי זאָגען די פיזיאָקראַטען. וועג רעדט האַנדעל, שאַפט דאָך געוויס ניט קיין נייע געברויך ווער־טען, ער טראָגט זיי נאָר אַריבער פון האַנט צו האַנט. די גאַנצע נאַ־ציע לעבט אויפ'ן חשבון פון דער ריינער הכנסה, וואָס דער ערד־

ארבעטער קלאס שאפט מיט זיין ארבעט. די איבעריגע אינדוסטריעלע און ניט אינדוסטריעלע קלאסען זיינען, אזוי צו זאגען, אויף געהאלט בא די ערד־ארבעטער.

דערפון מאכט מען אזא מין אויספיר: עס איז גאנץ נאטירליך און שכל'דיג, אז אלע שטייערן זאלען פאלען אויף דער ערד, ווי אויפ'ן איינציגען קוואל פון רייכטום: אלע אפצאלען דארף מען פארבייטען אויף איין איינציגען ערד־שטייער. די באארבעטענדיגע און האנדעלס אינדוסטריע באשאפען ניט קיין שום רייכטום, דארפען זיי זיין באפרייט פון אלע אפצאלען. אט דער אויספיר איז א פראטעסט אנקעגען די שטייער אויסנאמען פון דער אריסטאקראטיע און די גייסטליכע: צו דערזעלביגער צייט אבער באווייזט ער זעהר קלאר, אז די פיזיאקראטען, ניט קוקענדיג אויף זייער גאנצער ליבע צו ערד־ארבעט און אויף זייערע שטענדיגע לויב־געזאנגען צו איר, זיינען געווען די פארטרעטער פון די אינטערעסען פון דעם אינדוסטריעלען און האנדעלס קאפיטאל (באוואוסטזיניג צי אומבאוואוסטזיניג — דאס איז שוין אן אנדער פראגע).

די נאטור איז, לויט די אנשויאונגען פון די פיזיאקראטען, ניט נאר דער איינציגער קוואל פון רייכטום, — זי איז אויך דער איינציגער אמת'ער וועגווייזער אין דעם לעבען פון די פעלקער. די געזעלשאפטליכע ארדענונג דארף באשטימט ווערען פון אייביגע, אומפאראנדערליכע נאטור־געזעצען, פונקט אזוי ווי אלע אנדערע דערשיינונגען ווערען פון זיי באשטימט. די געזעלשאפטליכע ארדענונג איז שכל'דיג און נארמאל נאר דאן, ווען זי שטימט מיט די געזעצען פון דער נאטור, נאר דאן ווען זי פירט צום וואוילשטאנד פון אלע מיטגלידער פון דער געזעלשאפט. אויף וויפיל די געזעלשאפטליכע ארדענונג וויכט אבער אפ אין דער ווירקליכקייט פון דער נאטור, אויף אזוי פיל איז זי ניט שכל'דיג און שעדליך.

די נאטירליכסטע און, הייסט עס, אויך די שכל'דיגסטע ארדענונג איז, לויט דער מיינונג פון די פיזיאקראטען, אזא וואס שטערט אמווייניגסטען די אויסערונגען פון דער מענטשליכער נאטור. ווען מען לאזט זי איבער צו זיך אליין, איז זי אממערסטען פעהיג צו שטע־

לען זיך אין איר טעטיגקייט אויף דעם ריכטיגען וועג. פאָלגענדיג דעם רוף פון זיין נאַטור, וועט איטלעכער באוואוסטזיניג און מיט שכל שטרעבען צו זיין פּערזענליכען גליק, — און אויף אַזאַ'ן אופן וועט דערגרייכט ווערען אַלעמענס גליק. מען דאַרף באַפרייען דאָס מענטש־ליכע לעבען פון אַלע דריקונגען, וואָס הייננען דערויף ווי אַ משא (מען מיינט, פאַרשטעהט זיך, די פעאָדאַלע, צעכען און פּראָטעקציאָנס דריקונגען און ד. גל.). פרייהייט מוז זיין אומעטום, און דערהויפּט אין דעם עקאָנאָמישען לעבען. דאָ קען מען זיך בלי ספק פאַרלאָזען אויף דער טעטיגקייט פון די פּערזענליכע אינטערעסען, וואָרים איטלע־כער, שטרעבענדיג צו פאַרגרעסערען ז י י ן א י י ג ע נ ע עשירות, העלפט שוין דערמיט גופא צו פאַרגרעסערען די נ אַ צ י אָ נ אַ ל ע עשירות. די אונטערשטע שורה איז, — מלוכה דאַרף זיך ניט אריינ־מישען אין עקאָנאָמישען לעבען. איר זאַך איז — אָפּצוהיטען דעם יחיד. אָפּצוהיטען אייגענטום, און מער פאָדערט זיך ניט פון איר.

די שטרעבונגען פון דער נייער שול האָבען זיך אויסגעדריקט, אין דער בולט'סטער, ענערגישסטער פאָרמע, אין דער באַרימטער פּראַזע פון דעם פיזיאָקראַט ג ו ר נ ע, מיט וועלכער ער האָט זיך געווענדט צו דער מלוכה: „לאָזט טאָן, לאָזט געהן"!*) אָט די פּראַ־זע איז געוואָרען דאָס הויפּט געבאָט פון דער גאַנצער ליבעראַלער עקאָנאָמישער לערע.

די פיזיאָקראַטען האָבען פאַרגעשטעלט אַ פעסטען קרייזעל, מיט ק ע נ ע, לואי דעם 15־טענס דאָקטאָר, אין דער שפּיץ. צו זייער שול האָט געהערט דער באַרימטער שטאַטסמאַן ט י ו ר ג אָ. ער האָט דער ערשטער קלאָר אויסגעדריקט דאָס גרונט געזעץ פון אַרבעטס לוין: די גרויס פון דעם לוין ווערט באַשטימט דורך דעם ווערט פון די לע־בענס מיטלען וואָס דער אַרבעטער מוז האָבען. אַזאַ באַדייטענדיגע קלאָרקייט אין דעם פאַרשטעהן פון די פאַקטישע באַציהונגען פון דעם אינדוסטריעלען קאַפּיטאַל איז ווידער טאַקע אַ סימן, אַז די פיזיאָק־ראַטען זיינען אין דער'אמת'ן געווען די אידעאָלאָגען פון דעם אינדוסט־ריעלען קאַפּיטאַל.

*) Laissez faire, laissez aller.

א. באָגדאַנאָוו

די פּראַקטישע פּראָגראַמע פון די פיזיאָקראַטען איז אין אַ היפּשער מאָס דורכגעפירט געוואָרען אין לעבען דורך דער פראַנצויזישער רעוואָלוציע. זי איז, הייסט עס, געווען דער ריכטיגער אויסדרוק פון די באַדערפעגישען פון דער צייט.

די ווייטערדיגע אַנטוויקלונג פון דער שול פון פרייער קאָנקורענץ טראָגט אונז אַריבער איבעראַנייס קיין ענגלאַנד, צו דער עפּאָכע פון אַ ד אַ ם ס מ י ט ' ס טעטיגקייט.

ענגלאַנד אין דער צווייטער העלפט פון דעם 18־טען יאָרהונדערט איז שוין געווען אַ היפּש אַנטוויקעלטע מאַנופאַקטור־קאַפּיטאַליסטישע מדינה. די געזעלשאַפטליכע באַציהונגען פון דער גרויס־קאַפּיטאַליסטישער אָרדענונג האָבען זיך שוין אָנגעזעהען געגוג דייטליך און בולט און האָבען געהאַט אַ הערשענדיגע באַדייטונג אין דעם לעבען פון דער מלוכה.

אויף אַזאַ'ן אופן איז געוואָרען מעגליך אַ גאַנץ פולע און פּינקטליכע, בכלל — אַ וויסענשאַפטליכע אָפּשילדערונג פון די יסודות גופא פון דער קאַפּיטאַליסטישער סיסטעמע. און דאָס האָט אויפגעטאָן אַ ד אַ ם ס מ י ט, וועמען מע האַלט געוויינטליך פאַר'ן פאָטער פון דער עקאָנאָמישער וויסענשאַפט. אין תוך גענומען, איז דאָס ניט ריכטיג, און על פי דין וואָלט מען גאָר געדאַרפט רעכענען פאַר'ן גרינדער פון דער עקאָנאָמישער וויסענשאַפט כאָטש אַ ו ו י ל י אַ ם פּ ע ט י, וואָס האָט איר געגעבען אַ פעסטען טעאָרעטישען יסוד, קלאָר אַרויסברייננענדיג אין אַלגעמיינע שטריכען די לערע וועגען אַרבעטס־ווערט. נאָר די אָנגענומענע מיינונג דערקלערט זיך מיט דער געוואַלדיגער ווירקונג, וואָס די ווערק פון אַדאַם סמיט האָבען געהאַט אויף דער אַנטוויקלונג פון דער עקאָנאָמישער וויסענשאַפט.

אַדאַם סמיט איז אין אַ היפּשער מאָס אַ תלמיד פון די פיזיאָקראַטען: ער איז געווען באַקאַנט מיט זייער קרייזעל, האָט תופס געווען זייערע געדאַנקען און זייער ריכטונג. נאָר די גינסטיגע געזעלשאַפטליכע באַדינגונגען האָבען געהאָלפען סמיט'ן פטור צו ווערען פון אַ סך איינזייטיגקייטען אין דער תורה פון די פיזיאָקראַטען. די טעאָרעטישע טעות'ן פון אַט דער שול זיינען געקומען אַ דאַנק דעם עקאָנאָ־

מישען לעבען פון פראַנקרייך; סמיט אָבער האָט געשטודירט די ענגלישע געזעלשאַפטליכע ווירטשאַפט, וואָס האָט אין איר אַנטוויקלונג ווייט אַריבערגעיאָגט די פראַנצויזישע, און האָט זיך בכלל שטאַרק אָפּגעשיידט פון דער לעצטער.

די מעטאָדען פון עקאָנאָמישער פאָרשונג זיינען בּאַ אַדאַם סמיט'ן הויפּטזאַכליך דעדוקטיווע. ער פאַרשטעהט, אַז אין זיין ווירטשאַפטליכער טעטיגקייט פאָלגט דער מענטש נאָר דאָס געפיל פון זיין אייגענעם אינטערעס; און דעם יחיד'ס אינטערעס אויף אַט דעם לעבענס געביט באַשטעהט אין דער שטרעבונג צו אַ מעגליך גרעסערען רייכטום. אַרויסגעהענדיג פון אַט דעם געדאַנק, זעהט ער צו דערקלערען די גאַנצע עקאָנאָמישע טעטיגקייט פון דעם מענטשען און דער געזעלשאַפט.

אָבער פאַר דער דעדוקציע איז ווייניג די איין הנחה, אַז אויפ'ן ווירטשאַפטליכען געביט פאָלגט דער מענטש נאָר די אָנרעגונגען פון עקאָנאָמישען עגאָאיזם. מען דאַרף נאָך וויסען די באַדינגונגען, בּאַ וועלכע דעם מענטשען קומט אויס צו פאַרווירקליכען זיינע עגאָאיסטישע שטרעבונגען. פאַר דער אויספאָרשונג נעמט אַדאַם סמיט אין אַלגעמיינע שטריכען יענע סאָציאַל־עקאָנאָמישע באַדינגונגען, וואָס זיינען דאַן געווען אין ענגלאַנד, און ער באַטראַכט, ווי אַזוי עס געהט אַן דעם מענטשענס עקאָנאָמישע טעטיגקייט גראָד בּאַ אַט די באַדינגונגען.

פונדעסטוועגען, וויל אַדאַם סמיט קלאָר מאַכען ניט די פּריוואַט געזעצען פון דעם לעבען פון דער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט אויף יענעם שטאַפּעל פון אַנטוויקלונג, וואָס ענגלאַנד האָט דאַן דורכגעלעבט; ער האַלט זיינע אויספירען פאַר דעם אויסדרוק פון די אַלגעמיינע געזעצען פון עקאָנאָמיקע, ער שרייבט אַן אַלגעמיינע פּאָליטישע עקאָנאָמיע („דאָס רייכטום פון פעלקער,“ אין 1776 יאָר). די מעשה איז, וואָס ער האַלט די קאַפּיטאַליסטישע פאַרהעלטענישען פאַר די איינציגע נאָרמאַלע; וועגען אַנדערע פאַרהעלטענישען איז אָדער ער רעדט גאָר ניט, אָדער ער זעהט אין זיי אַן אָפּווייכונג פון

דער נאָרמע, אַ רעזולטאַט פון אַ ניט פאַרענדיגטער, ניט פולקומער אַנטוויקלונג.

נאָך סמיט'ס מיינונג, איז דאָס *רייכטום* פון לאַנד אין דער גאַנצער מאַסע *סחורות* אין לאַנד. אַזאַ באַגריף וועגען רייכטום קען אַנגעווענדט ווערען, פאַרשטעהט זיך, נאָר בנוגע אַ לאַנד מיט אַ סחורה ווירטשאַפט, אַן אויסטויש ווירטשאַפט: פאַר אַ נאַטור־ווירטשאַפטליכער געזעלשאַפט, וואו די פּראָדוקטען זיינען גאָר קיין סחורות ניט, טויג דער באַגריף לחלוטין ניט.

דער איינציגער קוואַל פון געברויך־ווערט און רייכטום, לערנט סמיט, איז איטלעכע פּראָדוקטיווע אַרבעט. איבעריגענס, באַ סמיט'ן הייסט פּראָדוקטיווע אַרבעט נאָר אַזאַ, וואָס שאַפט *מאַטעריעלע* פּראָדוקטען. אַלענפאַלס, סמיט פאַלט ניט אַריין אין דער באַגרעניצטקייט פון די פיזיאָקראַטען, וואָס האָבען נאָר די ערד־אַרבעט געהאַלטען פאַר פּראָדוקטיוו: אין סמיט'ס צייטען האָט די מאַנופאַקטור אינדוסטריע אין ענגלאַנד געשפּילט ניט קיין קלענערע ראָלע ביים באַשאַפען די נאַציאָנאַלע עשירות, ווי די עקסטראַקטיווע (ערד־אַרבעט, אייזענגרובען, א. אַז. וו.).

קאַפּיטאַל, לויט סמיט'ן, הייסט יענער טייל אָנגעזאַמעלטע אַרבעט, וואָס ווערט באַשטימט אויף צו קריגען הכנסה. עס איז קלאָר, אַז מענטשען וועט אויך אין דער צוקונפט אַלעמאָל אויסקומען, כדי צו באַקומען הכנסה, אָנווענדען אין דער פּראָדוקציע אָנגעקליבענע אַרבעט; הייסט עס, קאַפּיטאַל, לויט סמיט'ס שטאַנדפּונקט, מוז *אַלעמאָל* עקזיסטירען. באַ אַזאַ פאַרשטעלונג וועגען דער אייביגקייט פון *קאַפּיטאַל*, לייגט זיך גרייליך אויפ'ן שכל דער געדאַנק, אַז די *קאַפּיטאַליסטישע פאַרהעלטענישען* זיינען אומפאַרענדערליך.

די גאָר ערשטע אָנזאַמלונג פון קאַפּיטאַלען דערקלערט סמיט דורך אָפּשפּאָרונג: די קליינע פּראָדוצענטען פלעגען געברויכען ניט אַלץ, וואָס זיי פלעגען פּראָדוצירען, און די אָנזאַמלונג פון אָט דעם אָפּגעשפּאָרטען האָט עס געשאַפען קאַפּיטאַלען. אַזאַ פאַרשטעלונג פון די

פאקטען, ווי מיר ווייסען, איז פונקט אזוי ניט ריכטיג, ווי דאס שטימט מיט די אינטערעסען פון די קאפיטאליסטען.

סמיטס לערע וועגען געברויך־ווערט איז אין אלגעמיינע שטריכען אזא. זיין ערשטער קוואל איז ארבעט. דער דירעקטער שלוס דערפון וואלט געדארפט זיין די טעאריע פון ארבעטס־ווערט: דער אויס־טויש־ווערט פון סחורות ווערט באשטימט דורך דעם סכום געזעלשאפט־ליכער ארבעטס־ענערגיע, וואס איז אין זיי פארקערפערט. סמיט ווייכט אויס אט דעם שלוס. לויט זיין מיינונג, איז דער פרייז פון סחורה אין דער היינטיגער געזעלשאפט א *צענויפגעלייגטער* פון דעם ווערט פון דער ארבעט, פראפיט אויפ'ן קאפיטאל און ערד־רענטע. אז דער דורכשניטליכער פרייז שטימט מיט'ן ארבעטס־ווערט, אנער־קענט ער נאר פאר דעם פעריאד, ווען די ארבעטסמיטלען האבען גע־הערט צום פראדוצענט. ווען אבער ארבעט און קאפיטאל זיינען, מיט דער אנטוויקלונג פון דער קולטור צעשיידט געווארען, דאן האט שוין אין דעם צוזאמענשטעל פון דעם פרייז געמוזט אריינגעהן אויך דער פראפיט אויף דעם קאפיטאל, ווי א באצאלונג פאר דער מעגליכקייט צו באנוצען זיך מיט אים פאר דער פראדוקציע. ווען די ערד איז אריינגעפאלען ווי אן אייגענטום אין פריוואטע הענט, איז אין דעם צוזאמענשטעל פון פרייז אריין אויך די רענטע.

אין דער'אמת'ן, ווי דאס איז שוין באוויזען געווארען, ווערען די פרייזען פון סחורות באשטימט, אין לעצטען רעזולטאט, דורך זייער ווערט; און דער ווערט פון דער סחורה *פאלט זיך פאנאנ־דער* אויף דעם ווערט פון דעם שטענדיגען קאפיטאל (וואס סמיט לאזט נאר אויס אן א זייט), דעם ווערט פון פארענדערליכען קאפיטאל און מערווערט. אין די מיינונגען פון סמיט'ן געהט פארלארען דער באזונדער וויכטיגער אומשטאנד, אז מיט דער פארגרעסערונג פון דעם ארבעטס לוין פארקלענערט זיך דער פראפיט, ווארים דאס זיינען צוויי טיילען פון איין אומפארענדערליכער סומע — דעם ניי געשאפע־נעם געברויך־ווערט. לויט סמיט'ס שטאנדפונקט קומט אויס, אז אויב עס פארגרעסערט זיך דער ארבעטס לוין, הייבען זיך נאר די פרייזען פון די פראדוקטען; און די טעאריע פון ארבעטס־ווערט לערנט, אז

א. באַגדאַנאָוו

די פאַרגרעסערונג פון דעם חלק פון דעם אַרבעטער קלאַס מיינט נים קיין פאַרגרעסערונג פון די פרייזן, נאָר אַ פאַרקלענערונג פון דעם חלק פון די איבעריגע קלאַסען.

סמיט׳ס וויסענשאַפטליכער פאַרדינסט באַשטעהט, דרך אגב, אין זיין לערע וועגען קאָנקורענץ, וועגען דעם ווי אַזוי זי גלייכט אויס דעם פּראָפיט, און אויך דעם אַרבעטס לוין אין פאַרשיידענע אונטערנעמונגען אין פאַרשיידענע פּראָדוקציאָנס צווייגען.

אין דער לערע וועגען אַרבעטס לוין מאַכט סמיט קלאָר, אַז די ענדערונגען אין דעם אַרבעטס לוין קומען פון די ענדערונגען אין די פּרייזען אויף דעם אַרבעטערס געברויך־אַרטיקלען.

אין דער לערע וועגען פּראָפיט זאָגט סמיט אַרויס די מיינונג, אַז דער פּראָצענט פון פּראָפיט ווערט קלענער מיט׳ן וואוקס פון נאַציאָ־נאַלען רייכטום. די אורזאַך דערפון איז, ווי ער לערנט, וואָס דערביי פאַרשטאַרקט זיך די קאָנקורענץ צווישען די קאַפּיטאַליסטען: עס איז פאַראַן אַזוי פיל קאַפּיטאַלען, אַז עס איז שווער צו קריגען פאַר זיי אַן אַנווענדונג. די דערשיינונג גופא האָט ער ריכטיג באַמערקט, די דערקלערונג אָבער איז הורכאויס פאַלש, ווי דאָס וועט שפּעטער דער־וויזען ווערען. נאָך וויכטיגער איז סמיט׳ן געלונגען די אויספאָרשונג פון רענטע. ער דערקלערט זי ווי אַ געצאָלט פאַר באַנוצען זיך מיט דער ערד, ווען דער נאָכפראַגע אויף ערד שטייגט אַריבער דעם אָנבאָט.

געלט איז פאַר סמיט׳ן פּונקט אַזאַ סחורה, ווי אַלע אַנדערע. דאָס איז „נאָר אַ קליינער טייל פון דעם פאָלקס קאַפּיטאַל, און דערביי דער אומבאַקוועמסטער... — אַז אומפּראָדוקטיווער טויטער קאַפּיטאַל“. אויב אַזוי, איז קלאָר, אַז דער האַנדעלס באַלאַנס האָט קיין ווערדע ניט. אַנשטאָט דעם שטעלט סמיט אַרויס דעם באַלאַנס פון דער יערליכער פּראָדוקציע און געברויך. אַ לאַנד ווערט רייכער, אויב עס פּראָדוצירט מער געברויך־ווערטען, איידער עס פאַרברויכט.

אויף אַזאַ׳ן אופן איז דער צוועק פון אַ קלוגער עקאָנאָמישער רעגירונגס פּאָליטיק — אַז די פּראָדוקציע זאָל וואַקסען. אָבער וואָסער פּאָליטיק איז עס גראָד בכוח גרינגער צו מאַכען די אַנטוויקלונג פון דער פּראָדוקציע?

פאליטישע עקאנאמיע

די באשיצונגס סיסטעמע העלפט ניט דעם אלגעמיינעם וואוקס פון דער פראדוקציע, זי צווינגט נאר די קאפיטאליסטען אריבערצוטראגען זייערע קאפיטאלען פון איינע פראדוקציאנס צווייגען אין די אנדערע, פון די ניט באשיצטע אין די, וואס געפינען זיך אונטער'ן שוץ פון דער רעגירונג. עס בייט זיך נאר די פארטיילונג פון דעם נאציאנאלען קאפיטאל צווישען די פראדוקציאנס צווייגען: די גרויס פון דעם קאפיטאל וואקסט דערביי ניט אויס. פארקערט, די אנווענדונג פון קאפיטאל ווערט פאר'ן קאפיטאל ווייניגער ניצליך, און אט פארוואס: ווען קיין מלוכה־אריינמישונג איז ניטא, שטרעבען די קאפיטאלען צו אזוינע פראדוקציאנס צווייגען, וואו די ארבעט איז אממערסטען פראדוקטיוו; דער פראטעקציאניזם אבער ציהט אפ די קאפיטאלען צו אזעלכע פראדוקציאנס צווייגען, וואס זיינען גאר ניט אזוי איינגענטימליך פאר'ן לאנד, וואו די ארבעט איז ניט אזוי פראדוקטיוו.

אין דעם ענין פון אויסטויש איז דער קליגסטער כלל: „קויף אויפ'ן ביליגסטען מארק, פארקויף אויף דעם טייערסטען". דער פראטעקציאניזם באשריינקט די אנווענדונג פון אט דעם כלל: דאס לאנד איז געצוואונגען צו קויפען די געשיצטע סחורות, ניט אויף דעם וואלוועלען אויסלענדישען מארק, נאר אויף דעם טייערערען — בא די היימישע פראדוצירער.

אחוץ דעם, דער פראטעקציאניזם רופט ארויס צווישען די פעלקער שנאה און קאמף, און האנדעל דארף זיין א באנד פון פריינדשאפט און פאראייניגונג (די ענגלישע מאנופאקטורען זיינען צום סוף 18־טען יארהונדערט געווען גענוג אנטוויקעלט, אז זיי האבען ניט געדארפט מורא האבען פאר קיין קאנקורענץ; די באשיצונגס פאליטיקע אבער פון די אנדערע מלוכות האט שטארק געשאדט דער ענגלישער אינדוסטריע, אפנעמענדיג בא איר די אויסערליכע מערק).

אז אינדוסטריע וואס זאל זיין לחלוטין פריי פון באשיצונג און אונטערדריקונגען — דאס איז די שכל'דיגע, נאטירליכע ארדענונג. מלוכה דארף זיך באנוגענען מיט דער פארטיידיגונג אנקעגען פיינד, דער אפריכטונג פון גערעכטיגקייט אין, אחוץ דעם, אויפהאלטען אזעל־

כע אינסטיטוציעס, וואָס זײַנען אויסער די גרעניצען פון פּריוואַטער אונטערנעמונג (שפּיטאַלען, שולען, מושב־זקנים׳ס א. ד. גל.). בײַ אַזעלכע באַדינגונגען, וועט דער פּערזענליכער אינטערעס פון אײנ־צעלנע מענטשען און זײַער פרײַע טעטיגקייט פירען צום גרעסטען געזעל־שאַפטליכען נוצען. סמיט מיינט, אַז דינענדיג דעם אייגענעם עגאָ־איזם, דינען מענטשען גאַנץ אָפט פאַר׳ן טובת הכלל אַסך בעסער, איידער ווען זיי וואָלטען געטאָן לויט די סאַמע אַלטרואיסטישע, אומ־אייגענוציגע שטרעבונגען.

סמיט׳ס געגנערשאַפט צום פּראַטעקציאַניזם האָט אים ניט גע־פירט צו אײנזײַטיגקייט. ווען ער געהט אַריבער פון די סאַמע אַב־סטראַקטע שלוסען פון דער דעדוקציע צו דער קאָנקרעטער ווירקליכ־קייט, באַשרײַנקט ער אַ ביסעל זײַנע הנחות. אַזוי, למשל, אַנערקענט ער גרעניץ שטײַערען אויף באַוואָפענונג אַרטיקלען און בכלל אויף אַלץ, וואָס מען דאַרף פאַר דער אַרמיי: אַזעלכע אַרטיקלען דאַרף דאָס לאַנד פּראָדוצירען אַליין, און ניט אויסשרײַבען זיי בײַ אויסלענדער, אפילו פאַר אַ ביליגען פּרײַז, אַניט ריזיקירט דאָס לאַנד צו בלײַבען אומבאַ־שיצט אין צײַט פון מלחמה. פרײַען האַנדעל דאַרף מען אײַנפירען לויט סמיטס מיינונג נאָך, ביסלעכווײַז, אַניט וועט עס מאַכען אַ תל פון אַ סך קאַפּיטאַליסטען.

סמיטס אידעאַל איז — אַן אומבאַגרעניצטער וואוקס פון דער פּראָדוקציע, און אַזוי ווי סמיט קען זיך ניט פאָרשטעלען קיין פּראָ־דוקציע אויסער די קאַפּיטאַליסטישע באַציהונגען, אַנערקענט ער פאַר קלוג און נאַטירליך די אַלע באַדינגונגען, וואָס העלפען דער אַנטוויק־לונג פון אָט די באַציהונגען. אין זײַנע צײַטען און אין זײַן לאַנד איז די וויכטיגסטע פון אָט די באַדינגונגען געווען עקאָנאָמישע פרײַ־הייט, פרײַהייט פון קאַפּיטאַל, דעריבער מאַכט ער אָט די פרײַהייט פאַר דער „נאַטירליכער אָרדענונג“, פאַר דעם נאָרמאַלען סדר אין דעם לעבען פון געזעלשאַפט.

לויט סמיטס פאָרשטעלונגען, ברענגט די „נאַטירליכע אָרדענונג“ פון פרײַער קאָנקורענץ אינאײנעם מיט דער אַנטוויקלונג פון דער פּראָ־דוקציע אויך אַ „גערעכטע“ פאַרטיילונג. אָט דער שטריך איז אַן

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

אַלגעמיינער פאַר סמיט'ן מיט אַלע זיינע פאַרלויפער אין דער עקאָנאָמישער וויסענשאַפט — צו רעכענען, אַז די אָנזאַמלונג פון נאַציאָנאַלען רייכטום איז גלייכבאַדייטענדיג מיט'ן פאָלקס וואוילשטאַנד. די מעגליכקייט פון אַ סתירה צווישען אָט די צוויי באַגריפען איז נאָך אין יענע צייטען ניט געווען אַזוי בולט, ווי אין דער עפּאָכע פון מאַשין־קאַפּיטאַליזם. פונדעסטוועגען זיינען שוין די אַלטע עקאָנאָמיסטען אויך געווען באַקאַנט פאַלען פון אַזאַ סתירה. נאַטירליך, אין אַזעלכע פאַלען פלעגען די עקאָנאָמיסטען — די אידעאָלאָגען פון דער בורזשואַזיע — זיין גרייט מקריב צו זיין די „גערעכטע צעטיילונג", ד. ה. די אינטערעסען פון די מאַסען, פאַר דער פאַרגרעסערונג פון דער פּראָדוקציע, ד. ה. פאַר די אינטערעסען פון די אונטערנעמער.

למשל, אַז אין ענגלאַנד האָט מען אין אָנהייב פון דער נייער צייט אין אַ סך ערטער פאַרביטען די אַקער־פעלדער אויף פּאַשעס און די מענטשען אויף שעפּסען, האָט עס אַדאַם סמיט געפונען פאַר אַ ניצליכע זאַך פאַר'ן לאַנד, מחמת פאַר דער פּראָדוקציע איז אַזאַ פאַרבייט זיכער געווען אַ טובה.

ווי אַ עקאָנאָמיסט פון דער מאַנופאַקטור תקופה פון קאַפּיטאַליזם, שרייבט סמיט צו אַ געוואַלדיגע באַדייטונג דער מאַנופאַקטור־צעטיילונג פון אַרבעט. אָט די פאָרמע פון אַרבעטס צעטיילונג האָלט ער פאַר'ן וויכטיגסטען געהילפס מיטעל פון טעכנישען פּראָגרעס; אין זיינע אויגען שפּילען מאַשינעס אַ ראָלע פון צווייטען גראַד. אין דערזעלביגער צייט באַמערקט ער אויך די געזעלשאַפטליך שלעכטע זייטען פון אַזאַ'ן אַרבעטס־צעטיילונג: דעם פיזישען, מאָראַלען און אינטעלעקטועלען אונטערגאַנג פון דעם אַרבעטערס אָרגאַניזם. ער איז משער, אַז באַ איר העכסטער אַנטוויקלונג קען די מאַנופאַקטור־צעטיילונג פון אַרבעט פירען דערצו, אַז די פאָלקס מאַסען זאָלען לחלוטין אָפּגעשטעמפּט ווערען, און דאָס, אַנערקענט ער, איז ניט וווּנטשענסווערט. כדי אָפּצושוואַכען אָט די צרה, שלאָגט סמיט פאָר, מען זאָל איינפירען פאָלקס בילדונג אויפ'ן חשבון פון מלוכה, נאָר די בילדונג ראָט ער צו פירען פאַרזיכטיג, אין אַ באַשיידענער מאָס, ווארים ער האַלט, אַז אַ צו הויכע גייסטיגע אַנטוויקלונג פון פאָלק איז געפערליך.

א. באָגדאַנאָוו

מיט אַדאַם סמיט פֿאַרענדיגט זיך די אַנטוויקלונג פֿון דער עקאָ־נאָמישער וויסענשאַפֿט פֿון דעם מאַנופֿאַקטור־בורזשואַזען פּעריאָד.

6). די אַנטוויקלונגס־כּוחות און די ריכטונג זייערע אין דעם ערשטען פּעריאָד פֿון אינדוסטריעלען קאַפּיטאַליזם.

דער עקאָנאָמיש פּראָגרעסיווסטער קלאַס אין דעם מאַנופֿאַקטור פּעריאָד פֿון קאַפּיטאַל איז די אינדוסטריעלע בורזשואַזיע. די הויפּט באַוועגונגס קראַפֿט אין דער אַנטוויקלונג איז, ווי פֿריהער, די קאָנקור־רענץ און איר פּסיכאָלאָגישער רעזולטאַט — די שטרעבונג אָנצוזאַמלען אָהן אַ שיעור, אָהן אַ שיעור פֿאַרגרעסערען די אונטערנעמונגען.

לאָמיר זעהן, ווי אַזוי אַט די אַנטוויקלונגס כּוחות ווירקען אין די גרעניצען פֿון יעדער באַזונדער אונטערנעמונג, און ווי אַזוי זיי ווייזען זיך אַרויס אין די געגענזייטיגע באַציהונגען פֿון די אונטערנעמונגען. אַזוי ווי דעם קאַפּיטאַליסטס חלק אין דער געזעלשאַפֿטליכער צעטיי־לונג איז דער מער־ווערט, שטרעבט דער קאַפּיטאַליסט, ווען ער אָרגאַ־ניזירט די פּראָדוקציע, צו פֿאַרגרעסערען דעם מער־ווערט פֿון דער אונטערנעמונג.

די גרויס פֿון דעם מער־ווערט אין יעדער אונטערנעמונג ווענדט זיך אָן צוויי באַדינגונגען: ערשטענס, פֿון דעם סכום מער־ווערט, וואָס איטליכער אַרבעטער שאַפֿט, און צווייטענס, פֿון דער צאָל אַרבע־טער. פֿאַרגרעסערענדיג דאָס ערשטע אָדער דאָס צווייטע, פֿאַרגרע־סערט דער אונטערנעמער די סומע מערווערט פֿון דער אונטערנעמונג.

לאָמיר זאָגען, אַז די נויטווענדיגע אַרבעטס צייט איז 5 שעה, די איבער־אַרבעט — איז אויך 5 שעה. דאָס איינפֿאַכסטע מיטעל צו פֿאַרגרעסערען דעם מער־ווערט, וואָס איטליכער אַרבעטער שאַפֿט, איז, זעלבסטפֿאַרשטענדליך, צו פֿאַרגרעסערען די צייט פֿון איבער־אַרבעט, דערביי ווערט דער אַרבעטס טאָג לייגנגער. ווען מען זאָל אַנשטאָט אַ 10־שעה'דיגען אַרבעטס טאָג מאַכען אַ 12־שעה'דיגען,

וועט מער־ווערט געשאַפן ווערן ניט אַ צייט פון 5 שעה, נאָר 7 שעה אַ טאָג; זיין גרויס וועט זיך פאַרגרעסערן אין 1,4 מאָל אַזויפיל (די נאָרמע פון מער־ווערט וועט אַנשטאָט פריהערדיגע 100% זיין 140%). אַזאַ פאַרגרעסערונג פון דעם אַרבעטס טאָג האָט זיך אירע גרעניצען. מער פון 24 שעה אין מעת־לעת קען מען דעם אַרבעטס טאָג פיזיש ניט מאַכען. אַחוץ דעם, דעם אַרבעטערס אָרגאַניזם קען ניט אויסהאַלטען קיין צו לאַנגען אַרבעטס טאָג: די אַרבעט געהט שלעכט, זי איז ווייניג אינטענסיוו. אַ צו לאַנגער אַרבעטס טאָג קען זיין זאָל זיך ווייניגער לוינען פאַר דעם אונטערנעמער, ווי אַ קירצערער. למשל, אַ 15־שעה׳דיגער אַרבעטס טאָג וועט זיך לוינען ווייניגער פון אַ 12־שעה׳דיגען, אויב די אַרבעט איז אין דעם ערשטען פאַל אין 1½ מאָל ווייניגער אינטענסיוו. ענדליך, די אַרבייטער אַליין זיינען ניט מסכים, אַז דער אַרבעטס טאָג זאָל זיין לאַנג אָהן אַ שיעור, און זיי הייבען אויף אַן ענערגישען קאַמף מיט די אונטערנעמער.

אַחוץ דער דירעקטער פאַרגרעסערונג פון דעם אַרבעטס טאָג, איז אויף אַ געוויסער שטופע פון דער אַנטוויקלונג פון דער פּראָדוקציע מעגליך נאָך אַ פ א ר מ א ס ק י ר ט ע פאַרגרעסערונג. אָט דאָס מיטעל פלעגט פריהער אַנגעווענדט ווערען אין דער ערד־אַרבעט. ווען דער פעאָדאַל, פאַרגרעסערענדיג זיין אייגענעווירטשאַפט, פלעגט אַפּ־נעמען די ערד פון די אָפּהייגיגע פויערען, פלעגט עס זיין פאַר אים צו ריזיקאַליש איבערצולאָזען זיי גאָר אָהן ערד: ניט האָבענדיג גאָר קיין ערד, פלעגען די פויערען אוועקגעהן אין שטאָט, מחמת קיין זאַך האָט זיי שוין ניט צוגעבונדען צום דאָרף, און דער פּריץ האָט געקענט בלייבען גאָר אָהן אַרבעטער הענט. כדי צו פאַרמיידען דאָס, פלעגט דער ערד־אייגענטימער איבערלאָזען אַ סך פויערען צו קליינע חלקים ערד מיט די בנינים אויף זיי. די חלקים ערד זיינען געווען אַזעלכע פיצלעך, אַז די אייגענטימער זייערע (די ענגלישע „קאָטע־דזשערס", דייטשע „קאָסעטען") האָבען פון דער אייגענער ווירטשאַפט געקענט אַרויסקריגען נאָר אַ קליינעם טייל פון די נויטיגע לעבענס מיטלען און זיינען, הייסט עס, געווען געצוואונגען אַנצובאָטען זייער אַרבעטס קראַפט צו די שכנות׳ע פּריצים. דערביי גיט דער פּריץ דעם

א. באַגדאַנאָוו

פויער פאַר זיין אַרבעטס לוין ניט דעם גאַנצען ווערט פון דער אַרבעטס קראַפט, נאָר ווייניגער, אַזוי אַז די אַלגעמיינע סומע פון דעם פויערס אַרבעטס לוין אינאיינעם מיט דער הכנסה פון זיין אייגענער ווירט־שאַפט זאָל באַטרעפען דעם ווערט פון די נויטיגע לעבענס מיטלען.

אויף די ערשטע שטאַפּלען אין דער אַנטוויקלונג פון דער גרויס־פּראָדוקציע ווענדט מען אַן אַן ענליך מיטעל אויך אין דער באַאַרבעטענ־דיגער אינדוסטריע: מע גיט איבער צו די אַרבעטער חלקים ערד, וואָס זיינען גענוג צו פאַרפלאַנצען אויף זיי קליינע גאָרטענס. און דעם אַרבעטס לוין פאַרקלענערט מען דאַ לפי־ערך מיט דער הכנסה פונ׳ם שטיקעל ערד: טיילווייז פאַרקלענערט מען צוליב דעם די פּרייזען פאַר אַרבעט, און טיילווייז רעכענט מען פּשוט אָפּ פאַר׳ן באַנוצען זיך מיט׳ן גאָרטען.

איןביידע פאַלען איז דער רעזולטאַט אַלץ איינער: די אַלגע־מיינע לייזונג פון דעם אַרבעטס טאָג פאַר דעם פויער־אַרבעטער צי פאַר דעם מאַנופאַקטור־אַרבעטער פאַרגרעסערט זיך אויף דער צאָל שעה, וואָס ער מוז אָפּגעבען כדי צו באַאַרבעטען זיין חלק ערד. דערביי מוז דער אַרבעטער אומפאַרמיידליך ווערען שטאַרק אויסגעהאַרעוועט און אָפּגעצערט. און דאָך בלייבט דער אַרבעטער ווי צוגעבונדען צום אָרט, מחמת דער צוציהונגס קראַפט וואָס עס האָט פאַר אים כאָטש אַ כלומר׳שט אייגענע באַלעבאַטישקייט.

אייגענטליך, צו דיזעלביגע עקאָנאָמישע רעזולטאַטען ברייגגט נאָך דער באַפרייאונג פון די לייב־אייגענע די צעברעקלונג פון די פויערשע ערד חלקים: זיי ווערען אַזוי קליין, אַז ניט זיי קענען אויסהאַלטען די באַלעבאַטים זייערע, ניט זיי זיינען בכוח צו פאַרנעמען זייער גאַנצע אַרבעטס צייט: די פויערען קומט אויס אָדער דירעקט פאַרקויפען זייער אַרבעטס צייט צו די שכנות׳ע פּריצים, אָדער אַרענדירען נאָך ערד. די באַדינגונגען פון דער אַרענדע זיינען דערביי אַזוינע, אַז ווען מען קוקט זיך גוט צו, ווייזט זיך אַרויס, אַז די אַרענדע גופא איז פּשוט אַ פאַרמאַסקירטער פאַרקויף פון דער אַרבעטס קראַפט: די הכנסה פון דער אַרענדע פאַרגרעסערט נאָר דעם פויערס פאַרדינסט ביז צו דעם ווערט פון די נויטיגע לעבענס מיטלען. די גרויסע ערד־

איינגענטימער גיבען אַפּ זייער ערד אין אַרענדע קליינע חלקים־ווייז און זיי גרינדען ניט קיין אייגענע גרויסע ווירטשאַפט פּשוט דערפאַר, וואָס בא דיזעלביגע הוצאות קריגען זיי אַריין בא די דאָזיגע באַדינגונגען א גרעסערען סכום אַרבעט. עס איז ניט שווער פאַרצושטעלען זיך, ווי שווער עס דאַרף זיין אַט די איבערגאַנגס תקופה פון א פויער אין א געדונגענעם אַרבעטער.

אַזא סיסטעמע לוינט זיך אין א געוויסען זינען פאַר די אונטערנעמער נאָר כל־זמן עס איז נאָך ניטאָ קיין דרינגענדיגע באַדערפעניש צו העכערען די אינטענסיוויטעט פון דער אַרבעט, און כל־זמן די מעלות פון דער אַרבעט שפּילען קיין ראָלע ניט. דעריבער פאַרשווינדט זי מיט דער צייט, אַפריהער אין דער באַאַרבעטענדיגער אינדוסטריע, וואָס אַנטוויקעלט זיך שנעלער, און נאָכדעם ביסלעכווייז אויך אין דער ערד־אַרבעט (וואו זי ווייזט נאָך אַרויס א געוויסע לעבענספייהיגקייט אפילו ביז היינטיגען טאָג).

כמעט גאָר דיזעלביגע באַדייטונג, וואָס די פאַרגרעסערונג פון דעם אַרבעטס טאָג, האָט פאַר דעם קאַפּיטאַליסט אויך די העכערונג פון דער אינטענסיוויטעט פון דער אַרבעט; דאָ ווערט נאָר די פאַרגרעסערטע אויסגאַבע פון אַרבעטס־ענערגיע איינגעשלאָסען אין די גרעניצען פון א קלענערער צאָל שעה. פאַרלייגגערען דעם אַרבעטס טאָג פון 10 אויף 11 שעה, אָדער דערגרייכען א העכערונג אין דער אינטענסיוויטעט פון דער אַרבעט אויף 1/10, איז פאַר דעם אונטערנעמער קיין נפקא מינא ניט, ווען מען זאָל לאָזען אַז א זייט געוויסע קליינע חשבונות (ווי למשל, אַז בא א קירצערען אַרבעטס טאָג זיינען קלענער די הוצאות אויף באַהייצען און באַלייכטען דעם וואַרשטעט א. אַז. וו.). דאָס געוויינטליכע מיטעל אויף צו העכערען די אינטענסיוויטעט פון דער אַרבעט איז, ווי עס איז שוין געווען אָנגעוויזען, אַרבעט פון שטיק. אין די ערשטע צייטען פון דעם קאַפּיטאַליזם שפּילט אַט דאָס מיטעל צו פאַרגרעסערען דעם מער־ווערט א קנאַפּע ראָלע, וואָרים דאָס פאַרט זיך לגמרי ניט מיט דער פאַרלייגערונג פון דעם אַרבעטס טאָג, וואָס פלעגט דאָ ברייט אָנגעווענדט ווערען. און אויך מחמת דעם, וואָס בא דעם נידעריגען אַנטוויקלונגס צושטאַנד

א. באָגדאַנאָוו

פון דעם אַרבעטער קלאַס, דער שלעכטער דערנערונג און בכלל די נידע־ריגע באַדערפעניסען זיינע, איז עפּעס אַ העכערע אינטענסיוויטעט פון אַרבעט פּשוט אוממעגליך.

אויב דער אַרבעטס טאָג בלייבט אומגעענדערט, נאָר די נויט־ווענדיגע אַרבעטס צייט פאַרקלענערט זיך, דאַן פאַרגרעסערט זיך ווידער די צייט פון איבער־אַרבעט און דער מער־ווערט. למשל, אויב בײַ אַ 12־שעה'דיגען אַרבעטס טאָג ווערט די נויטווענדיגע אַרבעטס צייט פאַרמינערט פון 6 שעה ביז 5, וועט די צייט פון איבער־אַרבעט פאַר־גרעסערען זיך פון 6 ביז 7 שעה.

אָבער ווי אַזוי איז מעגליך אַז די נויטווענדיגע צייט זאָל זיך פאַרקלענערען? פאַרשטעהט זיך, ווען עס ווערט קלענער דער ווערט פון אַרבעטס קראַפט: וואָס קלענער ער איז, אַלץ ווייניגער צייט פאָדערט זיך אויף אָפּצואַרבעטען אים.

דער ווערט פון דער אַרבעטס קראַפט באַטרעפט וויפיל דער ווערט פון דעם אַרבעטערס נויטיגע לעבענסמיטלען — יענער סכום געזעל־שאַפטליכע אַרבעטס־ענערגיע וואָס עס פאָדערט זיך אויף צו פּראָדוצי־רען זיי. אויב אָט די לעבענסמיטלען — ברויט, פלייש, באַוועל־סחורות און אַנד. — הייבט מען אָן צו קריגען מיט אַ קלענערער אויס־גאַבע פון אַרבעטס־ענערגיע ווי פריהער, דאָס הייסט, אויב עס העכערט זיך די פּראָדוקטיוויטעט פון אַרבעט בײַ ערד־אַרבעט, באַוועל־פאַברי־קאַציע און אַז. וו., ווערט שוין דערמיט גופא פאַרקלענערט דער ווערט פון אַרבעטס קראַפט.

אַזוי, אויב דער ווערט פון דעם אַרבעטערס געוויינטליכע געברויך אַרטיקלען אויף איין טאָג פלעגט פריהער אָנטרעפען 5 שעה, און איז אַ דאַנק דער אַנטוויקלונג פון די פּראָדוקציאָנס מעטאָדען פאַרמינערט געוואָרען ביז 4 שעה, וועט די צייט פון איבער־אַרבעט, בײַ אַ 10־שעה'דיגען אַרבעטס טאָג, פאַרגרעסערען זיך פון 5 שעה ביז 6, און די נאָרמע פון מער־ווערט וועט זיך הייבען פון 100% ביז 150%. דערביי וועט דעם אַרבעטערס געלט לוין פאַלען פון 50 קאָפּ. אויף 40 קאָפּ. אָבער פאַר אָט דעם געלט וועט ער קענען קויפען דעמזעלביגען סכום געברויך אַרטיקלען וואָס פריהער.

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

ווען מען זאָל קוקען אויף דער זאַך ניט פון אזא אבסטראקטען שטאַנדפּונקט, איז אַזא פאַלען פון דעם געלט לוין אַ רעה פאַר די ארבעטער. ווען בא דעם איינצעלנעם אַרבעטער קומען אויף עפּעס העכערע באַדערפעגישען, וואָס האָבען זיך נאָך ניט אנטוויקעלט אין דער מאסע, למשל, אַ באַדערפעניש איין אַן אַנשטענדיגען בגד, לייענען אַ צייטונג א. ד. גל., איז כדי צו באַפרידיגען זיי מוז דער ארבעטער אפּשפּאָרען פון די נויטיגע געברויך־אַרטיקלען; און, פאַרשטעהט זיך, בא אַ הויכען פּרייז פון אַט די פּראָדוקטען איז לייכטער אפּצושפּאָרען פון זיי, איידער בא אַ נידריגען.

ווען עס שטייגט די פּראָדוקטיוויטעט פון דער ארבעט, וואָס שאַפט געברויך אַרטיקלען פאַר די ארבעטער, ווערט גרעסער דער מער־ווערט צוגלייך פ אַ ר א ל ע קאַפּיטאַליסטען פון דער געזעל־שאַפט. נאָר בא געוויסע באַדינגונגען קען אויך אַן איינצעלנער אונ־טערנעמער, אומאָפּהייגגיג פון אַלע אַנדערע, פאַרקלענערען בא זיך אין דער אונטערנעמונג די נויטווענדיגע ארבעטס צייט און אויף אַזאַ'ן אופן פאַרגרעסערען די צייט פון איבער־ארבעט. דאָס קומט פאַר דאַן, ווען אים גיט זיך איין צו מאַכען די פּראָדוקטיוויטעט פון ארבעט בא זיך אין דער אונטערנעמונג העכער, איידער די געוויינט־ליכע פּראָדוקטיוויטעט אין דער דאָזיגער פּראָדוקציאָנס צווייג. למשל, ער פירט איין בא זיך אַ סך אַ גרעסערע ארבעטס צעטיילונג איידער די וואָס עקזיסטירט אין אַנדערע אַזעלכע אונטערנעמונגען. לאָמיר זאָגען, אַז דאָס איז אַ מעסער־פאַבריקאַנט, און די אויסבעסערונג זיינע פאַרגרעסערט די פּראָדוקטיוויטעט פון ארבעט פונקט אין צווייען: דער ווערט פון אַ מעסער באַטרעפט בא אים ניט 4 שעה, נאָר 2 שעה. אזוי ווי די איבעריגע פאַבריקאַנטען האָבען נאָך טיילווייז קיין צייט ניט געהאַט איינצופירען אַט די אויסבעסערונג, און טיילווייז פעלט זיי קאַפּיטאַל דערצו, וועט דער ג ע ז ע ל ש אַ פ ט ל י כ ע ר ווערט פון אַ מעסער בלייבען ווי פריהער — 4 שעה. לאָמיר זיך ווייטער משער זיין, אַז דער ארבעטס־טאָג איז אַ 12־שעה'דיגער און דער ווערט פון דער ארבעטס קראַפט רעכענט זיך 6 שעה, און איטלעכע שעה טרעפט אַז אין געלט, לאָמיר זאָגען, 10 קאָפּ. הייסט עס, פריהער

א. באָגדאַנאָוו

פלעגט אַן אַרבעטער מאַכען 3 מעסערס אַ טאָג: דער פּרייז פון אַ מעסער (לאָמיר זאָגען, אַז ער פאַרקויפט זיך לויט זיין ווערט נאָר) איז 40 קאָפּ., און אויף די 60 קאָפּ. פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל, פלעגט דער קאַפּיטאַליסט קריגען פאַר זיך אין קעשענע 60 קאָפּ. מערווערט. איצטער מאַכט אַן אַרבעטער 6 מעסערס אַ טאָג, וואָס פאַרקויפען זיך אַלץ טאַקע צו 40 קאָפּ. אַ שטיק, מחמת זייער געזעלשאַפטליכער ווערט האָט זיך ניט געענדערט; פאַר 6 שטיק קומט אַריין 2 רובל מיט 40 קאָפּ., דער פאַרענדערליכער קאַפּיטאַל איז 60 קאָפּ., בלייבט דעם קאַפּיטאַליסט אין קעשענע 1 רובל 80 קאָפּ. די נויטווענדיגע צייט איז אין אַט דעם פאַל סך־הכל 3 שעה אַנשטאָט 6 שעה; די נאָרמע פון מערווערט איז 300% אַנשטאָט 100%.

מען דאַרף באַמערקען, אַז אין דער׳אמת׳ן וועט דער קאַפּיטאַליסט פאַרקויפען זיינע מעסערס ניט לויט דעם דורכשניטליכען מאַרק־פּרייז, נאָר אַ ביסעל ביליגער, כדי גיכער און זיכערער אויסצוברייטען זיין סחורה. דאָס איז נאָך מער נויטיג דערפאַר, ווייל פאַבריצירענדיג מעסערס מיט קלענערע הוצאות, ווי פריהער, וועט ער פאַרגרעסערען, נאַטירליך, די פּראָדוקציע זייערע און, הייסט עס, אויך דעם אָנבאָט אויפ׳ן מאַרק.

אויף אַזאַ׳ן אופן זעהען מיר, אַז ווען אַן איינצעלנער קאַפּיטאַליסט פאַרגרעסערט אין זיין אונטערנעמונג די פּראָדוקטיוויטעט פון אַרבעט, וואַקסט אויס די גרויס פון מער־ווערט אין זיין אונטערנעמונג. אָבער דאָס איז נאָר אַ צייטווייליגע זאַך. ביסלעכווייז פירען איין די אַנדערע אונטערנעמער אויך דיזעלביגע טעכנישע פאַרבעסערונגען, אין אונזער פאַל — אויך אַזאַ׳ן אַרבעטס צעטיילונג; און דער וואָס האָט ניט גענוג קאַפּיטאַל דערצו, געהט אינגאַנצען אונטער, ניט אויסהאַלטענדיג די קאָנקורענץ. דער געוויינטליכער אופן צו פּראָדוצירען מעסערס ווערט שוין אַ געענדערטער — די געזעלשאַפטליך נויט־ווענדיגע צייט אויף צו פּראָדוצירען איין מעסער איז קלענער ווי פריהער, סך־הכל 2 שעה דער פּרייז פון מעסערס פאַלט, דער פּראָפיט פון איטלעכען קאַפּיטאַליסט באַזונדער, און בתוכם אויך פון דעם וואָס האָט דער ערשטער איינגעפירט די אויסבעסערונג, לאָזט

זיך אראָפּ ביז צו דער געוויינטליכער מאָס אָדער נאָך אפילו נידעריגער (אין דער'אמת'ן קומט טאַקע פאַר דאָס לעצטע, ווי עס וועט שפּעטער דערוויזען ווערען).

הייסט עס, איטלעכען קאַפּיטאַליסט באַזונדער לוינט זיך איינ־צופירען באַ זיך טעכנישע אויסבעסערונגען, אָבער פאַר דעם קלאַס קאַפּיטאַליסטען אינגאַנצען, זיינען שוין אָט די אויסבעסערונגען ניט אַזאַ טובה, ווארים סוף־כל־סוף פירט עס צו אַ פאַרקלענערונג פון דעם ווערט און די פרייזען פון סחורות.

פאַרגרעסערענדיג אויף פאַרשיידענע אופנים דעם מערווערט פון זיינע אַרבעטער, פאַרגרעסערט דער קאַפּיטאַליסט דורך דעם גופא אויך זיין פּראָפיט, וואָס דאָס, אייגענטליך, איז פאַר אים וויכטיג. עס זיינען אָבער פאַראַן נאָך אַנדערע מיטלען, ווי אַזוי דער קאַפּיטאַליסט קען פאַרגרעסערען זיין פּראָפיט, אויך אומאָפּהייגגיג פון דעם סכום מער־ווערט. אַהער זיינען שייך די מיטלען פון אַ ניט געוויינטליכער אָפּ־שפּאָרונג פון שטענדיגען און פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל.

אויב דער אונטערנעמער, ביים אויפשטעלען דעם וואַרשטאַט, מאַכט אַן אויסערגעוויינטליכע אָפּשפּאָרונג אין דער גרויס גופא פון דעם בנין, אַזוי אַז די אַרבעטער געפינען זיך שטענדיג אין איינג־שאַפט; אויב ער מאַכט די קלענסטע הוצאות אויף באַהייצונג און באַלייכטונג, ווענטילאַציע און אַנדערע היגיענישע איינריכטונגען; אויב ער צווינגט צו אַרבעטען מיט דיזעלביגע געצייג, ביז זיי ווערען ניט אָפּגעניצט אויף אַזוי פיל, וואָס קיין אַנדער אונטערנעמער דער־לויבט עס ניט באַ זיך, מחמת דאָס איז אַ סכנה פאַר די אַרבעטער צי מחמת אַנדערע אומבאַקוועמליכקייטען, — דאָס אַלץ איז אַן אויסער־געוויינטליכע אָפּשפּאָרונג פון שטענדיגען קאַפּיטאַל. עס פאַרקלענערט זיך די אַלגעמיינע סומע הוצאות פון קאַפּיטאַל, אויף וואָסערער עס קומט אויס אַ געוויסע סומע פּראָפיט, — דאָס הייסט, פאַר אָט דעם קאַפּיטאַליסט ווערט העכער דער פּראָצענט פון פּראָפיט, כאָטש די סומע מערווערט האָט זיך אין דער אונטערנעמונג ניט געביטען.

אַהער זיינען שייך די פאַלען, ווען אין איין אונטערנעמונג מאַכט מען אַ גרעסערען נוצען פון די פאַרשיידענע פּראָדוקציאָנס אָפּפאַלען —

א. באָגדאַנאָוו

דאָס איז פּשוט אַ העכערונג אין דער פּראָדוקטיווּיטעט פון דער אַרבעט, מחמת די אויסגעניצטע אָפּפאַלן זיינען נאָך איבעריגע פּראָדוקטען פון דער פּראָדוקציע, וואָס עס ווערט נאָך קענטיגער, אויב דער אונ־טערנעמער פאַרקויפט זיי.

אויב אַן אונטערנעמער קויפט אַרבעטס קראַפט נידעריגער פון איר געזעלשאַפטליכען ווערט, איז דאָס אַן אויסערגעוויינטליכע אָפּ־שפּאָרונג פון פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל.

אויך דאָ ווערט דעם יחיד׳ס פּראָפיט גרעסער, הגם די סומע מער־ווערט ענדערט זיך ניט (וואָרים מערווערט איז דער עודף אַרבעטס־ענערגיע, וואָס די אַרבעטער ברייננגען אוים מער פון דעם ג ע ז ע ל ־ ש אַ פ ט ל י כ ע ן ווערט פון זייערע אַרבעטס קרעפטען, און אַט דער ווערט בלייבט דאָך דערזעלביגער).

אַט דאָס זיינען אין אַלגעמיינע שטריכען די מיטלען, וואָס דורך זייער אַנווענדונג פאַרגרעסערט זיך דער פּראָפיט פון אַן אונטערנעמונג בּאַ אַ ג ע ו ו י ס ע ר צאָל אַרבעטס קרעפטען. אויב די צאָל אַרבע־טער ווערט גרעסער, פאַרשטעהט זיך, אַז אויך דער מערווערט ווערט לפי־ערך גרעסער, און נאָך אים אויך דער פּראָפיט: פון 200 אַרבע־טער איז פאַראַן צוויי מאָל אַזויפיל מערווערט ווי פון 100 אַרבעטער, א. אַז. וו.

אַ גרויסע צאָל אַרבעטער האָט נאָך די באַדייטונג, וואָס דאָס גיט אַ מעגליכקייט צו אַנטוויקלען די אַרבעטס צעטיילונג, און, הייסט עס, אויך די פּראָדוקטיוויטעט; און דאָס לעצטע, ווי מיר וויסען שוין, פירט צו אַ צייטווייליגער אָדער שטענדיגער פאַרגרעסערונג פון מער־ווערט.

די דירעקטע פאַרגרעסערונג פון מערווערט דורך אַ פאַרלייגערונג פון דעם אַרבעטס טאָג אָדער אַ העכערונג פון דער אינטענסיוויטעט פון אַרבעט טרעפט אַן איר לעצטען גרעניץ אין די אייגענשאַפטען פון דעם מענטשליכען אָרגאַניזם, און בּאַ געוויסע באַדינגונגען — אין דעם ווידערשטאַנד פון די אַרבעטער.

די פאַרגרעסערונג פון דער פּראָדוקטיוויטעט פון דער אַרבעט איז באַשריינקט מיט׳ן אַלגעמיינעם צושטאַנד פון דער טעכניקע און וויסענ־

שאפט פון דער צייט. מען קען ניט איינפירען קיין אויסבעסערונג, כל זמן מען האט זי נאך ניט צוגעטראכט.

די אויסערגעוויינטליכע אפשפארונג פון קאפיטאל — „איבער־עקספלואטאציע“ — איז, פארשטעהט זיך, מעגליך נאר אויף אזוי פיל, אויף וויפיל די ארבעטער לאזען זיך.

כמעט אומבאגרעניצט איז דאס מיטעל צו פארגרעסערען דעם פראפיט, פארגרעסערענדיג די צאל ארבעטער און לפי־ערך פארגרעסערענדיג די גאנצע אונטערנעמונג. די איינציגע שטערונגען קענען דא נאר זיין — אדער א צו קליינער נאכפרעג אויף סחורות, אדער ווען עס פעלט קאפיטאלען צו פארגרעסערען דאס געשעפט.

איטליכע פארגרעסערונג פון דער אונטערנעמונג קומט פאר מיט דער הילף פון קאפיטאליסטישער אנזאמלונג. זי באשטעהט אין דעם, וואס א טייל פראפיט גיט דער קאפיטאליסט ניט אוים אויף זיינע באדערפענישען, נאר ער לייגט עס צו צום קאפיטאל: ער קויפט דערפאר געצייג, מאטעריאל, ארבעטס קראפט. אזא אנזאמלונג איז נויטיג אויך אין אנדערע פאלען, אחוץ דער פשוט'ער פארגרעסערונג פון געשעפט; למשל, כדי צו פארגרעסערען די פראדוקטיוויטעט פון ארבעט אין דער אונטערנעמונג, דארף מען מאכען איבעריגע הוצאות אויף טעכנישע אויסבעסערונגען. אפילו די פארליינגערונג פונ'ם ארבעטס טאג פירט אויך צו גרעסערע הוצאות אויף מאטעריאלען און געצייג, דאס הייסט, צו אן אנזאמלונג.

אין אט די פאלען קען אמאל אויך ניט זיין קיין אנזאמלונג: קאפיטאל ווערט אפגעשפארט אויפ'ן ווערט פון דער ארבעטס קראפט, און אזא אפשפארונג, בא געוויסע באדינגונגען, גלייכט אוים די איבעריגע הוצאות פון שטענדיגען קאפיטאל. פונקט אזוי קען, בא אן „אויסערגעוויינטליכער אפשפארונג“ פון שטענדיגען און פארענדערליכען קאפיטאל, פארקומען א פארגרעסערונג פון פראפיט אהן א קאפיטאליסטישער אנזאמלונג. נאר דאס זיינען אלץ אויסנאם פאלען.

די קאפיטאליסטישע אנזאמלונג דארף מען שטריינג אונטערשיידען פון דער פשוט'ער אורשפרינגליכער אנזאמלונג, וואס באשטעהט

א. באַגדאַנאָוו

ניט אין אַ פאַרגרעסערונג פון די אונטערנעמונגען, נאָר אין דעם וואָס מען קלייבט געלט צו געלט.

אין דער קאַפּיטאַליסטישער עפּאָכע האָט אַ באַדייטונג אין לעבען נאָר די קאַפּיטאַליסטישע אָנזאַמלונג; וואָס איז שייך דער ערשטער אָנזאַמלונג, איז ווערט זי אומבאַדייטענדיג לויט דער גרויס נאָד, און אַחוץ דעם ווערט זי פּאַקטיש פאַרוואַנדעלט אין קאַפּיטאַליסטישער אָנזאַמלונג. אין דער'אמת'ן, לאָמיר זיך פאָרשטעלען, אַז די גאַנצע סומע לכתחילה אָנגעזאַמעלטע קאַפּיטאַלען אין אַ געוויסער געזעל־שאַפט טרעפט אַז אַ מיליאַרד רובל; אויף אָט די געלטען זיינען געגרינדעט געוואָרען קאַפּיטאַליסטישע אונטערנעמונגען, וואָס טראָגען אַריין מערווערט אויף 100 מיליאָן אַ יאָר. כדי דער חשבון זאָל זיין פּראָסט, לאָמיר זאָגען, אַז די קאַפּיטאַליסטען זאַמלען ניט מער, נאָר דעם גאַנצען איבער־פּראָדוקט פאַרברויכען זיי. באַ אַזאַ פאַל, וועט דער קאַפּיטאַל אויך דעם קומענדיגען יאָר אָנטרעפען איין מיליאַרד, נאָר פון די לכתחילה אָנגעזאַמעלטע איז געבליבען ניט מער פון 900 מיליאָן. די איבעריגע 100 מיליאָן האָבען די קאַפּיטאַליסטען פאַר־ברויכט אין דער פאָרמע פון לעבענסמיטלען און לוקסוס זאַכען: צוריק געדעקט געוואָרען זיינען אָט די 100 מיליאָן אויפ'ן חשבון פון דעם מער־ווערט. נאָך מיט אַ יאָר שפּעטער וועט פון די לכתחילה אָנגעזאַמעלטע בלייבען 800 מיליאָן, און 200 מיליאָן שטעלען מיט זיך פאָר קאַפּיטאַ־ליסטיש אָנגעזאַמעלטע מערווערט, און אַז. וו. אין 10 יאָר אַרום וועלען פאַרשווינדען די רעשטען פון דעם לכתחילה אָנגעזאַמעלטען, און דער גאַנצער קאַפּיטאַל וועט באַשטעהן פון דעם מערווערט פאַר די 10 יאָר.

הייסט עס, יעדער קאַפּיטאַל, אויף וואָס פאַר אַן אופן די ערשטע אָנזאַמלונג זאָל ניט געווען פאָרגעקומען, קען מען באַטראַכטען, מיט אַ גענויאיגקייט ביז אַן אומענדליך קליינעם טעות, ווי אָנגעזאַמעלטען מערווערט. ווי עס איז שוין באַוויזען געוואָרען, איז די גאָר ערשטע אָנזאַמלונג גופא אין גרעסטען טייל פאָרגעקומען דורך דעם פאַרכאַפּען פון מערווערט אויף פאַרשיידענע אופנים (דאָס רעכט פון לייב־אייגענ־טום, שקלאַפעריי א. אז. וו.); די אָפּשפּאָרונגען, וואָס די אַרבעטענ־

דיגע אַליין האָבען געמאַכט, האָבען דערביי געשפּילט די קלענסטע ראָלע. פון דעם קען מען אַרויסזעהן, וואָס פאַר אַ ווערדע עס האָט די לערע פון די אַלטע עקאָנאָמיסטען, אַז די קאַפּיטאַלען קומען אַרויס פון אייגענע אָפּגעשפּאָרטע.

שטרעבענדיג אָנצוזאַמלען בכלל, צו פאַרגרעסערען די אייגענע געלט קראַפט, קומט דער קאַפּיטאַליסט נאַטירליכערווייז צו דער נויטווענדיגקייט פון קאַפּיטאַליסטישער אָנזאַמלונג, צו דער נויטווענדיגקייט אויסצוברייטערען זיין אונטערנעמונג, אַריינלייגענדיג אין איר אַלץ מער נייע קאַפּיטאַלען פון די אַריינגעקומענע פּראָפּיטען.

נאָר אויב דער חשק אָנצוזאַמלען געלט וואָלט געהאַט זיינע גרעניצען, וואָס ווייטער פון זיי וואָלט ער שוין ניט געקענט טרייבען דעם קאַפּיטאַליסט אויסצוברייטערען און טעכניש צו אַנטוויקלען זיין אונטערנעמונג, וואָלט די דירעקטע קאָנקורענץ פון די אונטערנעמונגען סיי ווי געצוואונגען צו טאָן ביידע זאַכען ווייטער פון אָט די גרעניצען.

די קאָנקורענץ צווישען אונטערנעמונגען באַשטעהט אין דעם, וואָס איטלעכע פון זיי שטרעבט אָפּצונעמען דעם מאַרק באַ אַלע אַנדערע. דער קאַמף ווערט אָנגעפירט מיט דער הילף פון נידעריגערע פּרייזען און בעסערע סחורות.

אין אָט דעם קאַמף זיינען די גרויסע אונטערנעמונגען מיט גרויסע קאַפּיטאַלען אין אַ סך אַ בעסערער לאַגע איידער די קליינע. אין די גרויסע אונטערנעמונגען איז די פּראָדוקטיוויטעט פון אַרבעט בכלל גרעסער, וואָרים דאָרטען איז מער אַנטוויקעלט די צוזאַמענאַרבעטונג און די צעטיילונג פון אַרבעט (ניט רײדענדיג שוין פון קלענערע טעכנישע מעלות, ווי למשל, לפי־ערך קלענערע הוצאות אויפ'ן וואַרשטעט, אויף געצייג, אויף טראַנספּאָרטירען משא א. ד. גל.). דאָרט קומט שנעלער פאַר די אָנזאַמלונג פון קאַפּיטאַל, און, הייסט עס, עס קענען אויך שנעלער איינגעפירט ווערען און אָנגעווענדט ווערען פאַרשיידענע טעכנישע אויסבעסערונגען. פאַר די גרויסע מאַנופאַקטורען איז גרינגער צו פאַרגרעסערען די פּראָדוקציע אויך דערפאַר, וואָס באַ דער מאַנופאַקטור־צעטיילונג פון אַרבעט מוז דער אונטערנעמער אָנשטעלען

א. באָגדאַנאָוו

נייע אַרבעטער גרופּעסווייז מיט אַמאָל (מאַנופאַקטור גרופּעס), און נאַטירליך, אַז אונטערנעמונג וואָס באַשטעהט פון 20־30 אַזעלכע גרופּעס איז אַ סך לייכטער צוצוגעבען צו זיי נאָך איינע אַ נייע, איידער אַז אונטערנעמונג פון 2־3 גרופּעס.

די גרויסע אונטערנעמונגען האָבען מער שאַנסען צו געווינען דעם מאַרק, ווייל זיי קענען לייכט אויסהאַלטען אַ געוויסע פאַרקלענערינג אין די פּרייזען. דער קליינער אונטערנעמער, וואָס עקזיסטירט אפשר קוים מיט צרות אויף זיין פּראָפיט, ווערט אָפט בדיל־הדל אפילו ווען די פּרייזען פאַלען אויף אַ קורצער צייט, און אויב דאָס האַלט אָן לאַנג, ווערט פון אים כמעט זיכער אַ תל. דער גרויסער אונטערנעמער אָבער גיט געוויינטליך אוים אויף זיינע אייגענע הצטרכות'ן נאָר אַ קליינעם טייל פון זיין פּראָפיט, דאָס איבעריגע געהט אויף צו פאַרגרעסערען דאָס געשעפט; ווען די פּרייזען פאַלען, וועט אַזאַ קאַפּיטאַליסט נאָר אָפּשטעלען די פאַרגרעסערונג פון געשעפט, און אויב ער ליידט אפילו היזק, נעמט עס נאָך לפּי־ערך לאַנג ביז ער ווערט אַ יורד.

ניט קענענדיג אויסהאַלטען די קאָנקורענץ, זיינען די קליינע אונ־טערנעמער געצוואונגען צו פאַרקויפען זייער וואַרשטאַט און די געצייג, דערביי ווערען זיי אָן זייער אָרגאַניזאַטאָרישע ראָלע אין דער געזעל־שאַפטליכער פּראָדוקציע. די גרויסע קאַפּיטאַליסטען, פאַרקערט, קריי־גען אריין פאַר זיך די פּראָדוקציאָנס מיטלען, וואָס האָבען פריהער געהערט צו די קליינע, און אויף אַזאַ'ן אופן קאָנצענטרירען זיי די קאַ־פּיטאַלען אין די אייגענע הענט.

אָט דער פּראָצעס פון דער **צענטראַליזירונג פון קאַפּיטאַלען** איז אַ נויטווענדיגער רעזולטאַט פון דער קאַ־פּיטאַליסטישער קאָנקורענץ; שטרעבען שטרעבט ער צו פאַרקלענערען די צאָל אונטערנעמונגען. נאָר אין די ערשטע עפּאָכעס פון אינדוסט־ריעלען קאַפּיטאַליזם טרעט אָט די דערשיינונג דייטליך ניט אַרויס, וואָרים זי ווערט פאַרמאַסקירט מיט אַ פאַרקערטען פּראָצעס: עס גרינדען זיך כסדר (אויפ'ן חשבון פון דער אורשפּרינגליכער אָנזאַמלונג) אַלץ מער נייע אונטערנעמונגען.

דאָס וואָס דאָ האָט זיך נערעדט מכח קאַפּיטאַליסטען גרעסערע

און קלענערע, איז אויך שייך, אין א געוויסער מאָס, צו אונטערנעמער געשיקטע, פלינקע, געניטע אין געשעפט, און צו אונטערנעמער ווייני־גער פראַקטישע. די ערשטע ציהען פון זייערע קאַפּיטאַלען מער נו־צען, גלייך ווי זייערע קאַפּיטאַלען וואָלטען געווען גרעסערע. נאָר וואָס מער די אָרגאַניזאַטאָרישע טעטיגקייט אין די אונטערנעמונגען געהט אַריבער אין די הענט פון גערונגענע ספּעציאַליסטען, אַלץ א קלע־נערע באַדייטונג בלייבט פאַר אָט דער זייט פון דעם ענין.

די שטרעבונג פון דעם קאַפּיטאַל צו פאַרגרעסערען אויף פאַרשיי־דענע אופנים די מאָס פון מערוווערט, וואָס מען קריגט פון איטלעכער אַרבעטס קראַפט, — דורך דער פאַרגרעסערונג פון דעם אַרבעטס טאָג, דורך דער העכערונג פון דער אינטענסיוויטעט פון דער אַרבעט, דורך דער אויסערגעוויינטליכער אָפּשפּאָרונג אויף פאַראַנדערליכען קאַפּיטאַל א. אז. וו., — רופט אַרויס בא די אַרבעטער א פאַרקערטע שטרעבונג — צו פאַרבעסערען אַדער, לפּחות, ניט דערלאָזען עס זאָ־לען ערגער ווערען די מאַטעריעלע באַדינגונגען פון זייער לעבען. דאָס איז נאָך א באַוועגענדיגער כח אין דער אַנטוויקלונג פון דער אינדוסט־ריעל־קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט — א כח, וואָס קומט אויף לכתחילה אין דער פאָרמע פון א פשוט'ער קאָנקורענץ צווישען איט־לעכען קויפער פון אַרבעטס קראַפט מיט איטלעכען פאַרקויפער אירען. אויף די ערשטע שטאַפּלען פון קאַפּיטאַליזם האָט נאָך אָט דער פאַק־טאָר קיין גרויסע פראַקטישע באַדייטונג ניט, מחמת דעם נידעריגען אַנטוויקלונגס צושטאַנד, און דער צעשפּליטערטקייט אין דער טעטיג־קייט פון די אַרבעטער. די לעבענס באַדייטונג פון אָט דעם פאַקטאָר אין דער מאַנופאַקטור־עפּאָכע איז א סך א נידעריגערע איידער אין דער עפּאָכע, ווען די געזעלען האָבען געקעמפט מיט די צעכען מייס־טערס, און די ערשטע פלעגען דערגרייכען צו א גרויסער אחדות אין זייער טעטיגקייט מיט דער הילף פון זייערע אָרגאַניזאַציעס.

אין סך הכל קען מען אָט וואָס זאָגען מכח די אַנטוויקלונגס קרעפטען אין דער מאַנופאַקטור עפּאָכע. די הויפּט קראַפט פון זיי איז די קאָנקורענץ אין פאַרשיידענע פאָרמעס אינאיינעם מיט איר פסי־כאָלאָגישען רעזולטאַט — דעם חושק צו אָנזאַמלונג. די ריכטונג,

א. באַגראַנאָוו

אין וועלכער די באַוועגענדיגע כוחות ווירקען, כאַראַקטעריזירט זיך פון דער עקאָנאָמישער זייט מיט דער צענטראַליזאַציע פון קאַפּיטאַלען, מיט דער וואַקסענדיגער צעטיילונג פון אַרבעט און צוזאַמענאַרבעטונג, פון דער טעכנישער — מיט דער וואַקסענדיגער אינטענסיוויטעט, דויער און פּראָדוקטיוויטעט פון דער אַרבעט באַ דער מעגליך גרעס־טער פ א ר א י י נ פ אַ כ ו נ ג פון דער טעטיגקייט פון איטלע־כען אַרבעטער־אויספאָלגער (מאַנופאַקטור־צעטיילונג פון אַרבעט).

היסטאָריש הייבט זיך אָן דער מאַנופאַקטור־פּעריאָד אין 15—16־טען יאָרהונדערט אין ענגלאַנד און האָלאַנד; אין אַנדערע לענדער — שפּעטער. פאַר דער היסטאָרישער ענדע פון אָט דעם פּעריאָד דאַרף מען רעכענען די עפּאָכע פון די גרויסע דערפינדונגען — דער סוף פון 18־טען יאָרהונדערט אין ענגלאַנד; אין אַנדערע לענדער האָט דער מאַנופאַקטור־קאַפּיטאַליזם אָנגעהויבען אָפּצוטרעטען פאַר'ן מאַ־שין־קאַפּיטאַליזם שפּעטער — אין דעם ערשטען און צווייטען פערטעל פון 19־טען יאָרהונדערט.

ניינטער קאפיטעל

אינדוסטריעלער קאפיטאל.

ע פ א כ ע פ ו ן מ א ש י ן ־ פ ר א ד ו ק צ י ע.

1). די באציהונגען פון דער געזעלשאפט צו דער נאטור.

א). פ ו ן ו ו א נ ע ן נ ע מ ע ן ז י ך מ א ש י נ ע ס?

פון די אינוויינינגסטע באציהונגען אין דער קאפיטאליסטישער געזעלשאפט קומט ארויס די שטרעבונג פון דעם קאפיטאל אומאויפהערליך צו אנטוויקלען די פראדוקטיוויטעט פון ארבעט. אבער אין דער מאנופאקטור־עפאכע טרעפט אט די שטרעבונג א מניעה אין דעם כאראקטער גופא פון די פראדוקציאנס קרעפטען פון דעם מאנופאקטור פעריאד. די ארבעט איז אלץ געווען א האנטארבעט, דעם מענטשענס פיזישער כוח האט געשפילט די הויפט ראלע אין דער פראדוקציע. און אזוי ווי אט דער כוח האט א גרעניץ, האט די פראדוקטיוויטעט פון דער ארבעט ניט געקענט געהן ווייטער פון א געוויסער הויך, כל־זמן דאס שטיקעל געצייג האט זיך באוועגט דירעקט פון דעם מענטשענס האנט.

די מאנופאקטור האט אנטוויקעלט די פראדוקטיוויטעט פון ארבעט מיט דער הילף פון אלץ א גרעסערער ארבעטס צעטיילונג, צעגלידערענדיג די פארוויקעלטע ארבעטען אויף אלץ איינפאכערע טייל־ווייזע אפעראציעס. דערביי פלעגט די טעטיגקייט פון איטלעכען ארבעטער באזונדער פאראיינפאכט ווערען ביז גאר, און פלעגט ווערען

א. באָגדאַנאָוו

אַלץ מער אַ מעכאַנישע, ווי אַ מאַשינע. טאַקע אַ דאַנק דעם, ווען די מאַנופאַקטור האָט דערפירט די אַנטוויקלונג פון האַנטאַרבעט ביז'ן לעצטען גראַד, און עפּעס אַ נייער שריט אין דער פריהערדיגער ריכטונג איז געוואָרען שרעקליך שווער, טאַקי איבער דער מעכאַנישקייט, דער פשוט'קייט פון איטלעכען אַרבעטערס אָפּעראַציעס, איז שוין געווען לפי־ערך אַ לייכטע זאַך איבערצוגעבען אָט די אָפּעראַציעס אַ מאַשינע זאָל זיי מאַכען. פאַרוואַנדלענדיג דעם אַרבעטער־אויספאָלגער אין אַ מאַשינע, האָט די מאַנופאַקטור צוגעגרייט די מעגליכקייט צו פאַרבייטען אים אויף אַ מאַשינע. און ווען די אויסברייטערונג פון די מערק האָט געפאָדערט אַ ווייטערע אַנטוויקלונג פון די פּראָדוקציאָנס מעטאָדען, און די מאַנופאַקטור האָט שוין מער גאָרנישט ניט געקענט אויפטאָן, דאַן איז פאַרגעקומען דער איבערגאַנג פון האַנטאַרבעט צו אַרבעט מיט מאַשינעס.

די הויפּט אייגענשאַפט פון מאַשין־פּראָדוקציע באַשטעהט אין דעם, וואָס די דירעקטע אַרבעט אין דער פּראָדוקציע ווערט דורכגעפירט ניט מיט מענטשליכע כוחות, נאָר מיט די קרעפטען פון דער נאַטור; דעם אַרבעטערס ראָלע ווערט וואָס ווייטער אַלץ מער באַשריינקט מיט'ן פאַרוואַלטען און אַכטונג געבען אויף דער מאַשינע, זי ווערט אַלץ מער ענליך לויט איר געשטאַלט צו דער פריהערדיגער אָרגאַניזאַטאָרישער אַרבעט.

אַזוי ווי די קרעפטען פון דער נאַטור זיינען אומבאַגרעניצט, קען די פּראָדוקטיוויטעט פון אַרבעט אין דער מאַשין־פּראָדוקציע וואַקסען אָהן אַ שיעור, מיט'ן פּראָגרעס פון אונזערע וויסענשאַפטליכע קענטעניסען.

די געשיכטע פון דער מאַשינע הייבט זיך אָן אַ סך פריהער פון דער עפּאָכע פון מאַשין־קאַפּיטאַליזם. נאָך אין די צייטען פון קלאַסישען שקלאַפענטום האָט מען שוין אויסגעטראַכט אַ וואַסער־מיל, און אויך וואַסער־פּאָמפּעס, שעפּ־מאַשינעס; אין מיטעלאַלטער ווייזט זיך די ווינט־מיל, און אין דעם מאַנופאַקטור פּעריאָד פלעגט מען אָפט באַנוצען מאַשינעס פאַר געוויסע גראָבע אַרבעטען, וואָס האָבען גע־

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

פאַדערט גרויסע אויסגאַבעס פון מעכאַנישער קראַפט, למשל, אויף צעמאַלען אַרץ, אויספּאָמפּען דאָס וואַסער פון די שאַכטעס א. ד. גל. בכלל אָבער, האָבען מאַשינעס כמעט גאָר קיין באַדייטונג ניט געהאַט אין דער פּראָדוקציע.

די אָנווענדונג פון מאַשינעס אין דער פאַר־קאַפּיטאַליסטישער עפּאָכע איז געווען באַגרעניצט ניט נאָר מחמת עס האָבען געפעלט טעכנישע קענטעניסען און מען פלעגט צוטראַכטען ווייניג מאַשינעס, און נאָך דערצו זעהר ניט קיין פולקומע. גאַנץ אָפט פלעגען די צוגע־טראַכטע מאַשינעס ניט קענען אריין אין דער אַלגעמיינער פּראָדוק־ציאָנס טעכניקע איבער ריין געזעלשאַפטליכע אומגינסטיגע באַדינ־גונגען. אזוי האָט מען שוין אין 17־טען יאָרהונדערט אויסגעטראַכט מעכאַנישע וועבשטולען און שפּינראָדען, וואָס אין פאַרגלייך מיט די האַנט געצייג האָבען זיי פאַרגעשטעלט א היפּשען שריט פאָרויס. אָבער אין יענע צייטען האָבען די מיטעלאַלטערליכע האַנטווערקער אָרגאַניזאַציעס, הגם זיי האָבען שוין אָנגעהויבען פאַלען, דאָך נאָך פאַרמאָגט א היפּשע עקאָנאָמישע מאַכט און, לפי ערך דערמיט, אויך א פּאָליטישע באַדייטונג. און אָט די אָרגאַניזאַציעס האָבען, מחמת גאַנץ פאַרשטענדליכע טעמים, באַצויגען זיך מיט א פאַרביסענער שנאה צו איטלעכען פאַרזוך צו פאַרבייטען די מענטשליכע אַרבעט אויף אַר־בעט פון מאַשינעס. אונטער דעם איינפלוס פון די קירכליכע קאָר־פּאָראַציעס גיבען די שטאָט־ראַטען ארויס איינער נאָך דעם אַנדערען באַפעלען, וואָס פאַרווערען איינצופירען מעכאַנישע געצייג; דער המון צעברעכט די מאַשינעס, די דערפינדער ווערען אכזריות'דיג פאַרפאָלגט, ווי מענטשען וואָס ווילען אַפּנעמען דאָס שטיקעל ברויט בא די בעל־מלאכות און אַרבעטער.

אונטער דעם איינפלוס אָבער פון דעם האַנדעלס און אינדוסט־ריעלען קאַפּיטאַל, פלעגען זיך די אַלטע אָרגאַניזאַציעס צעפאַלען, אָנווערענדיג זייער עקאָנאָמישע מאַכט, און אינאיינעם דערמיט אויך די פּאָליטישע באַדייטונג און מאָראַלישען אויטאָריטעט. אין דעם עקאָ־נאָמישען לעבען הייבען אָן צו הערשען די הענדלער און מאַנופאַקטור־ריסטען. און זייער באַציהונג צו מאַשינעס איז שוין געווען גאָר אַן

אַנדערע. פאַר זיי זיינען די מאַשינעס ניט געווען, ווי פאַר די בעל־מלאָכות פון די צעכען, אַ געפאַר, וואָס קען חרוב מאַכען די געזעלשאַפטליכע לעבענס אָרדענונג צו וועלכער מע איז געוואוינט און וואָס איז זיי טייער, וואָס קען צעברעכען דעם מאַטעריעלען פונדאַמענט פון זייער עקזיסטענץ. מאַשינעס האָבען פאַרשפּראָכען פּראָפיט, און דאָס איז געווען דער בעסטער תירוץ פאַר זיי.

אַזוי האָט די עקאָנאָמישע אַנטוויקלונג צעטרייסעלט, אָפּגעשוואַכט און האָט פאַרניכטעט די כוחות, וואָס זיינען געווען פיינדליך צו דער מאַשינע, און האָט פאַרשטאַרקט און פאַרגרעסערט די כוחות, וואָס זיינען געשטאַנען פאַר איר, און אויף אַזאַ'ן אופן געמאַכט אַ וועג פאַר אַ ברייטער אָנווענדונג פון מאַשינעס.

אין דער קאַפּיטאַליסטישער אַנטוויקלונג פון דער וועלט איז דער מאַנופאַקטור פּעריאָד זיכער אַ נויטיגע תקופה: מען קען זיך אַפילו ניט פאָרשטעלען, אַז אַ גרויסע מאַשין־פּראָדוקציע זאָל אויפקומען דירעקט פון, למשל, דער האַנטווערקערשער טעכניקע. אין דער געשיכטע אָבער פון באַזונדערע געזעלשאַפטען, וואָס זיינען אַרויס אויפ'ן וועג פון קאַפּיטאַליזם שפּעטער, דערלאָזט דער איינפלוס פון זייער היסטאָרישער סביבה — דער קולטור פון די עלטערע געזעלשאַפטען — כמעט אינגאַנצען אויסצומיידען די מאַנופאַקטור תקופה פון דער טעכניקע: פון דער קליין האַנטווערקערשער און ערד־אַרבעטערשער פּראָדוקציע, וואָס דער האַנדעלס קאַפּיטאַל אָרגאַניזירט, גייט מען גלייך אַריבער צו דער גרויסער מאַשין־פּראָדוקציע מיט אַלע אירע געזעלשאַפטליך־עקאָנאָמישע רעזולטאַטען.

ב). וואָס איז אַ מאַשינע?

אַ מאַשינע איז אַזאַ געהילפס מיטעל צום אַרבעטען, וואָס פאַרבייט די ד י ר ע ק ט ע אַרבעט פון דעם מענטשען מיט דער אַרבעט פון די קרעפטען פון דער אויסערליכער נאַטור. דאָס איז דער העכסטער, דער פולקומסטער סאָרט געצייג.

ווען מען באַטראַכט אין אַלגעמיינע שטריכען ווי אַזוי פאַרשיי־

דענע מאשינעס זיינען געבויט, קען מען זעהן, אַז אין דעם יסוד זייי־ערען ליגט איין פּלאַן. אין אַ מאשינע דאַרף מען אונטערשיידען דריי טיילען: דעם מאָטאָר (דער באַוועגער), די טראַנסמיסיע (דער מעכאַניזם, וואָס גיט איבער די קראַפט), און דעם ארבעטס טייל אָדער דעם מעכאַנישען אינסטרומענט. איטלעכער פון אַט די טיילען האָט זיך זיין אַנטוויקלונגס געשיכטע.

ווען אַ מאשינע ווערט באַנוצט אין אַ קליינעם געשעפט, וואו עס פאָדערט זיך ניט קיין גרויסע אויסגאַבע פון מעכאַנישער קראַפט, איז דער באַוועגער פון דער מאשינע ניט זעלטען די מעכאַנישע ארבעטס קראַפט פון דעם מענטשען. אַזוי, למשל, איז אַ ניי־מאַשינע, וואָס ווערט געבראַכט אין באַוועגונג דורך איינאַרטיגע באַוועגונגען מיט'ן האַנט אָדער מיט'ן פוס. דאָס איז אַ ניט פאַרענדיגטער, ניט אינגאַנ־צען אַנטוויקעלטער טיפּ מאַשינעס.

דער פאַרבייט פון מענטשליכער באַוועגענדיגער קראַפט אויף דער קראַפט פון בהמות (הויפּטזאַכליך פערד) איז דער ערשטער שריט אין דער אַנטוויקלונג פון דעם מאָטאָרישען טייל פון דער מאשינע. נאָר קיין גרויסער פּראָגרעס איז דאָס נאָך ניט: די קראַפט פון בהמות קאָסט לפי־ערך טייער; ארבעטען שטענדיג קענען זיי ניט (למשל, אַ געניטער באַלעבאָס וועט ניט לאָזען אַ פערד ארבעטען מער פון 8 שעה אין מעת־לעת); און ווייטער, די קראַפט פון בהמות איז ניט קיין סך גרעסער פון דער קראַפט פון מענטשען.

נאָך אַ שריט ווייטער איז געווען דער פאַרבייט פון בהמות אויף דער קראַפט פון ווינט און פון אַ פאַלענדיגען וואַסער. אַט די באַוועגער האָבען שוין די מעלה, וואָס זיי זיינען ניט קיין לעבעדיגע באַשעפענישען; האָבען זיי אָבער געוויסע חסרונות אויך.

די קראַפט פון ווינט, וואָס איז שוין פון גאָר גאָר אַלטע צייטען באַנוצט געוואָרען אין אַ גרויסער מאָס אויף אַריבערצופירען משא איבער'ן וואַסער (זעגעל־שיפען), נאָר זעהר ווייניג אין אַנדערע צווייגען פון אינדוסטריע, האָט דעם חסרון, וואָס זי איז זעהר ניט קיין באַשטענדיגע און ווירקט ניט גלייכמעסיג. די קראַפט פון וואַסער האָט ניט אַזעלכע חסרונות, און דערפאַר האָט זי אין דער מאַנופאַקטור

א. באָגדאַנאָוו

עפּאָכע געקראָגען די גרעסטע באַדייטונג. נאָר אויך אַט דער קראַפט פעלט ניט קיין ערנסטע חסרונות. ערשטענס, אַ וואַסער־קראַפט באַ־ווענער קען מען אָנווענדען נאָר דאָרט, וואו עס איז פאַראַן נאָהענט אַ פאַלענדיג אָדער פליסענדיג וואַסער, און וואו מען קען עס איבערצאַמען מיט אַ גרעבלע, ניט באַגעגענענדיג קיין סתירה מצד די אינטערעסען און רעכטען פון די אַרומיגע איינוואוינער און ערד־אייגענטימער. צווייטענס, ווינטער צייט, אין אונזערע קאַלטע מקומות, ווירקט די וואַסער־קראַפט ניט אַלעמאָל. ענדליך, פאַרגרעסערען זי אויף וויפיל מען וויל קען מען ניט. מחמת אַט די אייגענשאַפטען פון וואַסער־קראַפט באַוועגער, האָבען זיי קיין גרויסע אָנווענדונג ניט געקענט האָבען. דאָס איז איינע פון די אורזאַכען, פאַרוואָס מען האָט אין דעם מאַנופאַקטור פעריאָד זעהר ווייניג באַנוצט מאַשינעס, כל־זמן מען האָט ניט אויסגעטראַכט קיין בעסערען מאָטאָר.

וואו ניט וואו האָט מען שוין אַפילו אין דער מאַנופאַקטור עפּאָכע באַנוצט דאַמף־באַוועגער, נאָר זעהר ניט קיין פּולקומע און אומבאַ־קוועמע. ווען ו ו אַ ט האָט אין 1774 יאָר אויסגעבעסערט דעם מעכאַניזם זייערען און האָט געשאַפען די באַרימטע דאַמף־מאַשינע פון צווייענדיגער ווירקונג, דאַן האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז דאַמף איז דער בעסטער באַוועגער, אין וועלכען די וואַקסענדיגע קאַפּיטאַ־ליסטישע אינדוסטריע האָט זיך גענויטיגט.

אין דעם דאַמף־מאָטאָר ווערט די מעכאַנישע קראַפט געשאַפען דורכ'ן פאַרברויך פון קוילען און וואַסער. די ווירקונגס קראַפט קען מען מאַכען גרעסער אָדער קלענער, ווי מען וויל. דער מאָטאָר גופא איז געמאַכט געוואָרען אַזוי, אַז עס איז ניט שווער אַריבערצופירען אים פון איין אָרט אויפ'ן אַנדערען און צופּאַסען אים צו וואָסערע אַרבעטס מאַשינעס מען דאַרף.

די אַנטוויקלונג פון דעם באַוועגענדיגען טייל פון דער מאַשינע האָט זיך באַ דעם ניט אָפּגעשטעלט. די לעצטע צייט קריגט אַלץ אַ גרעסערע באַדייטונג אַ נייער סאָרט מאָטאָרען — עלעקטרישע. ד ע ר ו ו י י ל ע איז נאָך זייער אָנווענדונג גאַנץ באַשריינקט. אָבער איצטער אַפילו קאָן מען שוין זעהן אין דער עלעקטרישער באַ־

ווענונגם קראַפט געוויסע מעלות אַנקעגען דאַמף. די הויפט מעלה איז, וואָס די עלעקטרישע ענערגיע קען מען צעברעקלען אויף וואָסערע קליינע חלקים מען וויל נאָר, און וואָס מען קאָן זי איבערגעבען אויף זוי וויים מען וויל מיט אַ קליינעם (באַ געוויסע באַדינגונגען) פאַר־לוסט.

גיכער פון אַלץ וועט עלעקטריציטעט זיין דער הויפט באַוועגער אין דעם ווייטערדיגען פעריאָד פון דער אָרגאַניזאַציע פון דער פּראָדוק־ציע. שוין די איצטערדיגע טעכניקע ווייס פון אַזעלכע מיטלען ווי אַזוי צו פאַרוואַנדלען איטלעכע נאַטור קראַפט אין עלעקטריציטעט און איבערגעבען עס נאָכדעם וואוהין מען וויל. אַ דאַנק דעם וועט די עלעקטריציטעט מסתמא געבען אַ מעגליכקייט אַנצואווענדען מיט נוצען אַזעלכע געוואַלדיגע אוצרות ענערגיע אין דער נאַטור, ווי די גרעסטע וואַסער־פאַלען, ים־צופלוסען און אַנד.; אַ סך אַזעלכע קוואַ־לען פון ענערגיע האָט מען ביז איצטער ניט געעקספּלואַטירט הויפּט־זאַכליך דערפאַר, ווייל מען האָט ניט געקענט איבערגעבען די ענער־גיע אויף אַ מהלך.

דער צווייטער טייל פון אַ מאַשינע איז די טראַנסמיסיע, וואָס גיט איבער די ענערגיע פונ׳ם מאָטאָר צו דער ארבעטס מאַשינע. די טראַנסמיסיע דאַרף אומענדערען דעם כאַראַקטער און די ריכטונג פון די באַוועגונגען, וואָס דער ערשטער טייל פון דער מאַשינע באַשאַפט, אומענדערען צוועקמעסיג, וועדליג דער באַדערפעניש פון דער מאַ־שינע, און אין אַזאַ געשטאַלט איבערגעבען די באַוועגונג צום ארבעטס אינסטרומענט. וואָס מער עס זיינען פאַרוויקעלט די פּראָדוקציאָנס פּראָצעסען, באַ וועלכע מען ווענדט אָן די מאַשינע, אַלץ מער קאָמ־פּליצירט איז די טראַנסמיסיע. נאָך מער פאַרוויקעלט מוז ווערען די טראַנסמיסיע, ווען מען באַנוצט זיך מיט איין מאָטאָר כדי צו באַוועגען עטליכע ארבעטס מאַשינעס מיט אַמאָל, און — ווער רעדט נאָך — פאַרשיידענאַרטיגע דערצו. אויב פאַר איין ארבעטס מאַשינע דאַרף מען האָבען אַ קרייז באַוועגונג, פאַר דער אַנדערער — אַ גלייכליניעדיגע, פאַר דער דריטער — אַ גלייכליניעדיג־געבראָכענע א. אז. וו., איז שוין ניט שווער פאַרצושטעלען זיך וויפיל איינצעלנע צופאַסונגס מיטלען

א. באַגדאַנאָוו

דער מעכאַניזם פון דער טראַנסמיסיע מוז האָבן, כדי צו באַפרידיגן דעם צוועק. זי ווערט פאַרוואַנדעלט אין אַ גאַנצער סיסטעמע ציינ־רעדער, וואַלצן, עקסצענטריקעס, טרייב־שטאַנגען, א. ד. גל., אין אַ סיסטעמע, וואָס איז אַלץ מער פאַרוויקעלט, וואָס מער פאַרוויקעלט, פאַרשיידענאַרטיג און גרעסער אין צאָל עס זיינען די אַרבעטס מאַשי־נעס, וואָס קומען אין באַוועגונג דורך איין מאָטאָר.

דער דריטער טייל פון דער מאַשינע, דער וויכטיגסטער, איז די אַרבעטס מאַשינע אָדער דער מעכאַנישער אינסטרומענט. ער שטאַמט דירעקט פון דעם אינסטרומענט, מיט וועלכען עס אַרבעט דער האַנט־אַרבעטער אין האַנטווערק אָדער אין דער מאַנופאַקטור. איבעריגענס, ניט זעלטען קומט אַט דער אינסטרומענט אין דער אַרבעטס־מאַשינע אין אַזאַ פאַרענדערטער געשטאַלט, אַז ס'איז אים שווער צו דערקע־נען.

נאָר דער הויפּט אונטערשייד פון אַן אַרבעטס־מאַשינע ביז די אינסטרומענטען פון האַנט־אַרבעט באַשטעהט אין דעם, וואָס זי טרעט אַרויס דירעקט ווי אַן אינסטרומענט פון דער מ אַ ש י נ ע, און ניט פון דעם געצייג, און פריהער פלעגט עס געטאָן ווערען מיט'ן מענטשענס פון דעם מ ע נ ט ש ע ן ; איצטער שאַפט די מאַשינע די באַוועגונג האַנט. אפילו ווען דער באַוועגער פון דער מאַשינע איז דעם מענ־טשענס קראַפט, ווערט דער אַרבעטס אינסטרומענט געפירט אַלץ טאָקע ניט דירעקט מיט'ן מענטשענס האַנט, נאָר דורך דעם מעכאַניזם פון דער טראַנסמיסיע.

הייסט עס, די מאַשינע פאַרבייט דעם אַרבעטער, אויף וויפיל ער איז אין דער פּראָדוקציע אַ פּראָסטער אויספאָלגער, פּשוט אַ געצייג פון דעם אָרגאַניזירענדיגען ווילען. אַ דאַנק דעם, טראָגט מען אַריבער אויף די מאַשינעס אַ סך פון די באַציהונגען, וואָס זיינען פריהער גע־ווען צווישען די אַרבעטער־אויספאָלגער פון דער מאַנופאַקטור.

אַזוי, די צוזאַמענאַרבעטונג און אַרבעט צעטיילונג צווישען די אַרבעטער פון דער מאַנופאַקטור אַנטשפּרעכט דער „צוזאַמענאַרבע־טונג“ און „אַרבעט צעטיילונג“ צווישען די מאַשינעס (אויסדרוקען —

אלץ ניט אין אזייגענטליכען זינען פון די ווערטער, מחמת „ארבעטען“ קען נאר א מענטש).

ווי א ביישפיל פון א פשוט׳ער צוזאמענארבעטונג קען דינען א וועבעריי, וואס באשטעהט פון א סך מעכאנישע וועבשטולען אין איין געביידע, און אלע טוען דיזעלביגע ארבעט. איין מאטאר מאכט באוועגען אין אט דעם פאל א סך איינארטיגע מאשינעס.

די „ארבעטס צעטיילונג“ צווישען מאשינעס באשטעהט אין דעם, וואס א גאנצע רייע מאשינעס פארשיידענע, נאר איינאיינעם צוזאמענגעבונדענע, באארבעטען איינע נאך דער אנדערער דעמזעלביגען מאטעריאל, ביז וואנען ער קריגט ניט זיין ענדליכע פארמע. דארטען וואו עס פירט זיך ערשט איין די ארבעטס צעטיילונג צווישען די מאשינעס, איז זי אומגעפער אזא, ווי אין דער מאנופאקטור, וואס האט זיך באשעפטיגט מיט דערזעלביגער פראדוקציע. למשל, אין א וואל־מאנופאקטור איז די ארבעט געווען צעטיילט צווישען די וואס שלאגען די וואל, בארשטען, שפינען א. אז. וו. איצטער קומט אנשטאט די אלע ארבעטער א רייע מאשינעס — צום שלאגען די וואל, א בארשט־מאשינע א. אז. וו. אין דער איבערגאנגס תקופה טרעפט, אז א טייל אפעראציעס איז שוין איבערגעגעבען דער מאשינע, און א טייל ווערט נאך דורכגעפירט מיט האנט־ארבעט.

מיט דער צייט, נאטירליך, קען זיך איבערבייטען דער אופן, ווי אזוי די ארבעט ווערט צעטיילט צווישען די מאשינעס.

ביים איינטיילען די ארבעטען צווישען די מאשינעס, שטעלט איינע צו פאר דער אנדערער דעם מאטעריאל צו באארבעטען, פונקט אזוי ווי אין דער מאנופאקטור איין ארבייטער דעם אנדערען. און אויך אזוי ווי דארטען — אין די הענט פון פארשיידענע ארבעטער — געפינט זיך דא דער מאטעריאל אין פארשיידענע מאשינעס גלייכצייטיג אויף אלע שטאפלען פון באארבעטונג. אנקעגען דער מאנופאקטור־גרופע, ד. ה. דער באשטימטער פארהעלטעניש צווישען דער צאל ארבעטער פון פארשיידענע ספעציאליטעטען, האבען מיר דא א „סיסטעמע מאשינעס“, ד. ה. א באשטימטען צוזאמענהאנג צווישען דער צאל, דער מאס, דער באוועגונגס שנעלקייט פון איין סארט מא־

א. באָגדאַנאָוו

שינעם מיט'ן אנדערען, דעם דריטען; פונקט ווי אויף א געוויכער צאל שפינער פאדערט זיך א באשטימטע צאל וועבער, כדי זיי זאלען זיין בכוח צו באארבעטען דעם מאטעריאל וואס די ערשטע שטעלען צו. פונקט אזוי איז אויף א געוויסער צאל מעכאנישע שפינראדען פון א געוויסער ארט דארף מען האבען א באשטימטע צאל מעכאנישע וועבשטולען פון א באשטימטען סארט.

פון די אלע זאכען זעהט מען, אז די ראלע פון דעם מאניפאקטור ארבעטער איז אין א סך א גרעסערער מאס איבערגענומען געווארען דורך דער מאשינע גופא, איידער דורך דעם ארבעטער בא דער מאשינע. דער לעצטער אונטערשיידט זיך שטארק פון דעם ערשטען לויט דער ארט גופא פון זיין פראדוקציאנס טעטיגקייט: זיין עובדא איז הויפטזאכליך צו ריכטען און צו קאנטראלירען, בשעת יענער — פלעגט דארפען דורכפירען טאקע די ארבעט גופא. און אט דער חילוק איז העכסט וויכטיג.

איבעריגענס, אין די איבערגאנגס תקופות, אין די מאשין־פראדוקציעס, וואס האבען זיך נאך ניט אינגאנצען אנטוויקעלט, דארף מען האבען ארבעטער ניט נאר אויף אכטונג צו געבען און קאנטראלירען די ארבעט פון די מאשינעס, נאר אויך כדי צו געבען די מעכאנישע אינסטרומענטען געוויסע באוועגונגען, צו וועלכע די מאשינע איז נאך ניט צוגעפאסט. נאר די אנטוויקלונג פון דער מאשין־פראדוקציע שטרעבט צו פארבייטען אלע אזעלכע ניט פארענדיגטע מאשינעס מיט אווטאמאטישע מאשינעס, וואס ווירקען פון זיך אליין, וואו די ארבעטס מאשינעס מאכען דורך אליין אלע באוועגונגען, וואס זיינען נויטיג פאר דער באארבעטונג פון דעם מאטעריאל, אהן קיין שום דירעקטער מיטהילף מצד דעם מענטשען. און וואס אין א גרעסערער מאס עס קומט פאר אט די פארבייטונג, אלץ ענליכער ווערט דעם ארבעטערס עובדא בא דער מאשינע צו דער פריהערדיגער ארגאניזאטארישער ארבעט.

אין דער האנטווערקער פראדוקציע איז די ארגאניזאטארישע זייט פון דער ארבעט כמעט גאר ניט אפגעטיילט פון דער ארבעט גופא: דער ארבעטער, א מייסטער צי א געזעל, קאנטראלירט מערסטענטיילס

זיך אליין, פארוואלט מיט זיך אליין. די מאנופאקטור פארענדיגט די פאנאדערטיילונג פון די צוויי זייטען פון דער ארבעט ביז גאר, ביז צו אזא׳ן אבסורד, ווי פארוואנדלען דעם ארבעטער אין א מאשינע. די מאשינע מאכט צוריק שלום צווישען די צוויי הפכים, זי גיט דער ארבעט גופא אן ארגאניזאטארישען כאראקטער, פארערענדיג פון דעם ארבעטער ניט נאר דעם גראבען כוח זיינעם און די מעכאנישע גע־וואוינהייט, נאר אויך זיין פארשטאנד און ווילען.

בנוגע דער פראדוקטיוויטעט פון ארבעט, איז די הויפט מעלה פון מאשין־ארבעט אנקעגען האנט־ארבעט אט אין וואס: וואס פאר א בריה דער ארבעטער זאל ניט זיין, קען ער ניט ארבעטען מיט עט־לעכע אינסטרומענטען מיט אמאל, מחמת מער פון צוויי הענט און צוויי פיס פארמאגט ער ניט. אין דייטשלאנד האט מען אמאל גע־פרואווט צווינגען, אז איין ארבעטער זאל ארבעטען אויף צוויי שפינ־ראדען מיט צוויי שפינדלען מיט אמאל, מיטביידע הענט און מיטביידע פיס; האט עס געפאדערט אזא געוואלדיגע אנשטרייגונג, וואס קיין ארבעטער איז עס ניט בכוח צו טאן. א מאשינע אבער ארבעט מיט אמאל מיט א סך אינסטרומענטען. למשל, אויף די היינטיגע טעקסטיל פאבריקעס קען איין ארבעטער מיט דער הילף פון א מיול־מאשינע איינהערען זיך מיט הונדערטער שפינדלען (אין ענגלאנד איז נאך אין 1887 יאר אויף 1 ארבעטער אויסגעקומען אין דורכשניט 333 שפינדלאך, און אין די בעסערע שפינערייען — העכער 400). ווען מען זאל נאך דערצו צוגעבען, אז די באוועגונגס שנעלקייט פון א מאשינע איז א סך א גרעסערע איידער בא א מענשען, דאן ווערט שוין קלאר, צו וואס פאר א געוואלדיגער פראדוקטיוויטעט פון ארבעט מען קען דערגרייכען מיט דער הילף פון מאשינעס. למשל, ביים וועבען מיט מאשינעס קען איין דורכשניטליכער ארבעטער אויפטאן אזוי־פיל, וויפיל פריהער 40 גוטע ארבעטער מיט׳ן האנט.

דא וועט זיין ביים וועג צו ברייגנען א פארגלייך צווישען דער פראדוקטיוויטעט פון ארבעט אין דער פראדוקציע פון שפילקעס בא דער האנטווערקערשער ארבעט, מאנופאקטור ארבעט, און בא דער ארבעט מיט מאשינעס.

א. באָגדאַנאָוו

אז איינצעלנער ארבעטער, וואָס פירט אליין דורך אלע אָפּעראַציעס בּאַ דער פּראָדוקציע פון שפּילקעס, וועט קוים מאַכען אַ צענדליג שפּיל־קעס אַ טאָג. אין דער מאַנופאַקטור, ווען די ארבעט איז צעטיילט סך־הכול צווישען 10 אַרבעטער, פּראָדוצירט מען אַ טאָג 48,000 שפּילקעס — צו 4,800 אויף איטלעכען אַרבעטער. אַ מאַשינע פּראָדוצירט 180,000 שפּילקעס אַ טאָג, דערביי קען איין אַרבעטער אכטונג געבען אויב עטלעכע מאַשינעס אזעלכע מיט אַמאָל. אויף איין אַמעריקאַנער פאַבריקע מיט 70 שפּילקע־מאַשינעס, וואָס אַרבעטען אויס 7½ מיליאָן שפּילקעס אַ טאָג, האָט זיך געפאָדערט סך־הכּל 5 אַרבעטער; הייסט עס, אויף איטלעכען אַרבעטער איז אויסגעקומען אין דורכשניט 1½ מיליאָן שפּילקעס אַ טאָג.

שוין בּאַ היינטיגען טאָג האָט די מענטשהייט אונטער'ן האַנט דאַמף קראַפט, וואָס קען פאַרבּייטען 1½ מיליאַרד אַרבעטער; און סך־הכּל איז פאַראַן אויף דער וועלט דערוואַקסענע מענטשען־אַרבעטער ניט מער פון 500—600 מיליאָן.

און דער פּראָגרעס פון דער מאַשין־פּראָדוקציע גייט מיט אַ רק וואַקסענדיגער שנעלקייט. פאַרבּייטענדיג אין דער פּראָדוקציע די קראַפט פון דעם אַרבעטער אויף די קרעפטען פון דער נאַטור, עפענט אויף די בּאַנוצונג פון מאַשינעס אַן אומבּאַגרעניצטע רחבות פאַר דער אַנטוויקלונג פון די פּראָדוקציאָנס קרעפטען, פאַר דעם וואוקס פון דעם געזעלשאַפטליכען מענטשענס מאַכט איבּער דער נאַטור.

ג). די פאַרשפּרייטונג פון מאַשין־פּראָדוקציע.

איז די מאַשינע אלעמאָל אַ נוצליכע זאַך אין דער פּראָדוקציע, פאַרגרעסערט זי אלעמאָל די פּראָדוקטיוויטעט פון דער אַרבּעט? פאַר־שטעהט זיך, נאָר דאַן, ווען זי שפּאָרט ווירקליך איין אַרבּעט.

לאָמיר זיך פאָרשטעלען, אַז מען האָט צוגעטראַכט אַ נייע מאַ־שינע, וואָס מיט איר קען איין אַרבעטער אויפטאָן אַזויפיל, וויפיל פריהער 11 מענטשען; הייסט עס, די מאַשינע פאַרבּייט מיט זיך 10 אַרבעטער. אָפּגעניצט ווערט זי, לאָמיר זאָגען, אין 300 טעג; פאַר

דער גאַנצער צייט, וואָס זי דינט, שפּאָרט זי איין אויף אַזאַ'ן אופן 3,000 טאָג אַרבעט.

אויב די מאַשינע גופא (ד. ה. אויפצובויען זי) קאָסט 3,500 טאָג אַרבעט, איז, פאַרשטעהט זיך, אַ ווילדע נאַרעשקייט איינצופירען זי, וואָרים דערביי ווערט ניט אָפּגעשפּאָרט, נאָר מען האָט אַ ריינעם אָנווער פון 500 אַרבעטס טעג. אויב אַפילו צו פּראָדוצירען די מאַשינע אַליין דאַרף מען האָבען פּונקט 3,000 טעג, איז זי אויך אומניצליך — זי שפּאָרט ניט איין קיין אַרבעט.

ווי איז אָבער, אַז די מאַשינע קאָסט, למשל, 2,500 אַרבעטס טעג, דאַן פאַרגרעסערט זי די פּראָדוקטיוויטעט פון אַרבעט, מחמת זי שפּאָרט איין גאַנצע 500 אַרבעטס טעג.

פונדעסטוועגען, דער אונטערנעמער דער קאַפּיטאַליסט, וואָס פון אים ווענדט זיך עס איינצופירען אָדער ניט איינצופירען אַ געוויסע מאַשינע, שטעהט ניט אויף אַזאַ שטאַנדפּונקט. בכלל גערעדט, איז פאַר אים גאָר קיין נפקא־מינא ניט, צי די מאַשינע שפּאָרט איין מענטשליכע אַרבעט; פאַר אים איז וויכטיג די פראַגע: צי וועט זי פאַרגרעסערען זיין פּראָפיט? דער קאַפּיטאַליסט חשבונ'ט, וויפיל רובל דאַרף מען אויסגעבען אויף צו קויפען די מאַשינע, און וויפיל רובל זי דאַרף אים איינשפּאָרען אין דעם אַרבעט־לוין.

לאָמיר זאָגען, אַז די מאַשינע שפּאָרט איין 3,000 אַרבעטס טעג, און אַליין קאָסט זי 2,500; דערביי איז דער ווערט פון אַ טאָג אַרבעטס־קראַפט — 5 שעה פּראָסטע אַרבעט, וואָס טרעפט אַן 50 קאָפּ.. און די נאָרמע פון מערווערט איז 100%, ד. ה. דער גאַנצער נייער ווערט, וואָס דער אַרבעטער פּראָדוצירט פאַר'ן טאָג, טרעפט אַן 10 שעה, וואָס עס מאַכט אויס 1 רובל.

אויב דער אונטערנעמער קויפט די מאַשינע, צאָלט ער פאַר איר דעם אַנדער קאַפּיטאַליסט אַזאַ סומע געלט, וואָס ווערט געשאַפען אין 2,500 טעג, מחמת דאָס איז דער ווערט פון דער מאַשינע; אָט די סומע געלט טרעפט אַן 2,500 רובל. אויב אָבער דער אונטערנעמער קויפט ניט די מאַשינע, מוז ער אַנשטאָט דעם קויפען איבעריגע אַרבעטס קראַפט אויף 3,000 אַרבעטס טעג, וואָס די מאַשינע וואָלט אים

א. באַנדאַנאַוו

איינגעשפּאַרט. אַזוי ווי אַ טאָג אַרבעטס קראַפט קאָסט אַ האַלב קער־בעל, וועט דער קאַפּיטאַליסט פאַר 3,000 טעג דאַרפן באַצאַלן די אַרבעטער 1,500 רובל אַרבעטס לוין, ד. ה. מיט 1,000 רובל ווייניגער, ווי פאַר דער מאַשינע. עס איז קלאָר, אַז איינפירען די מאַשינע לוינט זיך ניט, כאָטש זי העכערט די פּראָדוקטיוויטעט פון דער אַרבעט. די גאַנצע זאַך באַשטעהט דאָ אין דעם, וואָס בשעת דער קאַפּיטאַליסט קויפט די מאַשינע, צאָלט ער פאַר דער גאַנצער סומע אַרבעט, וואָס איז אויסגעבראַכט געוואָרען אויף צו פּראָדוצירען זי; ווען ער קויפט אָבער אַרבעטס קראַפט, באַצאָלט ער נאָר פאַר אַ טייל פון דער אַרבעט, וואָס די אַרבעטס קראַפט גיט אים.

ווען די מאַשינע זאָל קאָסטען 1,500 טאָג אַרבעט, וואָס עס טרעפט אַן 1,500 רובל, דאַן האָט דער אונטערנעמער קיין שום נוצען ניט, וואָס ער וועט איינפירען די מאַשינע: ניט ער פאַרדינט דערביי, ניט ער ווערט אַן, מחמת אַרבעטס קראַפט אויף 3,000 טעג קאָסט אויך 1,500 רובל.

אויב די מאַשינע איז אָבער ווערט 1,000 טעג, און דער מקח אירער איז 1,000 רובל, דאַן לוינט זיך דעם קאַפּיטאַליסט אָנצואווענ־דען די מאַשינע: פאַר איין טויזענטער שפּאַרט ער זיך איין אַ הוצאה פון 1,500 רובל אויף אַרבעטס לוין, און ער פאַרדינט 500 רובל.

צו אָט דעם אַנאַליז דאַרף מען נאָך מאַכען די אויסבעסערונג, אַז די מאַרק פּרייזען אויף דער מאַשינע און אויך אויף אַרבעטס קראַפט, שטימען ניט, ביז אַ געוויסען גראַד, מיט זייערע ווערטען; און פאַר דעם אונטערנעמער שפּילען אַ ראָלע נאָר די מאַרק פּרייזען.

הייסט עס, ניט אַלעמאָל לוינט זיך דעם קאַפּיטאַליסט צו האָבען אַ מאַשינע, אפילו ווען זי העכערט די פּראָדוקטיוויטעט פון אַרבעט. די קאַפּיטאַליסטישע באַנוצונג פון אַ מאַשינע איז מעגליך נאָר דאַן, ווען דער פּרייז אירער איז קלענער פון דעם פּרייז פון דער אַרבעטס קראַפט, וואָס די מאַשינע פאַרבייט.

פון דאַנען קען מען שוין פאַרשטעהן, פאַרוואָס דיזעלביגע מאַ־שינעס ווערען אין איינע לענדער באַנוצט פון די קאַפּיטאַליסטען, און עס לוינט זיך זיי, און אין אַנדערע לענדער קען מען זיי גאָר ניט באַ־

נוצען. למשל, געוויסע מאַשינעס, וואָס מען האָט צוגעטראַכט אין ענגלאַנד, לוינען זיך קאַפּיטאַליסטיש נאָר אין אַמעריקע, וואו דער אַרבעטס לוין איז העכער איידער אין ענגלאַנד. וואָס נידעריגער עס איז דער אַרבעטס לוין, אַלץ ווייניגער נוצען האָבען די אונטערנעמער פון מאַשינעס, אַלץ ווייניגער באַנוצט מען זיך מיט זיי. (דאָס איז איינע פון די הויפּט אורזאַכען, וואָס האַלטען אָפּ דעם פּראָגרעס פון דער מאַשין־פּראָדוקציע אין רוסלאַנד, דערהויפּט אין דער ערד־אַרבעט אינדוסטריע).

ניט קוקענדיג אויף אַזעלכע באַגרעניצענדיגע באַדינגונגען, איז די פאַרשפּרייטונג פון מאַשינעס, בכלל, פאָרגעקומען זעהר שנעל. זי איז פאָרגעקומען אין אַ געוויסען סדר, און כמעט אין איטלעכען איינ־צעלנעם פאַל איז דאָס געווען ניט קיין רעזולטאַט פון עפּעס אַ צופאַל, וואָס האָט געגעבען דער פאַנטאַזיע פון דעם דערפינדער אַזאַ ריכטונג, און ניט קיין אַנדערע, נאָר ווי אַ באַפרידיגונג פון עפּעס אַ צייטיג געוואָרענער באַדערפעניש אין דער פּראָדוקציע גופא. כדי צו באַווייזען דאָס מער קאָנקרעט, לאָמיר זעהן, ווי אַזוי אין עפּעס אַ באַזונדער טייל פון דער פּראָדוקציע ווייזט זיך די באַדערפעניש אין אַ מאַשינע, און ווי אַזוי די איינפירונג פון מאַשינעס אין איין פּראָדוק־ציאָנס צווייג רופט אַרויס דעם איבערגאַנג צו מאַשינעס אויך אין אַנדערע צווייגען, וואָס זיינען פאַרבונדען מיט דער ערשטער. פאַר אַ ביישפּיל וועלען מיר נעמען די געשיכטע פון באַוועל געשעפט אין ענגלאַנד.

נאָך אין דעם מיטען 18־טען יאָרהונדערט איז אָט די פּראָדוק־ציאָנס צווייג געווען הויפּטזאַכליך געאָרגאַניזירט לויט דער הויזליך־קאַפּיטאַליסטישער סיסטעמע: דער וועבער — געוויינטליך דער הויפּט פון דער פאַמיליע — האָט געאַרבעט אויף אַ האַנט־וועבשטול בא זיך אין דער היים; געשפּונען האָבען די מיטגלידער פון זיין הויז־געזינד — די ווייב מיט די קינדער. בא אַזעלכע באַדינגונגען איז דאָס וועבען אין אַלגעמיין געגאַנגען שנעלער איידער דאָס שפּינען: די שפּינער פלעגען אָפּשטעהן פון דעם וועבער, זיי האָבען ניט געקענט צוגרייטען שטענדיג גענוג שפּין־פאָדים. אָט די ניט גלייכמעסיגקייט

א. באָגדאַנאָוו

האָט זיך נאָך מער פאַרשטאַרקט, ווען מען האָט צוגעטראַכט דאָס אַליין־לויפענדיגע וועב־שיפעל, וואָס האָט אין צווייען פאַרגרעסערט די פּראָדוקטיוויטעט פון דער וועבער־אַרבעט. פון דער אַנדער זייט איז דאָס שפּינען שטאַרק אָפּגעשטאַנען אויך פון דער פּראָדוקציע פון באַוועל — דעם רויען מאַטעריאַל צום שפּינען. אויף וויפיל שטאַרק עס איז געווען די באַדערפעניש אויסצובעסערען די טעכניקע פון שפּינען, קען מען זעהן פון, למשל, אַזאַ פאַקט: אין 1782 יאָר איז אין ענגלאַנד געלעגען ניט אויסגעשפּינטערהייט, מחמת עס האָט געפעלט אַרבעטער, דאָס גאַנצע באַוועל, וואָס מען האָט אַרויסגעפירט פון די קאָלאָניעס פאַר די לעצטע דריי יאָר, און עס וואָלט אַזוי געבליבען ליגען נאָך עטלעכע יאָר, ווען עס וואָלט ניט געקומען צו הילף די מאַשינע.

דאַן הייבען זיך אָן אויף אָט דעם געביט דערפינדונגען איינע נאָך דער אַנדערער. לכתחילה טראַכט מען צו אַזאַ שפּינראָד, וואָס שפּינט מיט אַמאָל 6 פאָדים, טוט די אַרבעט פון 8 שפּינער. אַ נייע המצאה גיט נאָכדעם די מעגליכקייט צו ברייננגען אָט די מאַשינע אין באַוועגונג מיט וואַסער־קראַפט. ווייטער געהט נאָך אַ גאַנצע רייע אַנדערע אויסבעסערונגען, וואָס פירען ניט נאָר דערצו, אַז דער סכום שפּיזפאָדים זאָל זיך פאַרגרעסערען, נאָר אויך אַז דער פאָדים גופא זאָל זיין אַ בעסערער.

און ווייטער ווייזט זיך אין דער באַוועל אינדוסטריע אַן אומגלייכמעסיגקייט צווישען די פאַרשיידענע שטאַפּלען פון דער פּראָדוקציע, נאָר שוין אַ פאַרקערטע: איצטער קען שוין דער וועבער ניט אַניאָגען די שפּינערס. אָט די אומגלייכמעסיגקייט ווערט אָפּגעשאַפט אין 1787 יאָר, ווען מען האָט צוגעטראַכט דעם מעכאַנישען וועבשטול.

אויף וויפיל די מאַנופאַקטור־צעטיילונג פון אַרבעט האָט גרינגער געמאַכט דעם איבערגאַנג צו דער מאַשינע, איז אָבער קענטיג דערפון, וואָס די ערשטע דערפינדער זיינען געוויינטליך געווען פּראָסטע אַרבעטער, וואָס האָבען ניט געקראָגען ניט קיין אַלגעמיינע, ניט קיין

מעכנישע בילדונג, וואָס זיינען געווען נאָר פּראַקטיש באַקאַנט מיט זייער פּראָדוקציאָנס צווייג. נאָך מער, דעם מעכאַנישען וועבשטול האָט צוגעטראַכט א גלח פון ק ע נ ט.

נאָכדעם ווי עס זיינען געמאַכט געוואָרען א סך אויסבעסערונגען אין שפּינעריי און וועבעריי, האָט זיך ארויסגעוויזען, אז די פריהערדיגע מיטלען צו בלייכען די באַוועל סחורות טויגען נים. דאָס וואָס דער פּראָצעס פון בלייכען פלעגט נעמען א סך צייט — עטלעכע חדשים — איז נים געווען קיין גרויסע אומבאַקוועמליכקייט, כל־זמן מען האָט געשפּונען און געוועבט מיט׳ן האַנט, און דער סכום אויסגעארבעטע געוועבען איז געווען לפי־ערך נים גרויס. איצטער אָבער, אז די פּראָדוקטיוויטעט פון דער ארבעט פון די שפּינער און וועבער האָט זיך שטאַרק געהעכערט, איז געוואָרען א באַדערפעניש צו פאַרשנעלערען דעם פּראָצעס פון בלייכען. דאָ איז געקומען צו הילף די כעמיע: מען האָט אָנגעהויבען באַנוצען צום בלייכען פאַרשיידענע זויערקייטען, און די לייגנג פון דעם פּראָצעס האָט זיך פאַרקלענערט ביז עטלעכע טעג, אפילו עטלעכע שעה.

מחמת דיזעלביגע אורזאַכען האָבען זיך צום סוף 18־טען יאָרהונדערט געוויזען פאַרשיידענע אויסבעסערונגען אין דער ארבעט פון פאַרבען מאַטעריע און דרוקען ציץ. ווייטער, כדי צוצוגרייטען גענוג מאַטעריאַל פאַר דער מאַשינאַווער שפּינער־פּראָדוקציע, האָט מען געמוזט שטאַרק פאַרגרעסערען די פּראָדוקציע פון באַוועל; צוליב דעם האָט מען געמוזט איינפירען א באַזונדער מאַשינע, וואָס טיילט אָפּ די באַוועל פעדים פון די זוימען.

אַזוינע ענדערונגען זיינען פאַרגעקומען נים אין דער באַוועל־אינדוסטריע אליין. זיי פלעגען מיט זיך ברייינגען די נויטווענדיגקייט פון נאָך אנדערע ענדערונגען. אזוי, למשל, א סך צוגעטראַכטע מאַשינעס וואָלטען אין א סך פאַלען געווען גאָר אומניצליך, ווען עס זאָל זיך נים געווען געפינען קיין נייע באַוועגונגס קראַפט, וואָס קען שאַפען א גרעסערען סכום ארבעט. דער קוואַל פון אזא קראַפט האָט זיך געעפענט מיט דער דאַמף־מאַשינע פון א צווייענדיגער ווירקונג, און אז. וו.

א. באַגראַנאָוו

ווי דער רעזולטאַט פון א גאַנצער רייע אַזעלכע ענדערונגען, איז געקומען זעהר א גרויסע אויסברייטונג פון דער פּראָדוקציע. דאָס האָט אַרויסגעבראַכט די באַדערפעניש אין נייע, בעסערע וועגען צום פּאַר־קער. פאַר איטלעכען עקאָנאָמישען פּעריאָד ווערט די אַנטוויקלונג פון פאַרקער־וועגען באַשטימט דורך דער אַלגעמיינער אַנטוויקלונג פון דער פּראָדוקציע. למשל, די מיטעלאַלטערליכע וועגען, וואָס זיינען גע־ווען גענוג באַ א קליין־פּראָדוקציע, האָבען שוין ניט געטויגט פאַר דעם מאַנופאַקטור־פּעריאָד, — דאַן האָט זיך פאַרפולקומט די ים־שיפעריי, עס האָבען זיך באַוויזען שאָסייען. ווייטער, פאַר דעם מאַשין־קאַפּיטאַ־ליזם מיט זיין געוואַלדיגער פּראָדוקציע זיינען שוין אָט די וועגען אויך געווען ניט גענוג, דאַן איז געקומען די צייט פון דאַמפשיפען, אייזענ־באַנען, טעלעגראַפען א. אז. וו.

אַזוי, א דאַנק דעם איינגען צוזאַמענבונד צווישען די פאַרשיי־דענע פּראָדוקציאָנס צווייגען, זיינען שנעל צוגעטראַכט געוואָרען א סך מאַשינעס און זיינען איינע נאָך דער אַנדערער שנעל איינגעפירט געוואָרען. א מאַסע מאַשינעס האָבען זיך באַוויזען אין דעם קורצען פּעריאָד צייט פון סוף 18־טען ביז דעם סאַמע אָנהייב 19־טען יאָר־הונדערט.

אַמשפּעטסטען קומט פאַר דער איבערגאַנג צו מאַשינעס אין ערד־אַרבעט, און דאָס דערקלערט זיך מיט א סך טעמים. ערשטענס, איז דער ערד־אַרבעט איז ניט אויסגעקומען צו אַנטוויקלען קיין מאַנופאַק־טור־צעטיילונג פון אַרבעט, וואָס גרייט צו אַזאַ גוטען באָדען פאַר דער מאַשינע. צווייטענס, די איינפירונג פון מאַשינעס אין דער ערד־אַר־בעט ברייגגט ניט צו אַזאַ שאַרפער ענדערונג פון דער פּראָ־דוקטיוויטעט פון אַרבעט, ווי אין דער באַאַרבעטענדיגער אינ־דוסטריע, אַזוי אַז דער חשק איינצופירען מאַשינעס איז באַ דעם אַגראַר־קאַפּיטאַליסט א סך א שוואַכערער. ענדליך, דער דרוק פון די רעשטען פון פעאָדאַליזם, וואָס בלייי־בען נאָך א לאַנגע צייט אין דעם געביט פון ערד־אַרבעט, איז געווען ניט קיין קליינע מניעה צום טעכנישען פּראָגרעס פון אָט דער פּראָ־

דוקציאָנס צווייג. די פּאַרשקלאַפּטקייט און די אָרעמקייט פון דער דאָרפישער באַפעלקערונג גיבען די פּריצים א מעגליכקייט צו קריגען אַרבעטס הענט אזוי ביליג, אז עס טראָגט קיין חשבון ניט צו פּאַר־בייטען די אַרבעטער מיט מאַשינעס.

אין אָנהייב פון דעם מאַשין־פּעריאָד, פּלעגט מען די מאַשינעס מאַכען אין די פאַבריקעס פון אינסטרומענטען. כל־זמן די מאַשינעס גופא פּלעגען זיך מאַכען מיט'ן האַנט, איז די אַנטוויקלונג פון דער מאַשין־פּראָדוקציע געגאַנגען, על־פּי נויט, זעהר לאַנגזאַם. די מאַשינעס האָבען געקאָסט טייער, זיינען געוועזען ניט גענוג שטאַרק און ניט זעהר פּולקום. כדי א מאַשינע זאָל גוט אַרבעטען, פּאָדערט זיך א שטריינגע פּינקטליכקייט אין די פאָרמעס פון אירע באַזונדערע טיי־לען, די מאָסען זייערע זאָלען שטימען ביז א ברעקעל, — מיט איין וואָרט, די גרעסטע גענויאיגקייט אין א סך אָפּעראַציעס ביים פּראָדו־צירען די מאַשינעס. אזא פּינקטליכקייט קען מען בא האַנט־אַרבעט ניט דערגרייכען, ווען דער אַרבעטער זאָל אפילו זיין דער גרעסטער קינצלער, דאָס איז אינגאַנצען מעגליך נאָר ווען מען אַרבעט מיט מאַשינעס. אחוץ דעם, איז די פּראָדוקטיוויטעט גופא פון דער אַר־בעט אין די מאַנופאַקטורען פון אינסטרומענטען געוועזען ניט גענוג גרויס, אז זיי זאָלען קענען צוגרייטען, למשל, אזא מאַסע מאַשינעס, ווי עס ווערט באַנוצט היינטיגע צייטען.

ווען די פּראָדוקציע פון מאַשינעס איז אליין געוואָרען א מאַשין־פּראָדוקציע, דאַן איז אָפּגעשאַפט געוואָרען די לעצטע מניעה פאַר דער אַנטוויקלונג פון דער גרויס־פּראָדוקציע, און זי האָט אָנגעהויבען צו פּראָגרעסירען מיט א שנעלקייט, וואָס האָט צו זיך קיין גלייכען ניט.

דערביי האָט די וויסענשאַפט געטריי געדינט דער קאַפּיטאַליס־טישער פּראָדוקציע, און האָט מיט דער גרעסטער איבערגעגעבענקייט באַפרידיגט אַלע אירע באַדערפעניסען. דער נאָכפרעג אויף דערפינדונ־גען מצד דעם קאַפּיטאַל האָט אַרויסגערופען א פאַרשטאַרקטען אָנ־באַט מצד די קאָפּ־אַרבעטער.

א. באַגדאַנאָוו

2). די געזעלשאַפטליכע באַציהונגען אין דער פּראָדוקציע אין דעם פּעריאָד פון דעם מאַשין־קאַפּיטאַליזם.

א). די אנטוויקלונג פון פּשוט'ער צוזאַמענארבעט און ארבעט צעטיילונג אינוויינינג אין יעדער אונטערנעמונג.

אין פלוג וואָלט מען געקענט מיינען, אז די איינפירונג פון מאַשינעס, פאַרקלענערענדיג די באַדערפעניש אין דירעקטער ארבעט מיט'ן האנט, דאַרף אויך פאַרקלענערען די צאָל אַרבעטער אין די באַזונדערע אונטערנעמונגען, אזוי אז די אנטוויקלונג פון צוזאַמענאַרבעטונג דאַרף, בכלל, אָנהייבען געהן אויף צוריק. אָבער אָט די דאָזיגע ווירקונג פון דער מאַשינע ווערט נאָד מער ווי אויסגעגליכען דורך אַנדערע באַדינגונגען.

ערשטענס, די אויסברייטערונג פון דער מאַשין־פּראָדוקציע געהט מיט אזא געוואלדיגער שנעלקייט, די מאסע סחורות וואָס ווערט געשאַפען וואקסט אזוי שטאַרק, אז ניט קוקענדיג אויף דער הויכער פּראָדוקטיוויטעט פון דער ארבעט, פאָדערט די אינדוסטריע ניט וויינינגער, נאָר מער אַרבעטער הענט, איידער פריהער. (זעלבסטפאַרשטענדליך, אז אזא פאַרגרעסערונג פון דער פּראָדוקציע מיינט אויך אַן אויסברייטערונג פון דעם מארק: די העכערונג אין דער פּראָדוקטיוויטעט פון אַרבעט ברייננגט, לויט די געזעצען פון ארבעטס ווערט, דערצו אז סחורות זאָלען ווערען ביליגער, און דער נאָכפרעג אויף זיי וואקסט אויס זעהר שטאַרק.)

צווייטענס, די ווירקונג פון קאָנקורענציע אויף איינצעלנע קאַפּיטאַליסטען ווערט אין דער עפּאָכע פון מאַשינעס באַזונדער שטאַרק. די נויטווענדיגקייט איינצופירען אַלץ נייע מאשינעס, אַריינצולייגען אין דער אונטערנעמונג אַלץ מער קאַפּיטאַל פירט צום אונטערגאַנג פון די שוואַכערע קאַפּיטאַליסטען אַסך שנעלער איידער פריהער. די רעשטען פון האנטווערק, די רעשטען פון מאנופאַקטור שטאַרבען אָפּ מערק־

ווידדיג שנעל. קליינע מאַשין־אונטערנעמונגען געהען גיך נאָך זיי. די *אַלגעמיינע צאָל אונטערנעמונגען* ווערט *קלענער*. די קאַפּיטאַלען פון די באַזיגטע קאָנצענטרירען זיך אין די הענט פון די זיגער. אויף אַזאַ'ן אופן ווערען די איינצעלנע אונטערנעמונגען אַלץ גרעסער.

מחמת אַט די צוויי באַדינגונגען — דער אויסברייטערונג פון דער פּראָדוקציע און דער פאַרשטאַרקטער קאָנקורענץ — ווערט די צוזאַמענאַרבעטונג נאָר ניט פאַרקלענערט, נאָר פאַרקערט, זי וואַקסט מיט אַ געוואַלדיגער שנעלקייט. אויב די אַמאָליגע מאַנופאַקטור פלעגט פאַראייניגען הונדערטער אַרבעטער, אָרגאַניזירט די שפּעטערע פאַבריקע, וואו מע אַרבעט מיט מאַשינעס, טויזענטער און צענדליגער טויזענטער אַרבעטער.

אַזאַ אַנטוויקלונג פון צוזאַמענאַרבעטונג, פאַראייניגענדיג מאַסען מענטשען אין איינצעלנע אונטערנעמונגען, פירט דערצו, אַז די פּראָדוקציע זאָל ווערען אַלץ מער *געזעלשאַפטליך*.

דאָס קען מען זאָגען מכח *צוזאַמענאַרבעטונג בכלל*. אַריינרעכענענדיג אַהער אַ פּשוט'ע קאָאָפּעראַציע אַ די טעכנישע צעטיילונג פון אַרבעט אינווייניג אין דער אונטערנעמונג. נאָר אַ באַזונדער אויפמערקזאַמקייט פאַרדינען די ענדערונגען אין דעם כאַראַקטער גופא פון דער טעכנישער אַרבעטס צעטיילונג.

אין דער מאַנופאַקטור נעמט אָן די טעכנישע אַרבעטס צעטיילונג אַזאַ פאָרמע, אַז פאַרשיידענע אַרבעטער טוען פאַרשיידענע אַרבעטען, וואָס זיינען *צווישען זיך ניט ענליך*: דער אַרבעטער ספּעציאַליזירט זיך, און איטלעכע ספּעציאַליטעט איז שאַרף אָפּגעגרעניצט פון די אַנדערע.

די מאַשינע שאַפט אָפּ ביסלעכווייז אַט די ספּעציאַליזירונג, אַזאַ אָפּגרעניצונג. ערשטענס, די פּראָדוקציאָנס טעטיגקייט ווערט אַלץ מער ענליך פאַר פאַרשיידענע אַרבעטער, מער איינאַרטיג: צי דער אַרבעטער האָט צו שאַפען אויף אַזאַ מאַשינע צי אויף אַן אַנדערער, איז זיין אַרבעט, — וואָס באַשטעהט דערהויפּט אין אויפמערקזאַם אָבּ־טונג צו געבען אויף אַ ניט באַלעבטען פאַקטאָר און צו קאָנטראָלירען

א. באָגדאַנאָוו

אים, — לויט דעם אַלגעמיינעם כאַראַקטער אירעו, כמעט אומעטום דיזעלביגע; און זי ווערט נאָך מער ענליך, וואָס מער פאַרפולקומט עס ווערען די מאַשינעם, וואָס וויינִיגער דעם ארבעטער קומט אוים דירעקט אַריינצומישען זיך אין דעם פּראָצעס פון דער מאַשינעם באַוועגונג. צווייטענס, וואָס מער עס ספּעציאַליזירען זיך די מאַשינעם, אַלץ קלענער ווערט די ספּעציאַליזירונג פון די מענטשען, מחמת דאָס איז שוין אַן איבעריגע זאַך: דער ארבעטער לערנט זיך אוים לייכט צו באַגעהן זיך מיט איין מאַשינע, מיט דער אנדערער, מיט דער דריטער. און עס איז פאַר אים גאָר ניטאָ אַזאַ נויטווענדיגקייט אָפּצוגעבען דאָס גאַנצע לעבען פאַר איין דעטאַל אין דער ארבעט.

אויף אַזאַ'ן אופן זעהען מיר, אז די ראָלע פון פארשיידענע ארבעטער בא דער ארבעטס צעטיילונג צווישען זיך *שטרעבט צו ווערען פאַר אַלעמען גלייך*; די טעכנישע ארבעטס צעטיילונג גופא קריגט אַלץ מער דעם כאַראַקטער פון א *פּראָסטער צוזאַמענאַרבעטונג*. דאָס איז וויכטיג כדי צו פאַרשטעהן די פּסיכאָלאָגיע פון דעם פּעריאָד, וואָס מיר שטודירען דאָ איצטער: ניט קיין ענליכע ראָלע אין דער פּראָדוקציע רופט אַרוים ניט קיין ענליכע פּסיכישע טיפּען מיט פארשיידענע שטרעבונגען, אַז ענליכע ראָלע רופט ארוים ענליכע טיפּען, ענליכע שטרעבונגען. עס ווערען באַשאַפען באַדינגונגען פאַר דער *פאַראייניגונג* פון די ארבעטער אין זייער לעבענס קאַמף.

אָט דאָס איז די אַלגעמיינע ריכטונג, אין וועלכער עס אנטוויקלען זיך די פּראָדוקציאָנס באַציהונגען. אָבער די אַלטע פאָרמעס טרעטען אָפּ דעם פּלאַץ פאַר די נייע נאָר ביסלעכווייז, און געוויסע שטריכען פון דער ריינער מאַנופאַקטור־צעטיילונג פון ארבעט בלייבען נאָך איבער אויף לאַנג אין דער אָרגאַניזאַציע פון די אונטערנעמונגען. טיילווייז ווענדט זיך דאָס אַן דעם, וואָס די טעכניקע גופא פון די מאַשינעם פאָרמירט זיך אוים נאָר ביסלעכווייז, און עס איז פאַראַן א גאַנצע רייע איבערגאַנגס פאָרמעס פון דער מאַנופאַקטור טעכניקע צו דער טעכניקע פון מאַשינעם, און דערביי, פאַרשטעהט זיך, בלייבען אויך

די באציהונגען צווישען די ארבעטער געמישטע, לויט זייער כאראקטער נאך. פון דער אנדער זייט, די היינטיגע מאשין־פּראדוקציע איז א קאפּיטאליסטישע. דער ארגאניזאטאר פון דער אונטערנעמונג איז דער קאפּיטאל, און ער אָרדענט איין די אונטערנעמונג אזוי, ווי עס לוינט זיך בעסער פון דעם שטאנדפּונקט פון זיינע, דעם קאפּיטאלס, אינטערעסען. און פון אָט דעם שטאנדפּונקט פאדערט די דיסציפּלינע און די אָרדענונג אין דער פאבריקע, אז דער ארבעטער זאל זיין, ווי ווייט מעגליך, צוגעבונדען צו עפּעס א ספּעציאליטעט, און ער זאל זי ניט בייטען ווען אים וועט זיך נאר פארוועלען. דעם ארבעטער שטעלט מען אוועק בא איינער א מאשינע, ניט זעלטען בא א טייל פון א מאשינע, און ער האָט קיין שום רעכט ניט איבערצובייטען זיין באשעפטיגונג: אים קיין ברירה לאזט מען ניט.

אז אויסנאם איז, פארשטעהט זיך, ווען דער ארבעטער געהט אוועק פון איין באלעבאס צום אנדערען. אויף אזא זאך אנטשליסט זיך דער ארבעטער ניט אזוי לייכט, מחמת דער אומגעזיכערטקייט פון זיין לאגע, און ער קען זיך ניט פארגינען אָפט צו בייטען זיין שטעלע נאר צוליב דעם, כדי ער זאל אויסמיידען איינארטיגע ארבעט.

דער פּועל יוצא איז, אז די ארבעט בא דער מאשינע איז אין דער אונטערנעמונג שטריינג איינגעטיילט. איטלעכער ארבעטער איז איינמאל פאר אלעמאל צוגעבונדען צו איין טויטען מעכאניזם, עפּעס ווי א מין לעבעדיגער צוגאב צו אים.

פונדעסטוועגען, וואס ווייטער ווערט אָט די שטרעבונג — צו פארוואנדלען דעם מענטשען אין אן אייביגען שקלאף פון איין מאשינע — אלץ מער אָפּגעשוואכט דורך אנדערע ווירקונגען, און אָט דורך וואסערע: ערשטענס, די פארענדערליכקייט פון דער פּראדוקציאנס טעכניקע רופט ארויס זעהר אָפטע ענדערונגען אין דער פאנאנדערטיילונג פון דער ארבעטס קראפט אינוויינינג אין דער אונטערנעמונג; צווייטענס, די פארענדערליכקייט פון דער גרויס פון דער פּראדוקציע אין דער אונטערנעמונג, לויט נאך די באדינגונגען פון דעם מארק, צווינגט אויך איבערצוטאשען די ארבעטער אויף זייערע פּלעצער; דריטענס, עס פארגרעסערט זיך בכלל די באוועגליכקייט פון

א. באָגדאַנאָוו

דעם אַרבעטער קלאַס, פון איין זייט — מחמת די באַדינגונגען פון דעם אַרבעטס מאַרק זיינען זעהר ניט קיין באַשטענדיגע, פון דער אַנדער זייט — מחמת אַז דער מאַרק צעשפּרייט זיך שטאַרק אין שטח מיט דער אויסבעסערונג פון די קאָמוניקאַציאָנס וועגען: אַז אַרבעטער, אַז ער ווערט אַז די אַרבעט אין איין אָרט, פּאָרט ער ניט זעלטען פאַר טויזענטער ווייאָרסט צו זוכען זיך אַרבעט אין אַן אַנדער אָרט, א דריטען; א קאַפּיטאַליסט פון איין לאַנד שרייבט אויס טויזענטער אַרבעטער פון אַן אַנדער לאַנד, א. ד. גל.

אַ לפי־ערך אָפּגעזונדערטע לאַגע אין דער פּראָדוקציע פאַרנעמט נאָך אַלץ די העכערע גרופּע געדונגענע אַרבעטער, דער אינטעליגענטער פּערסאָנאַל, ווי מען רופט זיי — די דירעקטאָרען פון די פאַבריקעם, די פאַרוואַלטער פון די וואַרשטעטען, בוכהאַלטערס, געלערנטע טעכניקער, טעכנאָלאָגען א. אז. וו. דאָס זיינען די פאָרשטעהער פון מער פאַרוויקעלטער אַרבעט אין דער אָרגאַניזאַציע פון דער מאַשין־פּראָדוקציע. זייער אַרבעט איז, הויפּטזאַכליך, אַן אָרגאַניזאַטאָרישע— די אַלגעמיינע פאַרוואַלטונג און דער אַלגעמיינער קאָנטראָל איבער דער טעטיגקייט פון די אַרבעטער און דער אַרבעט פון די מאַשינעס. דער אינטעליגענטער פּערסאָנאַל איז א גרופּע, לפי־ערך, ניט קיין גרויסע אין צאָל.

די מאַשין־פּראָדוקציע שטרעבט אין איר אַנטוויקלונג אויך אָט די גרופּע צו דערנעהענטערען און אויסצוגלייכען מיט די איבעריגע געדונגענע אַרבעטער. פון איין זייט, וואָס מער די מאַשינעס ווערען פאַרפּולקומט, ווערט זייער געבוי אַלץ מער פאַרוויקעלט און איידעל, אַזוי אַז פון דעם פּראָסטען אַרבעטער פאָדערט זיך אויך א רק גרעסערע אינטעליגענץ, א רק גרעסערע אַלגעמיינע און אפילו א טעכנישע בילדונג, אַניט איז ער ניט בכוח צו באַגעהן זיך אויף א צוועקמעסיגען אופן מיט דער מאַשינע; פון דער אַנדער זייט, די פאַרענדערליכקייט און אומבאַשטענדיגקייט פון די עקאָנאָמישע באַציהונגען, וואָס זיינען אייגענטימליך דעם מאַשין־קאַפּיטאַליזם, פירען ניט זעלטען, און וואָס ווייטער אַלץ עפטער, דערצו אַז עלעמענטען פון דעם אינטעליגענטען פּערסאָנאַל זאָלען אַריבערגעהן אין די רייען פון די פּראָסטע אַרבע־

טער, און אפילו פארקערט אויך. אזוי אז עס ווערט אפגעמעקט איט־לעכער פעסטער גרעניץ צווישען אט די צוויי קלאסען.

ב). די אנטוויקלונג פון דער געזעל־שאפטליכער ארבעטס־צעטיילונג.

אינאיינעם מיט׳ן פראגרעס פון צוזאמענארבעטונג אינוויניג אין די אונטערנעמונגען אנטוויקעלט זיך זעהר שנעל אין דער עפּאכע פון מאשינען אויך די געזעלשאפטליכע ארבעטס צעטיילונג. דערביי ווערט שטארקער די געגענזייטיגע אפהייגיגקייט צווישען די איינ־צעלנע אונטערנעמונגען, און אויך צווישען גאנצע פּראָדוקציאָנס צוויי־גען, און דער געזעלשאפטליכער פראגרעס פון דער פּראָדוקציע קריגט אלץ מער א כאראקטער פון איינהייטליכקייט און אומצעטיילבארקייט.

די קאנקורענץ באשאפט צווישען די באזונדערע אונטערנעמונגען פון איין סארט א געגענזייטיגע אפהייגיגקייט, וואס דריקט זיך אויס, הויפּטזאכליך, אין דעם וואס די אויסבעסערונג פון דער טעכניקע אין איין אונטערנעמונג רופט ארויס די נויטווענדיגקייט פון אזא אויסבע־סערונג אויך אין דער אנדערער. בא דער מאשין־פּראָדוקציע אנט־וויקעלט זיך אט די פארמע פון געגענזייטיגער אפהייגיגקייט אין דער העכסטער מאס, מחמת די קאנקורענץ דערגרייכט דאן ביז צום העכס־טען גראד.

ווייטער, פארשטארקט זיך דער געגענזייטיגער צוזאמענבונד צווי־שען די פארשיידענע פּראָדוקציאָנס צווייגען. דאס קומט פאר אויף צוויי אופנים.

ערשטענס, די געוואלדיגע אויסברייטערונג פון דער פּראָדוקציע ברייננגט צו א באזונדער שנעלער אנטוויקלונג פון יענע פּראָדוקציאָנס צווייגען, וואס שטעלען צו מאטעריאלען און געצייג פאר די אנדערע צווייגען; עס קומט אויף א גאנצע מאסע נייע פּראָדוקציעס פון דעם מין, און די וואס האבען שוין פריהער געעקזיסטירט פאלען זיך פאנ־אנדער אויף מער איינגע ספּעציאליטעטען. עס קומט אויף, למשל,

א. באָגדאַנאָוו

מאַשין־בויערייִ, וואָס צעפאַלט זיך אויף אַ סך פאַרשיידענע צווייגען; די פּראָדוקציע פון גוס־אייזען טיילט זיך אָפּ פון דער פּראָדוקציע פון אייזען, פון שטאָל א. אַז. וו. דאָ זעהט זיך אַן באַזונדער קלאָר דער געמיינשאַפטליכער צוזאַמענבונד צווישען די פּראָדוקציעס: די עקזיסטענץ פון איינע ווענדט זיך אינגאַנצען אַן דער עקזיסטענץ פון די אַנדערע.

אַחוץ דעם, אַנטוויקלען זיך זעהר שנעל יענע אונטערנעמונגען און עס וואַקסען שטאַרק אויס יענע קלאַסען, וואָס זייער געזעלשאַפטליכע ראָלע איז פאַרבונדען מיט דער אויסטויש־פאַנאַנדערטיילונג פון די פּראָדוקטען אין דער געזעלשאַפט. אין ענגלאַנד, למשל, פאַרנעמט זיך מיט האַנדעל 1/9 פון דער באַפעלקערונג (העכער פון 4 מיליאָן מענטשען), אין פראַנקרייך ⅛ (אַרום 5 מיליאָן מענטשען), אין דער לפי־ערך אָפּגעשטאַנענער רוסלאַנד — בּאַ 1/30 (העכער 3 מיליאָן מענטשען), ווען מען זאָל רעכענען די סוחרים און זייערע אָנגעשטעלטע אינאיינעם מיט די פאַמיליעס.

צווייטענס, באַזונדערע פּראָדוקציאָנס צווייגען ווערען שטרייננגער אָפּגעגרעניצט איינע פון די אַנדערע. עס פאַרשווינדען די פריהערדיגע ווירטשאַפטען פון געמישטען טיפּ, וואָס פאַראייניגען אין זיך פאַרשיידענאַרטיגע פּראָדוקציעס. ערד־אַרבעט טיילט זיך אָפּ אינגאַנצען פון דער באַאַרבעטענדיגער אינדוסטריע; עס פאַרשווינדט די קליינע האַנטווערקערשע און פּויעריש־הויזליכע פּראָדוקציע, וואָס איז פאַראייניגט מיט ערד־אַרבעט ווי מיט אַ געהילפס־פּרנסה; עס ווערען אַרויסגעשטויסען די געהילפס־פּרנסות פון די פּויערים ערד־אַרבעטער. ווי עס איז שוין באַוויזען געוואָרען, האָבען נאָך די מאַנופאַקטורען מיט זייער קאָנקורענץ אָנגעהויבען אונטערצוגראָבען אָט די צווייענדיגע ווירטשאַפטען, נאָר די מאַשינע איז בכּח צו מאַכען מיט זיי אַ סוף איינמאָל פאַר אַלעמאָל. מיט וואָס פאַר אַן ענערגיע און אַכזריות די קאָנקורענציע פון מאַשינעס פאַרניכט אָט די רעשטען פון די פריהערדיגע עקאָנאָמישע אויסבילדונגען, קען מען זעהן פון אָט דעם פאַקט: אין רוסלאַנד, אַ דאַנק דער אַנטוויקלונג פון פאַבריקעם

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

צו שפּינען און וועבען, באַצאָלט זיך די אַרבעט פון דער הויזליכער פּראָדוקציע אַזוי שלעכט, אַז ווען מען רעכענט אַראָפּ אַלע הוצאות, גיט אַ שעה אַרבעט דער פּויערטע ווינציגער פון 1 קאָפּיקע (אין איינ־ניגע פאַלען דערגעהט אַזאַ געצאָלט נאָרמע אַפילו ביז ⅔ קאָפּ.).

און דאָך, שוין אין אָנהייב שאַפט די אַנטוויקלונג פון דער מאַ־שין־פּראָדוקציע, אַזוי ווי פון דער מאַנופאַקטור פּראָדוקציע, גאַנץ אַפט נייע געהילפס פּרנסות, באַשאַפענדיג אַ נאָכפרעג אויף מאַטעריאַ־לען, וואָס די גרויסע אונטערנעמונגען האָבען נאָך ניט פאַרכאַפּט די פּראָדוקציע פון זיי; אָדער אַפילו איבערגעבענדיג צו די קליינע אונ־טערנעמער, וואָס אַרבעטען באַ זיך אין דער היים, דורכצופירען גע־וויסע אַרבעטען אין דער פּראָדוקציע, צו וועלכע די פאַבריקע אַליין האָט זיך נאָך ניט גענוג צוגעפּאַסט.

אַז די באַאַרבעטענדיגע אינדוסטריע טיילט זיך אָפּ אינגאַנצען פון ערד־אַרבעט, ווערט שטאַרקער די געגענזייטיגע אָפּהייִנגיגקייט צווישען שטאָט און דאָרף.

דער געזעלשאַפטליכער כאַראַקטער פון דער פּראָדוקציע דערגעהט אַזוי ווייט, אַז גאַנצע לענדער ווערען גאָר אייננג פאַרבונדען צווישען זיך אין דער פּראָדוקציע. דער אויסטויש פאַראייניגט די פּראָדוקציע פון פאַרשיידענע מלוכות אויף אַזוי פיל, אַז אַ זעלבשטענדיגע עקאָ־נאָמישע עקזיסטענץ ווערט פאַר זיי אוממעגליך. אַן אויסשליסליך שטאַרקע אַנטוויקלונג פון איין פּראָדוקציע אין לאַנד געהט האַנט אין האַנט מיט אַן אויסערגעוויינליך שוואַכער אַנטוויקלונג פון אַן אַנ־דערער, ניט ווייניגער וויכטיגער פּראָדוקציע, און אָמאָל פעלט אָט די אַנדערע גאָר אינגאַנצען, אַזוי אַז אָהן אַן אויסטויש וואָלט די גאַנצע נאַציע ניט געקענט באַפרידיגען אירע באַדערפעניסען. אַ ביישפּיל — אין ענגלאַנד, וואו דער גרעסטער טייל ברויט וואָס ווערט פאַר־ברויכט ווערט אַריינגעפירט פון אַנדערע לענדער.

אין דער עפּאָכע פון מאַשינעס ווערט אויף אַיאַ'ן אופן ביסלעכ־ווייז פאַראייניגט די פּראָדוקציע פון דער גאַנצער וועלט.

3). די אנטוויקלונג פון פאַרטיילונגס מיטלען אין דעם מאַשין־פּעריאָד פון קאַפּיטאַליזם.

א). דער געלט־פּאַרקער.

געלט — איז אַ נויטוועגדיגער באַוועגער פון דער קאַפּיטאַליסטי־שער פּראָדוקציע. דעריבער, האָט די געוואַלדיגע אַנטוויקלונג פון דער פּראָדוקציע אין דעם מאַשין־פּעריאָד פון קאַפּיטאַליזם פאַרגרע־סערט אויך דעם געלט פּאַרקער צו אַן אומדערהערטער גרויס.

דער סכום גאָלד און זילבער געלט איז אויסגעוואַקסען אין צענד־ליגער מאָל. פאַר אַ משך פון 45 יאָר — פון 1851 ביז 1895 — האָט מען אַרויסגעקריגען גאָלד העכער ווי צוויי מאָל אַזויפיל, אין פאַרגלייך מיט די לעצטע 358 יאָר (זינט מען האָט אַנטדעקט אַמעריקע), דהיינו 655,000 פּוד אַנקעגען 295,000 פּוד, און כמעט אַזויפיל זילבער, ווי פאַר דיזעלבינע 358 יאָר, דהיינו 8,900,000 פּוד אַנקעגען 9,300,000 פּוד.

איבעריגענס, פאַר די לעצטע 20־30 יאָר האָט זילבער אַנגעהויבען שנעל צו פאַרלירען די באַדייטונג פון אַ געלט־מעטאַל, דערהויפּט אין דעם אינטערנאַציאָנאַלען פּאַרקער. גאָלד ווערט אַלץ מער דאָס איינ־ציגע אמת'ע געלט, אַרויסשטויסענדיג זילבער, פּונקט אַזוי ווי זילבער האָט אַמאָל אַרויסגעשטויסען קופּער אין איטאַליע און אייזען אין גריכענלאַנד. דאָס ווענדט זיך, קענטיג, אין דער גרעסטער מאָס אַז דעם, וואָס דער טויש־ווערט פון זילבער איז לפי־ערך ניט אַזוי שטאַנד־האַפטיג, — אַזוי איז ער פאַר דער לעצטער צייט שנעל געפאַלען, מחמת דעם וואוקס פון דער פּראָדוקטיוויטעט פון דער אַרבעט ביים קריגען זילבער (פאַר די לעצטע 40 יאָר איז דער ווערט פון זילבער געפאַלען אויף 50%)*). און פאַר אַ געלט מעטאַל איז אַ ניט קיין

*) עס איז אַ שטרייטפראַגע, צי מען האָט אויפגעהערט צו געברויכען זילבער אויף צו מאַכען געלט דערפאַר, וואָס עס איז געזונקען אין פּרייז, צי פאַרקערט, דער פּרייז פון זילבער איז געזונקען דערפאַר, וואָס מען האָט

שטאַנדהאַפטיגער ווערט — אַ גרויסער חסרון, מחמת דאָס רופט אַרויס אַן ענדערונג אין אַלע מקחים און צעפּלאָנטערט די חשבונות פון די קאַפּיטאַליסטען.

נאָר אין עטליכע אָפּגעשטאַנענע לענדער האָט נאָך זילבער־געלט די אויבערהערשאַפט ביז היינטיגען טאָג (איבערהויפּט אין דעם אזיאַטישען מזרח).

דער פאַרקער פון פּאַפּיר־געלט דערגרייכט אין דעם מאַשין־פעריאָד צו אַ געוואַלדיגער גרויס. דערביי קען מען באַמערקען, אַז אין די אַלע לענדער, וואו פון פּאַפּירענע טויש־געלט איז אויפ'ן באָדען פון די מלוכה באַדערפעניסען אויפגעקומען אומטוישבאַרע פּאַפּיר־געלט, קומט פאָר אַ שטרעמונג איבעראַנייט אַריבערצוגעהן צו טויש־געלט, ווי דאָס איז פאָרגעקומען אין רוסלאַנד אין די 90־ער יאָרען. און דאָס איז גאַנץ פאַרשטענדליך: בײַ דער אומגעהייערער אַנטוויקלונג פון אויסטויש, ווערט באַזונדער דרינגענדיג די באַדערפעניש אין געהילפס מיטלען צום קערען זיך מיט אַ שטאַנדהאַפטיגען ווערט; אויב זילבער, ווי אַ געלט מעטאַל, ווערט מחמת דער ניט גענוגענדיגער שטאַנדהאַפטיגקייט אַרויסגעשטויסען דורך גאָלד, מוזען אויך די אומטוישבאַרע פּאַפּירלאַך, וואָס ליידען פּי' אָט דעם חסרון נאָך מער, פאַרביטען ווערען מיט טוישבאַרע.

ב). קרעדיט.

קרעדיט, וואָס האָט פריהער געשפּילט אַ ראָלע פון צווייטען גראַד, ווי אַ צוגאָב צום געלט פאַרקער, אַנטוויקעלט זיך אין דער צייט פון

עס אויפגעהערט צו געברויכען אַלס מאַטעריאַל פאַר געלט. וועגען דער פראַגע איז אין אַמעריקא אָנגעגאַנגען אַן עקאָנאָמישער און פּאָליטישער שטרייט אַ פאַר צענדליג יאָר פאַר און נאָך דעם וואַלקאַמף פון 1896. אַ בליק אויף דער ליניע, וואָס שטעלט פאָר די באַוועגונג פון דעם פּרייז פון זילבער ווייזט, אַז ער איז געבליבען כמעט דערזעלביגער פון 1700 ביז 1873 און איז געזונקען מיט 60% פון 1873 ביז 1902. אין 1873 איז זילבער דעמאָנעטיזירט געוואָרען (אויפגעהערט צו ווערען גענוצט אַלס געלט) אין די פאַראייניגטע שטאַטען און אַרום דערזעלבער צייט אויך אין די וויכטיגסטע אייראָפּעישע לענדער. ז. דעם ספּעציעלען באַריכט פון דעם צענזוס ביוראָ פון דעם יאָר 1902: Mines and Quarries. Gold and Silver. By Isaac A. Hourwich. Diagram V.

(רעדאַקטאָר.)

א. באַנקראָטן

מאַשין־קאַפּיטאַליזם איז אַ וואונדערליך ברייטער, פּאַרוויקעלטער און איינגעאָרדענטער סיסטעמע, וואָס שפּילט די ראָלע פון אַ מעכטיגען פאַקטאָר אין דער אַלגעמיינער עקאָנאָמישער אַנטוויקלונג.

די קאַפּיטאַליסטישע סיסטעמע פון באַציהונגען פאָדערט פון איט־לעכען אונטערנעמער זעהר אָפטע, מער אָדער ווייניגער באַדייטענדיגע געלט צאָלונגען. און דאָך, וויפיל געלט עס זאָל ניט זיין אין פאַרקער, קען עס ניט געמאָלט זיין, אַז זיי זאָלען אַלעמאָל זיין אונטער'ן האַנט. אפילו ביים רייכסטען קאַפּיטאַליסט טרעפען מאָמענטען, ווען עס קלעקט אים ניט קיין מזומן געלט אויף פאַנאַנדערצוצאָלען זיך, כאָטש אין אַן אַנדער צייט ליגען באַ אים אין האַנט גרויסע סומעס אָהן קיין שום נוצען. די קאַפּיטאַליסטישע פּראָדוקציע וואָלט געהאַט די גרעסטע שטערונגען אין איר אַנטוויקלונג, ווען אַלע צאָלונגען וואָלט מען געמוזט מאַכען מיט מזומנים: די ערשטע געלט פאַרלעגענהייט וואָלט געמאַכט אַ תל פון דעם אונטערנעמערס אַלע געשעפטען.

פון דעם קען מען שוין פאַרשטעהן, אַז מיט דער אַנטוויקלונג פון קאַפּיטאַליזם, מיט דעם וואוקס פון די קאַפּיטאַלען און מיט דער גרעס־סערער שנעלקייט פון זייער קערען זיך, מוז דאָס קרעדיט געשעפט אומאויפהערליך פאַרברייטערען זיך, און עס קריגט אַלץ מער באַדיי־טונג אין דער געזעלשאַפטליכער באַלעבאַטישקייט.

עס ווערט פאַרפולקומט אויך די פאָרמע גופא פון די קרעדיט־קאַפּיטאַליסטישע אונטערנעמונגען, וואָס קומען אין דער עפּאָכע, וואָס מיר שטודירען דאָ, הויפּטזאַכליך אין דער געשטאַלט פון ב י י נ ק, ווי מען רופט זיי. אַ באַנק איז אַ פאַרמיטלערין צווישען דעם נאָכ־פרעג אויף אַ קרעדיט און דעם אָנבאָט, זי קריגט דעם קרעדיט פון די וואָס זיינען בכוח אים אַנצובאָטען, און גיבען אים צו די וואָס די נויטיגען זיך אין אים.

ביינק האָבען זיך באַוויזען נאָך פריהער, פאַר דער מאַשין־פּראָ־דוקציע, אָבער נאָר באַ דער לעצטער האָבען זיי געקראָגען זייער פולע אַנטוויקלונג און אַ ברייטע פאַרשפּרייטונג.

היסטאָריש, איז דער היינטיגער באַנקיר אַן אייניקעל פון צוויי מיטעלאַלטערליכע טוער: דעם פּראָצענטניק און דעם חלפן (דעם

וועקסלער). דער ערשטער איז שוין געגוג אפּגעשילדערט געוואָרען פריהער, און אויפ'ן צווייטען דארף מען זיך איצטער אפּשטעלען.

בא דער אומגעהייערער פּאָליטישער צעבּרעקעלטקייט פון דער פּעאָדאַלער וועלט, האָט איטלעכער הערשער געהאַט אַ רעכט צו גיסען מטבעות, און אויפ'ן מאַרק האָט זיך געקערט אַזאַ מאַסע פאַרשיידענע מטבעות, אַז מען האָט געמוזט האָבען אינסטיטוציעס אויף אויסצו־בייטען געלט.

דער כאַראַקטעריסטישער חסרון פון דער פּעאָדאַלער וועלט — די קנאַפּע געזעלשאַפטליכע געזיכערטקייט האָט געפירט דערצו, אַז די חלפנים, וואָס פלעגען שטענדיג האָבען אויף די הענט גרויסע זאַפּאַסען געלט, פלעגען מוזען אָנגעמען גאָר באַזונדערע מיטלען אויף אָפּצוהי־טען זיי פון גנבים און גזלנים. דעריבער פלעגט דאָס געלט בא די חלפנים זיין לפי־ערך זיכער, און אַ סך סוחרים פלעגען אָפּגעבען זייער געלט אויך צו די חלפנים אויף שמירה און פלעגען דערפאַר צאָלען אַ געוויסע סומע שמירה־געלט. דאָס געלט פון די קונדען פלעגען די חלפנים היטען ביז דער ערשטער פאָדערונג, און אויסניצען עס פאַר זייערע אייגענע געשעפטען האָבען זיי קיין רעכט ניט געהאַט.

אזוי ווי בא איין חלפן פלעגט זיך געפינען דאָס געלט פון פאַר־שיידענע מענטשען, האָט מען אָנגעהויבען, בא געגענזייטיגע צאָלונגען, פּשוט איבערצושרייבען די חשבונות ביים חלפן פון איינעם אויף דעם אַנדערען.

אין דער אָרגאַניזאַציע פון אַט די אויסבייט־אינסטיטוציעס, וואָס האָבען מיט דער צייט געקראָגען דעם נאָמען באַנק, האָט די אַנטוויק־לונג פון קאַפּיטאַליזם מיט זיין רעזולטאַט — דעם שטאַרקען נאָכ־פרעג אויף קרעדיט — אַריינגעטראָגען וויכטיגע ענדערונגען.

די לאַנגע דערפאַרונג האָט אויסגעלערנט די באַנקירען, אַז אַ טייל פון די געלטען, וואָס ליגט בא זיי ווי אַ פּקדון, קען מען גאַנץ לייכט אַרויסגעבען אויף פּראָצענט, מחמת די קונדען פאָדערען קיינמאָל ניט אַלע מיט אַמאָל דאָס גאַנצע געלט, און, אַחוץ דעם, ווערען זייערע פאָ־דערונגען אויף געלט געדעקט מיט נייע פּקדונות.

באָאַבאַכטונגען האָבען באַוויזען, אַז פּקדונות און פאָדערונגען פון

א. באַנדאַנאַו

געלט אויף צוריק קומען אַריין מיט אַ געוויסער רעגעלמעסיגקייט. אויפ'ן גרונט פון באַשטימטע עקאָנאָמישע אורזאַכען, אַזוי אַז עס איז דאָ אַ מעגליכקייט פאָרויסצוזעהן די פּעריאָדישע צופלוסען און אָפּ־פלוסען פון געלט.

אין פאַרשיידענע לענדער זיינען פאַראַן פאַרשיידענע אַ ל ג ע־מ י י נ ע טערמינען פון צאָלונגען, אויף ווען עס ווערט באַשטימט דער גרעסטער טייל חובות. אַזעלכע טערמינען ווערען באַשטימט פאַר איטלעכען לאַנד אַמאָל דורך די ריין נאַטירליכע באַדינגונגען פון איר פּראָדוקציע, אַמאָל — דורך מנהגים, וואָס זייער עקאָנאָמישע אָפּ־שטאַמונג איז גאַנץ שווער אויסצוגעפינען, הגם עס איז קיין ספק ניט. אַז אויך אָט די מנהגים האָבען זייערע וואָרצלען אין די מאַטעריעלע באַדינגונגען פון דעם לעבען פון דער געזעלשאַפט. אין אַגראַר לענ־דער, למשל, פאַלט אויס דער טערמין פון צאָלונגען זעהר אָפט צו דער צייט פון דעם תבואה פאַרקויף. אויף מנהגים, קענטיג, זיינען באַ־גרינדעט די ערב־יום־טוב'דיגע צאָלונגען: אין ענגלאַנד — ערב ווייגאַכטען (קריסטמעס), אין רוסלאַנד — פאַר דער הייליגער וואָך (קריסטליכער פּסח). צו אָט די טערמינען שטעלט דער מאַרק אַרויס מיט אַמאָל אַ שטאַרקען נאָכפראַגע אויף געלט צום פאַנאַנדערצאָלען זיך. אַ מאַסע געלט געהט דאַן אַריבער פון די „אוצרות" צום פאַרקער; די קאַסעס פון די קרעדיט אינסטיטוציעס ווערען שנעל אויסגעליידיגט. די איינאָרדענונג אויף דעם געלט־מאַרק ווערט אַפילו אַביסעל צע־שרויפט, אָבער ניט אויף לאַנג, און קיין ערנסטע באַדייטונג האָט עס ניט: דער עודף געלט קערט זיך שנעל ווידער צוריק אין אוצר אַריין, און די אויסגעליידיגטע קאַסעס פון די געלט אינסטיטוציעס ווערען איבעראַניים אָנגעפילט, אַמאָל טאַקע דעמזעלביגען טאָג שוין.

שטיצענדיג זיך אויף אַזעלכע רעגעלמעסיגקייטען אין דעם געלט־פאַרקער, האָבען די באַנקירען אָנגעהויבען אַרויסצוגעבען אויף קרעדיט צו פאַרשיידענע מענטשען אַ טייל פון די פּקדונות, וואָס זיינען באַ זיי געלעגען, — פון אָנהייב נאָר אויף אַ קורצער צייט און אויף אַ זיכערען משכון. דאַמאָלס זיינען שוין די בעל־פּקדון'ס געוואָרען דער באַנקס אמת'ע „קרעדיטאָרען". און די באַנק האָט שוין אָנגעהויבען צו צאָלען

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

זיי אַ געווויסען פּראָצענט פאַר׳ן באַנוצען זיך מיט זייערע פּקדונות, אַנשטאָט דעם וואָס פריהער פלעגט זיין פאַרקערט — די בעל־פּקדון׳ס פלעגען צאָלען שמירה־געלט.

אַזוי זיינען אַרויסגעקומען די ערשטע צוויי הויפּט אָפּעראַציעס פון בײנק: דאָס צונעמען פון פּקדונות אָדער די דעפּאָזיט אָפּעראַציע — די הויפּט פון אירע „פּאַסיווע" אָפּעראַציעס, ד.ה. די אויף וועלכע די באַנק איז שולדיג געלט, קריגט קרעדיט — און די קרעדיט אָפּעראַציע — די הויפּט פון אירע „אַקטיווע" אָפּעראַציעס, וואו די באַנק איז אַ קרעדיטאָר, גיט אַרויס קרעדיט.

די דעפּאָזיט אָפּעראַציע איז אויך לויט דער גרויס די הויפּט פּאַסיווע אָפּעראַציע אין אַלע לענדער מיט אַן אַנטוויקעלטען קרעדיט. זי ווערט געפּראַקטיקירט אין צוויי הויפּט פאָרמעס: פּקדונות מיט אַ טערמין און אָהן אַ טערמין. די טערמיניגע פּקדונות, דערהויפּט די וואָס מיט אַ לאַנגען טערמין (עס טרעפען אויך „אייביגע" פּקדונות), האָבען פאַר דער באַנק די מעלה, וואָס מען קען זיי ניט פאָדערען צוריק פּלוצלונג אומגעריכטערהייט. די אַנטערמיניגע אָבער, אָדער פּקדונות אויף אַ „לויפענדיגען חשבון" קען מען צו איטלעכען מאָמענט צוריק אַרויסנעמען; אַט אַזעלכע פּקדונות איז די באַנק געצוואונגען צו לאָזען אין פאַרקער זעהר פאָרזיכטיג, און דעריבער צאָלט זיך פאַר זיי אַ קלענערער פּראָצענט, איידער פאַר טערמיניגע פּקדונות.

האָבענדיג אויף זיך אַ סך פּקדונות, איז אַ באַנק קיינמאָל ניט אינגאַנצען זיכער פון אַ קראַך; דאָס קען לייכט פאָרקומען, ווען די קונדען זאָלען, מחמת עפּעס ניט פאָרויסגעזעהענע עקאָנאָמישע ענדערונגען, פּלוצלונג אין אַן אומגעוויינטליך גרויסער צאָל אַ פאָדער טאָן זייער געלט. דאָס קומט פאָר נאָך לייכטער און איז נאָך געפערליכער דערפאַר, וואָס די אַנטערמיניגע פּקדונות שטעלען מיט זיך געוויינטליך פאַר דעם גרעסטען טייל פון דער באַנקס מיטלען, און געוויינטליך געהערען זיי צו אינדוסטריעלע און האַנדעלס אונטערנעמער. איטלעכע צערודערונג, אַן עקאָנאָמישע צי אַ פּאָליטישע, צווינגט אַזעלכע קונדען גלייך צו פאָדערען פון דער באַנק זייער געלט, כדי צו פאַרזיכערען זיך פון מאַלע וואָס עס קען זיך מאַכען.

א. באַנדאַנאָוו

די העכערונג אָדער פאַרקלענערונג פון דעם פּראָצענט אויף פּקדונות דינט פאַר דער באַנק ווי איינס פון די מיטלען אויף צו צו־ציהען, ווען מען דאַרף, געלט אין קאַסע, אָדער, פאַרקערט, אַרויסרופען אַן אַפּפלוס פון געלט. למשל, לאָמיר זיך פאָרשטעלען, אַז די באַנק האָט אַ סך פרייע געלט, און קיין שטאַרקער נאָכפרעג אויף דעם מצד די קאַפּיטאַליסטען זעהט זיך ניט אָן, הייסט עס, די באַנק איז מחויב צו צאָלען פּראָצענט פאַר איינגעלייגטע געלט, וואָס זי האָט ניט אַרויס־געלאָזען אין פאַרקער; דאַן פאַרקלענערט די באַנק דעם פּראָצענט אויף פּקדונות, און דער צופלוס פון נייע געלטען ווערט שטאַרק פאַרקלע־נערט, און אַ טייל פון די פריהערדיגע קונדען נעמען אויך אַרויס זייער געלט, כדי אַריינצוטאָן עס אין עפּעס בעסערס.

ווי אַ מין דעפּאָזיט אָפּעראַציע קען מען באַטראַכטען היפּאָטעק־אָבליגאַציעס, אַזעלכע שטר־חובות, וואָס ביינק לאָזען אַרויס, און וואָס דער פּראָצענט זייערער און דער קרן ווערט אויסגעצאָלט ביסלעכווייז פאַר דעם משך פון אַ לאַנגער צייט. אַזעלכע היפּאָטעק־אָבליגאַציעס זיינען געגליכען צו לאַנג־טערמיניגע פּקדונות, וואָס באַנק צאָלט אויס ניט מיט אַמאָל צום סוף פון טערמין, נאָר טיילענווייז.*)

פון דעם שטייגער פאַנאַנדערצוצאָלען זיך דורך איבערשרייבען פון איינעם אויף דעם אַנדערען די חשבונות ביים חלפן — דעם באַנ־קיר, האָט זיך אַנטוויקעלט די סיסטעמע פון צאָלונגען מיט „טשעקס". אַ היינטיגער קאַפּיטאַליסט האַלט באַ זיך זעלטען גרויסע סומעס געלט — ער האַלט זיי געוויינטליך אין באַנק. און ווען דער קאַפּיטאַליסט דאַרף מאַכען אַ צאָלונג, באַנוצט ער זיך מיט אַ „טשעק", ד. ה. ער שרייבט אַ קוויטעל צום באַנק, וואו ער האַלט זיין געלט, מען זאָל דעם און דעם אַרויסגעבען אַזויפיל און אַזויפיל. עפּטער פון אַלץ נעמט דער מקבל אויך ניט דאָס געלט אין מזומנים; מען פאַרשרייבט עס אויף זיין חשבון, אויב ער איז אַ קונד פון דערזעלביגער באַנק, און אויב ניט, מאַכט מען אויף דער סומע אַן אָנווייזונג אויף דעם נאָמען פון זיין

*) די מעלה פון אַזעלכע פּאַפּירען (אין אַמעריקע רופט מען זיי „מאָרגעידזש באָנדז") באַשטעהט אין דעם, וואָס זייער ווערט איז געזיכערט דורך אַ היפּאָטעקע אויף אַ שטיק ערד מיט די געביידעס וואָס זיינען אויף איר אויפגעבויט. (רעדאַקטאָר).

שטענדיגען באַנקיר. אַזוי מיידט מען אוים דירעקט איבערצוגעבען געלט, און די באַדערפעניש אין מזומן געלט ווערט שטאַרק פאַרקלענערט. איבערהויפט ווערט די טשעק־סיסטעמע שטאַרק אַנגעווענדט אין לענדער, וואָס זיינען עקאָנאָמיש שטאַרק אַנטוויקעלט, ווי אין ענגלאַנד, וואו דער סכום געברויכד־ווערטען, וואָס ווערט אויף אַזאַ'ן אופן טעגליך אַריבערגעטראָגען פון איינע אייגענטימערס צו די אַנדערע, שאַצט זיך אין די מיליאָנען.

די געוואַלדיגע עקאָנאָמישע קראַפט פון די גרויסע ביינק, וואָס נעמען צענויף און פאַראייניגען אין זייער האַנט די מיטלען פון טויזענטער קאַפּיטאַליסטען און ניט־קאַפּיטאַליסטען, שאַפט פאַר אָט די ביינק אַזאַ געזעלשאַפטליכע באַדייטונג, אַז אויף אַ דאָקומענט פון אַזאַ באַנק, וואו זי איז זיך פאָרמאַל מתחייב אויסצוצאָלען אַ געוויסע סומע, קוקט מען אין געזעלשאַפט ווי אויף עפּעס אַזוינס וואָס איז שוין גלייך צו דער צאָלונג גופא. פון דאַנען נעמט זיך די עמיסיאָנס אָפּעראַציע אָדער דאָס אַרויסלאָזען פון באַנקנאָטען. באַנקנאָטען, הייסט עס, זיינען גאָר גלייך צו פּאַפּיר־געלט; דער חילוק איז נאָר, וואָס פּאַפּיר־געלט נעמען אַלע אָן, מחמת מען האָט צוטרוי צו דער פאַרמעגליכקייט פון דער מלוכה, און באַנקנאָטען — מחמת צוטרוי צו דער פאַרמעגליכקייט פון דער באַנק. זעלבסטפאַרשטענדליך, אַז אַזאַ סאָרט אָפּעראַציע קען אַנטשטעהן נאָר בײַ אַ גאַנץ הויכער מדרגה אין דער אַנטוויקלונג פון באַנק־געשעפט.

די באַנק צאָלט צו אירע בעל־פקדונ'ס און צו די וואָס באָרגען געלט מיט אַזעלכע פּאַפּירען (באַנקנאָטען), וואָס זי איז זיך מתחייב בײַ דער ערשטער פאָדערונג איבערבייטען אויף מזומנ'ע געלט. אויב די באַנק איז אַ גרויסער בטוח, געהען אָן אירע באַנקנאָטען גלייך ווי געלט. דאָרט וואו געלט־פּאַפּיר פון דער מלוכה איז פאַראַן אַ סך, געהען לפי־ערך ווייניג באַנקנאָטען, מחמת די געזעלשאַפטליכע ראָלע אי פון די אי פון יענע איז אַלצאיינס. אין די אינדוסטריעל אַנטוויקעלטע לענדער פון מערב־אייראָפּע איז פאַראַן אין פאַרקער באַנקנאָטען אויף אַ סך הונדערטער מיליאָנען.

די באַדייטונג פון דער עמיסיאָנס־אָפּעראַציע פאַר די ביינק גופא

א. באַגראַנאָוו

איז זעהר פאַרשטענדליך — דאָס איז אַן אָנפּראָצענטיגע הלואה. דער סכום באַנקנאָטען, וואָס ווערט אַרויסגעלאָזען, קען גאַנץ היפּש אַריבער־שטייגען די מיטלען פון דער באַנק אין מזומן, — דאָס פירט ניט צו אַ קראַך, ווארים בײַ געוויינטליכע באַדינגונגען דערלאַנגט מען ניט אַלע באַנקנאָטען מיט אַמאָל צום אויסבייטען. אין מאָמענטען פון שטאַרקע עקאָנאָמישע אויפטרייסלונגען איז יאָ מעגליך, אַז אַ באַנק זאָל קראַכען איבער דער צו שטאַרקער פאָדערונג אויסצובייטען אירע באַנקנאָטען.

אי די טשעק־סיסטעמע, אי די עמיסיאָנס־אָפּעראַציע פאַרקלע־נערען שטאַרק די באַדערפעניש אין געלט, ווי אין אַ מיטעל פון אויס־טויש און צאָלונג.

פון די אַקטיווע אָפּעראַציעס איז איינע פון די ערשטע און וויכ־טיגסטע, ווי שוין געזאָגט, ה ל ו א ו ת א ו י ף אַ מ ש כ ו ן. צווישען די פאַרשיידענע פאָרמעס אירע האָט זיך פריהער פון אַלץ אַנט־וויקעלט די לאָמבאַרד אָפּעראַציע, אַ הלואה אויף אַ משכון פון באַ־וועגליכע גיטער. לכתחילה, ווען אַט די אָפּעראַציע האָט נאָך געטראָגען אַ כאַראַקטער פון פשוט'ער קליינער וואוכעריי, פלעגט מען פאַר משכנות נעמען נאָר טייערע זאַכען און וואָס פאַרנעמען ניט קיין סך אָרט — שטיקלעך גאָלד, איידעל־שטיינער א. אַז. וו.; אָבער מיט דער אַנטוויקלונג פון סחורה־פאַרקער און קרעדיט — הויפּטזאַכליך סחורות און ווערט־פּאַפּירען.

די ביינק אַליין האַלטען ניט בײַ זיך די פאַרלייגטע סחורות. דאָס ווערט שוין די ספּעציאַליטעט פון אַ באַזונדער גרופּע אונטערנעמונגען — סחורה־לאַגערען, וואָס נעמען צו, פאַר אַ געוויסען געצאָלט, סחורות אויף צו היטען, און צו די באַלעבאַטים פון די סחורות גיבען זיך אַרויס ו ו אַ ר אַ נ ט ע ן — צייגענישען וועגען דער קבלה פון די סחורות מיט אַ באַצייכענונג פון זייער ווערט. אַט אַזעלכע צייגענישען נעמט באַנק פאַר אַ משכון און גיט אויף אַזוי אַרויס אַ הלואה; אויב דער בעל־חוב צאָלט ניט, קריגט באַנק אַרויס די סחורה אויפ'ן וואַראַנט און פאַרקויפט עס. (די הלואה איז, נאַטירליך, אַלעמאָל קלענער פון דעם פּרייז פון דער סחורה, געוויינטליך בײַ אַ 60%).

אויף דעמזעלביגען אופן נעמט מען אן פאר משכנות צייגענישען פון אייזענבאן, שיף און טראנספארט געזעלשאפטען, אז די סחורה איז אריינגעקומען און איז אנגעלאדען.

מיט דער אנטוויקלונג פון קרעדיט באווייזט זיך אין דעם סחורה־פארקער א מאסע פארשיידענערליי „ווערט־פאפירען": צייגענישען פון מלוכה־הלוואות, אקציעס פון פארשיידענע געזעלשאפטען און ד. גל. שפעטער וועט אונז אויסקומען צו ריידען וועגען אט די פאפירען באזונדער; אין תוך שטעלען זיי מיט זיך פאר אלע איין זאך — א געזעצליכען דאקומענט אויף צו קריגען א געוויסען חלק מערווערט, וואס ווערט געשאפען אין א געוויסער געזעלשאפט. אזעלכע „ווערט־פאפירען" נעמען די ביינק אויך אן פאר משכנות. פון דאנען נעמט זיך נאך איינע פון די פולע געפארען, וואס דראהען די ביינק: אזוי ווי די מארק־פרייזען פון ווערט־פאפירען וויגען זיך שטארק לויט נאך דעם אנבאט און נאכפרעג אויף זיי, ריזיקירט שטענדיג די באנק, ארויסגעבענדיג אויף זיי געלט, זי זאל ניט ליידען קיין היזק, אויב דער פרייז אויף זיי פאלט.

א היפאטעק־אפעראציע מיינט ארויסגעבען א הלוואה אויף א משכון פון אומבאוועגליכע גיטער (ערד, הייזער א. ד. גל.). אזעלכע הלוואות זיינען מערסטענטייל אויף לאנגע טערמינען; די ערד־אייגענטימער נויטיגען זיך געוויינטליך אין געלט אויף צו מאכען אויסבעסערונגען אין דער באלעבאטישקייט, אדער אויף צוקויפען נאך ערד, אדער, קען זיין, אויף זייערע אייגענע הצטרכות'ן; אין אלע אזעלכע פאלען זיינען זיי בכוח אויסצוצאלען דעם חוב פון זייערע הכנסות נאר ביסלעכווייז, בפרט אז אין ערד־ארבעט קערט זיך דער קאפיטאל, בכלל, זעהר לאנגזאם. די ביינק, וואס באשעפטיגען זיך מיט היפאטעק־אפעראציעס, נעמען אן אליין אויך נאר לאנג־טערמיניגע הלוואות, מחמת עס איז דאך אוממעגליך ארויסצוגעבען הלוואות אויף לאנגע טערמינען, בשעת אליין קריגט מען קרעדיט אויף קורצע. די כאראקטעריסטישע און הויפט פאסיווע אפעראציע פון אזעלכע ביינק באשטעהט אין ארויסלאזען היפאטעק־אבליגאציעס.

א באזונדער מין קרעדיט־אפעראציע איז „פערזענליכער קרעדיט."

א. באָנדאַנאָוו

ד. ה. אַרויסגעבען אַ הלואה אָהן קיין שום משכון, נאָר אויפ'ן סמך פון דעם צוטרוי, וואָס מען האָט צו דעם וואָס באָרגט. דאָס איז לפי־ערך אַ ריזיקאַלישע אָפּעראַציע (אין רוסלאַנד, למשל, האָט עס אַרויס־גערופען דעם קראַך פון אַ סך ביינק).

אַ סך אַן אומגעענדערטע פאָרמע פון הלואות איז — ד י ס ק אָ נ־ ט י ר ע ן ו ו ע ק ס ל ע ן. אַנשטאָט אַרויסצוגעבען אַ הלואה אויף אַ משכון פון אַ ווערט־פּאַפּיר — אַ וועקסעל, קויפט דאָ פּשוט די באַנק דאָס פּאַפּיר, ד. ה. דאָס רעכט, וואָס איז דערמיט פאַרבונדען, אויף צו קריגען געלט אויפ'ן וועקסעל.

די גרויס־פּראָדוקציע רופט אַרויס אַן אומגעהייערע פאַרשפּרייטונג פונ'ם פאַרקויף אויף קרעדיט. נאָר איטלעכען קרעדיטאָר קען אָפטמאָל נויטיג זיין צו האָבען געלט פריהער, איידער עס געהט אויס דער טער־מין פון דעם וועקסעל. דאַן ברייננט דער קרעדיטאָר דאָס וועקסעל אין באַנק. אויב די באַנק געפינט, אַז דאָס וועקסעל איז זיכער, צאָלט זי פאַר אים אָפּ און קויפט עס פאַר זיך; נאַטירליך, צאָלט זיך דערביי ניט די גאַנצע סומע פון דעם וועקסעל, נאָר אַ געוויסער פּראָצענט רעכענט זיך אַראָפּ פאַר דער באַנק. אָט אַזאַ אָפּעראַציע רופט מען — דיסקאָנטירען וועקסלען, און דער פּראָצענט פאַר דער באַנק הייסט — דיסקאָנט.

דער פּראָצענט פון דיסקאָנט ווערט באַשטימט פון צוויי באַדינ־גונגען: ערשטענס, פון דעם געוויינטליכען קרעדיט־פּראָצענט אין דער געזעלשאַפט; צווייטענס, פון דער ריזיקע וואָס עס שטעהט פאַר דעם קרעדיטאָר — דער באַנק. למשל, עס דיסקאָנטירט זיך אַ וועקסעל מיט 2 חדשים פאַר'ן טערמין; דער געוויינטליכער % אויף הלואות איז 6% לשנה אָדער 1% פאַר 2 חדשים. דער באַנק וואָלט זיך ניט געלוינט צו נעמען פאַר זיך ווייניגער פון 1%, מחמת דיזעלביגע סומע, וואָס ווערט אָפּגעגעבען פאַר'ן וועקסעל, קען מען דאָך לאָזען אין פאַרקער אויף 2 חדשים און קריגען דערפאַר 1% פּראָפיט. היינט אויב דאָ קומט נאָך צו די ריזיקע ניט צו קריגען באַצאָלט אויפ'ן וועקסעל, אָדער די באַנק האַלט בכלל פאַר ריזיקאַליש אַרויסצולאָזען געלט פון

קאַסע אין דעם מאָמענט, טאָ ווערט דער פּראָצענט פון דיסקאָנט גע־העכערט, למשל, ביז 2%—3% פאַר 2 חדשים.

ענדערונגען פון דעם דיסקאָנט פּראָצענט און דעם פּראָצענט פאַר הלוואות דינען דער באַנק, פונקט אַזוי ווי די ענדערונגען פון דעם פּראָצענט אויף פּקדונות, פאַר אַ מיטעל צו ווירקען אויפ'ן צושטאַנד פון דער קאַסע אין מזומנים, ווי סע לוינט זיך איר בעסער. אויב דער דיסקאָנט־פּראָצענט און דער פּראָצענט אויף הלוואות העכערט זיך, ווערט דאָס געלט פאַרהאַלטען אין קאַסע פון באַנק, מחמת עס לוינט זיך ניט אַזוי שטאַרק צו דיסקאָנטירען וועקסלען אין באַנק און מאַכען דאָרט הלוואות; פאַרקערט, ווען דער פּראָצענט פאַלט, געהט דאָס געלט אַרויס.

אַ גאַנץ אייגענאַרטיגען כאַראַקטער האָבען די באַנק אָפּעראַציעס פון קויפען און פאַרקויפען אויף דעם אייגענעם חשבון ווערט־פּאַפּירען — אַקציעס, פּראָצענט־פּאַפּירען א. ד. גל., — אָפּעראַציעס, וואָס אין אַ געוויסער מאָס זיינען זיי, אייגענטליך, געגליכען צו דיסקאָנטירען וועקסלען. אויב דער פּרייז פון די געקויפטע פּאַפּירען הייבט זיך, האָט די באַנק פּראָפיט; אויב פאַרקערט — ליידט זי אָנווער. דאָס איז איינע פון די פאַרמעס פון שפּיל אויפ'ן בערזע, ווי מען רופט עס, וואָס גיט אַ מעגליכקייט גיך רייך צו ווערען, אָבער אויך גיך בדיל־הדל צו ווערען. אַזאַ שפּיל דערפירט אָפט אַ באַנק צו באַנקראָט, און אויב די שפּיל האָט זיך געפירט ניט אויף אייגענע געלט — ווערען אָן די בעל־פּקדונ'ס זייער געלט.

דאָס זיינען די הויפּט שטריכען אין דער טעטיגקייט פון ביינק. פאַקטיש, איז זי זעהר שטאַרק פאַרוויקעלט, אַפילו פאַרדרייט; אויס־פאָרשען דאָס באַנק געשעפט אין אַלע פּרטים איז געוואַלדיג שווער, און אַפילו בא די גרעסטע קענער דערפון רופט עס אַרויס גרויסע חלוקי־דעות.

די ביינק שטעלען מיט זיך פאַר אַ באַדייטענדיגע גרופּע קאַפּי־טאַליסטישע אונטערנעמונגען מיט אַ מאַסע געדונגענע אַרבעטער און מיט אומגעהייערע קאַפּיטאַלען. די געדונגענע אַרבעטער פון די קרעדיט אינסטיטוציעס געהערען הויפּטזאַכליך צום „אינטעליגענטען

פערסאנאל״: קאנטאריסטען, בוכהאלטערס, קאסירען, דירעקטארען א. אז. וו. כדי צו פירען די אפעראציעס מיט דערפאלג און אויסמיידען אלע סכנות וואס זיינען פארבונדען מיט קרעדיט־געשעפט, מוז א באנק האבען ריכטיגע ידיעות וועגען דער אלגעמיינער לאגע אויפ׳ן מארק, און אויך וועגען דער לאגע פון די מענשען און אינסטיטוציעס, מיט וועלכע זי טוט געשעפט; פון דאנען נעמט זיך די באדערפעניש אין א סך אנגעשטעלטע אגענטען, וואס שטעלען צו ידיעות, און אין „באהאווענטע מענטשען״, וואס קענען צוזאמענשטעלען באארבעטען אט די ידיעות; ניט זעלטען האלטען די ביינק בא זיך גאנצע קאמיטעטען פון אזעלכע ספעציאליסטען. אזוי ווערט באשאפען אין דעם קרעדיט געשעפט א פארוויקעלטע סיסטעמע פון ארבעטס צעטיילונג; די ארגאניזאטארישע טעטיגקייט פון די מענטשען, וואס גיבען בא אט דער סיסטעמע א ריכטונג דער גאנצער אונטערנעמונג, שפרייט זיך אויס ווייט אריבער די גרעניצען פון דער אונטערנעמונג גופא: זי ווירקט דירעקט אויפ׳ן לעבען פון א מאסע אינדוסטריעלע און האנדעלס אונטערנעמונגען, און צו דערזעלביגער צייט שפיגעלט זי אפ אין זיך זייער אלגעמיינעם צושטאנד.

ווי עס איז שוין געווען געזאגט, איז די הויפט געזעלשאפטליכע באדייטונג פון קרעדיט אונטערנעמונגען אין דעם, וואס מיט זייער טעטיגקייט פארלייכטערען זיי און פארשנעלערען די אנטוויקלונג פון דער קאפיטאליסטישער פראדוקציע מיט די אלע עקאנאמישע באציהונגען און זייערע געזעלשאפטליכע רעזולטאטען, וואס זיינען איינגעגלידערט אין דער פראדוקציע.

דער קרעדיט גיט די אינדוסטריעלע און האנדעלס קאפיטאליסטען אזעלכע מיטלען אויף צו פירען און אויסצוברייטערען זייערע געשעפטען, וואס דירעקט פון זייערע אונטערנעמונגען וואלטען זיי עס קיינמאל ניט געקענט קריגען.

אין איטלעכער אונטערנעמונג גיט מען ניט אויס מיט איין מאל דעם גאנצען קאפיטאל, וואס איז נויטווענדיג אויף צו פירען זי: א היפשער חלק דארף ליגען א מער אדער ווייניגער לאנגע צייט, ווי א זאפאס אויף לויפענדיגע הוצאות און אויף ניט פארויסגעזעהענע פא־

לען. וואס גרעסער עס ווערט די אונטערנעמונג, מוז דער קאפּיטאליסט פון יאר צו יאר אלץ פארגרעסערען זיין געלט זאפּאס. אמאליגע יארען פלעגען אזעלכע געלטען בלייבען ביים קאפּיטאליסט אויף די הענט, ווי א טויטער „אוצר.״ איצטער ליגט עס איין דער קאפּיטאליסט אין באנק, אזוי אז דאס ווערט אמת׳ער קאפּיטאל, — ערשטענס, פון געזעלשאפטליכען שטאנדפּונקט, מחמת דורך דער באנק פאלט דאס געלט אריין צו אן אנדער קאפּיטאליסט אין די הענט, און יענער נוצט עס אויס דירעקט אויף צו קריגען מערווערט; צווייטענס, טאקע פון דעם שטאנדפּונקט פון דעם ערשטען קאפּיטאליסט אויך, ווארים דאס געלט טראגט אים אריין עפּעס א פּראפיט.

פון דער אנדער זייט, א דאנק דיזעלביגע ביינק, קען דער קאפּי־טאליסט גרינג פארברייטערען זיין אונטערנעמונג, ניט האבענדיג אליין דעם נויטיגען געלט זאפּאס, — אויפ׳ן חשבון פון דעם קומענדיגען פּראפיט. דאס קומט פאר נאך גרינגער א דאנק דעם, וואס דער פּראָ־צענט פאר פקדונות, וואס די ביינק צאלען, איז ווי א מין לעקעכעל, וואס ציהט ארויס אויף דער ליכטיגער שיין אפילו אזעלכע געלטען, וואס בא אנדערע באדינגונגען וואלטען זיי פאר קיין פאל ניט געווא־רען קיין קאפּיטאל, נאר מען וואלט זיי פארשלאסען אין קאסטען, פארגראבען אין דער ערד, איינגענאסען אין וואקס, מיט איין ווארט — זיי וואלטען געלעגען ווי א טויטער „אוצר.״ איצטער זאמעלט דער קרעדיט צענויף אין די הענט פון די קאפּיטאליסטען אפילו אט די מיטלען פון ניט־קאפּיטאליסטען: וואס עפּעס א דינסטמיידעל האט אפּגעשפּארט, צי א פּויער, א בעל־מלאכה, אן ארבעטער, געהט עס דורך די לייי־און־שפּאר־קאסעס און פאלט אריין אין די הענט פון א גרויסען אונטערנעמער, וואס ניצט עס נאכדעם אויס אויף אויס־צוברייטערען זיין אונטערנעמונג.

אט דאס איז די באדייטונג פון דער קרעדיט סיסטעמע פאר דער גאנצער געזעלשאפט: פאראייניגענדיג די קאפּיטאליסטען, העלפט זי צו פאראייניגען בכלל די פּראדוקציאנס כוחות פון דער געזעלשאפט, הייסט עס, זי פארשנעלערט דעם זיג פון דער געזעלשאפט איבער דער נאטור.

א. באַנדראַנאַוו

באטראכטענדיק די דירעקטע באדייטונג פון קרעדיט געשעפט פאר די פארשיידענע עקאנאמישע קלאסען, מוז מען באמערקען אט וואס: אין דעם קלאס קאפיטאליסטען פארשנעלערט דער קרעדיט זעהר שטארק די אנטוויקלונג פון צוויי פארשיידענע פראצעסען. ערשטענס, קומט שנעלער פאר דער פראצעס פון אפשיידען די גרויסע קאפיטא־ליסטען פון די קליינע: איינע, האבענדיק א מעגליכקייט פריי צו באַ־נוצען זיך מיט קרעדיט, ברייטערען שנעל אויס זייערע אונטערנעמונגען און פארגרעסערען די קאפיטאלען; פאר די אנדערע איז דער קרעדיט צוגענגליך אין א גאנץ קנאפער מאס, אין אלגעמיין, איז ער מער גע־גען זיי איידער פאר זיי, און די קאנקורענץ ווערט פאר זיי אלץ שווערער. צווייטענס, קומט שנעלער פאר דער פראצעס פון אפשיי־דען די פארטיילונג און פארברויכונג ראלע פון די קאפיטאליסטען פון זייער ארגאניזאטארישער ראלע אין דער פראדוקציע. די ביינק גיבען א מעגליכקייט פאר אלץ א גרעסערען טייל קאפיטאליסטען צו לעבען פון די פראצענטען אויף זייערע קאפיטאלען, אהן קיין שום טרחה פון זייער זייט אליין צו פירען אונטערנעמונגען; אלץ מער קאפיטאליסטען פארוואנדלען זיך אין ריינע „ראנטיע." (דאס ווארט „רענטע" מיינט בכלל א הכנסה, וואס קומט ניט פון אייגענער טעטיגקייט אין דער פראדוקציע, ווי אן ארגאניזאטאר צי ווי אן אויספאלגער, נאר פשוט דערפון וואס מע איז א באלעבאס פון עפעס אן אייגענטום, ד.ה., פון א פראדוקציאנס שטאנדפונקט — א פאראזיטישע הכנסה. אזוי איז די ערד־רענטע, וואס דער ערד־אייגענטימער קריגט נאר אויף דעם איינציגען סמך, וואס ער איז באלעבאס אויף דער ערד; אזוי איז אויך די רענטע פון א קאפיטאל, וואס מע בארגט אויס א באנק צי פריוואטע מענשען).

פאר די ארבעטער, וואס זיינען פארנומען מיט פראדוקטיווער ארבעט, האט די אנטוויקלונג פון קרעדיט קיין שום דירעקטע באדיי־טונג ניט: קרעדיט עקזיסטירט, בכלל גערעדט, ניט צוליב זיי.

דער פארנעם פון דעם קרעדיט געשעפט איז איצטער געוואלדיג גרויס, און ער וואקסט שרעקליך שנעל. אפילו אין אזא אינדוסטריעל אפגעשטאנענער מדינה, ווי רוסלאנד, דערגרייכט דער אומזאץ פון די

ביינק אין די מיליאַרדען. אין יאַפּאַן האָט זיך דער אייגענער קאַפּי־טאַל פון די ביינק אין 10 יאָר, פון 1894 ביז 1904, פאַרגרעסערט אין 5 מאָל — פון 112 מיליאַן יען ביז 540 מיליאַן; די סומע פון פּקדונות איז אויסגעוואַקסען אין 10 מאָל גרעסער, פון 292 ביז 2.988 מיליאָן יען.

אין די פאַראייניגטע שטאַטען האָט דער סך־הכל פון די באַנק אָפּעראַציעס פאַר'ן יאָר 1892 אַנגעטראָפען 65.265 מיליאַן דאָלער. מיט אַ יאָר שפּעטער האָט זיך דער אומזאַץ פון די ביינק פאַרקלענערט כמעט אויף 8.000 מיליאַן דאָלער, ד.ה. אויף ⅛, און די סומע באַנ־קראָטען האָט זיך פאַרגרעסערט אין דרייען און האָט דערגרייכט ביז 347 מיליאָן. — ציפערען, וואָס זיינען כאַראַקטעריסטיש פאַר דער ניט שטאַנדהאַפטיגקייט פון דער קאַפּיטאַליסטישער ווירטשאַפט.

ג). די אַקציאָנערע פאָרמען פון אונטערנעמונגען.

אויפ'ן גרונט פון דעם אַנטוויקעלטען קרעדיט האָט זיך באַוויזען אַ באַזונדערער, אייגענאַרטיגער טיפּ פון קאַפּיטאַליסטישע אונטער־נעמונגען — אַקציאָנערע קאָמפּאַניעס (אויף ענגליש — „סטאָק קאָמ־פּאַניז").

דער סדר פון דער אַנטוויקלונג פון אָט דער פאָרמע איז גע־ווען אַן ערך אַזוי. ניט זעלטען פלעגט טרעפען, אַז אַ קאַפּיטאַליסט, בא וועמען עס האָט ניט געכאַפּט קיין אייגענע מיטלען פאַר אַן אונ־טערנעמונג און ער האָט ניט געהאַט גענוג קרעדיט פון אַנדערע קאַ־פּיטאַליסטען, פלעגט ער נעמען צו זיך שותפים מיט קאַפּיטאַלען, כדי צו פירען דאָס געשעפט אינאיינעם. אין תוך איז דאָס אַ מין הלואה אויף ספּעציעלע באַדינגונגען, אַ הלואה, וואו די קרעדיטאָרען קריגען אַ רעכט פערזענליך צו באַטייליגען זיך אין דער אונטערנעמונג און צו קאָנטראָלירען זי, דערביי קריגען זיי אַנשטאָט ציינזען אַ חלק לפי־ערך נאָך אין די פּראָפיטען. דער איבערגאַנג פון אַזעלכע שותפות'ע אונטערנעמונגען צו אַקציאָנערע געזעלשאַפטען באַשטעהט אין דעם,

א. באַגדאַנאָוו

וואָס די ערשטע אָרגאַניזאַטאָרען פון דעם געשעפט לאָדען איין ניט באַשטימטע באַזונדערע מענשען, נאָר איטלעכען וואָס וויל נאָר, וואָס קען אַריינטראָגען כאָטש אַפילו אַן אומבאַדייטענדיגען חלק קאַפּיטאַל. דערביי באַנוצט מען זיך מיט׳ן מיטעל, וואָס דאָס קרעדיט געשעפט האָט אויסגעאַרבעט — מען לאָזט אַרויס ווערט־פּאַפּירען, וואָס רופען זיך אין אַ דעם פאַל אַקציעס (אויף ענגליש — „שערז״).

עס גרינדעט זיך אַ גרויסע קאַפּיטאַליסטישע אונטערנעמונג, — למשל, עס אָרגאַניזירט זיך אַן אייזענבאַן, אַ שיף־געזעלשאַפט און ד. גל. מען לאָזט אַרויס, לאָמיר זאָגען, 10.000 אַקציעס צו 100 רובל; איטלעכע אַקציע שטעלט מיט זיך פאָר אַ דאָקומענט אויף צו קריגען 1/10.000 פּראָפיט פון דער אונטערנעמונג. די קאַפּיטאַליסטען קויפען זיי — צו איינע, צו צען, צו הונדערט און אַז. וו. אויף אַזאַ׳ן אופן שלאָגט זיך צענויף אַ קאַפּיטאַל פון אַ מיליאָן רובל, און מיט דעם הייבען אַן די אָרגאַניזאַטאָרען דאָס געשעפט (אַליין גיבען זיי אָפט נאָר אַ קליינעם חלק פון דעם קאַפּיטאַל). נאָכדעם ווי עס זיינען געדעקט געוואָרען אַלע הוצאות און עס איז אויסגעצאָלט געוואָרען געהאַלט צו אַלע אָנגעשטעלטע וואָס פירען דאָס געשעפט, בלייבט ריינע פּרנסה פאַר אַ יאָר 60.000 רובל. אָט דאָס געלט צעטיילט מען צווישען די אַקציאָנערען אין דער פאָרמע פון דיווידענד, ווי מען רופט עס, — צו 6 רובל אויף אַן אַקציע.

דער אייגענטימער פון אַן אַקציע קען זיך גאָר קיין אָנטייל ניט נעמען אין דער געשעפט פירונג פון דער געזעלשאַפט; און טאָמער באַטייליגט ער זיך יאָ, איז דאָס נאָר וואָס ער קומט אויף די אַלגע־מיינע פאַרזאַמלונגען פון די אַקציאָנערען, וואו מען קלייבט אויס אַ פאַרוואַלטונג, מען באַשטעטיגט די באַריכטען, מען צעטיילט די הכנסה.

אָט דאָס זיינען די אַקציאָנערע קאָמפּאַניעס — קאַפּיטאַליסטישע אונטערנעמונגען, וואו אָנשטאָט איין אונטערנעמער איז פאַראַן אַ סך אַקציאָנערען, און וואו די אַרבעט פון פירען דאָס געשעפט איז לחלוטין אָפּגעטיילט פון דער „אַרבעט״ צו האָבען קאַפּיטאַל, און איז איבער־געגעבען אין די הענט פון געדונגענע אָרגאַניזאַטאָרען — די דירעק־טאָרען און דער פאַרוואַלטונג.

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

אָריינטרעטענדיג אין אַן אַקציאָנערער געזעלשאַפט, זיינען די קליינע קאַפּיטאַליסטען, ווי מיטגלידער פון אַ גרויסער, מעכטיגער אונטערנעמונג, אַ סך בעסער באַשיצט אַנקעגען דער געפערליכער קאָנקורענץ. אויפהיטענדיג די קליינע קאַפּיטאַליסטען, אָפּהאַלטענדיג זייער איבערגאַנג אין די רייען פון אומפאַרמעגליכע, שאַפענדיג די קאָנצענטראַציע פון קאַפּיטאַלען, ניט מאַכענדיג דערביי קיין טויט די קאַפּיטאַליסטען, ווייזען דערמיט די אַקציאָנערע געזעלשאַפטען אַ טענדענץ אָפּצוהיטען די כוחות פון דעם קלאַס אונטערנעמער. נאָר אַ סך שטאַרקער ווירקען זיי אין אַ פאַרקערטען זינען, פאַרוואַנדלענדיג די קאַפּיטאַליסטען אין פשוט'ע „ראַנטיע,“ אָפּנעמענדיג באַ זיי זייער פּאַקטישע ראָלע אין דער פּראָדוקציע, דערפירענדיג זייער באַדייטונג אין דער געזעלשאַפט ביז צו הוילען פּאַראַזיטיזם.

איבעריגענס, אַפילו אין דעם ענין פון אויפהאַלטען די צאָל פון דעם קלאַס אונטערנעמער איז די באַדייטונג פון די אַקציאָנערע געזעלשאַפטען אויך ניט איבעריג גרויס. די קאָנקורענץ, דערהויפּט אין די פאַרשאַרפטע מאָמענטען — אין דער צייט פון קריזיסען — שניידט ווי מיט אַ מעסער אַפילו די אַקציאָנערע אונטערנעמונגען, הגם ניט אַזוי פיל ווי די אונטערנעמונגען פון איינצעלנע קאַפּיטאַליסטען. דערפאַר אָבער, ווען אַן אַקציאָנערע געזעלשאַפט פאַלט, געהט אַריבער פון דעם קלאַס איינענטימער אין די רייען פון אומפאַרמעגליכע מיט אַמאָל אַ גרויסע צאָל מענטשען.

אין דעם ענין פון פאַראייניגען די קאַפּיטאַלען איז די באַדייטונג פון דער אַקציאָנערער פאָרמע פון אונטערנעמונגען זעהר אַ גרויסע. אין איין געשעפט פאַראייניגען זיך צענדליגער, הונדערטער מיליאָנען. נאָר די אַקציאָנערע סיסטעמע שאַפט אַ מעגליכקייט פאַר אַזעלכע געוואַלדיגע אונטערנעמונגען, ווי אַן אייזענבאַן צווישען צוויי אָקעאַנען איבער גאַנץ צפון־אַמעריקע, אַן אייזענבאַן, וואָס האָט אָפּגעקאָסט עטלעכע הונדערט מיליאָן, צי ווי די „דורכגראַבונג“ פון דעם פּאַנאַמער קאַנאַל, וואָס האָט אָפּגעקאָסט נאָך מער.

דער וואוקס פון אַקציאָנערע געזעלשאַפטען איז די לעצטע צייט

א. באַנדאַנאַוו

אנגעגאנגען זעהר שנעל. די שנעלע אַנטוויקלונג זייערע ווייזט אויף זייער מעלה אַנקעגען די אונטערנעמונגען פון יחידים.

דער אַקציאָנערער קאַפּיטאַל צייכענט זיך אויס אויפ'ן העכסטען גראד דורך זיין אינטערנאַציאָנאַלען כאַראַקטער. די אַקציאָנערען פון איין און דערזעלביגער אונטערנעמונג זיינען אָפט איינוואוינער פון די פאַרשיידענסטע לענדער אין דער וועלט. גאַנץ אָפט אָרגאַניזירט זיך אַז אַקציאָנערע געזעלשאַפט אין איין לאַנד מיט'ן צוועק צו עקספּלואַטירען די נאַטור אוצרות פון אַן אַנדער לאַנד: ענגלישע, בעלגישע קאָמפּאַניעס בויען זייערע פאַבריקעס אין רוסלאַנד, און ד. גל.

ד). די בערזע.

אַז עס וואַקסט אויס די צאָל, דער פאַרנעם און די פאַרוויקעלטקייט פון די אויסטויש און קרעדיט אָפּעראַציעס, באַווייזט זיך אַ באַדערפעניש אין צענטראַלע מאַרק אינסטיטוציעס, וואו עס זאָלען זיך צוזאַמענקומען אַלע ידיעות וועגען נאָכפרעג און אָנבאָט און וואו עס זאָלען איינגעשטעלט ווערען אַלגעמיינע פּרייזען אויף סחורות און פּאַפּירען. אָט די באַדערפעניש ווערט באַפרידיגט דורך אַ בערזע (אויף ענגליש — „סטאָק עקסטשעינדזש"), וואָס עקזיסטירט אין איטלעכען גרעסערען האַנדעלס צענטער. דאָס זיינען פאַרזאַמלונגען פון גרויסע קאַפּיטאַליסטען, וואָס מערסטענטיילס אָרגאַניזירט זיי די רעגירונג, וואו עס שליסען זיך די גרעסטע געשעפטען, וואו עס קאָנצענטרירט זיך דאָס מאַרק לעבען, וואו עס ווערט איינגעשטעלט מיט דער הילף פון די בעסטע פאַרקערס מיטלען אַ צוזאַמענבונד מיט די מערק פון אַנדערע שטעט און לענדער און עס קומען זיך צענויף ידיעות פון פאַרשיידענע טיילען פון דער קאַפּיטאַליסטישער וועלט.

פאַראייניגענדיג אין דעם נאָכפרעג אין דעם אָנבאָט, שאַפט די בערזע אָפּ די ספּעציעלע וואַקלונגען פון דער מאַרק קאָנקורענץ און פון די פּרייזען אויף סחורות, וואָס ווענדען זיך אַן אָרטיגע, צופעליגע באַדינגונגען. די וואַקלונגען אָבער פון אַ מער אַלגעמיינעם און ברייטען כאַראַקטער שאַפט זי ניט אָפּ, נאָר זי מאַכט זיי גרינגער צו פאַר־

שפּרייטען זיך אויף דעם גאַנצען פעלד פון קאַפּיטאַליסטישען אויסטויש און קרעדיט.

אַ דאַנק דעם ניט איינגעשטעלטען כאַראַקטער פון די אויסטויש באַציהונגען, זיינען שטענדיג מעגליך טיילווייזע, מער אָדער ווייניגער באַדייטענדיגע צערודערונגען אין דעם מעכאַניזם פון אויסטויש, וואָס דריקען זיך אויס אַמאָל אין אַ צו שטאַרקען צופלוס פון געוויסע סחורות אין געוויסע אָפּטיילען פון דער סחורה וועלט, אַמאָל אין אַ צייטווייליגען מאַנגעל פון סחורות פאַר אַ געוויסען מאַרק. למשל, אין אַמעריקע איז צייטווייליג געווען אַ גוטער נאָכפרעג אויף זיידענס, און אַ סך פראַנצויזישע סוחרים האָבען מחמת דעם אַנגעפירט, ניט ווי־סענדיג איינער פון דעם אַנדערען, אַ מאַסע זיידענס קיין אַמעריקע: אויף אַזאַ'ן אופן ווערט דער מאַרק איבערגעלאָדען, די מקחים פון דער סחורה פאַלען אין דער ערד אריין, די סוחרים ליידען גרויסע היזקות, — עס ווערט אַ גאַנצער קריזיס אין אַט דעם פעלד פון אויסטויש; דאָס אַלץ וואָלט אָבער געקענט ניט זיין בײַ אַ מער גלייכמעסיגער צעטיילונג פון דער סחורה איבער'ן וועלט מאַרק. אַט פון אַזאַ סאָרט אויפטרייסלונגען פאַרהיט די בערזע אָרגאַניזאַציע אין אַ היפּשער מאָס קודם כל דורך דעם, וואָס זי פאַראייניגט די ידיעות וועגען נאָכפרעג און אָנבאָט, און גיט די קאַפּיטאַליסטען כאָטש אַן אומגעפער ריכטיגע פאָרשטעלונג וועגען דעם צושטאַנד פון פאַרשיידענע מערק. אחוץ דעם, טראָגט די בערזע אַריין נאָך אין אַ גרעסערער מאָס אָרדענונג און צוועקמעסיגקייט אין די מאַרק באַציהונגען מיט דער הילף פון אַ באַזונדער סאָרט געשעפט אָפּמאַכען — קניות מיט אַ טערמין.

איין קאַפּיטאַליסט שליסט מיט דעם אַנדערען אַ קאָנטראַקט, לויט וועלכען דער אַנדערער איז זיך מתחייב צוצושטעלען פאַר דעם ערשטען צו אַ באַשטימטען טערמין אין אַ באַשטימטען אָרט אַ געוויסען סכום סחורה, מיט אַ שטראָף פאַר ניט האַלטען וואָרט. אונטערציהענדיג דעם בערזען סך־הכול פון אַזעלכע קניות מיט אַ טערמין, קריגט איטלעכער קאַפּיטאַליסט אַ מעגליכקייט זיך קלאָר צו מאַכען ווי גרויס עס וועט זיין דער אָנבאָט פון אַט דער סחורה אויפ'ן מאַרק פון אַ געוויסען ראַיאָן פאַר דעם נאָהענטסטען פעריאָד צייט. דעם גע־

א. באַגדאַנאָוו

וויינטליכען נאָכפרעג פאַר א געוויסען מארק געפינט מען אויס אויפ'ן סמך פון אן אויסרעכענונג פון די פריהערדיגע אָפּעראַציעס אויף דעם־זעלביגען מארק. אויף אזא'ן אופן ווערט שוין מעגליך אומגעפער אויסצורעכענען, וואו עס וועט אין א געוויסער צייט זיין א גענוגענ־דיגער נאָכפרעג אויף סחורה און וואו, פאַרקערט, די באַדינגונגען פון אויסברייננגען סחורה וועלען זיין ניט קיין גינסטיגע. אַזוי, מיט דער הילף פון קניות אויף א טערמין רעגולירט זיך אין אַ געוויסער מאָס דער אויסטויש, די סחורות ווערען פאַנאַנדערגעטיילט צווישען די מערק לפי־ערך גלייכמעסיגער, עס ווערט פארמיטען א צופעליגע איבערלאָ־דונג פון איין מארק און א קנאַפּער אָנבאָט אויף דעם אַנדערען.

כדי ניט איבערצוטרייבען די עקאָנאָמישע באַדייטונג פון דער בערזען אָרגאַניזאציע, דאַרף מען געדיינקען, אַז איר רעגולירענדיגער איינפלוס ווירקט נאָר אויפ'ן געביט פון **אויסטויש**, און דעם הויפּט געביט פון עקאָנאָמישען לעבען — די **פּראָדוקציע** רירט זי אַן נאָר אומדירעקט; און אפילו אין דעם אויסטויש איז איר איינפלוס באַגרעניצט: די בערזע פאַראייניגט דאָס לעבען פון מארק ניט אינגאַנצען, זעהר א סך ווערט אָפּגעטאָן פון די קאַפּיטאַליסטען מחוץ פון דער בערזע; און אפילו די ידיעות וועגען דעם גאַנג פון דעם עקאָנאָמישען פּראָצעס, וואָס קומען זיך אָהין צענויף, זיינען אין גרעס־טען טייל נאָר אומגעפער, ניט גאָר פּינקטליך, די אויסרעכענונגען זיי־נען היפּאָטעטישע (בדרך השערה); ענדליך, וואָס איז נאָך וויכטיגער, די געגענזייטיגע באַציהונגען פון די קאַפּיטאַליסטען אויף דער בערזע בלייבען דיזעלביגע, וואָס אויסער דער בערזע — באַציהונגען פון קאַמף, קאָנקורענץ.

ה). ספעקולאַציע.

אויפ'ן גרונט פון דעם הויך אַנטוויקעלטען אויסטויש און קרעדיט דערגרייכט צו א געוואַלדיגען פאַרנעם און עס קריגט אַ גרויסע באַ־דייטונג אין דעם לעבען פון דער געזעלשאַפט א באַזונדער אופן פון „פּאַרטיילונג", וואָס מען רופט ספּעקולאַציע.

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

אין דעם יסוד פון ספּעקולאַציע ליגען די וואַקלונגען פון פּרייזען אויף סחורות אין מאַרק, וואָס זיינען אָפּהיינגיג פון נאָכפרעג און אָנ־באָט. אויב איינער קויפט סחורה נאָר צוליב דעם, ער זאָל עס איבער־פאַרקויפן ווען דער פּרייז וועט זיך העכערן, איז ער א ספּעקולאַנט. אויף אַזאַ'ן אופן קען איטלעכער האַנדעל אננעמען א ספּעקולאַטיווען כאַראַקטער; און ספּעקולאַציע איז אין דער געשיכטע פונקט אַזוי אַלט, ווי דער האַנדעל אליין.

אַזוי ווי די ענדערונגען אין די פּרייזען קומען פאָר ניט אַלעמאָל לויט די אויסרעכענונגען פון דעם ספּעקולאַנט, ברייננט אים זיין באַשעפטיגונג אָפט ניט קיין פּראָפיט, נאָר אָנווער; בכלל, איז דאָס אַן אייגנאַרטיגע שפּיל, וואָס איז פאַרבונדען מיט ריזיקע, ווי איט־לעכע אַנדער שפּיל.

אין אַן אַנטוויקעלטער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט טרעט אַרויס די ספּעקולאַציע מערסטענטייל אין דער פאָרמע פון „שפּילען אויף דער בערזע", ווי מען רופט עס; די בערזעס זיינען די צענטרס פון אָט דער שפּיל; איר הויפּט אינסטרומענט זיינען ווערט־פּאַפּירען און אין א קלענערער מאָס — אַלע אַנדערע סחורות.

דער קרעדיט און די אַקציאָנערע אונטערנעמונגען זיינען א קוואַל פון אַן אומגעהייערער מאַסע ווערט־פּאַפּירען, וואָס דרייען זיך אויפ'ן מאַרק: וועקסלען, אומטוישבאַרע פּאַפּיר־געלט, אָבליגאַציעס, אַקציעס, כל'ערליי פּראָצענט פּאַפּירען און אַנד. מלוכה חובות אליין שאַפן ווערט־פּאַפּירען אויף א סך מיליאַרדען; און דער אַלגעמיינער ווערט פון אַזעלכע פּאַפּירען, וואָס געפינען זיך אין פאַרקער, דאַרף דערגרייכען אין די צענדליגער מיליאַרדען. איטלעכס פּאַפּירעל אַזאַ שטעלט מיט זיך פאָר, ווי עס איז שוין באַוויזען געוואָרען, א געזעצליכע ציי־גניש אויף צו קריגען א געוויסען חלק מערווערט, וואָס די געזעל־שאַפטליכע אַרבעט האָט באַשאַפן.

אַזוי ווי ווערט־פּאַפּירען האָבען דאָך קיין אייגענעם געברויך־ווערט גאָרניט (זייער אייגענער אַרבעטס־ווערט איז א נישטיגער), ליידט זייער מאַרק פּרייז זעהר שטאַרק פון וואַקלונגען אין צוזאַמענהאַנג

א. באָגדאַנאָוו

מיט'ן נאָכפּרעג און אָנבאָט. און טאַקע דעריבער זייגען ווערט־פּאַפּי־
רען זעהר אַ באַקוועמער אינסטרומענט פון ספּעקולאַציע.

לאָמיר זעהן, ווי אַזוי פאַרשיידענע אורזאַכען רופען אַרויס ענ־
דערונגען אין דעם מאַרק פּרייז פון פּאַפּירען.

אַן אַקציאָנערע אונטערנעמונג געהט גוט און צאָלט אויף איט־
לעכע 100 רובל קרן 15 רובל דיווידענד; און דער געוויינטליכער
קרעדיט פּראָצענט אין דער געזעלשאַפט איז 5% יערליך. אויף אַזאַ'ן
אופן איז די הכנסה פון איין הונדערט־רובלדיגער אַקציע פּונקט אַזאַ, ווי
געוויינטליך פון 300 רובל; נאַטירליך, אַז מען וועט אַזאַ אַקציע
גערן קויפען פאַר אַ סומע פון אַן ערך 300 רובל. פאַרקערט אויב מען
קען האָפען נאָר אויף 1 רובל אַ יאָר הכנסה פון אַן אַקציע, וועט איר
מאַרק פּרייז זיין — אַרום 20 רובל. דאָס איז די הויפּט אורזאַך,
פאַרוואָס דער פּרייז פון פּאַפּירען וויגט זיך: די וואַרשיינליכקייט צו
קריגען מער אָדער ווייניגער הכנסה פון די פּאַפּירען. אָבער אַ „וואַר־
שיינליכקייט" איז נאָך ניט קיין פולע זיכערקייט; אַ סך זאַכען קענען
זיך אויסווייזען פאַר מענטשען צו זיין וואַרשיינליך אויפ'ן גרונט פון זייי־
ער שטימונג, פון האָפענונגען אָדער שרעקען, מיט וועלכע די אַלגע־
מיינע לאַגע רעגט זיי אָן. דאָס ברייגגט אונז צו נאָך אַן אורזאַך,
וואָס רופט אַרויס עפּטערע און ניט זעלטען זעהר שטאַרקע אויפרו־
דערונגען אין די מאַרק פּרייזען — צו דער „שטימונג פון מאַרק".

איטלעכע אויפטרייסלונג, איטלעכער קליינער שטורם אפילו, וואָס
די געזעלשאַפטליכע ווירטשאַפט ליידט, רופט זיך גלייך אָפּ אויפ'ן
פּרייז (דעם קורס) פון פּאַפּירען.

אויב די זיכערקייט מיט'ן מאָרגענדיגען טאָג ווערט, איבער עפּעס
אַן אורזאַך, אַ ריין עקאָנאָמישער צי אַ פּאָליטישער, פאַרלאָרען אָדער
אפילו אַ ביסעל אָפּגעשוואַכט, הייבט שוין אָן דער „ראַנטיע" צו ציי־
טערען, אַז די פּאַפּירען, וואָס ער האָט אויפ'ן האַנט, זאָלען ניט פאַר־
לירען אַ חלק, אויב ניט אינגאַנצען, פון דער מאַגישער קראַפט זייערער
— ניט ווערענדיג געמינערט אין ווערט, אַריינצוטראָגען הכנסה. אָט
די מורא צווינגט אים אָנצושלאָגען זיך מיט זיינע פּאַפּירען צו איט־
לעכען, וואָס איז נאָר אַ בעלן צו קויפען זיי. דער אָנבאָט פון ווערט־

פּאַפּירען אויפ'ן מאַרק וואַקסט שנעל; אַבער דער נאָכפראַגע פאַלט, מחמת דערזעלביגער ניט זיכערקייט מיט'ן מאָרגענדיגען טאָג. אַזאַ ניט גלייכהייט פון נאָכפראַגע און אָנבאָט רופט גלייך אַרויס אַ פאַלען פון קורס פון פּאַפּירען; און עס טרעפט, אַז זיי פאַלען אַזוי שטאַרק און האַסטיג, אַז אַ מאַסע „ראַנטיע" פאַרקויפען זייערע פּאַפּירען ממש פאַר גאָרנישט און ווערען בדיל־הדל.

דערוויילע בייט זיך די לאַגע, די אַלע שרעקען ווייזען זיך אַרויס אָהן קיין שום גרונט, די פּאַפּירען ברייגנען הכנסה ווי געוועהן, און זיי הייבען זיך ווידער אין פּרייז. דאַן ווערען מיט אַמאָל נתעשר די געשעפט־מאַכער, וואָס האָבען זיי אויפגעקויפט אין דעם מאָמענט ווען זיי זיינען געפאַלען.

עס קען אויך געמאָלט זיין אַ גיכע, ניט קיין פעסטע שטייגערונג פון פּרייז פון ווערט־פּאַפּירען אונטער דער ווירקונג פון מער אָדער וויינינגער צופעליגע אומשטאַנדען. ווען, למשל, עס טראָגען זיך קלאַנגען, און די צייטונגען באַהויפּטען, אַז עס איז דאָ אַ האָפענונג אַ געוויסע אונטערנעמונג זאָל אַרבעטען מיט גרויס דערפאָלג און אַריינטראָגען זעהר אַ גוטען פּראָפיט, דאַן הייבט זיך שנעל דער פּרייז פון די אַקציעס פון אַזאַ'ן אונטערנעמונג, און די וואָס פאַרקויפען זיי אין אַ מאָמענט, ווען זיי שטעהען הויך, ווערען נתעשר אויפ'ן חשבון פון די נאַאיווע קונים.

אין אָט די שטענדיגע וואַקלונגען געפינט פאַר זיך די ספּעקולאַציע די גינסטיגסטע באַדינגונגען. ווערט־פּאַפּירען — זיינען נאָר די באַקוועמסטע סחורה פאַר ספּעקולאַציע. ספּעקולאַציעס מיט אַנדערע סחורות (דערהויפּט מיט אַרטיקלען פון אינטערנאַציאָנאַלען האַנדעל) ווערען געמאַכט אויף דעמזעלביגען שטייגער.

די ספּעקולאַטיווע שפּיל רופט אַרויס אַ מאַסע פאַרשיידענע המצאות, נאַרעריי, באַשאַפט אַ באַזונדער אַרט שווינדלעריי, וואָס איז זעהר שטאַרק אַנטוויקעלט אין דער היינטיגער בערזען וועלט.

אַזוי ווי די פּרייזען בייטען זיך אויפ'ן סמך פון דער „שטימונג אויפ'ן מאַרק," טאָ ווענדט מען אָן כל'ערליי געזעצליכע און אומגעזעצליכע מיטלען כדי צו ווירקען אויף דער שטימונג אין אַ געוויסען

זינען. למשל, אז מען וויל ארויסרופען א פאַלען אין קורס פון גע־וויסע פאַפּירען, כדי צו אויפקויפען זיי ביליג, הייבט מען אָן צו פאַר־שפּרייטען, מינדליך און דורך דער אונטערגעקויפטער פּרעסע, ניט קיין גינסטיגע קלאַנגען וועגען דער אונטערנעמונג; די וואָס האַלטען די פאַפּירען ווערען אומרוהיג, און ברייגגען זיי אַראָפּ פאַר ביליג. אַז מען דאַרף א העכערונג אין קורס, טוט מען פאַרקערט — מען לויבט אין טאָג אריין, מען רעקלאַמירט די אונטערנעמונגען, מען שטעלט אפילו צענויף פאַלשע באַריכטען וועגען דעם גלענצענדיגען צושטאַנד פון די געשעפטען דאָרט.

די פאַנאַמער געשיכטע מיט איר אומגלויבליכער מאַסע ליגענס, פעלשונגען, כאַבאַרען, גנבה, מיט אירע מיליאַרדען היזקות און דעם חורבן פון טויזענטער מענטשען — איז א טייערער מוסטער פון דעם גייסט, וואָס ספּעקולאַציע אנטוויקעלט בא די טוער פון דער בערזען־וועלט.

אין אונזער צייט שפּילען די ספּעקולאַציעס אויפ׳ן בערזע זעהר א גרויסע ראָלע בא דער צוזאַמענשטעלונג פון גרויסע עשירות און דער פאַראַרעמונג פון א סך קאַפּיטאַליסטען, בכלל — אין דעם פּראָצעס פון קאָנצענטראַציע פון קאַפּיטאַלען. א היפשער טייל פון די הײנ־טיגע מיליאָנערען האָבען אָט אויף דעם אופן געקראָגען זייערע געוואַל־דיגע פאַרמעגענס. (אזוי האָט דער אמעריקאַנער הויד זיך באַרימט געמאַכט מיט זיינע אומגעווייסענהאַפטע ספּעקולאַציעס, און האָט אָנ־געקליבען אַ פאַרמעגען פון א פערטעל מיליאַרד, דערביי רעכענט זיך זיין יערליכע הכנסה אין 27 מיליאָן, 74.000—א מעת־לעת, 50 רובל א מינוט. אין עטליכע מאָל גרעסער זיינען איצטער די קאַפּיטאַלען פון ראָקעפעלער׳ן; גענוי וויפיל ער פאַרמאָגט איז אומ־באַוואוסט. אזעלכע בערזען מולטי־מיליאָנערען און מיליאַרדערען איז פאַראַן א סך דערהויפּט אין אמעריקע; נאָר אין אייראָפּע פעלען זיי אויך ניט.)

די הערשאַפט פון שווינדעל, וואָס די ספּעקולאַציע רופט אַרויס, גראָבט אונטער אין ווארצעל דעם צוטרוי און דעם דורך־ארץ פון די

גרויסע מאסען צו דער קאפּיטאליסטישער סיסטעמע, וואס באשאפט אט די דערשיינונגען.

הייסט עס, די געזעלשאפטליכע אורזאכען פון ספּעקולאציע ליגען אין דעם ניט געארגאניזירטען כאראקטער פון די אויסטויש באציהונגען, און דעריבער ווייזט זיך ארויס דאס ווערט־געזעץ אין דעם לעבען פון מארק נאר אין א סטיכישער פארמע, אין שטענדיגע א פ ו ו י י כ ו נ ג ע ן פון דער נארמע; און די געזעלשאפטליכע רעזולטאטען פון ספּעקולאציע באשטעהען אין לעצטען סך־הכול הויפּט־זאכליך אין דער פארשנעלערטער אנטוויקלונג פון די גרויס־קאפּיטא־ליסטישע באציהונגען, אבער טיילווייז אויך אין דעם וואס זי דיסקרע־דיטירט זיי.

4). די פאנאנדערטיילונג פון דעם געזעלשאפטליכען פּראָדוקט צווישען די פארשיידענע קאפּיטאליסטישע קלאסען.

א). פּ ר א פ י ט.

בנוגע דעם פּראפיט פון די קאפּיטאליסטען כאראקטעריזירט זיך דער פּעריאד פון מאשינעס מיט צוויי אייגענשאפטען: ערשטענס, דער יערליכער פּראצענט פון פּראפיט אויף קאפּיטאל ווערט קלענער, און צווייטענס, די אלגעמיינע סומע פּראפיט וואקסט שנעל. לאמיר באטראכטען די הויפּט אורזאכען פון די ביידע אייגענשאפטען.

א מאשינע איז א געהילפס מיטעל צום ארבעטען, און דער ווערט אירער געהט אריין אין דעם צוזאמענשטעל פון ש ט ע נ ד י ג ע ן קאפּיטאל. אין דערזעלביגער צייט פארבייט די מאשינע דעם אר־בעטער־אויספאלגער און שטויסט ארויס, הייסט עס, א טייל פון דער ארבעטס קראפט: די הוצאות אויף קויפען ארבעטס קראפט ווערען קלענער, ד.ה. עס פארקלענערט זיך דער פ א ר ע נ ד ע ר ל י כ ע ר קאפּיטאל.

א. באַנדראַנאָוו

אויף אַזאַ'ן אופן זעהען מיר, אַז מיט דער איינפירונג פון איט־לעבער נייער מאַשינע ווערט אַ געוויסער טייל פון פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל פאַרביטען אויף אַ באַשטימטען טייל שטענדיגען קאַפּי־טאַל: גלייך מיט'ן וואוקס פון שטענדיגען געהט אַז די פאַרקלע־נערונג פון פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל.

אויב די פּראָדוקציע פאַרברייטערט זיך זעהר שנעל ביים איינפי־רען פון מאַשינעס, דאַן קען געמאַלט זיין, אַז דער פאַרענדערליכער קאַפּיטאַל זאָל זיך ניט פאַרקלענען און זאָל גאַר גרעסער ווערען: ניט קוקענדיג אויף דער מאַשינע, קען זיין אַז אַרבעטער זאָל מען דאַרפען האָבען מער איידער פריהער. נאָר דער שטענדיגער קאַפּיטאַל — די הוצאות אויף מאַשינעס און מאַטעריאַלען — וואַקסט אויך אין דעם פאַל אַ סך שטאַרקער איידער דער פאַרענדערליכער, און אין פאַרגלייך מיט'ן שטענדיגען קאַפּיטאַל, ווערט דער פאַר־ענדערליכער אַלץ מאַקע קלענער, ד.ה. ער טרעפט אַז אַ קלענערען חלק איידער פריהער. צום ביישפּיל, איידער מען האָט איינגעפירט מאַשי־נעס, איז פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל געוועזן אויף 5.000 באַ אַ שטענ־דיגען פון 10,000, ד. ה. ½ פון דעם שטענדיגען אָדער ⅓ פון פון דעם גאַנצען קאַפּיטאַל; און באַ די נייע באַדינגונגען איז פאַראַן פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל אויף 8,000 אַנקעגען 32,000 שטענדיגען, ד. ה. ¼ פון דעם שטענדיגען אָדער 1/5 פון דעם גאַנצען קאַפּי־טאַל. מיט אַנדערע ווערטער, ווען מיר נעמען אים אַבסאָלוט, אַליין פאַר זיך, איז דער פאַרענדערליכער קאַפּיטאַל אויסגעוואַקסען, אָבער רעלאַטיוו — אין פאַרגלייך מיט'ן גאַנצען קאַפּיטאַל, — ווי אַ טייל פון דעם גאַנצען קאַפּיטאַל, — איז ער קלענער געוואָ־רען.

בדרך כלל, איז דאָס שייך אויך צו איטלעכען פּראָגרעס פון דער טעכניקע: אויב אין אַ געוויסער פּראָדוקציע האָט זיך געהויבען די פּראָדוקטיוויטעט פון אַרבעט, וועט זיך אויף אַ געוויסען סכום שטענ־דיגען קאַפּיטאַל — געצייג און מאַטעריאַלען — פאָדערען ווייני־גער לעבעדיגע אַרבעט, איידער פריהער, ווייניגער אַרבעטס קראַפט, ווייניגער פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל. נאָר גראָד אין דער מאַשין־

פּראָדוקציע, וואו די העכערונג פון דער פּראָדוקטיוויטעט פון אַרבעט קומט פאַר זעהר שנעל, זעהט זיך אַן אַם די דערשיינונג באַזונדער בולט.

אין דער ענגלישער טעקסטיל פּראָדוקציע אין אָנהייב 18־טען יאָר־הונדערט איז דער גאַנצער אָריינגעלייגטער קאַפּיטאַל באַשטאַנען העלפט אויף העלפט פון שטענדיגען קאַפּיטאַל און פאַרענדערליכען. שוין אין די 60־ער יאָרען פון 19־טען יאָרהונדערט איז דער שטענ־דיגער טייל קאַפּיטאַל געווען 7/8, און דער פאַרענדערליכער ⅛, ד. ה. רעלאַטיוו אין 4 מאָל ווייניגער ווי פריהער (אַבסאָלוט איז אַם די אַכטעל, מחמת דעם וואוקס פון דעם גאַנצען קאַפּיטאַל, אַסך גרעסער איידער די פריהערדיגע העלפט).

פריהער איז שוין דערוויזען געוואָרען, אַז מערווערט ווערט באַ־שאַפען דורך דער אַנווענדונג פון אַרבעטס קראַפט, און אַז דעריבער ווענדט זיך די גרויס פון דעם מערווערט ניט אָן דער גרויס פון דעם קאַפּיטאַל, נאָר אָן דער גרויס פון זיין פאַרענדערליכען טייל, פאַר וועלכען מען קויפט אַרבעטס קראַפט.

די נאָרמע פון מערווערט באַווייזט, וואָס פאַר אַ פּראָצענט פון דעם פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל דער מערווערט טרעפט אָן; די פּראָ־פיט־נאָרמע באַווייזט דעם פּראָצענט וואָס דער מערווערט טרעפט אָן אַנקעגען דעם גאַנצען קאַפּיטאַל — דעם שטענדיגען און דעם פאַר־ענדערליכען. דעריבער איז די פּראָפיט־נאָרמע אין אַזויפיל מאָל קלע־נער פון דער מערווערט־נאָרמע, אויף וויפיל דער פאַרענדערליכער קאַפּיטאַל איז קלענער פון דעם גאַנצען קאַפּיטאַל.

באַ דער איינפירונג פון מאַשינעס און בכלל מיט דער אַנטוויק־לונג פון דער פּראָדוקציאָנס טעכניקע ווערט דער פאַרענדערליכער קאַפּיטאַל לפי־ערך קלענער. אויב די מערווערט־נאָרמע בייט זיך ניט, מוז די פּראָפיט־נאָרמע פאַלען.

לאָמיר זאָגען, אַז די מערווערט־נאָרמע איז 100%, דער שטענ־דיגער קאַפּיטאַל איז 8,000 רובל, דער פאַרענדערליכער 2,000.

א. באַגדאַנאָוו

ד. ה. דער ערשטער טרעפט אַז 4/5 פון דעם גאַנצען קאַפּיטאַל, און דער צווייטער — 1/5. דאַן וועט דער מערוועדט אַנטרעפען 2,000 רובל, און די פּראָפיט־נאָרמע איז 20%.

מיט דער אַנווענדונג פון נייע מאַשינעס האָט זיך דער שטענ־דיגער קאַפּיטאַל געהעכערט ביז 27,000, דער פאַרענדערליכער, לאָ־מיר זאָגען, ביז 3,000, ד. ה. — 9/10 און 1/10. דאַן איז דער מער־ווערט 3,000 רובל, און די פּראָפיט־נאָרמע ניט מער פון 10%. הגם אַבסאָלוט איז דאָ דער פאַרענדערליכער קאַפּיטאַל געוואָרען גרעסער אויף 1,000 רובל, אָבער רעלאַטיוו איז ער געוואָרען אין צווייען קלע־נער (1/10 אַנשטאַט 1/5), און די פּראָפיט־נאָרמע האָט זיך אויך פאַרקלענערט אין צווייען.

כדי דער חשבון זאָל אויסקומען איינפאַכער האָבען מיר דאָ אָנ־גענומען, אַז דער גאַנצער מערוועדט געהט אַריבער אין פּראָפיט פון דעם קאַפּיטאַליסט. אין דער׳אמת׳ן איז דאָס ניט אַזוי; נאָר די ניט פּינקטליכקייט איז דאָ אַן אומבאַדייטענדיגע, און דעם עצם ענין בייט עס בשום אופן ניט.

לאָמיר זיך אומקערען צו אונזער ביישפּיל. ווען די אונטערנעמער זאָל זיך איינגעבען אויפצוהייבען די נאָרמע פון מערווערט אין צוויי מאָל אַזויפיל, ד. ה. ביז 200%, וואָלט די פּראָפיט־נאָרמע ווידער גע־וואָרען 20%, ד. ה. קיין פאַרקלענערונג פון דעם פּראָצענט וואָלט ניט פאָרגעקומען. אויף אַזאַ׳ן אופן האָבען די אונטערנעמער אַ מיטעל ניט צו דערלאָזען, אַז דער פּראָצענט פון פּראָפיט זאָל פאַלען, און דאָס איז — צו פאַרגרעסערען די נאָרמע פון מערווערט, ד. ה. פאַרשטאַר־קען די עקספּלואַטאַציע. און זיי באַנוצען זיך טאַקע מיט אַט דעם מיטעל (מען פאַרלייגגערט דעם אַרבעטס טאָג, מען העכערט די אינ־טענסיוויטעט פון אַרבעט און אַז. וו.).

אָבער אַנווענדענדיג אַט די מיטלען, האָט דער קאַפּיטאַליסט צו טאָן ניט מיט אַ טויטער מאַשינע, נאָר מיט אַ לעבעדיגען וועזען. אַ מאַ־שינע איז אַן אינערטע זאַך: אַז דער אונטערנעמער וויל, מאַכט ער זי צו אַרבעטען אָהן אַן אָפּשטעל 24 שעה אין מעת־לעת און מיט אַזאַ שנעלקייט, וואָס דער געבוי אירער קען נאָר דערלאָזען; דערביי

וועט זי אָפּגעניצט ווערן, וועט אויפהערן טויגן פאַר דער פּראָדוק־ציע מיט 4 מאָל שנעלער, איידער ווי אַרבעטענדיג 12 שעה אין מעת־לעת און באַוועגענדיג זיך אין צווייען לאַנגזאַמער. גיט אַזוי איז אָבער דער מענטשליכער אָרגאַניזם; און אַ פאַרשטאַרקונג פון דער עקספּלואַ־טאַציע שטויסט זיך אָן פריהער אָדער שפּעטער אויף אַ ווידערשטאַנד מצד די אַרבעטער, וואָס וואַקסט אומאויפהערליך און געהט איבער אין אַ סיסטעמאַטישען קאַמף. דאָן פירט די רעלאַטיווע פאַרקלענע־רונג פון דעם פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל, דאָס וואָס ער ווערט אַרויס־געשטויסען פון דעם שטענדיגען, צו אַ פאַרקלענערונג פון דעם פּראָ־צענט פון פּראָפיט, און אַזוי קען מען עס טאַקע זעהן אין דער ווירק־ליכקייט.

דערפאַר איז אין לענדער מיט אַ קנאַפּ אַנטוויקעלטען קאַפּיטאַ־ליזם דער פּראָצענט פון פּראָפיט לפי־ערך אַ הויכער: אין רוסלאַנד, למשל, איז ניט קיין זעלטענהייט צו טרעפען אונטערנעמונגען, וואָס גיבען 25% אויפ'ן קאַפּיטאַל, אין דער צייט וואָס אין מערב־אייראָפּע איז שוין 5% אַ גוטע הכנסה. פאַרשטעהט זיך, דערביי ווירקען נאָך אַנדערע אורזאַכען, נאָר די הויפּט און גרונט אורזאַך בלייבט — די רעלאַטיווע פאַרקלענערונג פון פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל.

אַ פאַרקלענערונג פון דעם פּראָצענט פון פּראָפיט מיינט נאָך ניט קיין פאַרקלענערונג פון דער אַבסאָלוטער גרויס פון דעם פּראָפיט, פון זיין סומע. אז מען קריגט 20% פון אַ קאַפּיטאַל פון 10,000, טרעפט עס אָן 2,000; אָבער ניט מער פון 10% פון אַ קאַפּיטאַל פון 40,000 טרעפט אָן גאַנצע 4,000. בכלל, דער פּראָפיט ווערט גרעסער, אויב דער וואוקס פון דעם קאַפּיטאַל געהט שנעלער איידער דאָס פאַלען פון דעם פּראָצענט.

אין דער עפּאָכע פון מאַשינעס געהט אָן די קאַפּיטאַליסטישע אַנ־זאַמלונג מיט אַ שנעלקייט נאָר צום שטוינען. אַ היפּשע אַנזאַמלונג איז געווען אַ נויטווענדיגע באַדינגונג פון דער מאַשין־פּראָדוקציע; נאָר די מאַשין־פּראָדוקציע גופא, אין איר אויסערגעוויינטליך שנעלער אַנטוויקלונג, רופט אַרויס אַ היפּש פאַרשנעלערטע אַנזאַמלונג.

ניט קוקענדיג אויף דעם וואַקסענדיגען פאַרברויך פון די ניט

פראָדוצירענדיגע קלאַסען, ווערט אָבער כסדר אויך גרעסער דער חלק מערווערט, וואָס ווערט פאַרוואַנדעלט אין קאַפּיטאַל און דינט כדי ווייטער אַרורסצוציהען מערווערט פון געדונגענער אַרבעט. די אַנזאַמ־לונג קומט פאָר אַ סך שנעלער איידער דאָס פאַלען פון דעם פּראָצענט פון פּראָפיט, אַזוי אַז די גרויס פון דעם פּראָפיט וואַקסט, און נאָך אַפילו שנעלער ווי ווען עס איז פריהער.

מען רעכענט, אַז אין דייטשלאַנד „זאַמעלט זיך אָן" יערליך הע־כער פון אַ מיליאַרד רובל, אין ענגלאַנד — אַרום צוויי מיליאַרד. אין די פאַראייניגטע שטאַטען איז די אָנזאַמלונג געגאַנגען נאָך שנעלער: אין 1840 האָט זיך דאָס גאַנצע נאַציאָנאַלע רייכטום דאָרט גערעכענט אין 3,700 מיליאָן דאָלער, אין 1894 יאָר — אין 82 מיליאַרד.

אין ענגלאַנד און אירלאַנד האָט זיך דער ציפער פון דער יערליכער הכנסה פון די קאַפּיטאַליסטען און ערד־אייגענטימער פאַר דעם פעריאָד פון 1843—1883 יאָר פאַרגרעסערט מער ווי אין צוויי מאָל — פון 344 ביז 720 מיליאָן פונט סטערלינג. און דער גרעסטער חלק פון אָט דעם צוואוואוקס איז אויסגעפאַלען גראָד אויפ'ן פּראָפיט פון די אונטערנעמער.

אָט די אַלע ציפערען גיבען אַ שטיקעל באַגריף וועגען דער איי־גענטליכער גרויס פון פּראָפיט, און וועגען דער גאַנצער מאַסע מער־ווערט, וואָס עס ווערט איטלעכס יאָר באַשאַפען אין די לענדער מיט אַ מאַשין־פּראָדוקציע, און בכלל וועגען דער שנעלער אַנטוויקלונג פון די געזעלשאַפטליכע פּראָדוקציאָנס קרעפטען.

איבעריגענס, מען דאַרף דערמאָנען, אַז דער אונטערשייד אין דער געלט אָפּשאַצונג פון די נאַציאָנאַלע הכנסות און די נאַציאָנאַלע עשירות אין פאַרשיידענע פעריאָדען ווענדט זיך ניט נאָר פון דער אָנזאַמלונג אַליין, נאָר טיילווייז אויך פון דער פאַרקלענערונג פון דעם ווערט פון געלט (מחמת דער העכערונג פון דער פּראָדוקטיוויטעט פון דער אַר־בעט, וואָס באַשאַפט די געלט־סחורה). אַזאַ פאַרקלענערונג אין דעם ווערט פון געלט איז טאַקע ווירקליך פאָרגעקומען פאַר דעם לעצטען פעריאָד, זי איז אָבער אַזוי קליין, אַז די באַדייטונג פון די געבראַכטע ציפערען ווערט דערפון גאַנץ ווייניג אָפּגעשוואַכט. אחוץ דעם, ווערט

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

די באַדייטונג פון די ציפערען פון דעם נאַציאָנאַלען רייכטום אַביסעל אָפּגעשוואַכט אויך מחמת דעם וואוקס אין דעם ווערט פון כלומר׳שטען קאַפּיטאַל, וואָס עס שטעלט מיט זיך פאַר דאָס אייגענטום רעכט אויף ערד (דער פּרייז פון ערד שטייגט מחמת דער העכערונג פון רענטע).

אויף ווי שטאַרק עס וואַקסט צו דער חלק פון די גרויסע קאַפּיטאַליסטען אין פאַרגלייך מיט׳ן חלק פון די קליינע, קען מען אילוסטרירען מיט׳ן ביישפּיל פון פראַנקרייך, וואו די קליין־בורזשואַזיע איז גראַד זעהר צאָלרייך אין פאַרגלייך מיט אַנדערע לענדער. פון דעם גאַנצען נאַציאָנאַלען אייגענטום דאַרטען, וואָס טרעפען אָן 174 מיליאַרד פראַנק, געהערט 114 מיליאַרד, ד. ה. ⅔, צו איין דרייסיגסטעל פון דער באַפעלקערונג, און נאָר 60 מיליאַרד, ד. ה. ⅓, צו די איבעריגע 29/30 פון דער באַפעלקערונג.

ב). ר ע נ ט ע.

ווי עס איז שוין באַוויזען געוואָרען, האָט דער חלק מערווערט, וואָס די ערד־אייגענטימער נעמען צו און וואָס רופט זיך ערד־רענטע, אַ שטרעבונג צו וואַקסען אומאויפהערליך, מיט דער אַנטוויקלונג פון דעם אינדוסטריעלען לעבען. דער טעם דערפון איז, וואָס די אינדוסטריעלע אַנטוויקלונג פון דער געזעלשאַפט, פאַרגרעסערענדיג דעם נאָכפרעג אויף ערד פאַר פאַרשיידענערליי אונטערנעמונגען, פאַרגרעסערט דערמיט גופא די קראַפט פון דער מאָנאָפּאָליע פון דעם ערד־אייגענטימער קלאַס, זיין מאַכט איבער די אַנדערע טיילען פון דער געזעלשאַפט, און גיט אים אַ מעגליכקייט צוצונעמען אַלץ אַ גרעסערען חלק פון דעם געשאַפענעם מערווערט.

אויף אַזא׳ן אופן איז אויסגעקומען, אַז ווי שנעל דער וואוקס פון דעם קאַפּיטאַליסטישען פּראָפיט איז ניט געגאַנגען, איז די רענטע פונדעסטוועגען געוואַקסען נאָך שנעלער. דאָך, די האַנדעלס־אינדוסטריעלע בורזשואַזיע איז איינגעגאַנגען אויף אַזא לאַגע ניט גאָר אָהן קאַמף. מיט אַלע כוחות האָט זי זיך געשטעלט אַנקעגען דער פאַרגרעסערונג פון דער רענטע אויף ערד, וואָס מאַכט קלענער דעם פּראָפיט.

א. באָגדאַנאָוו

דער קאַמף פון רענטע און פּראָפיט האָט זיך געפירט אין די פאַר־שיידענאַרטיקסטע פאָרמעס אומעטום, וואו עס האָבען זיך נאָר צע־נויפגעטראָפען די אינטערעסען פון דעם ערד־אייגענטימער און דעם קאַפּיטאַליסט. די איינפאַכסטע פאָרמע פון דעם איז דער קאַמף פון דעם קאַפּיטאַליסטישען פערמער מיט׳ן לענדלאָרד פאַר ארענדע־געלט. אַלץ וואָס דער פערמער קען דאָ דערגרייכען איז נאָר — לאָזען פאַר זיך דעם געוויינטלעכען אונטערנעמערישען פּראָפיט; און אפילו דאָס גיט זיך אים איין ניט אַלעמאָל: אַזוי ווי פון דער ערד איז שווער ארויסצונעמען אַהן היזק דעם גאַנצען אַרייגעלייגטען קאַפּיטאַל אין דער געשטאַלט פון בנינים, באַדען־אויסבעסערונגען און ד. גל., מוז אָפט דער פערמער איינגעהן אויף אַזאַ העכערונג פון דער ארענדע, וואָס שניידט אונטער זיין פּראָפיט נידעריגער פון דער געוויינטליכער נאָרמע.

ווען די ערד רענטע שטייגט אַזוי הויך, אַז די פּרייזען אויף ברויט אין לאַנד גיבען זיך אַ הייב אַריבער דער מאָס, העכערענדיג דורך דעם דעם פּרייז פון ארבעטס קראַפט און נאָך מער אראָפּדריקענדיג דעם פּראָפיט, דאַן לויגט זיך דעם האַנדעלס־אינדוסטריעלען קלאַס און עס איז פאַר אים צוועקמעסיג צו קעמפען מיט דער רענטע, אריינפירענ־דיג ברויט פון אַנדערע לענדער: אין די ווינציג אַנטוויקעלטע אַגרי־קולטורעלע לענדער, וואו די רענטע האָט נאָך ניט געשטיגען זעהר הויך, וואו די פּראָדוקציע פון ברויט קאָסט ביליג מחמת דער וואָלוועלקייט פון ארבעטער הענט, דאָרט זיינען די פּרייזען אויף ברויט לפי־ערך נידעריג, און דער אימפּאָרט פון אָט דעם וואָלוועלען ברויט אין אַנט־וויקעלטע לענדער מיט אַ הויכער רענטע שניידט שטאַרק אונטער די רענטע.

אַנקעגען אַזאַ קאַמפס מיטעל ווענדט אָן דער קלאַס ערד־אייגענ־טימער זיין גאַנצע פּאָליטישע קראַפט, זיין איינפלוס אויף דער מלוכה: ער דערשלאָגט זיך צו הויכע איינפורס־צאָלען אויף אויסלענדישע אַג־ריקולטורעלע פּראָדוקטען, אמאָל — אפילו פשוט צו אַ פאַרבאָט אריינצופירען זיי. אַזוי האָבען זיך אין ענגלאַנד אַ לאַנגע צייט געהאַל־טען די „געטריידע געזעצען“. וואָס פלעגען דערלויבען אריינצופירען

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

ברויט נאָר אין דעם פאַל, ווען דער מקח פון ברויט אויפ'ן היימישען מאַרק פלעגט דערגרייכען ביז צו אַ געוויסער, גאַנץ הויכער נאָרמע. אַנקעגען דער פּאָליטישער קראַפט האָט די בורזשואַזיע געקענט אַנווענדען סיידען אויך אַזאַ קראַפט; און עס האָט זיך צעפלאַקערט אַ קאַמף צווישען קאַפּיטאַל און ערד־אייגענטום, ווי צווישען צוויי מער אָדער ווייניגער פעסט פאַראייניגטע געזעלשאַפטליכע קלאַסען. די ענגלישע בורזשואַזיע האָט אין דעם קאַמף מנצח געווען, און אין 1844 יאָר האָט זי זיך דערשלאָגען צו דער פרייהייט צו אימפּאָרטירען ברויט. דער רעזולטאַט איז געווען, אַז דער וואוקס פון ערד־רענטע האָט זיך אָפּגעשטעלט, און אויף אַ געוויסער צייט איז זי אַפילו גאַנץ שטאַרק געפאַלען.

דער זיגרייכער קאַפּיטאַל האָט זיך מיט דעם ניט באַנוגענט: ער האָט געקאָלאָניזירט די גרויסע, העכסט פרוכטבאַרע פליינען פון צפון און דרום אַמעריקע, אַווסטראַליע, דרום־אַפריקע, האָט זיי פאַרבונדען מיט די אייראָפּעאישע מערק מיט דער הילף פון פאַרפולקומטע פאַרקער־וועגען און האָט איינגעאָרדענט די עקספּלואַטאַציע פון זייער פרוכטבאַרקייט מיט דער הילף פון די בעסטע טעכנישע מעטאָדען, באַנוצענדיג זיך אין אַ גרויסער מאָס מיט אַגריקולטור מאַשינעס. די הויכע פּראָדוקטיוויטעט פון דער ערד־אַרבעט אין אָט די לענדער האָט געבראַכט דערצו, אַז דער וועלט מאַרק איז פאַרפלייצט געוואָרען מיט וואָלוועלען ברויט. דאָס איז געווען אַ שרעקליכער קלאַפּ פאַר דער ערד־אַרבעט פון די אַלטע קאַפּיטאַליסטישע לענדער; און אַזוי ווי פּראָפיט קען זיך שאַרף ניט ענדערען, לויט נאָך דעם געזעץ פון שטרעבונג צו אַ גלייכער יערליכער נאָרמע, האָט זיך דער קלאַפּ אַמשטאַרקסטען אָפּגערופען אויף דער רענטע פון אָט די לענדער: איר וואוקס איז אַזוי פאַרהאַלטען געוואָרען, אַז ער איז ווייט אָפּגעשטאַנען פון דעם וואוקס פון פּראָפּיט. לויט ג י פ ע נ ' ע ן, איז דער ציפער פון אַגריקולטורעלער רענטע אין ענגלאַנד אַפילו עטוואָס געפאַלען פון 1843 יאָר ביז דעם יאָר 1893 (פון 42,127,000 פונט סטערלינג ביז 41,682,000 פונט סטערלינג).

אויב אָבער די אייראָפּעאישע ערד־אייגענטימער האָבען געליטען

א. באַגדאַנאָוו

פון א פאַרקלענערונג פון דער רענטע, האָבן דערפאַר די נייע ערד־אייגענטימער פון די פּרוכטבאַרע לענדער אָנגעהויבן צו קריגן א געוואַלדיג גרויסע רענטע, און די לאַגע האָט זיך בעצם גאָר ניט געביטען: די אַלגעמיינע סומע פון אַגריקולטורעלער רענטע איז אַלץ טאַקע שטאַרק געוואַקסען. די פאַרקלענערונג פון דער רענטע איז געווען איינע פון די הויפּט אירזאַכען פון דער אומגעהייערער פאַרשולדיגטקייט פון די איראָפּעאישע ערד־אייגענטימער, וואָס האָט זיך אַנטוויקעלט אין די לעצטע צענדליגער יאָרען. נאָך א וויכטיגע אורזאַך איז געווען די נויטווענדיגקייט אויסצובעסערען די אַגריקולטורעלע טעכניק, וואָס איז געקומען פון דער שווערער קאָנקורענץ; אויף אויסצובעסערען דעם באָדען און די פּראָדוקציאָנס מעטאָדען האָט זיך געפאָדערט קאַפּיטאַל, און קאַפּיטאַל האָבן די ערד־אייגענטימער געמוזט באָרגען. אַט די חובות האָבן געבראַכט דערצו, אַז א באַדייטענדיגער טייל פון דער רענטע צאָלט זיך אויס אין דער פאָרמע פון פּראָצענטען אויף די חובות צו די קרעדיט אינסטיטוציעס, און אַט די לעצטע פאַרבייטען, אויף אַזאַ'ן אופן, ביסלעכווייז די פריהערדיגע רענטע־נעמער.

וואָס איז שייך דער ניט אַגריקולטורעלער רענטע — פון ערד פאַר געביידעס און ד. גל., האָט זי אין איראָפּע אויך ניט געטראָפען קיין מניעות אין איר וואוקס. אין ענגלאַנד, למשל, איז זי פאַר 50 יאָר — פון 1843 ביז 1893 — אויסגעוואַקסען, לפחות, 3 מאָל אַזוי די גרויס. דערהויפּט וואַקסט זי שנעל אין די גרויסע האַנדעלס־אינדוסטריעלע שטעט; וואָס די שטאָט ווערט גרעסער, שטייגט דער פּרייז פאַר בנינים צום דינגען אין די צענטראַלע שטאָט־טיילען אָהן א שיעור, און אַט דער צוואוואוקס פאַלט גראָד אויפ'ן חשבון פון רענטע, מחמת דער פּראָפיט אויפ'ן קאַפּיטאַל, וואָס איז אַריינגעלייגט געוואָרען אויף אויפצובויען דעם בנין, בלייבט דערזעלביגער וואָס פריהער. אין איינצעלנע פאַלען שטייגט אַט די רענטע כמעט אומגלויבליך: אין די צענטראַלע טיילען פון די גרעסטע קאַפּיטאַליסטישע שטעט, ווי א לאָנדאָן, א טשיקאַגאָ, דערגרייכט דער מקח פון א קוואַדראַט־קלאַפטער ערד אין די צענדליגער טויזענטער.

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

ג). אַרבעטס לוין.

די מאַנופאַקטור־צעטיילונג פון אַרבעט האָט געבראַכט צו אַ צע־שפּאַלטונג פון דעם אַרבעטער קלאַס אויף גרופּעס מיט פאַרשיידענע אַרבעטס לוינען, לויט דער פאַרשיידענער פּראָדוקטיווקייט פון דער אַרבעט וואָס זיי פירען דורך, דער פאַרשיידענער געלערנטקייט און געניטקייט פון די אַרבעטער. קיין איין אַרבעטער קלאַס איז דעריבער ניט געווען, נאָר עס זיינען געווען אַ סך קלאַסען אַרבעטער, וואָס האָבען געלעבט אין ניט קיין גלייכע מאַטעריעלע באַדינגונגען.

די מאַשין־פּראָדוקציע, אָפּשאַפענדיג די מאַנופאַקטור־צעגלידערונג פון דער אַרבעט, פאַרבייטענדיג עס מיט אַ ספּעציאַליזירונג פון מאַשינען, שטרעבט אָפּצושאַפען אויך די פריהערדיגע אונטערשיידען אין דעם אַרבעטס לוין, שטרעבט אויסצוגלייכען אים פאַר אַלע אַרבעטער. אויב די פּראָדוקציאָנס ראָלע פון פאַרשיידענע אַרבעטער ווערט, אַ דאַנק דער מאַשינע, אַלץ מער ענליך, מוז אַלץ מער אויסגלייכען זיך אויך זייער מאַטעריעלע לאַגע.

כדי צו אַרבעטען באַ אַ מאַשינע פאָדערט זיך אַזוי ווינציג לערע, אַז איטלעכער קען עס דורכמאַכען אין אַ לפי־ערך קורצער צייט. אַלע פריהערדיגע מינים אַרבעטער ווערען איצטער געבראַכט צו איין מין, וואָס איז שטאַרק ענליך צו דעם מין פּראָסטער אַרבעט. דער חילוק איז נאָר, וואָס אַז אַרבעטער באַ אַ מאַשינע מוז פאַרמאָגען אַ געוויסע אַלגעמיינע אַנטוויקלונג, אַ געוויסע אינטעליגענץ: אַניט וואָלט געווען ריזיקאַליש און עס וואָלט זיך ניט געלוינט צו פאַרטרויען אים אַ מאַשינע, וואָס מען מוז כאָטש וויפיל ניט איז פאַרשטעהן איר פאַרוויקעלטען מעכאַניזם, כדי מען זאָל זיך מיט איר שטענדיג קענען קערען צוועקמעסיגערהייט. און וואָס מער אויטאָמאַטיש עס איז אַ מאַשינע, וואָס ווייניגער ריין פיזישע אריינמישונג אין איר טעטיגקייט עס פאָדערט זיך פון דעם אַרבעטער, אַלץ מער פאָדערט זיך פון אים ריין פּסיכישע אַרבעט — אָנגעשטריינגטע אויפמערקזאַמקייט, אַ באַוואוסטזיניגע באַציהונג צו דער זאַך, צו פאַרשטעהן דעם שכל און דעם

א. באַגראַנאָוו

צוועק פון די פאַרשיידענע טיילען פון דעם מעכאַניזם, דעם צוזאַמענ־האַנג צווישען זיי בײַ דער אַרבעט.

אַזוי זעהען מיר, אַז די אַרבעט בײַ אַ מאַשינע ווערט פאַרוואַנדעלט, גלייך ווי די האַנטאַרבעט פון גראָב־אַרבעטער, אין פּ ר אָ ס ט ע אַרבעט, ד. ה. וואָס פאָדערט דעם קלענסטען סכום לערע און אַנטוויק־לונג כדי צו קענען באַטייליגען זיך אין דער געזעלשאַפטליכער פּראָ־דוקציע. אָבער אין אַט דעם מינימום געהט אַריין אַ געוויסע אַלגע־מיינע אינטעליגענץ פון דעם אַרבעטער, און וואָס ווייטער, אַלץ אַ גרע־סערע.

מיט אַ העכערער אינטעליגענץ איז נויטווענדיג פאַרבונדען אַ העכערער גראַד באַדערפעניסען, און הייסט עס — אויך אַ העכערער אַרבעטס לוין. אַזוי קומט אויס, אַז כאָטש איטלעכער קאַפּיטאַליסט שטרעבט וואָס מער אַראָפּצודריקען דעם אַרבעטס לוין, צווינגען אים אָבער די באַדערפעניסען פון דער פּראָדוקציע, ער זאָל איינגעהן אויף אַ פאַקטישער העכערונג פון דעם לוין: ווען כ'זאָל זיך אים אָפּילו איינגעבען בייצוקומען אויף אַ צייט די שטרע־בונג פון די אַרבעטער צו אַזאַ העכערונג, אונטערצודריקען זייער פאָ־דערונג, וואָלט זיך אָבער אַרויסגעוויזען, אַז בײַ אַ ניט גענוגענדיגער באַפרידיגונג פון זייערע העכערע באַדערפעניסען, זיינען די אַרבעטער אַזוי וויייניג צוגעפּאַסט צו דער אַרבעט מיט אַ מאַשינע, אַז עס וואָלט זיך אים גופא שוין ניט געלוינט.

אחוץ די פאַרשטעהער פון דער „פּראָסטער" מאַשין־אַרבעט, באַ־טייליגט זיך נאָך אין דער פּראָדוקציע, ווי עס איז שוין אָנגעוויזען געוואָרען, אַ באַזונדער גרופּע פאַרשטעהער פון פאַרוויקעלטער אַרבעט — דער אינטעליגענט־טעכנישער פּערסאָנאַל: געשטודירטע מעכאַני־קער, טעכנאָלאָגען, כעמיקער, ספּעציאַליסטען אין דער אַלגעמיינער אָרגאַניזאַציע פון אונטערנעמונגען — דירעקטאָרען, בוכהאַלטערס און אַז. וו. אַט דער קלאַס, וואָס איז לפי־ערך גאַנץ קליין אין צאָל, שיידט זיך אָפּ זעהר שטאַרק, לויט זיין אַרבעטס לוין, פון די פּראָסטע אַר־בעטער. ווי אַ מיטעל־גרופּע צווישען די אונטערנעמער און די אַרבע־

מער, קען מען זיי בא היינטיגען טאג, בדרך כלל גערעדט, ניט צורעבענען צום ארבעטער קלאס.

פונדעסטוועגען, ווי עס איז שוין אנגעוויזען געווארען, האט אין זיך דער מאשין־קאפיטאליזם א טענדענץ נעהענטער צו מאכען אט די גרופע, לויט איר ראלע אין דער פראדוקציע, דער געזעלשאפטליכער לאגע און לויט איר פסיכאלאגיע, מיט די גרופעס פון וויניגער פארוויקעלטער ארבעט. אט די טענדענץ ווירקט אמשטארקסטען אויף דעם נידעריגערען, מער צאלרייכען טייל פון דעם אינטעליגענט־טעכנישען פערסאנאל, וואס ווערט אן ביסלעכוויז זיין גרעניץ מיט דעם ניט געפריוויליגירטען טייל ארבעטער. ניט אזוי איז אבער די אנטוויקלונגס טענדענץ פון דעם אנדערען, דעם קלענערען טייל פון דעם טעכנישען פערסאנאל, וואס פארנעמט א העכערע לאגע אין דינסט בא די קאפיטאליסטען, און וואס איז נעהענטער צו זיי אי לויט דער אפשטאמונג, אי לויט די געוואוינהייטען: מיט׳ן פראגרעס פון די עקאנאמישע באציהונגען, וואס דייטליכער זיי ווערען, שליסט זיך אן אט דער העכערער טייל פון דעם אינטעליגענטען פערסאנאל אויסגעשפראכען אן דעם קלאס אונטערנעמער.*)

שוין אין דעם מאנופאקטור פעריאד פון קאפיטאליזם ווענדט מען אן אין דער פראדוקציע די ארבעט פון פרויען און קינדער, אבער נאר אין אן אומבאדייטענדיגער מאס. פאר דער האנט־ארבעט אין א מאנופאקטור פאדערט זיך מערסטענטיילס אזא פיזישער כח, וואס פרויען און קינדער פארמאגען עס ניט, — דער כח פון דערוואקסענע מאנסבילען. דעריבער, האבען אין דער מאנופאקטור עפאכע פרויען און

*) ווען די צענטראליזאציע פון קאפיטאל דערגרייכט די מדרגה, בא וועלכער דאס רוב קאפיטאליסטישע אונטערנעמונגען זייגען ארגאניזירט אין אקציען־געזעלשאפטען („קארפאריישאן" — אויף ענגליש), ווי היינט־צו־טאג אין אמעריקע, דעמאלט ווערט דער אונטערנעמער צעברעקעלט אויף א גרויסע צאל אקציאנערען, („סטאק־האלדער"), וואס זייגען פערזענליך גאר ניט טעטיג אין דער אונטערנעמונג. דער געשעפט ווערט געפירט פון זייערע פארטרעטער — דאס איז אט דער העכערער קלאס פון אינטעליגענטען פערסאנאל, וועגען וועלכען דער מחבר רעדט דא. זיי שפילען פאקטיש די ראליע פון די אונטערנעמערס, ניט די אייגענטימער פון דעם קאפיטאל. (רעד.)

א. באָגדאַנאָוו

קינדער קנאַפּ וואָס געקאָנקורירט מיט די מאַנסבילען אין דעם פאַר־קויף פון ארבעטס קראַפט.

א ביסעל מער ווערט די אַרבעט פון פרויען און קינדער אַנגע־ווענדט אין דער הויזליך־קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע; דאָס קומט דערפון, וואָס דער זעהר אכזריות׳דיגער כאַראַקטער פון דער עקספּלואַ־טאַציע, וואָס דער קליינער פּראָדוצירער ליידט פון דעם האַנדעלס קאַפּיטאַליסט, צווינגט דעם באַלעבאָס פון דער קליינער אונטערנעמונג אויך צו עקספּלואַטירען אָהן רחמנות די קרעפטען פון זיין הויזגעזינד, ניט רעכענענדיג זיך מיט דעם וואָס די אַרבעט איז ניט נאָך די כוחות נאָך פון די אַרבעטער. דעם קאַפּיטאַליסט פון דער מאַנופאַקטור לוינט זיך בעסער צו פירען זיין געשעפט מיט פיזיש שטאַרקע דערוואַקסענע אַרבעטער; הגם מען דאַרף זיי צאָלען מער, אבער בא דער אַרבעט מיט׳ן האַנט, איז זייער אַרבעטס קראַפט אויף אַזויפיל שאַרקער פון דער אַרבעטס קראַפט פון פרויען און קינדער, אַז מען קען פון זיי פאַרט אַרויסקריגען לפי־ערך א גרעסערען מער־ווערט.

בא דער מאַשין־פּראָדוקציע איז אַרבעט מיט׳ן האַנט פאַראַן וויי־ניג, דער גרעסטער טייל אַרבעטען פאָדערט ניט קיין פיזישען כח פון א דערוואַקסענעם מאַנסביל. דעריבער קריגט אַלץ מער באַנוצונג די אַרבעט פון פרויען און אונטערגעוואַקסענע קינדער; און דאָרט וואו עס איז ניט נויטיג ניט קיין פיזישע און ניט קיין פּסיכישע קראַפט פון א דערוואַקסענעם מאַנסביל, טרעט שוין אַרוים אויפ׳ן סצענע די אַרבעט פון קינדער. אין זעהר א סך פאַלען לוינט זיך שוין בעסער דעם קאַפּיטאַליסט צו פאַרבייטען די דערוואַקסענע מאַנסביל מיט בי־ליגערע, הגם שוואַכערע אַרבעטער.

דער פועל־יוצא איז, אַז די קאָנקורענץ צווישען די אַרבעטער ו:ערט שטאַרקער, מחמת עס ווייזט זיך אויפ׳ן מאַרק א מאַסע נייע אַרבעטער הענט. דער אַרבעטס־לוין פאַלט אַלץ נידעריגער, וואָס מער פרויען און קינדער אַרבעט עס ווערט באַנוצט. עס איז ניט שווער אויסצוגעפינען, וואו איז דער גרעניץ, צו וועלכען דער לוין שטרעבט אין זיין פאַלען. לויט דעם ווערט־געזעץ, דאַרף דער אַרבעטס לוין שטי־

מען מיט'ן קאסט פון די געוויינטליכע געברויך מיטלען, וואס זיינען נויטיג פאר דער ארבעטער פאמיליע; איצטער אבער איז דאס דער ארבעטס לוין ניט פון איין מאנסביל, ווי דאס איז פריהער געווען, נאר פון אלע מיטגלידער פון דער משפחה, וואס פארקויפען זייער ארבעטס קראפט, אינאיינעם גענומען. ווי פריהער, אזוי קריגט די משפחה אויך איצטער, אין דורכשניט, די נויטיגע לעבענס מיטלען; דער חילוק איז נאר, וואס אין דער קאפיטאליסטישער פראדוקציע באטייליגט זיך ניט נאר דער הויפט פון דער משפחה אליין, נאר אויך זיין ווייב און די קינדער.

די באנוצונג פון פרויען און קינדער ארבעט ווערט אלץ גרעסער מיט דער אנטוויקלונג פון קאפיטאל. אין רוסלאנד, א מדינה וואס איז נאך לפי־ערך ניט לאנג געווארען קאפיטאליסטיש, שטעלען פאר די פרויען אויף די פאבריקעם עפעס מער פון ¼, דערוואקסענע קינדער 1/12, קינדער אן ערך 1/40 פון אלע ארבעטער; ספעציעל אין דער טעקסטיל אינדוסטריע, וואו פרויען ארבעט ווערט שטארק באנוצט, איז פרויען פאראן 2/5 פון דער אלגעמיינער צאל ארבעטער (256 טויזענט פרויען אנקעגען 324 טויזענט מאנסביל און 16 טויזענט קינדער פון 12 ביז 15 יאר, אין פינף צווייגען פון דער אינדוסטריע, וואס באארבעט פעדים־מאטעריאלען). אין דעם אלט קאפיטאליסטישען ענגלאנד איז שוין די פארהעלטעניש אן אנדערע; אזוי, אין דער טעקסטיל אינדוסטריע איז מאנסביל פאראן עפעס מער פון א פערט־חלק (298,000 נפשות), פרויען מער פון א העלפט (610,000), אונטערגעוואקסענע קינדער אן ערך 1/12 (89,000) און כמעט אויך אזויפיל קינדער ביז 13 יאר (86,500). אין פראנקרייך, לויט די ציפערען פון 1896 יאר, איז די אלגעמיינע צאל פרויען־ארבעטערינס בא ⅓ פון דער אלגעמיינער צאל ארבעטער, אונטערגעוואקסענע קינדער און קינדער — בא 1/6.

דער אונטערשייד אין דעם ארבעטס לוין פון מאנסביל, פרויען און קינדער איז א גאנץ היפשער. אזוי, אויף די פאבריקעם פון מאסקעווער ראיאן איז דער דורכשניטליכער לוין פון א מאנסביל — 19 רובל א חדש, פון א פרוי — ארום 9 רובל, פון א קינד — אן ערך

6 רובל. אַט די אונטערשיידען זיינען נאָר טיילווייז אָפּהייננינג פון דעם, וואָס פרויען און קינדער טויגען ווייניגער צו דער אַרבעט. ווען מען זאָל פאַרגלייכען דאָס געצאָלט פאַר פונקט דעמזעלביגען סכום אַרבעט, וועט זיך אַרויסווייזען, אַז אַ מאַנסביל קריגט אַלץ טאַקע מער, אַ פרוי ווייניגער, אַ קינד נאָך ווייניגער. די אורזאַך איז, וואָס פרויען און קינדער זיינען ניט אַזוי בכח צו באַשטעהן פאַר זיך אויף דעם אַר־בעטס מאַרק, וואָס זיי זיינען אין אַלעגמיין ווייניגער באַוואוסטזיניג און קעמפען ניט אַזוי ענערגיש פאַר זייערע אינטערעסען.

די סאָציאַלע רעזולטאַטען פון פרויען און קינדער אַרבעט זיינען זעהר פאַרוויקעלט און האָבען אי מעלות, אי חסרונות.

די פאַרשטאַרקטע קאָנקורענץ צווישען די אַרבעטער מאַכט איט־לעכען פון זיי מער אָפּהייניגיג פון דעם אונטערנעמער, ווי פריהער: עס ווערט גרינגער צו פאַרבייטען אַן אַרבעטער, מען נויטיגט זיך אין אים ניט אַזוי שטאַרק, ווי פריהער. עס ווערט גרעסער די צאָל אַר־בעטסלאָזע.

פאַר פרויען און, דערהויפּט, פאַר קינדער מיינט די אַרבעט אויפ׳ן פאַבריקע, אין דער גרעסטער צאָל פאַלען, אַ פריצייטיגע אויסצערונג פון דעם אָרגאַניזם; אַט די אויסצערונג דערגרייכט אַמאָל אַזוי ווייט, אַז אַרבעטער הייבען אָן פּשוט אויסצושטאַרבען.

די אַרבעט פון שוואַנגערע פרויען רופט זיך שלעכט אָפּ אויפ׳ן געזונט פון זייערע קינדער: די קינדער ווערען געבאָרען שוואַכע, זעהען אויס ווי מפּיל־קינדער און ליידען פון אַ שטאַרקער שטערבליכקייט. אחוץ דעם, אַ מוטער אַז אַרבעטעריז האָט זעהר ווייניג צייט אַרומ־צוגעהן אַרום אַ קינד.

וואַקסט דאָס קינד אונטער אַ ביסעל — אַמאָל שוין צו 6—8 יאָר, אויב דאָס געזעץ שטערט ניט — שטעלט זיך עס שוין אַליין אויפ׳ן פאַבריקע. וועגען דער פיזישער שוואַכקייט פון אַזעלכע קינדער זאָגען עדות ניט נאָר די פאַבריק־אינספּעקטאָרען, נאָר אַפילו די אונטערנע־מער אַליין. (אין ענגלאַנד, איידער מען האָט אַרויסגעגעבען די אַר־בעטער געזעצען, פלעגען אַכט־יאָריגע קינדער אַרבעטען אויף די פאַב־ריקען צו וואָסערע 14 שעה אין מעת־לעת).

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

די לאַנגע אַרבעט אויפ׳ן פאַבריקע צעריט אוים ניט נאָר דעם קער־פּער פון די קינדער. דאָס הרג׳עט אַוועק אויך זייערע גייסטיגע קרעפ־טען, מאַכט די קינדער טעמפּ, פאַרווילדעוועט, אומפעהיג צו אַנטוויק־לונג און דערפירט זיי אָפט פּשוט צו אידיאָטיזם. פון אַזעלכע קינדער וואַקסען אויס מענטשען, אָהן קיין שום זעלבשטענדיגקייט, אָהן מאָראַ־לישער ענערגיע, שטומע, אומבאַהאָלפענע נפשות, וואָס טויגען צו גאָר־נישט אַחוץ צו שפּילען די ראָלע פון פאַסיווע געצייג אין פרעמדע הענט.

נאַכט אַרבעט פון מענער, פרויען און קינדער אינאיינעם איז פאַר דעם אַרבעטער קלאַס אַ געפערליכער קוואַל פון געשלעכט צעלאָזענ־קייט.

די אַרבעט פון פרויען און קינדער אויפ׳ן פאַבריקע מאַכט חרוב דעם אַרבעטערס פאַמיליע, ווארים זי מאַכט אָפּגעפרעמדט די פרוי פון דעם מאַן, די מוטער פון די קינדער. מיט דעם איז פאַרבונדען אַ סך ליידען, פון וועלכע די פריהערדיגע עפּאָכעס אין דעם לעבען פון דער מענטשהייט האָבען גאָר ניט געוואוסט.

צו דערזעלביגער צייט אָבער געהט די פרוי אַרויס פון איר קנעכ־טישער לאַגע אין דער פאַמיליע. ווערענדיג אַ זעלבשטענדיגע אַרבע־טערין, קריגענדיג דורך דעם אַן עקאָנאָמישע אומאָפּהייגיגקייט, דער־גרייכט זי ביסלעכווייז צו אַ פאַקטישער גלייכבאַרעכטיגונג מיט׳ן מאַן. די לאַגע פון די קינדער אין דער פאַמיליע ווערט אויך ניט אַזוי רעכט־לאָז.

די הויפּט באַדייטונג אָבער פון פרויען און קינדער אַרבעט באַ־שטעהט אין דעם וואוקס פון די פּראָדוקציאָנס קרעפטען פון דער גע־זעלשאַפט, וואָס ווערט דערגרייכט אַ דאַנק דער גרעסערער באַטייליגונג פון פרויען און קינדער אין דער אַלגעמיינער סיסטעמע פון צוזאַ־מענאַרבעטונג. פון דערפון נעמען זיך די דערמאָנטע פּאָזיטיווע רעזולטאַטען פון דער אַנווענדונג פון פרויען און קינדער אַר־בעט; וואָס איז שייך די נעגאַטיווע רעזולטאַטען, נעמען זיי זיך נאָר פון דער היינטיגער קאַפּיטאַליסטישער פאָרמע פון אָט דער אַנווענדונג, און זיי זיינען גאָר ניט קיין מוז באַ איטלעכע געזעל־

א. באַנדאַנאָוו

שאפטליכע באדינגונגען, — למשל, זיי קענען גריילעך אפגעשוואכט ווערען אפילו דורך א צוועקמעסיגער פאבריק-געזעצגעבונג; ווער רעדט, ווען די גאנצע געזעלשאפט זאל אין וואַרצעל איבערגעבויט ווערען, דאן זיינען זיי געווים ניט קיין מוז.

אַלענפאלס, פרויען און קינדער ארבעט איז נאך ווייט ניט די הויפט אורזאך פון דער פארגרעסערטער צאל ארבעטסלאזע. א וויכטיגערע אורזאך איז — די שנעלע פארגרעסערונג פון דער פראדוקטיוויטעט פון ארבעט, וואס ווערט דערגרייכט מיט דער הילף פון מאשינעס, און וואס מאכט א סך ארבעטער פאר איבעריג אין דער קאפיטאליסטישער פראדוקציע, לאזט זיי ניט צו צו פראדוקטיווער טעטיגקייט. אויף דעם אופן ווערט באשאפען אזא מאסע ארבעטסלאזע, וואס האט ניט געקענט געמאלט זיין בא די פריהערדיגע פעריאדען פון געזעלשאפטליכער אנטוויקלונג.

אין דער אלגעמיינער סיסטעמע פון די קאפיטאליסטישע באציהונגען האט אט דער טייל פון דעם ארבעטער קלאס אויך א געוויסע פראדוקציאנס באדייטונג. זיי דינען ווי א רעזערוו פאר די באדערפענישען פון דער פראדוקציע אין ארבעטס קראפט. ווען די גינסטיגע מארק באדינגונגען באוועגען די אונטערנעמער אויסצוברייטערען די פראדוקציע, דאן קומט אט די רעזערוו ארמיי פון דער אינדוסטריע זיי צו הילף, אזוי אז קיין ארבעטס קראפט פעלט שוין ניט.

ווען די פראדוקציע פארגרעסערט זיך, ציהט זי אפ א געוויסען טייל פון דעם רעזערוו, און אויף א צייט ווערט דער רעזערוו קלענער. אבער די אנטוויקלונג פון דער טעכניקע און די פארשמעלערונג פון דעם מארק ווארפט ווידער ארויס פון דער פראדוקציע א געוויסען טייל פון די ארבעטער, וואס זיינען פריהער געווען באשעפטיגט. (באזונדער שטארק ווירקען דערביי די קריזיסען אין דער פראדוקציע, וועגען וואס אונז וועט אויסקומען צו ריידען שפעטער). ווען עס באווייזען זיך נייע מאשינעס, רופט עס ארויס א שנעלע פארגרעסערונג פון דעם רעזערוו, און נאכדעם ווערט ער ביסלעכווייז פארקלענערט. די מאשינע דריקט אראפ די מקחים פון סחורות, אזוי אז זיי ווערען צוגיינגליכער פאר א גרעסערען קרייז קויפער; א גרעסערער נאכפרעג

ניט אַ מעגליכקייט צו פאַרגרעסערן די פּראָדוקציע, און די הענט, וואָס די מאַשינע האָט פריהער אַרויסגעשטויסן, קריגן ווידער אַ פּלאַץ אין דער פּראָדוקציע. פונדעסטוועגן, קערט זיך אום די רעזערוו אַרמיי צוריק צו דער אַרבעט ווייט ניט אַלעמאָל גאָר אינגאַנצן: ניט זעלטן איז די פאַרקלענערונג פון דער צאָל באַשעפטיגטע אַרבעטער ניט אַ צייטווייליגע, נאָר אַ שטענדיגע. אַזוי, למשל, איז אין ענגלאַנד פאַר דעם פּעריאָד פון 1830—1845 יאָר, ניט קוקנדיג וואָס די טעקסטיל פּראָדוקציע האָט זיך פאַרגרעסערט אויף 142%, די צאָל אַרבעטער וואָס זיינען אין איר באַשעפטיגט פאַרקלענערט געוואָרן אויף 4%.

בכלל, מיט׳ן פּראָגרעס פון דער מאַשין־פּראָדוקציע, ווערט דער רעזערוו אַלץ גרעסער. דורך זיין קאָנקורענץ מיט די באַשעפטיגטע אַרבעטער דריקט ער שטאַרק אַראָפּ דעם אַרבעטס לוין. די אַנטוויקלונג פון פאַרקער־וועגן שטרעבט צו ברייינגען די רעזערוו אַרמיי פון איטלעכן לאַנד באַזונדער, אַפילו פון אַלע לענדער אינאיינעם, צום דינסט פון איטלעכן באַזונדערן אונטערנעמער, אַזוי אַז די אַרבעטס־לאַזיגקייט אין איין אָרט ווירקט אויף דעם אַרבעטער מאַרק פון די אַנדערע לענדער.

אחוץ די אייגענטליכע אַרבעטער, שטויסט דער שנעלער פּראָגרעס פון דער טעכניקע אַרויס פון דער פּראָדוקציע אויך די זעלבשטענדיגע קליינע פּראָדוצירער, וואָס האָבן געלעבט פון האַנט־אַרבעט און זיינען ניט בכוח צו קאָנקורירן מיט די מאַשינעס. אין די טעכניש אָפּגעשטאַנענע לענדער, וואָס פירן איין מאַשינעס מיט אַמאָל, און ניט ביסלעכווייז, אָדער וואָס ווערן מיט אַמאָל פאַרוואַנדעלט אין מערק פאַר דער מאַשין־פּראָדוקציע פון די אַנטוויקעלטע לענדער, ווערט אויף אַזאַ׳ן אופן געשאַפן אין אַ קורצער צייט אַ געוואַלדיג גרויסער „רעזערוו" פאַר דער גרויס־אינדוסטריע, וואָס דער גרעסטער טייל זיינער שטאַרבט אויס נאָך פריהער, איידער דער גרויס־קאַפּיטאַל קען אים דאַרפן האָבן. אַזאַ ווירקונג האָבן געהאַט, למשל, אין אָסט־אינדיע אין די 30־גער יאָרן די ענגלישע באַוועל מאַשינעס. אויב עס איז פאַראַן אַ מעגליכקייט, לאָזט זיך אַוועק די ניי געשאַפענע אַרמיי

א. באַגראַנאָוו

אַרבעטסלאָזע צו זוכען אַרבעט אין די מער אַנטוויקעלטע קאַפּיטאַליס־טישע לענדער. די קליינע כינעזישע פּראָדוצירער, וואָס ווערען פאַר־אָרעמט אונטער דער ווירקונג פון דעם אייראָפּעאישען און ערשט גע־באָרענעם כינעזישען קאַפּיטאַל, לאָזען זיך אַוועק מאַסענווייז אויפ׳ן מערב־ברעג פון אַמעריקע. זייער קאָנקורענץ ווירקט זעהר שמערצליך אויפ׳ן אָרטיגען אַרבעטער מאַרק, בפרט נאָך, אַז בּאַ דעם זעהר נידע־ריגען גראַד פון זייערע באַדערפענישען פאַרקויפען זיי זייער אַרבעטס קראַפט אומגלויבליך וואָלוועל. דאָס אַלץ איז שייך ניט נאָר צו עקאָ־נאָמיש אָפּגעשטאַנענע גאַנצע לענדער, ווי כינע, וואָס פאַלען אַריין אין דעם ווירקונגס קרייז פון דעם אייראָפּעאישען קאַפּיטאַל; דאָס איז שייך אויך צו די עקאָנאָמיש אָפּגעשטאַנענע טיילען פון באַזונ־דערע קאַפּיטאַליסטישע געזעלשאַפטען. אַז די אינדוסטריעלע אַנט־וויקלונג כאַפּט אַריין אַזעלכע אָפּגעשטאַנענע געביטען — לאָזט איבער די פויערען אָהן ערד, פאַראָרעמט די בעל־מלאָכה׳ס און האַנט־אַרבע־טער — גיט זיך פון דאָרט אַ לאָז אַ שטראָם אַרבעטס קראַפט צו די אינדוסטריעלע צענטערס, צום אַרבעטער מאַרק פון דער גרויס פּראָ־דוקציע. אַזוי איז דאָס אויך אין רוסלאַנד. אויף די פאַבריקעס קומען אָפט פאָר צוזאַמענשטויסען צווישען די אַלטע אַרבעטער און די פריש אָנגעקומענע פון די פויערען, מחמת די לעצטע שלאָגען אַרונטער די פּרייזען.

אַ שטיקעל באַגריף וועגען דער גרויס פון דעם אינדוסטריעלען רעזערוו היינטיגע צייטען און וועגען זיינע וואַקלונגען קענען געבען אָט די ווייטערדיגע ציפערען. אין 1856 יאָר האָט זיך אין ענגלאַנד געציילט, לויט די אָפיציעלע לייסטערס, 880.000 מענטשען, וואָס האָ־בען געקראָגען געזעלשאַפטליכע צדקה פון דעם שטייער פאַר אָרעמע־לייט. אין דעם יאָר 1863—1864 האָט זיך זייער צאָל, מחמת דעם קריזיס אין דער טעקסטיל אינדוסטריע, פאַרגרעסערט ביז 1.080.000. דאָס זיינען נאָך ניט קיין פולע ציפערען פון דער אַרבעטלאָזיגקייט: ווייט ניט יעדער באַדערפטיגער וועט זיך אַנטשליסען אָנצוקומען צו קהל׳שער צדקה; אַ סך האַלט אָפּ דאָס געפיהל פון דער אייגענער ווירדע. דערהויפט נאָך, ווען איינער געהערט צו דער רעזערוו אַרמיי

נאָר אויף העלפט, ד.ה. ער האָט ניט אינגאַנצען אָנגעוואָרען די אַר־בעט, נאָר ער האָט ניט גענוג אַרבעט. באַ היינטיגען טאָג ווערט די צאָל אַרבעטסלאָזע אין ענגלאַנד אָפּגעשאַצט פון די סאַמע קאָמפּעטענ־טע פאַרשער (קירהאַרדי און וויל טאָרן) אין 1 מיליאָן זומער און 1.750.000 ווינטער צייט, ניט רעכענענדיג די וואָס לעבען דורכאויס אויפ׳ן חשבון פון קהל׳שער צדקה. אין דייטשלאַנד האָבען די אָפיציעלע ציפערען אָנגעצייגט צום סוף 1895 יאָר, ד.ה. אין דער עפּאָכע פון אַן אויסערגעוויינטליך שנעלער אַנטוויקלונג פון דער אינדוסטריע, 771.000 אַרבעטסלאָזע.

אין די אָפּגעשטאַנענע לענדער, וואָס פירען איין שנעל די גרויס קאַפּיטאַליסטישע פּראָדוקציע, ווי אין רוסלאַנד, למשל, דאַרפען די צאָלען פון דער רעזערוו אַרמיי זיין לפי ערך ניט קלענער, אויב ניט גרעסער נאָך, ווי אין די אַנטוויקעלטע לענדער. אָבער אין די ערשטע איז שווער איבערצוציילען זיי, מחמת דאָרט הערשט אַ פאַרמאַסקירטע פאָרמע פון אַרבעטסלאָזיגקייט. אַ פּויער, וואָס איז געצוואונגען צו פאַרלאָזען די געהילפס פּרנסות און האָט דעריבער פּראָדוקטיווע אַר־בעט נאָר אין דעם סעזאָן פון ערד־אַרבעט, — דער האַנט־אַרבעטער, וואָס פאַרקלענערט זיין פּראָדוקציע, מחמת דער נאָכפראַגע מצד דעם האַנדעלס קאַפּיטאַל פאַרקלענערט זיך, — זיינען אין אַ געוויסען זינען באַ אַט די באַדינגונגען שייך צו דער פּראָדוקטיוו איבעריגער באַפעל־קערונג, הגם לפנים בלייבען זיי זעלבשטענדיגע קליינע פּראָדוצירער.

דער אַרבעטסלאָזער טייל פון דעם אַרבעטער קלאַס שטעלט מיט זיך פאָר די ריינסטע פאָרמע פון רעלאַטיווער איבער־באַפעלקערונג.

די מיטלען צום לעבען פון דעם קאַפּיטאַליסטישען רעזערוו זיי־נען פאַרשיידענאַרטיג און ניט שטאַנדהאַפטיג: דאָס אָפּגעשפּאַרטע פון פריהערדיגער אַרבעט, קהל׳שע צדקה, גנבה, פּראָסטיטוציע און אַז. וו. דערביי קען, בדרך כלל, אפילו קיין רייד ניט זיין וועגען אַ פולער באַפרידיגונג פון די באַדערפעניסען: הונגער, קעלט, נויט, און אפילו טויט פון אויסצערונג.

א. באָגדאַנאָוו

ווען עס איז פאראן אן אינדוסטריעלער רעזערוו, ווערען די באַ־דינגונגען פון דער מארק קאָנקורענץ פאַר דעם קאַפּיטאַליסט און דעם ארבעטער אין דעם העכסטען גראד ניט גלייך. נאַטירליך, באַווייזען זיך צווישען די ארבעטער שטרעבונגען אפּצושוואַכען כאָטש וויפיל ניט איז די רעזולטאַטען פון אַזא אומגלייכהייט אין די באַדינגונגען.

דער איינציגער מיטעל צו פארקלענערען די רעה פון דער צו שטארקער קאָנקורענץ איז — צו פארקלענערען די קאָנקורענץ גופא. און אַט דעם וועג האַט דער ארבעטער קלאַס אַנגענומען. עס האָבען זיך באַוויזען און עס אַנטוויקלען זיך אינדוסטריעלע אר־בעטער ארגאַניזאַציעס פון פארשיידענע טיפּען.

פון אַזא זאַך האָט ניט געוואוסט די מאַנופאַקטור עפּאָכע פון דעם קאַפּיטאַליזם מיט איר שטארקער פאַנאַנדערשיידונג פון דעם ארבעטער קלאַס, וואָס די מאַנופאַקטור־צעטיילונג פון דער ארבעט באַ־שאַפט. אַפּשאַפענדיג אַט די פאַנאַנדערטיילונג, מאַכענדיג די פּראָ־דוקציאָנס ראָלע פון פארשיידענע ארבעטער אַלץ מער ענליך, אויס־גלייכענדיג דעם ארבעטס לוין, באַשאַפט די מאַשין־פּראָדוקציע א באָדען פאַר פאַראייניגונגען. פאַראייניגענדיג מאַסען מענשען אין איין ווארשטעט, בא איין ארבעט, וואָס ווערט געפירט לויט שטרייננג באַ־שטימטע כללים, געוואוינט צו דער אינדוסטריעלער קאַפּיטאַליזם דעם ארבעטער צו אייניגקייט, דערציהט אין אים א גייסט פון דיסציפּלינע — א נויטווענדיגע באַדינגונג פאַר דער פעסטקייט און דעם פּראַקטישען דערפאָלג פון איטלעכער ארגאַניזאַציע.

דאָס זיינען די הויפּט עקאָנאָמישע באַדינגונגען, וואָס האָבען מעגליך געמאַכט די דערשיינונג און אַנטוויקלונג פון די היינטיגע מערב־אייראָפּעאישע ארבעטער ארגאַניזאַציעס פון אַלע מינים (פּראָ־פעסיאָנעלע פאַראיינען אָדער טרעיד־יוניאָנס, פּאָליטישע פארבאַנדען, פּראָדוקציאָנס פאַראיינען און קאָנסום גענאָסענשאַפטען און אנד.).

פריהער פון אומעטום האָבען זיך טרעיד יוניאָנס באַוויזען אין ענגלאַנד — א מדינה, וואו די מאַשין־פּראָדוקציע איז צום ערשטען אַרויס אויפ'ן סצענע. לויט ברענטאַנאַ, האָט זיך דער ערש־טער טרעיד־יוניאָן פון דעם היינטיגען טיפּ געוויזען אין 1794 יאָר,

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

דאס הייסט, גראד אין דער עפּאכע פון דער גרויסער טעכנישער אי־בערקערעניש, דעם איבערגאנג פון מאנופאקטור צו דער מאשינע. אין אנדערע לענדער איז די פארשפּרייטונג פון פארבאנדען פארגעקומען, בכלל, מיט דער פארשפּרייטונג פון דעם אינדוסטריעלען קאפּיטאליזם. אומעטום איז זייער אנטוויקלונג געגאנגען מיט אן אלץ וואקסענדיגער שנעלקייט.

אויספארשענדיג די פראגע וועגען דער שנעלקייט פון דער אנט־וויקלונג פון אזעלכע ארגאניזאציעס, דארף מען, פארשטעהט זיך, הא־בען אין זינען ניט נאר די פונדאמענטאלע עקאנאמישע באציהונגען — די פּראָדוקציאָנס באציהונגען פון די ארבעטער און זייער אנטייל אין דער פאנאנדערטיילונג, נאר אויך די באדינגונגען, וואס שטאמען דערפון: דעם צושטאנד פון פאלקס־בילדונג, די פאליטישע באדינגונ־גען, — דערהויפּט די געזעצען וועגען פאראיינען און אז. וו. ווי וויכ־טיג עס איז דא דער צושטאנד פון פאלקס־בילדונג (א באדינגונג, וואס קען פאקטיש ניט אפּגעטיילט ווערען פון דער אלגעמיינער אנטוויקלונג פון די פּראָדוקציאָנס קרעפטען), קען מען זעהן פון דעם פאקט, אז די געבילדעטסטע מלוכות פון די מערב לענדער — די פאראייניגטע שטאטען, ענגלאנד, דייטשלאנד — פארמאגען די גרעסטע צאל אר־בעטער אסאציאציעס. וועגען דער באדייטונג פון דער פרייהייט פון פאראיינען (וואס ווענדט זיך אליין, נאטירליך, פון דער געגענזייטיגער קרעפטען פארהעלטעניש צווישען דעם פּראָלעטאריאט און די אנדערע געזעלשאפטליכע גרופּעס) קען מען קריגען א שטיקעל באגריף פון אזא מין ביישפּיל. אין 1868 יאר האט די פראנצויזישע רעגירונג דערלויבט ארבעטער פאראיינען, נאר זי האט באשטימט פאר זיי געוויסע באגרע־ניצונגען: אין 16 יאר ארום, אין 1884 יאר, איז אין פראנקרייך געווען 283 פאראיינען. דאס געזעץ פון 1884 יאר האט אפּגעשאפט די לעצטע באגרעניצונגען — און אין 7 יאר צייט, צום 1891 יאר, האט זיך די צאל ארגאניזאציעס פארגרעסערט כמעט אין פירען — ביז 1,127.

די גאר ערשטע, די איינפאכסטע, די אמווייניגסטען שטאנדהאפ־טיגע און אמווייניגסטען פארפולקאמטע פארמע פון אן ארבעטער אר־

א. באָגדאַנאָוו

גאַניזאַציע איז די קאָאַליציע — ווען אַרבעטער מאַכן צופעליג און צייטווייליג יד־אחת צוליב עפּעס אַ פּריוואַטן פּראַקטישן צוועק, וואָס דריקט זיך געוויינטליך אויס אין דעם, וואָס אַלע מיט אַמאָל וואַרפן די אַרבעט, מאַכן אַ סטרייק. די דירעקטע באַדייטונג פון סטרייקן באַשטעהט אין דעם, וואָס בײַ גינסטיגע באַדינגונגען קענען זיי פירן צו טיילווייזע פאַרבעסערונגען אין דער מאַטעריעלער לאַגע פון די אַרבעטער. אַחוץ דעם האָבן סטרייקן אָפט געגעבן אַן אַנשטויס צו באַשאַפן מער באַשטימטע און פעסטערע אָרגאַניזאַציעס, ווי, למשל, טרעיד־יוניאָנס (פּראָפעסיאָנעלע פאַראיינען).

טרעיד־יוניאָנס איז די פאַרשפּרייטסטע פאָרמע פון אַרבעטער אָרגאַניזאַציעס. זיי ווערען צוזאַמענגעשטעלט אין די הויפּט שטריכן אַלע לויט איין טיפּ און שטרעבן צו כמעט דיזעלביגע צוועקן. דער טיפּ איז — אַ מער אָדער ווייניגער צענטראַליסטישע פאַראייניגונג, געבויט אויפ׳ן פּרינציפּ פון וואַלן; די צוועקן זיינען — צו העכערן דעם מאַטעריעלן שטאַנד אין לעבן דורך געגענזייטיגער הילף אין פאַל פון אַ קראַנקהייט, אַן אומגליק און אַנד.; צו פירן אונטערהאַנדלונגען מיט די אונטערנעמער מכוח דעם אַרבעטס לוין, און הויפּטזאַכליך — דער קאַמף מיט זיי, אָרגאַניזירען סטרייקן און אַז. וו.; ניט זעלטען אויך צו העכערן דעם גייסטיגען און מאָראַלישען צושטאַנד מיט דער הילף פון ביבליאָטעקען, חברים־געריכט און ד. גל.

פון אָנהייב פאַראייניגען די יוניאָנס עפּטער פון אַלע די אַרבעטער פון איין אונטערנעמונג, נאָכדעם — פון אַ גאַנצען סאָרט אונטערנעמונגען, דערנאָכדעם — עטליכע צווייגען פון דער פּראָדוקציע, וואָס זיינען נאָהענט צווישען זיך; דערביי באַשריינקען זיי זיך מיט די גרעניצען פון איין שטאַט, פון איין געגענט, פון איין מלוכה. נאָר אין איינציגע, דערווייליגע נאָך אויסערגעוויינטליכע, פאַלען פאַרנעמען זיי זיך נאָך ווייטער פון די אַלע אָנגעוויזענע גרעניצען — זיי ווערען אינטערנאַציאָנאַלע אָדער אפילו אין איין לאַנד גיסען זיי זיך צענויף אין ברייטע פעדעראַציעס פון אַרבעטער פאַרבאַנדען פון גאַנץ פאַרשידענע פּראָדוקציאָנס צווייגען.

פאָליטישע עקאָנאָמיע

די טרעיד יוניאָנס זיינען אממערסטענס בכוח אפצושוואכען די קאָנקורענץ צווישען די אַרבעטער אויפ'ן אַרבעטס מאַרק. פון דערפון קומט אַ געוויסער צוזאַמענהאַנג צווישען דער אַנטוויקלונג פון די פּאַר־איינען און דער הויך פון דעם אַרבעטס לוין: לענדער מיט אַ שטאַרקער אַנטוויקלונג פון טרעיד יוניאָנס, ווי אַמעריקע, צייכענען זיך אויס מיט אַ העכערען אַרבעטס לוין; די אַרבעטער, וואָס געהער־ען צו די פאַראיינען, קריגען אַ גרעסערען לוין, איידער די וואָס געהערען ניט. לויט די ציפערען פון גיפען'ען, האָט זיך די נאָרמע פון מערוועדט אין ענגלאַנד פון 1843 יאָר ביז 1883 פאַר־קלענערט אין 1½ מאָל: אין יאָר 1843 האָט די הכנסה פון די אַר־בעטער און בעל־מלאכות אַנגעטראָפען 171 מיליאָן, פון די איבעריגע קלאַסען — 342 מיליאָן פונט סטערלינג, די נאָרמע פון מערווערט האָט אַנגעטראָפען באַ אַ 200%; אין 1883 יאָר זיינען די ציפערען געווען לפי־ערך — 550 מיליאָן און 720 מיליאָן, — די נאָרמע פון מערווערט באַ 130%. (לויט איינער פון די נייעסטע, און מסתמא אויך פּינקטליכערע, אויסרעכענונגען, וואָס ווערען געבראַכט באַ האָב־סאָנ'ען, קומט אויס אויפ'ן חלק פון די אַרבעטער סך־הכל 500 מיליאָן, און אויפ'ן חלק פון די איבעריגע קלאַסען 800 מיליאָן, די נאָרמע פון מערווערט איז 160%).

שטאַרק אומענדערען די לעבענס באַדינגונגען פון די אַרבעטער קענען די פּראָפעסיאָנעלע פאַראיינען ניט, לפּחות, כל־זמן זיי נעמען ניט אַרום דעם גרעסטען טייל פון דעם אַרבעטער קלאַס. די אַרבעטער, וואָס שטעהען אויסער די פּראָפעסיאָנעלע פאַראיינען, קאָנקורירען שטאַרק מיט די מיטגלידער פון די פאַראיינען. דערצו קען מען ניט האַלטען פאַר זיכערע די אַלע אויסבעסערונגען אין די אַרבעטס באַדינגונגען, וואָס ווערען דערגרייכט דורך דעם עקאָנאָמישען קאַמף פון די פּראָפעסיאָנעלע פאַראיינען: די קאַפּיטאַליסטען וואַרטען אויס אויף אַ מאָמענט אַ גינסטיגערען פאַר זיי, ווען דער נאָכפרעג אויף אַר־בעטער הענט אויפ'ן מאַרק איז אַ קלענער, און דער אַנבאָט איז גרויס, און דאַן דריקען זיי ווידער אַראָפּ דעם לוין, פאַרלענגערען דעם אַר־בעטס טאָג א. ד. גל.; די אַרבעטער מוזען אָדער איינגעהן אויף דעם,

אדער אנהייבן א פרישן קאמף בא די אומגינסטיגסטע, שווערסטע באדינגונגען.

דאס אלץ ברענגט די ארבעטער צו דער איבערצייגונג, אז מען מוז האבן א געזעצגעבערישע באפעסטיגונג פון די דער־אבערונגען, וואס זיי האבן געמאכט אין דעם עקאנאמישן קאמף, אויסבעסערונגען פון די ארבעטס באדינגונגען אויפ'ן געזעצ־געבערישן אופן. מען מוז, אז די מלוכה־מאכט זאל אפהי־טן דאס לעבן, דאס געזונט און די אינטערעסן פון די ארבעטער, אז געוויסע געזעצן זאלן זי דערצו צווינגען. נאר אזוי ווי מלוכה בכלל איז אן ארגאניזאציע פון קלאסן הערשאפט, און די היינטיגע מלוכה איז אן ארגאניזאציע פאר דער הערשאפט פון דער בורזשואזיע, טא קען מען זי נאר מיט צוואנג. נאר דורך קאמף נייטן ארויסצוגעבן און אפצוהיטן געזעצן, וואס באשיצן די אינטערעסן פון דעם ארבעטער קלאס. פון דאנען נעמט זיך דער פאליטישער קאמף פון דעם פראלעטאריאט פאר פאבריק־געזעצן, פאר געזעצן צו פארקירצן דעם ארבעטס טאג, צו באפרי־דיגן פאר אומגליקס פאלן ארום די מאשינעס, פארזיכערונגס גע־זעצן אויפ'ן פאל פון קראנקהייט און עלטער א. ד. גל. דער קאמף ווערט געפירט מיט דער הילף פון סטרייקן, דעמאנסטראציעס, ער ווערט געפירט אי פון די ניט געארגאניזירטע ארבעטער מאסן, אי דורך די פראפעסיאנעלע פאראיינען, אי דורך די פאליטישע ארבעטער ארגאניזאציעס. די דערגרייכונגען פון אט דעם קאמף זיינען א סך פעסטער און זיכערער, איידער די וואס ווערן דערגרייכט דורך א ריין עקאנאמישן קאמף, און אחוץ דעם — נעמען זיי ארום א סך ברייטער דאס לעבן, פון די ארבעטער מאסן, מחמת א געזעץ ווערט ארויסגעגעבן געוויינטליך ניט פאר איינצעלנע אונטערנעמונגען אדער גרופעס אונטערנעמונגען, נאר פאר גאנצע פראדוקציאנס צווייגן, אדער פאר אלע צווייגן פון דער פראדוקציע מיט אמאל.

אזא פאליטישער קאמף פארכאפט ניט פונדעסטוועגן די יסודות גופא פון דער עקאנאמישער סיסטעמע, און דעריבער קען ער נאר ביז א געוויסן גראד אויסבעסערן און לייכטער מאכן די לעבנס באדינ־

גונגען פון דעם אַרבעטער קלאַס, אָבער ניט אומענדערען זיי אין תוך. די אורשפּרינגליכע ניט געזיכערטקייט הייננט נאָך אַלץ איבער דעם אַרבעטערס גאַנצען לעבען; אפילו באַ די בעסטע פאַבריק־געזעצען קען ער איטלעכע ווײַלע בלײַבען אָהן אַרבעט און אָהן מיטלען צום לעבען, מחמת עס בלײַבט די פריהערדיגע אַנאַרכיע אין דער פּראָדוקציע, די פריהערדיגע סטיכישע הערשאַפט פון דעם מאַרק. אַז מען פירט איין אַ נײַע מאַשינע, אָדער דער נאָכפרעג אויף עפּעס אַ סחורה אין מאַרק ווערט פאַרקלענערט, זיינען די קאַפּיטאַליסטען געצוואונגען אַרויסצואוואַרפען אויפ'ן גאַס צענדליגער, הונדערטער, טויזענטער אַרבעטער; און באַ דער קאַפּיטאַליסטישער אַרדענונג קען קיינער און קיין זאַך ניט גאַראַנטירען פאַר אַט די אַרויס־געוואָרפענע, אַז זיי וועלען קריגען עפּעס אַ פאַרדינסט. ווען דער אַר־בעטער קלאַס הייבט אָן קלאָר צו פאַרשטעהן אַט די פונדאַמענטאַלע ניט געזיכערטקייט, און אַז זי ווענדט זיך דורכאויס אָן די יסודות פון דער קאַפּיטאַליסטישער אַרדענונג*), דאַן שטעלט זיך פאַר אים די פראַגע וועגען אַ פונדאַמענטאַלער ענדערונג פון דער געזעלשאַפטליכער אָרדענונג, וועגען אַזאַ ענדערונג פון אירע יסודות, וואָס זאָל אָפּשאַפען די אַנאַרכיע אין דער פּראָדוקציע. דאַן הייבט אָן דער אַרבעטער קלאַס צו אָרגאַניזירען זיך פאַר'ן קאַמף כדי אָפּצושאַפען דאָס פריוואַטע איי־גענטום אויף ערד און אויף אַלע אַרבעטס מיטלען און מאַכען עס פאַר'ן אייגענטום פון דער גאַנצער געזעלשאַפט, וואָס זאָל פּלאַנמעסיג אָר־גאַניזירען די פּראָדוקציע. אַט דער קאַמף פאַר'ן סאָציאַליזם ווערט געפירט, פאַרשטעהט זיך, אויך אין דער פאָרמע פון אַ פּאָליטישען קאַמף, און ער באַשאַפט עס פאַר'ן גאַנצען לאַנד אַן אַלגעמיינע פּאָליטישע אָרגאַניזאַציע פון דעם אַרבעטער קלאַס און אַן אינטערנאַציאָנאַלען פאַרבאַנד פון אַזעלכע אָרגאַניזאַציעס — די סאָציאַלדעמאָקראַטישע פּאַרטייען און די אינטערנאַציאָנאַלע צוזאַמענ־פאַרען מיט זייערע עקזעקוטיווע אָרגאַנען.

---

*) זינט דער צייט ווען דער מחבר האָט געשריבען, האָט זיך אָנגעהויבען אַ באַוועגונג מיט דעם צוועק אײַנצופירען פאַרזיכערונג געגען אַרבייטסלאָ־זיגקייט. אַזאַ רעפאָרמע שאַפט אָפּ די ניט געזיכערטקייט פון דעם ארבייטער, ניט אָנרירענדיג די יסודות פון דעם קאַפּיטאַליסטישען סיסטעם.
רעדאַקטאָר.

אַ. באַגדאַנאָוו

אין אַט דעם קאַמף פֿאַר אַ גרינטליכער איבערבויאונג פֿון דער סאַציאַלער סיסטעמע קריגט דער פּראָפֿעסיאָנעל־עקאָנאָמישער קאַמף און דער קאַמף פֿאַר פֿאַבריק־געזעצען אַ גאַנץ נייע באַדייטונג, ווי מיטלען אויפֿ׳ן וועג צום ענדציל, ווי אַ מיטעל צו אַנטוויקלען די ענערגיע און די אָרגאַניזירטקייט און די פּראַקטישע פֿייִקייטען פֿון דעם אַרבעטער קלאַס אין זיין הויפּט קאַמף.

אין ניט קיין פֿרייע לענדער, וואו די הערשענדיקע בורזשואַזע קלאַסען, און אין די גאָר אָפּגעשטאַנענע לענדער — אויך די פֿעאָדאַלע קלאַסען שטיקען אין זייערע אינטערעסען דאָס גאַנצע פּאָליטישע לעבען פֿון דעם אַרבעטער קלאַס און איטלעכע אַנטוויקלונג פֿון זיין זעלבסט־באַוואוסטזיין, דאַרטען רופֿען אַרויס אי דער קאַמף דער פּראָפֿעסיאָנעל־עקאָנאָמישער, אי דער קאַמף פֿאַר פֿאַבריק־געזעצען, אי דער קאַמף פֿאַר׳ן סאָציאַליזם, ווי אַ נויטווענדיגען מיטעל און אַ באַדינגונג, אויך אַ קאַמף פֿאַר בירגערליכער פֿרייהייט און פֿאַר אַ דעמאָקראַטישער מלוכה־אָרדענונג. אין אַט דעם קאַמף קען דער אַרבעטער קלאַס קריגען צו זיך שותפים אין די באַוואוסטזיניגע פּויערען, בעל־מלאכות, אין די פֿאַרשטעהער פֿון שלעכט באַצאָלטער קאָפּ־אַרבעט — בכלל, אין די נידעריגערע קלאַסען פֿון דער בורזשואַזער געזעלשאַפֿט, וואָס ווערען עקאָנאָמיש און פּאָליטיש געדריקט פֿון די העכערע קלאַסען.

דער פּראָפֿעסיאָנעלער קאַמף און דער קאַמף פֿאַר פֿאַבריק־געזעצען אַנטוויקלען זיך באַזונדער שטאַרק און מיט דערפֿאָלג אין לענדער מיט זעהר אַ גרויסען מאַרק און, הייסט עס, אויך מיט אַ שטאַרקערען נאָכפֿרעג אויף אַרבעטס קראַפֿט: אַזוי זיינען ביז די 900־ער יאָרען געווען ענגלאַנד און אַמעריקע. די סאָציאַל־דעמאָקראַטישע באַוועגונג אָבער טרעט אַמשטאַרקסטען אַרויס ניט אין אַט די לענדער, און בכלל ניט אין יענע לענדער וואָס זיינען ווייטער אַוועקגעגאַנגען אין דער אַנטוויקלונג פֿון דעם אינדוסטריעלען קאַפּיטאַל, נאָר גיכער דאָרטען, וואו ער אַנטוויקעלט זיך אַמשנעלסטען בײַ היינטיגען טאָג, ווי אין דייטשלאַנד. אָבער נאָכדעם, אויפֿ׳ן גרונט פֿון די דעראָבערונגען פֿון אַט דער באַוועגונג, הייבען אָן שטאַרק צו אַנטוויקלען זיך

פאליטישע עקאנאמיע

אויך דער פראפעסיאנעלער קאמף און דער קאמף פאר פאבריק־געזע־ צען, אזוי אז אויך אין דעם פרט האבען אט די לענדער אלע שאנסען שנעל צו דעריאגען און אפילו אריבערצויאגען די לענדער פון דעם אלטען קאפיטאליזם.

א באזונדער פארמע פון ארבעטער ארגאניזאציע שטעלען מיט זיך פאר די קאנסום און לייאון־שפאר־געזעלשאפטען, וואס זיינען, אייגענטליך, ניט ווייניגער פארשפרייט צווישען די פויערען און דער שטאטישער קליין־בורזשואזיע, איידער צווישען די ארבעטער. דער צוועק פון אזעלכע ארגאניזאציעס איז — צו פארבעסערען די לעבענס באדינגונגען פון די ארבעטער מיט דער הילף פון קליינע האנדעלס אפע־ראציעס: א ביליגערען הורטאווען איינקויף פון לעבענס מיטלען (קאנ־סום געזעלשאפטען), א קליינעם געגענזייטיגען קרעדיט (לייאון־שפאר־קאסעס) א. ד. גל. קיין אלגעמיינע אויסבעסערונג אין די מאטעריעלע לעבענס באדינגונגען פון די ארבעטער קענען אזעלכע אר־גאניזאציעס אליין, *אומאפהייניג פון די פראפעסיאנעלע און פאליטישע פאראיינען*, ניט ברייגנען; ווארים ווען זיי זאלען אפילו ארומנעמען דעם גאנצען ארבעטער קלאס, וואלט פארגעקומען, לויט דעם ווערט־געזעץ, אז די קויפער פון ארבעטס קראפט וואלטען גלייך געקראגען א מעגליכקייט אראפצודריקען דעם ארבעטס לוין אויף אזא סומע, וויפיל איטלע־כער ארבעטער שפארט איין מיט זיין באטייליגען זיך אין אזעלכע פאראיינען; און נאר די טעטיגקייט פון די פראפעסיאנעלע, פאליטישע און ד. גל. פאראיינען איז בכוח צו פארפעסטיגען די אויסגעקעמפטע העכערונג פון דעם לעבענס שטאנד. אין דעם אלגעמיינעם פראצעס פון דער עקאנאמישער אנטוויקלונג האבען די קאנסום־פאראיינען און די לייאון־שפאר געזעלשאפטען די באדייטונג, וואס מיט זייער קאנ־קורענץ פארשנעלערען זיי דעם אונטערגאנג פון די קליינע הענדלער און קליינע פראצענטניקעס. אזוי ווי די אינטערעסען פון דעם קא־פיטאל רירען זיי ניט אן, ווערען זיי ניט זעלטען געשיצט פון די אונ־טערנעמער.

אביסעל א העכערען טיפ פון ארבעטער ארגאניזאציעס שטעלען

מיט זיך פאַר די פּראָדוקציאָנס קאָאָפּעראַטיוועו. דאָס זיינען גרופּעם אַרבעטער, וואָס פאַרמאָגען אייגענע פּראָדוקציאָנס מיטלען און פירען אייגענע אונטערנעמונגען. די מיטגלידער פון אַזעלכע פאַראיינען זיינען, הייסט עס, אי אונטערנעמער, אי אַרבעטער. אַזוינע אָרגאַניזאַציעס קענען גאַנץ היפּש פאַרבעסערען די מאַטעריעלע לאַגע פון זייערע מיטגלידער, מחמת זיי פאַרמיידען דעם איבערגאַנג פון פּראָפּיט צום קאַפּיטאַליסט אין די הענט אריין.

אָבער נאָר אין זעלטענע פאַלען איז מעגליך צו גרינדען פּראָדוקציאָנס קאָאָפּעראַטיווען אָהן זייטיגער הילף (ווי, למשל, הילף פון דער מלוכה): בײַ דער היינטיגער טעכניקע מוז מען געוויינטליך האָבען א היפּשען קאַפּיטאַל כדי אָנצוהייבען אַן אונטערנעמונג. ווייטער, פירען דאָס געשעפט פון א פּראָדוקציאָנס פאַראיין איז זעהר שווער: די אַרבעטער זיינען ניט געוואוינט צו געמיינשאַפטליכער אָרגאַניזאַטאָרישער טעטיגקייט אין דער פּראָדוקציע, די קאַפּיטאַלען זייערע זיינען קליין, די קאַפּיטאַליסטען באַציהען זיך צו זיי מיט שנאה, און מיט זייערע גרויסע מיטלען גיט זיך זיי אַמאָל איין מיט דער הילף פון קאָנקורענץ אונטערצוגראָבען די אונטערנעמונג פון די אַרבעטער, און אז. וו.

איינאָרדענענדיג זיך צווישען די קאַפּיטאַליסטישע באַציהונגען, קענען די פּראָדוקציאָנס קאָאָפּעראַטיווען, בײַ גינסטיגע באַדינגונגען, ראַדיקאַל אויסבעסערען די לאַגע פון זייערע מיטגלידער, ד. ה. לפי־ערך פון א קליינער צאָל אַרבעטער. דאַן הייבען אָן שאַרף פאַנאַנדערצורגעהן זיך די אינטערעסען פון דעם קליינעם ביסעל אַרבעטער מיט די אינטערעסען פון אַלע אַנדערע אַרבעטער. אין דער'אמת'ן, צונעמען א נייעם מיטגליד אויף דיזעלביגע באַדינגונגען מיט די אַלטע לוינט זיך פּשוט ניט פאַר דעם פאַראיין, ווען ער האָט שוין זיין אייגענס א היפּשען קאַפּיטאַל. למשל, ווען בײַ דעם פאַראיין האָט זיך אָנגעקליבען צו 1,000 רובל אויף א מענטשען, און זיי זאָלען צונעמען א נייעם מיטגליד אָהן טויזענט רובל, וועט דאָך עס אייגענטליך הייסען, אז זיי טיילען זיך מיט זייער פּראָפּיט מיט פרעמדע מענטשען.

בכלל איז ניטאָ קיין גרינגערע זאַך, ווי צו פאַרוואַנדלען די אַר־

בעטער־אונטערנעמער אין א באזונדער אריסטאָקראַטיע צווישען די אַרבעטער. ניט זעלטען טרעפט, אז די פּראָדוקציאָנס פאַראיינען דינגען פרעמדע אַרבעטער און צאָלען זיי דעם געוויינטליכען לוין (למשל, דער בארימטער „פאַמיליסטער” אין ג י ז ע). אין זייער אנטוויקלונג שטרעבען די פּראָדוקציאָנס פאַראיינען פאַרוואַנדעלט צו ווערען אין אקציאָנערע געזעלשאַפטען. אין תוך גענומען, פאַרגרעסערען זיי נאָר די צאָל פון דער קליין־בורזשואזיע. ניט זעלטען ווערען זיי געגרינדעט ניט פון ריין אַרבעטער, נאָר פון פּראָדוצירער פון דעם קליין בירגערליכען טיפּ, למשל, די פּויערשע ארטעלען אין רוסלאַנד. ביז היינטיגען טאָג האָבען נאָך די פּראָדוקציאָנס פאַראייגען דערווייל געהאַט א קנאַפּען דערפאָלג לפי־ערד.

א סך שטאַנדהאַפטיגער און לעבענס פייהיגער זיינען די קאָנסום־פּראָדוקטיווע פאַראיינען. די קאָנסום פאַראיינען, אַנקלייבענדיג א היפּשען קאַפּיטאל, אָרדענען איין אייגענע ווארשטעטען, פאַבריקעס צו פּראָדוצירען געוויסע סחורות, וואָס די מיטגלידער פון דער געזעלשאַפט פאַרברויכען אממערסטען. דערביי איז דאָס אויסברייגען פון די געשאַפענע סחורות מער אָדער ווייניגער געזיכערט, און די פּראָדוקציע קען אנגעהן ווי געהעריג; די אַרבעטער פון די אונטערנעמונגען קריגען דערביי געוויינטליך א גוטען אַרבעטס־לוין לפי־ערד, און זיי האָבען דעם נוצען פון אַנטיילנעמער אין דעם קאָנסום פאַראיין.

דער פּאָליטישער קאמף פון די אַרבעטער פאַר בעסערע עקאָנאָמישע באַדינגונגען פון לעבען און אַרבעט אין די גרעניצען פון דער איצטיגער אָרדענונג רופט אַרויס די פאַבריק־געזעצגעבונג.

די פאַבריק געזעצגעבונג באַשטעהט אין דעם, וואָס מלוכה מישט זיך אַריין אין דער אָרגאַניזאַטאָרישער טעטיגקייט פון איינצעלנע קאַפּיטאליסטען און באַגרעניצט די פרייהייט פון אָפּמאַך צווישען קאַפּיטאל און אַרבעט. די באַדערפעניש פון אזא געזעצגעבונג פ א ר ד ע ר מ ל ו כ ה נעמט זיך פון דעם צוזאַמענשטויס פון די אינטערעסען פון איינצעלנע קאַפּיטאַליסטען מיט די אינטערעסען פון דער גאַנצער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט. וואָס פאַר א פאָרמעס די **פאַבריק־געזעצגעבונג זאָל אין פאַרשיידענע פאַלען ניט אַננעמען** — די

א. באַגדאַנאָוו

באַגרעניצונג פון דעם אַרבעטס טאָג, באַשטימען די פאַראַנטוואָרט־ליכקייט פון די אונטערנעמער פאַר אומגליקס פאַלען דורך די מאַשי־נעס, קאָנטראָל איבער די היגיענישע באַדינגונגען פון דער אַרבעט און אַז. וו. — באַשטעהט זי, אין תוך גענומען, אַלץ אין איין זאַך — די אומענדערונג פון דעם „אַרבעטס לוין" אין דעם ברייטסטען זינען פון וואָרט, די אומענדערונג פון דעם אַרבעטערס חלק אין דער געזעל־שאַפטליכער צעטיילונג.

כדי קלאָר צו מאַכען זיך, ווי אַזוי די מאַשין־פּראָדוקציע, רעפאָר־מירענדיג אַלע באַציהונגען, שאַפט די נויטווענדיגקייט פון פאַבריק־גע־זעצען, לאָמיר זיך אָפּשטעלען אויף אַן איינצעלנעם פאַל — אויף ענג־לאַנד. ענגלאַנד, אַ מדינה וואו דער מאַשין־קאַפּיטאַליזם האָט זיך אַנטוויקעלט פריהער איידער אומעטום, איז פריהער פון אַלע אַנדערע לענדער צוגעטראָטען צו פאַבריק־געזעצגעבונג.

ווען די שטרעבונג פון דעם קאַפּיטאַל צו פאַרלייגערען דעם אַר־בעטס טאָג און צו פאַרקלענערען דעם אַרבעטס לוין איז דערגאַנגען ביז צו די לעצטע גרעניצען, אַזוי אַז עס איז געוואָרען אַ סכנה דער אַרבע־טער קלאַס זאָל ניט אויסשטאַרבען, דאַן איז קלאָר געוואָרען, אַז צו ענ־דערען אָט די באַדינגונגען זיינען פאַראינטערעסירט ניט נאָר די אַר־בעטער אַליין, וואָס האָבען זיך ענערגיש גענומען צום קאַמף פאַר פאַב־ריק געזעצען, נאָר נאָך אַ סך אַנדערע עלעמענטען אין דער געזעל־שאַפט. ערשטענס, דער קלאַס ערד־אייגענטימערס האָט געפונען גע־נוג טעמים פאַרוואָס ער זאָל זיך באַציהען מיט מיטגעפיהל צו די שטרעבונגען פון די אַרבעטער: איטלעכע אויסבעסערונג אין די לע־בענס באַדינגונגען פון די אַרבעטער, העכערענדיג זייערע באַדערפע־נישען, פאַרגרעסערט אויך זייער נאָכפרעג אויף געברויך אַרטיקלען, וואָס אַ היפּשער טייל פון זיי ווערט געשאַפען אין דער אַגריקולטור: און אַ שטאַרקערער נאָכפרעג אויף די פּראָדוקטען פון ערד־אַרבעט מיינט אַ העכערונג פון דער רענטע; אחוץ דעם, די שנאה צווישען די ערד־אייגענטימער און דעם אינדוסטריעלען קאַפּיטאַל איבער רענטע און פּראָפיט האָט, בכלל, געמאַכט די ערד־אייגענטימער מער גענייגט אַרויסצוטרעטען אַנקעגען די אינדוסטריעלע קאַפּיטאַליסטען אויך אין

פאליטישע עקאנאמיע

דער פראגע וועגען פאבריק־געזעצען. די קליין־בורזשואזיע איז געווען געגייגט אקטיוו מיטצופיהלען די ארבעטער איבער צוויי הויפט אורזאכען: טיילווייז, איבער דערזעלביגער שנאה צום גרויס קאפיטאל, וואס באזיגט די קליין־בורזשואזיע אויף אימלעכען פעלד פון קאנקוררענץ; טיילווייז מחמת דירעקטען מיטלייד צו דער שווערער לאגע פון די ארבעטער, וואס אנדערע פון זיי זיינען נאך ניט לאנג געווען אליין קליין־בירגער. און וואס א סך פון די קליין־בירגער קענען, בא אומגינסטיגע באדינגונגען, לייכט אריינפאלען אין זייער לאגע. די מער אויפגעקלערטע קאפיטאליסטען, וואס קענען זיך שטעלען העכער פון די אינטערעסען פון איין געוויסער אונטערנעמונג און פון איין מאמענט, האבען פארשטאנען, אז א געוויסע אויסבעסערונג אין דעם לעבענס שטאנד פון די ארבעטער, וועט זיין ניצליכער פאר'ן קאפיטאל גופא, מחמת עס וועלען זיך פארבעסערען די אייגענשאפטען און די אינטענסיוויטעט פון דער ארבעט. נאך מער האט עס פארשטאנען די אויפגעקלערטע ענגלישע ביוראקראטיע.

דער רעזולטאט פון די אלע באדינגונגען איז געווען, אז דער ארבעטער קלאס האט אין זיין קאמף פאר פאבריק געזעצען געקראגען שטארקע שותפים, און עס איז געקומען א געזעצגעבערישע באגרעניצונג פון דעם ארבעטס טאג, אפריהער נאר פאר פרויען, אונטערגעוואקסענע קינדער און קינדער, — די עלעמענטען פון דעם ארבעטער קלאס, פון וועלכע עס הייננט אפ דירעקט דאס געזונט און דער כוח פון זיינע קומענדיגע דורות. דערביי פלעגט אבער אויך דער ארבעטס־טאג פון דערוואקסענע מאנסבילען ממילא פארקלענערט ווערען, ווארים די פרויען און קינדער זיינען א היפשער טייל פון אלע ארבעטער, און אנגעהן מיט דער פראדוקציע אהן זיי איז געווען אי ניט באקוועם, אי עס האט זיך ניט געלוינט.

ביז די פאבריק־געזעצען איז א 14־15 שעה'דיגער ארבעטס טאג געווען א גאנץ געוויינטליכע זאך. שוין בא א 14 שעה'דיגען ארבעטס־טאג בלייבט פאר דעם מענטשען קנאפע צוויי שעה אויף צו באפרידיגען אלע זיינע העכערע מענטשליכע באדערפעניסען, רעכענענדיג

א. באָגדאַנאָוו

8 שעה אויף שלאָפן. און ערטערווייז האָט מען געקענט טרעפן אפילו אַ 18 שעה'דיגן אַרבעטס טאָג.

לויט'ן געזעץ פון 1833 יאָר, איז דער אַרבעטס טאָג אין די וויכטיגסטע פּראָדוקציאָנס צווייגן באַגרעניצט געוואָרן מיט 12 שעה. נאָכדעם, נאָך אַ רייע אַנדערע קליינע רעפאָרמעס אין דערזעלביגער ריכטונג, האָט דאָס געזעץ פון 1847 פאַרקירצט דעם אַרבייטס טאָג ביז 10 שעה. אין דערזעלביגער צייט האָט זיך ביסלעכווייז איינגעשטעלט די פאַבריק־אינספּעקציע, אַ באַזונדער מלוכה אָרגאַן כּדי דורכצופירן אין לעבן די פאַבריק געזעצן און פאַרפאָלגן די וואָס פאַרלעצן זיי. מחמת דער לפּי־ערך אומאָפּהענגיגער לאַגע, וואָס איז געגעבן געוואָרן די ענגלישע אינספּעקטאָרן אין זייער טעטיגקייט, האָבן די פאַבריק־געזעצן אָנגעהויבן אין אַ פולערער מאָס פאַרווירקליכט צו ווערן. (די באַריכטן פון די ענגלישע אינספּעקטאָרן האָבן צום ערשטן מאָל באַקענט אייראָפּע מיט דער אמת'ער לאַגע פון דעם אַרבעטער קלאַס, און האָבן געגעבן אַ רייכן מאַטעריאַל כּדי אויסצופאָרשן די געזעצן פון דער קאַפּיטאַליסטישער אָרדענונג.)

נאָכדעם ווי די ערשטע שריט אויפ'ן פעלד פון פאַבריק־געזעצגעבונג זיינען שוין געמאַכט געוואָרן, קומען שוין אַן די ווייטערע שריט לפּי־ערך גרינגער. אגב, אויב די געזעצגעבערישע באַגרעניצונגען ווערן איינגעפירט נאָר אין איניגע פּראָדוקציאָנס צווייגן, ווערן די קאַפּיטאַליסטען פון אָט די צווייגן אָנהייגנער פון אַ ווייטערער פאַרשפּרייטונג פון דיזעלביגע געזעצן אויף די אַנדערע צווייגן, מחמת זיי ווילן ניט, אַז די אַנדערע קאַפּיטאַליסטן זאָלן זיין אין אַ גינסטיגערער לאַגע אַנקעגן זיי אין דעם עניַן פון אָנזאַמלונג. אויף דעמזעלבינן אופן, אויב אויפ'ן גרונט פון די אָרטיגע באַדינגונגען מוזן אַ טייל קאַפּיטאַליסטן באַנוגענען זיך מיט אַ קלענערן אַרבעטס־טאָג, איידער די אַנדערע, זיינען אָט די קאַפּיטאַליסטן אָפט געניגט צו שטעהן פאַר אַ געזעצגעבערישער נאָרמירונג פון דעם אַרבעטס טאָג איבער'ן גאַנצען לאַנד, נאָר אַזאַ נאָרמירונג, דורך וועלכער די קאָנקורענטן זייערע זאָלן פאַרלירן זייער גינסטיגערע לאַגע. אָבער זיי

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

אליין זאָלען דערביי גאר ניט ליידען. אזוי איז אין 1896 יאר, אין דער צייט פון די גרויסע סטרייקען אין פּעטערבורג און אנדערע שטעט אין רוסלאנד, סטרייקען, וואו די הויפּט פאדערונג איז געווען צו פאר־קירצען דעם ארבעטס טאג, זיינען די לאָדזער טעקסטיל פאבריקאנטען, וואס זיינען שוין פון פריהער געווען געצוואונגען דורך דעם ענערגי־שען קאמף פון זייערע ארבעטער צו פארקירצען דעם ארבעטס טאָג, געשטאנען פאר א גזירה, וואס זאל אים פארקירצען איבער'ן גאנצען לאנד, כדי זייערע קאנקורענטען פון מאסקעווער ראיאן, וואס האָבען געהאט זעהר א לאנגען ארבעטס־טאָג, זאלען אנווערען זייער גינסטי־גערע לאגע אנקעגען זיי.

די באדייטונג פון דער נארמירונג פון דעם ארבעטס טאָג פאר דער פּראדוקציע איז אזא: געבענדיג די ארבעטער א מעגליכקייט צו לעבען א מער באוואוסטזיניגען לעבען, באשאפט זי באדינגונגען פאר א בעסערער און מער אינטענסיווער ארבעט. עס ווערט מעגליך צו פארגרעסערען די שנעלקייט פון די מאשינעס, איבערגעבען א גרעסערע צאל מאשינעס צו איין ארבעטער, און אז. וו. א דאנק דעם, איז גאנץ גיך נאכדעם ווי דער ארבעטס טאג ווערט פארקירצט, ווייזט זיך ארויס, אז די טעגליכע אויסגאבע פון ניצליכער ארבעטס ענערגיע איז גרעסער, איידער פריהער: אז א 12 שעה'דיגער ארבעטס טאָג גיט א גרעסערען סכום ארבעט איידער א 15 שעה'דיגער, א 10 שעה'דיגער — מער איידער א 12 שעה'דיגער.

די פארגרעסערטע אינטענסיוויטעט פון דער ארבעט מאכט בא דעם קאפּיטאליסט אינגיכען א הסכם אויף דעם גזירה וועגען דעם ארבעטס טאג, מחמת דער פּראָפיט ווערט דערביי געוויינטליך ניט קלענער, און אמאל נאך גרעסער, איידער פריהער. איבעריגענס, עס איז דא א גרעניץ, וואס ווייטער פון דעם מוז די פארקירצונג פון דעם ארבעטס טאָג פארקלענערען דעם מערווערט, ווארים צו דער אינטענ־סיוויטעט פון ארבעט איז פאראן א שיעור. עס איז שווער צו זאגען, צי דער 8 שעה'דיגער ארבעטס טאג ליגט פאר אָט דעם גרעניץ, צי נאך אים. (די באוועגונג לטובת אן 8 שעה'דיגען ארבעטס טאָג האט זיך

א. באַגדאַנאָוו

אנגעהויבענע פון די 50־גער יאָרען אָן, און האָט זיך באַזונדערס פאַר־שטאַרקט פון דעם יאָר 1889.)

אין אָנהייב פּירט די פאַרקלענערונג פון דעם אַרבעטס טאָג צו אַ פאַרקלענערונג פון דער אַרבעטסלאָזיגקייט; נאָר מחמת דעם שנעלען וואוקס פון דער אינטענסיווּיטעט פון דער אַרבעט, איז אָט די פאַרקלע־נערונג נאָר אַ צייטווייליגע: גאַנץ גיך ווייזט זיך אַרויס, אַז מען קען זיך באַגעהן מיט דער פריהערדיגער צאָל אַרבעטער הענט, אויב ניט מיט נאָך אַ קלענערער.

נאָך ענגלאַנד, האָבען אַנדערע לענדער אויך אָנגעהויבען איינצור־פירען פאַבריק־געזעצען. דערביי האָט זיך דער איינפלוס פון דער היסטאָרישער סביבה, דער איינפלוס פון דעם וועלט קאַפּיטאַליזם אויף די אַנדערע לענדער אויסגעדריקט אין דעם, וואָס זיי קומען אָן די פאַבריק־געזעצגעבונג בכלל גרינגער, מיט ווייניגער קאַמף (פונקט אַזוי ווי די אַנטוויקלונג פון דעם אינדוסטריעלען קאַפּיטאַליזם געהט דאָרט אָן אויך לפי־ערך שנעלער).

אין אַלע לענדער פאַרכאַפּט די געזעצגעבונג שריט נאָך שריט פאַרשיידענע זייטען פון דעם פאַבריק־לעבען. קודם כל באַגרעניצט זי געוויינטליך די אַרבעט פון פרויען און קינדער. די אַרבעט פון קינדער ביז אַ געוויסען עלטער ווערט מערסטענטייל גאָר פאַרבאָטען (אין רוסלאַנד ביז 12 יאָר). נאָכדעם האָט דאָס געזעץ ערטערווייז באַשריינקט אויך די אַרבעטס צייט פון דערוואַקסענע מאַנסביל. (אין רוסלאַנד איז דער ערשטער שריט אין אָט דער ריכטונג אַ שריט, אמת, ניט קיין איבעריגס גרויסער און ניט קיין זיכערער געמאַכט געוואָרען מיט׳ן געזעץ פון 2טען יוני 1897 יאָר, וואָס איז געקומען ווי אַ רעזולטאַט פון די דערמאָנטע סטרייקען אין 1896 יאָר).

וואו ניט וואו פאַרווערט דאָס געזעץ נאַכט אַרבעט פאַר פרויען און קינדער (אין דער שווייץ אויך פאַר מאַנסביל, אחוץ, פאַרשטעהט זיך יענע אונטערנעמונגען, וואו די טעכניק גופא פאָדערט אַן אומ־אויפהערליכע פּראָדוקציע). די באַדייטונג פון אָט דעם געזעץ איז

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

קלאַר: ניט ריידענדיג שוין פון דעם וואָס נאַכט אַרבעט איז פּשוט שעדליך פאַר'ן געזונט פון מענטשען, איז עס נאָך אַ קוואַל פון אַן אומ־געזונטער אַנטוויקלונג פון געשלעכט לעבען צווישען דעם אַרבעטער קלאַס.

ווייטער, אין אַ סך לענדער באַשטימט דאָס געזעץ כללים וועגען ריינליכקייט אין די וואַרשטעטען, וועגען ווענטילאַציע, וועגען פאַר־זיכטיגקייט מיטלען אַנקעגען שעדליכע פּראָדוקציעס און געפעהרליכע מאַשינען.

פון די אומגעזונטע באַדינגונגען אין דער פּראָדוקציע פאַלען יעהר־ליך טויזענטער קרבנות; עס לאָזט זיך אָבער ניט דירעקט איבערצו־ציילען אַט די קרבנות — מען קען קריגען אַ באַגריף וועגען זיי נאָר פון דער זייט, לויט דער אומגעהויערער גרויסער שטערבליכקייט אין דער אָדער יענער פּראָדוקציאָנס צווייג. וואָס איז שייך דער צאָל מענטשען, וואָס ווערען פאַרוואונדעט און גע'הרג'עט אין דער פּראָדוקציע, איז יאָ פאַראַן אַ סטאַטיסטיקע, און פאַר די מלוכות פון מערב־אייראָפּע אַפילו אַ גאַנץ פּינקטליכע. פון אַט דער סטאַטיסטיקע קען מען זעהן, אַז, למשל, אין דייטשלאַנד איז פאַר איין 1894 יאָר די אַלגעמיינע צאָל אומגליקס צופאַלען מיט אַרבעטער געווען 216,000, די צאָל גע'הרג'עטע איז געווען 6,000, און באַ 3,000 זיינען אַזוי שטאַרק צעקאַלעטשעט געוואָרען, אַז זיי זיינען אויף אייביג געבליבען אומפעהיג צו אַרבעטען. ווי וויכטיג עס זיינען אין דער פּראַקטיקע די געזעצען וועגען פאַרזיכ־טיגקייט מיטלען אַנקעגען אומגליקס צופאַלען, קען מען זעהן, למשל, פון אַט דעם: אין ענגלאַנד איז אין 1874 אויף די אייזענבאַנען גע'־הרג'עט געוואָרען אַרבעטער — 1 פון 320, און פאַרוואונדעט — 1 פון 89; אין 1894 יאָר, ווען אין קראַפט זיינען שוין געווען געוויסע געזעצען וועגען פאַרזיכטיגקייט מיטלען, איז גע'הרג'עטע געווען אין 2½ מאָל ווייניגער — 1 פון 796, פאַרוואונדעטע כמעט אין צווייען ווייניגער — 1 פון 140.

אין אַנדערע לענדער באַשטימט די פאַבריק־געזעצגעבונג די פאַר־אַנטוואָרטליכקייט פון די אונטערנעמער פאַר אומגליקס פאַלען מיט די אַרבעטער אין דער פּראָדוקציע.

א. באַגדאַנאָוו

אין אנדערע לענדער אָרגאַניזירט דאָס געזעץ אַ פאַרזיכערונג פון די אַרבעטער אויף'ן פאַל פון קראַנקהייט, צעקאַלעטשעט ווערן, אַלט־קייט — אַמאָל אויך מיט דער פאַרפליכטונג פון די באַלעבאַטים צו באַטייליגען זיך אין די פאַרזיכערונג קאַסעס.

ערטערווייז צווינגט די פאַבריק־געזעצגעבונג, אַז די באַלעבאַטים זאָלען האַבען שולען פאַר אונטערגעוואַקסענע קינדער און ד. גל.

די אַלגעמיינע עקאָנאָמישע אָפּגעשטאַנענקייט פון דער דאָרף ווירטשאַפט ווייזט זיך אַרויס אויך אין דעם פאַקט, וואָס די באַשיצונג פון די דאָרף אַרבעטער אויף'ן געזעצגעבערישען אופן קומט אויף אַ סך שפּעטער און ווערט דורכגעפירט אין לעבען אין אַ סך אַ קלענערער מאָס, איידער די באַשיצונג פון די אינדוסטריעלע אַרבעטער, — לויט נאָך דער לאַנגזאַמער אַנטוויקלונג פון דעם עקאָנאָמישען און פּאָליטי־שען קאַמף צווישען דעם דאָרף פּראָלעטאַריאַט.

פאַר דער אַנטוויקלונג פון די פּראָדוקציאָנס קרעפטען פון דער געזעלשאַפט האָט די געזעצגעבערישע נאָרמירונג פון די אַרבעטס באַ־דינגונגען אַ געוואַלדיגע באַדייטונג : ערשטענס, פאַרשנעלערט זי דעם טעכנישען פּראָגרעס שוין דערמיט, וואָס זי פאַרגרעסערט דעם ווערט פון דער אַרבעטס קראַפט, און אַ דאַנק דעם לוינט שוין בעסער פאַר די אונטערנעמער צו פאַרבייטען די אַרבעט פון מענטשען מיט מאַשינעס ; צווייטענס, פאַרשנעלערט זי די קאָנצענטרירונג פון די קאַפּיטאַלען, מיטהעלפענדיג דעם אונטערגאַנג פון די קליינע אונטערנעמונגען, וואָס זיי איז אַ סך שווערער, איידער די גרויסע אונטערנעמער, אויסצו־האַלטען די הוצאות פון קאַפּיטאַל אויף אַרבעטס קראַפט און אויף פאַרשיידענע אויסבעסערונגען אין די באַדינגונגען פון דער אַרבעט ; דריטענס, די מלוכה אַריינמישונג נעמט אָפּ בײַ איטלעכען קאַפּיטאַל די פּריווילעגיע צו זיין דער איינציגער פולמעכטיגער אָרגאַניזאַטאָר פון דער פּראָדוקציע ; פערטענס, פאַרבעסערענדיג די לאַגע פון דעם אַרבעטער קלאַס, באַשאַפט זי גינסטיגערע באַדינגונגען פאַר דער אַנט־וויקלונג פון דעם פּראָלעטאַרישען קאַמף, וואָס פירט צו אַ פונדאַ־מענטאַלער איבערבויאונג פון דער געזעלשאַפט.

5). די וויכטיגסטע ענדערונגען פון דער געזעלשאַפטליכער פּסיכאָלאָגיע אין דעם פּעריאָד פון מאַשין־קאַפּיטאַליזם.

לויט'ן כאַראַקטער נאָך, זיינען די ענדערונגען פון דער געזעלשאַפטליכער פּסיכאָלאָגיע, וואָס קומען פאָר אין דעם פּעריאָד פון מאַשין־קאַפּיטאַליזם, טיילווייז אַ דירעקטע פאָרזעצונג פון די, וואָס זיינען פאָרגעקומען אין דעם פריהערדיגען פּעריאָד, און טיילווייז שיידען זיי זיך שטאַרק אָפּ פון זיי.

די אַרויסבאַפרייאונג פון דעם יחיד פון דעם יאָך פון די פאַרמאָלע אונטערדריקונגען און אַווטאָריטעטען, וואָס זיינען איבערגעגאַנגען בירושה פון דער פעאָדאַלער וועלט, געהט אָן ווייטער און ווערט כמעט פאַרענדיגט אין די צייטען פון מאַשין־פּראָדוקציע. בנוגע די בורזשואזע קלאַסען פון דער געזעלשאַפט, דאַרף מען דאָס אפילו ניט פאַרטייטשען. און וואָס איז שייך די אַרבעטער, איז שוין דער איבערגאַנג גופא פון דער פריהערדיגער מעכאַניש־אויספאָלגענדיגער ראָלע, וואָס זיי האָבען געשפּילט אין דער מאַנופאַקטור פּראָדוקציע, צו דער באַוואוסטזיניג־אויספאָלגענדיגער, וואָס איז בעצם נאָהענט צו אַן אָרגאַניזאַטאָרישער, רופט אַרויס אַן אויסברייטערונג פון דעם קרייז פון זייערע געדאַנקען און שטרעבונגען. אמת, האָבענדיג די פאָרמאָלע פרייהייט פאַר אַנטוויקלונג, האָט אָבער דער אַרבעטער געוויינטליך אַ ניט אין אַן ערד קלענערע מאַטעריעלע פרייהייט, מאַטעריעלע מעגליכקייט פון אַנטוויקלונג; אָבער אויך די לעצטע ווערט בּיסלעכווייז גרעסער (די אַרבעטער פאַראיינען, פאַבריק־געזעצגעבונג, די העכערונג פון דעם אַרבעטס לוין).

די ריכטונג, אין וועלכער עס ענדערט זיך די פּסיכאָלאָגיע פון די צוויי הויפּט גרופּעס פון דער געזעלשאַפט — די קאַפּיטאַליסטען און די פּראָלעטאַריער — איז דערביי ניט קיין גלייכע. די ערשטע, געבען איבער ביסלעכוויין די אָרגאַניזאַטאָרישע טעטיגקייט צו געדונגענע ספּעציאַליסטען, און הייבען זיך אָן צו אַנטוויקלען אין דער ריכ־

טונג הויפּטזאַכליך פון ג ע ב ר ו י כ ע ר, ד. ה. פּאַראַזיטען; די צווייטע, לויט נאָך דער וואַקסענדיגער פּאַרוויקעלטקייט פון זייער פּראָדוקציאָנס ראָלע, אַנטוויקלען זיך הויפּטזאַכליך אין אַ פּ ר אָ ד ו ק ט י ו ו ע ר ריכטונג. אַט די צוויי טיפּען פון אַנטוויקלונג ווערען מיט דער צייט איינגעשטעלט אַלץ פעסטער אין זייער גענענ־זייטיגער פאַרהעלטעניש; צו וואָס דאָס דאַרף סוף־כל־סוף ברייננען, איז ניט שווער פאַרצושטעלען זיך.

די אויסברייטערונג פון דעם דערקענונגס מאַטעריאַל, אויף וועל־כען עס שטיצט זיך די ווייטערדיגע אַנטוויקלונג, שטימט מיט דעם אַלגעמיינעם וואוקס פון דער פּראָדוקציע. די דערקענטעניש פון דער אורזאַכליכקייט פון דערשיינונגען ווערט אומאויפהערליך פאַרגרעסערט. דער נאַטוראַלער פעטישיזם פאַרלירט אינגאַנצען דעם באָדען, עס בלייבען פון אים איבער קוים עפּעס רעשטלאַך.

דער סחורה פעטישיזם בלייבט, מחמת עס בלייבט די ניט גע־אָרגאַניזירטע געזעלשאַפטליכע צעטיילונג פון אַרבעט, וואָס רופט אים אַרויס. אָבער אָט דער פעטישיזם באַהערשט ניט אין אַ גלייכער מאָס די פּסיכאָלאָגיע פון די צוויי פונדאַמענטאַלע געזעלשאַפטליכע גרופּעס. זיין גאַנצע קראַפט האַלט ער איין נאָר איבער דער גרופּע אונ־טערנעמערס, פאַר וועלכער די ניט געאָרגאַניזירטע ארבעט צעטיילונג האָט אין לעבען די גרעסטע דירעקטע באַדייטונג, פאַר וועלכער די מאַ־טעריעלע טעטיגקייטס באַדינגונגען טראָגען די געשטאַלט פון אויס־טויש אייגענטום, פאַר וועלכער דער קאַמף פאַר עקזיסטענץ ווערט אַלץ מער אויסגעדריקט אין אַ רייע אויסטויש פּראָצעסען. פאַרקערט, אין דעם לעבען פון דעם אַרבעטער קלאַס שפּילען אַלץ אַ גרעסערע ראָלע די געאָרגאַניזירטע פאָרמעס פון צוזאַמענאַרבעטונג און אַרבעט־צע־טיילונג, וואָס לויט זייער איינפאַכקייט און קלאָרער דורכזיכטיגקייט לאָזען זיי ניט איבער קיין שום פּלאַץ פאַר'ן פעטישיזם, — דער בונד פון געמיינשאַפטליכקייט אין די אַרבעט פּראָצעסען ווערט אַלץ ווייני־גער פאַרשטעלט דורך דעם גענענזייטיגען קאַמף — דער קאָנקורענץ; פּראָדוקציע, און ניט אויסטויש שפּילט די הויפּט ראָלע אין לעבען.

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

פון דאנען נעמט זיך דער א ו נ ט ע ר ג א נ ג פון אויסטויש פּעטישיזם אין דער סביבה פון אַט דעם קלאַס.

אויף די עקאָנאָמישע אַנשויאונגען פון דער עפּאָכע, וואָס מיר שטודירען איצטער, וועט זיין באַקוועם נאָכצופאָרשען אין אַ פּולערער מאָס די רעפאַרמירענדיגע ווירקונג פון דער מאַשין־פּראָדוקציע אויף דער געזעלשאַפטליכער פּסיכאָלאָגיע.

פאַר נאָרט'ן, די פיזיאָקראַטען, אַדאַם סמיט'ן — די עקאָנאָמיסטען פון דער שפּעטערער תקופה פון דעם מאַנופאַקטור פּעריאָד — איז געווען כאַראַקטעריסטיש די טיפע איבערצייגונג, אַז בּאַ דער הערשאַפט פון פרייער קאָנקורענץ דאַרף אין דער געזעלשאַפט זיין דער העכסטער וואוילשטאַנד, אַז אין דעם פרייען קאַמף פון פּערזענליכע אינטערעסען ווערט באַשאַפען אַ „גערעכטע״ פאַנאַנדערטיילונג. אין יענע צייטען זיינען נאָך ווינציג געווען אַנטוויקעלט און עס האָבען זיך נאָך ניט דייטליך אַנגעזעהען די נעגאַטיווע זייטען פון דעם וואַקסענדיגען קאַפּיטאַליזם. פאַר דער מאַסע פּויערען, וואָס איז געבליבען אָהן ערד, פאַר אַלע די, וואָס האָבען אָנגעוואָרען די פריהערדיגע קוואַלען פון חיונה, איז די מאַנופאַקטור געקומען ווי אַ בעל־טובה, וואָס האָט געראַטעוועט פון הונגער טויט. דאָס האָט געגעבען גענוג מאַטעריאַל פאַר דעם אָפּטימיסטישען בליק פון די עקאָנאָמיסטען — די אידעאָלאָגען פון קאַפּיטאַל — אויף די נייע פאָרמעס פון פּראָדוקציע און פאַנאַנדערטיילונג.

מיט דער גרויסער אינדוסטריעלער איבערקערעניש צום סוף פון 18־טען יאָרהונדערט, מיט דער אַנטוויקלונג פון מאַשין־פּראָדוקציע, האָבען זיך אַ סך זאַכען געענדערט. די שנעלע אויספאָרמירונג פון אַ קאַפּיטאַליסטישען רעזערוו, דער לעצטער גראַד פון פרויען און קינדער־אַרבעט, די פאַרקלענערונג פון דעם אַרבעטס לוין, די סטיכישע אויפשטאַנדען פון אַרבעטער, וואָס פלעגען ברעכען די מאַשינען, דאָס פאַקטישע צוזאַמענזיין פון נאַציאָנאַלען רייכטום און פאָלקס אָרעמקייט — דאָס אַלץ האָט זיך געוואָרפען אין די אויגען און האָט געפאָדערט אַ דערקלערונג. די עקאָנאָמיסטען האָבען ניט געקענט אוועקמאַכען

א. באָגדאַנאָוו

מיט'ן האנט די נייע פראגעס וואס דאס לעבן אליין האט ארויסגע־שטעלט.

אין דערזעלביגער צייט איז פאר די עקאנאמיסטן פון ענגלאנד, ווי פאר די אידעאלאגן פון קאפיטאל, געשטאנען אויך א ריין פראק־טישע פראבלעמע: אויסצוהאלטן דעם קאפיטאליסטישן רעזערוו, וואס האט זיך צעוואקסן ניט אין אן ערך גרויס, אויפ'ן חשבון פון דעם שטייער פאר ארעמעלייט האט געקאסט דער בורזשואזיע צו טייער, עס האט אונטערגעשניטן איר מערווערט א סך מער, ווי דאס וואלט געווען ווינטשענסווערט פון דעם שטאנדפונקט פון דער בורזשואזיע. מען האט געדארפט פארקלענערן אט די הוצאה אויף אזויפיל, אז דאס זאל זיין לפי ערך נאך דער רעזערוו ארמיי, וואס דער קאפיטאל דארף ווירקליך האבן; צוליב דעם האט מען געדארפט אויסגעפינען אידעאלאגישע, ווי ווייט מעגליך וויסנשאפטליכע יסודות.

דאס זיינען געווען די געזעלשאפטליכע באדינגונגען, וואס האבן ארויסגערופן די וויסנשאפטליכע טעטיגקייט פון ט א מ א ס ר א־ב ע ר ט מ א ל ט ו ס ' ן. אט דער עקאנאמיסט (לויט זיין געזעל־שאפטליכער לאגע — א פראטעסטאנטישער גלח) האט פארפולקומט די אלטע אסקעטישע אידייעס, זיי זאלן זיין צוגעפאסט צו די נייע צוועקן. ער האט דערקלערט, אז דער אינסטינקט פון פריה־ורביה איז דער גאנצער חייב אין אלע געזעלשאפטליכע צרות: מענטשן לאזן פריי אט דעם אינסטינקט און זיי פרוכפערן זיך צו שטארק, מער איידער די ערד איז בכוח צו שפייזן; דער הונגער משפט די מענטשן און שטראפט אהן רחמנות די, וואס האבן ניט געדארפט געבארן ווערן — אזוי איז דער רצון פון דער השגחה, אזוי איז דאס געזעץ פון דער נאטור.

פארשטעהט זיך, אז די ווירקליכקייט גופא האט געגעבן מאטע־ריאל פאר אט דעם געדאנק. באאבאכטענדיג דאס לעבן אין איין באזונדער ווירטשאפט, קען מען אפט זעהן אן אמת „איבערמאסיגע“ פארמערונג, ד. ה. ניט לויט די מיטלען נאך פון דער פאמיליע. מען האט נאר געדארפט נעמען דעם שלום, וואס מען האט געצויגן פון די באאבאכטונגען איבער באזונדערע ווירטשאפטן, און אנווענדען אים

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

אויף דער גאַנצער געזעלשאַפט, — און אַזאַ מעטאָד איז בײַ די אַלטע בורזשואַזע עקאָנאָמיסטען געווען אַ געוויינטליכע זאַך, — און עס איז אַרויסגעקומען דער מאַלטוזיאַניזם.

אָבער ניט שווער זשע איז די נאַטור אַזוי אָרעם, אַז זי איז ניט בכוח צו שפּייזען אַלע לעבעדיגע מענטשען און נאָך אַ סך מיליאָנען דערצו? ניין, — ענטפערט מאַלטוס, — די נאַטור איז רייך אָהן אַ שיעור, אַלא וואָס דען זי טיילט זיך ניט אַזוי גרינג מיט דעם מענטשען. ווי געלונגען עס זאָל ניט זיין דער קאַמף זיינער מיט דער נאַטור, קען נען אָבער די לעבענסמיטלען, וואָס ער קריגט פון איר אַרויס, ניט וואַקסען מיט אַזאַ שנעלקייט, ווי די צאָל מענטשען. דער מענטש איז כסדר מנצח די נאַטור, נאָר איטלעכער נייער נצחון קאָסט אים אַלץ טייערער און טייערער. הייגט האָט דער ערד־אַרבעטער אויסגעגעבען אַ געוויסען סכום אַרבעט, כדי אַרויסצוקריגען פון זיין חלק ערד אַ שטיקעל ברויט פאַר זיין געזינד; אויף מאָרגען האָט זיך זיין געזינד פאַרגרעסערט, דאַרף ער שוין אַרויסקריגען צוויי מאָל אַזויפיל ברויט; אָבער אַרבעט דאַרף מען צוליב דעם אויסגעבען שוין אפשר דריי מאָל אַזויפיל ווי פריהער. כדי פון דעמזעלביגען חלק ערד אַרויסצוקריגען, אחוץ דעם געוויינטליכען סכום, נאָכאַמאָל אַזויפיל ברויט, דאַרף מען דערצו אַנווענדען איבעריגע אַרבעט ניט נאָר אַמאָל אַזויפיל, ווי פריהער, נאָר מ ע ר. איטלעכער נייער סכום אַרבעט, וואָס ווערט אַנגעווענדט אויף אַ געוויסען שטח, איז ווייניגער פּראָדוקטיוו, איידער דער פריהערדיגער.

אמת, די אַנטוויקלונג פון דער טעכניקע מאַכט די אַרבעט מער פּראָדוקטיוו, אָבער זי קען ניט אַניאָגען די פאַרגרעסערטע באַדערפעניש אין שפּייז.

לאָמיר זאָגען, די באַפעלקערונג פון אַ לאַנד ווערט פאַרטאָפּעלט איטלעכע 25 יאָר (מאַלטוס האַלט, אויפ'ן גרונט פון זיינע אויסרעכענונגען, אַז אַט דער טערמין איז ניט קיין קירצער). אַזוי ווי די מענטשליכע נאַטור בלייבט (לויט מאַלטוס'ן) אומגעענדערט, איז ניטאָ קיין גרונט צו האָפען, אַז אַט דער טערמין זאָל זיך מיט דער צייט בייטען.

א. באגדאנאוו

הייסט עס, אויב אין לאנד איז איצטער פאראן 1 מיליאן איינ־וואוינער, וועט אין 25 יאר ארום זיין 2 מיליאן, איבער 50 יאר — 4 מיליאן, איבער 75 יאר — 8 מיליאן און אז. וו.; איבער 250 יאר דארף די באפעלקערונג דערגרייכען ביז 1.024 מיליאן. לאמיר זיך דערביי פארשטעלען, אז לכתחילה פלעגט מען אין לאנד פראדוצירען 100 מיליאן פוד ברויט, צו 100 פוד אויף א מענטשען, און דאס, לאמיר זאגען, איז די נארמע פון די נויטיגע עקזיסטענץ מיטלען.

אויף וויפיל זשע קען זיך פאר דערזעלביגער צייט פארגרעסערען די פראדוקציע פון לעבענסמיטלען? מיט'ן גאנג פון דער געזעלשאפט־ליכער אנטוויקלונג ווערט די פראדוקטיוויטעט פון דער ערד פארגרע־סערט, אבער, לויט מאלטוס'ן, וועט איטלעכער נייער דור קענען ארויס־קריגען פון דער ערד, אז א סך, איז מיט 100 מיליאן פוד מער, איי־דער דער פריהערדיגער דור. מאלטוס באמערקט, אז אויב, למשל, אין ענגלאנד וואלט דער פראגרעס פון ערד־ארבעט געגאנגען מיט אזא שנעלקייט, יואלט דאס לאנד אין עטליכע יארהונדערטען פארוואנדעלט געווארען אין איין גארטען. הייסט עס, איבער 25 יאר וועט געפראדו־צירט ווערען 200 מיליאן פוד צו 100 פוד אויף א מענטשען, איבער 50 יאר וועט געפראדוצירט ווערען 300 מיליאן פוד שוין צו 75 פוד אויף א מענטשען, איבער 75 יאר וועט געפראדוצירט ווערען 400 מי־ליאן פוד שוין צו 50 פוד אויף א מענטשען און אז. וו. אזוי אבער ווי מען מוז האבען צו 100 פוד אויף א מענטשען, איז קלאר, אז א טייל פון דער באפעלקערונג וועט זיין איבעריג, און וואס ווייטער, אלץ א גרעסערער טייל. אט דער טייל איז אויסגעשטעלט צום אונטערגעהן פון הונגער, קראנקהייטען און אז. וו.

הייסט עס, אט פון וואנען עס נעמט זיך דער ארבעטסלאזער: לויט מאלטוס'ן, איז דאס אן א י ב ע ר י ג ע ר מענטש, וואס די עלטערען האבען אים ניט געדארפט ברייננען אויף דער וועלט. פסק'ענט דער גלח דער עקאנאמיסט אזוי:

„די געזעצען פון דער נאטור, וואס זיינען צו דערזעלביגער צייט אויך די געזעצען פון גאט, האבען פאר'משפט אים און זיין הויז־

געזינד צו שטארבען פון הונגער, פאר ניט פאלגען זייערע געבאטען, וואס זיי האבען ניט איין מאל אנגעזאגט."

„א מענטש, וואס איז געבארען געווארען אין א וועלט, וואס איז שוין פארנומען, — אויב ער האט ניט קיין מיטלען צום לעבען פון זיינע עלטערען, און אויב די געזעלשאפט נויטיגט זיך ניט אין זיין ארבעט, אזא מענטש האט קיין שום רעכט ניט אויפ'ן קלענסטען פיצעל שפייז. ער האט ניט וואס צו זיין דארטען, וואו ער געפינט זיך: אויף דעם רייכען מאלצייט פון דער נאטור איז פאר אים ניטא קיין פרייער טע־לער, און זי בעט אים נעמען דעם וועג."

פון דאנען קומען צוויי שלוסען:

ערשטענס, א מענטש האט נאר דאן א רעכט צו געבארען א קינד, ווען ער געפינט פאר מעגליך צו שפייזען אים א ו י ף ג ע ו ו י ס. אניט, איז דער מענטש מאראליש מחויב אפצוהאלטען זיך פון א פאר־הייראטען לעבען.

צווייטענס, איטלעכע צדקה — סיי קהל'שע פון מלוכה, סיי פריי־וואטע — האט קיין שום זינען ניט. זי ברייגגט קיין שום נוצען ניט, ווייל זי וועט ניט אפשטעלען די ווירקונג „פון דעם גרויסען געזעץ פון גאט און דער נאטור"; זי איז שעדליך, מחמת זי האלט אפ אט די ווירקונג און גיט די איבעריגע מענטשען א מעגליכקייט לייגגער צו פלאגען זיך אויף דער וועלט. „ווען צו אים (דעם הונגעריגען) וועט זיך אויסשטרעקען די האנט אפילו פון פריוואטער וואוילטעטיגקייט, — זאגט מאלטוס, — פאדערען די אינטערעסען פון דער מענטשהייט, אז אט די הילף זאל זיין וואס קארגער." פון אט דעם שטאנדפונקט זיינען מלחמות, מגפות, קראנקהייטען — גרויסע בעל־טובות פון דער מענטשהייט, וואס באפרייען זי פון דער איבעריגער באפעלקערונג.

מאלטוס, הייסט עס, האט גערעכענט, אז דער איבערפלוס בא־פעלקערונג, וואס איז פאראן אין איטלעכען קאפיטאליסטישען לאנד, איז א רעזולטאט פון אבסאלוטער איבערבאפעלקערונג, אז דאס ווערט ארויסגערופען דורך פיזיאלאגישע אורזאכען, און פריהער אדער שפע־טער ווערט עס אומפארמיידליך בא איטלעכע באדינגונגען פון גע־זעלשאפטליכער אנטוויקלונג.

א. באָגדאַנאָוו

אַט די אַלע באַטראַכטונגען, ווי עס איז שוין באַוויזען געוואָרען, זיינען ריכטיג בנוגע נאַטוראַל־ווירטשאַפטליכע געזעלשאַפטען מיט זייער שטיל־שטעהענדיגער אומבאַוועגליכער טעכניק. אָבער גראַד די היינטיגע וועלט מיט איר שטרעבונג צו אַן אומענדליכען וואוקס פון די פּראָדוקציאָנס כוחות, מיט איר וואונדער שנעלער פאָרגרעסערונג פון דעם סכום געזעלשאַפטליכע עשירות גיט קיין שום גרונט ניט צו ריידען וועגען אַן אַבסאָלוטער איבערבאַפעלקערונג. די היינטיגע איבערבאַפעלקערונג איז נאָר אַ רעלאַטיווע, ד.ה. איר יסוד איז אין די געזעלשאַפטליכע, און ניט אין די אַלגעמיין ביאָלאָגישע באַדינגונגען. און זי ווענדט זיך ניט אַן דער אומבאַוועגליכקייט פון דער טעכניק, נאָר, פאַרקערט, פון איר שנעלען פּראָגרעס באַ דער עקזיסטירענדיגער סיסטעמע פון די באַציהונגען צווישען מענטשען.

וועגען אַ צו גרויסער פאַרמערונג האָט קיין זינען ניט צו ריידען דערהויפּט באַ איצטיגער צייט, ווען די נאַציאָנאַלע עשירות פון די קאַפּיטאַליסטישע לענדער וואַקסט אַ סך שנעלער איידער די באַפעלקערונג, ווען אפילו אַן ענגלישער קוילען־גרעבער, איינער פון די בעסט באַצאָלטע אַרבעטער אין דער וועלט, קריגט פאַר זיין אַרבעטס לוין 15/32 (47%) פון דעם גאַנצען ווערט וואָס ער באַשאַפט מיט זיין אַרבעט (לויט די ציפערען פון 1893 יאָר). באַזונדער קלאָר ווערט קענטיג, אויף וויפיל מאַלטוסעם טעאָריע האָט קיין האַפט ניט, פון אַזעלכע פאַקטען, ווי דאָס וואָס דער איבערפלוס באַפעלקערונג גיט פּלוצלונג אַ וואַקס אויס אויף הונדערטער טויזענטער מענשען — אין דער צייט פון קריזיסען, און אין אַ 2—3 יאָר אַרום ווערט ער צוריק פאַרקלענערט ווי פריהער: די פאַרמערונג קען ניט געהן אויף אַזאַ'ן אופן כוואַלעסווייז.

אין אונזער צייט פאַלט אונטער די פאַרמערונג גופא אונטער דער הערשאַפט פון די פּראָדוקציאָנס באַדערפעענישען. צוציהענדיג צו דער פּראָדוקציע אַ מאַסע פרויען און קינדער, דערמוטיגט דער קאַפּיטאַל פּריצייטיגע חתונות און העלפט מיט צו אַ שטאַרקערער פאַרמערונג; דער פּועל יוצא איז, אַז דיזעלביגע קינדער, ווען זיי וואַקסען אויס, ווערען זיי איבעריג פאַר דער פּראָדוקציע, זיי געהען אריבער צו דעם

איבערפלוס פון דער באפעלקערונג. שנעלער פון אנדערע פארמערט זיך יענער טייל פון די ארבעטער, וואס ווערט אמערגסטען באצאלט; לאנגזאמער פון אנדערע — די וואס קריגען דעם העכסטען לוין. אט די הנחה ווערט באשטעטיגט דורך א סך באאבאכטונגען און איז קענטיג פארבונדען מיט דעם פאקט, וואס גראד אין די נידעריגסטע, די סאמע פראסטע און שלעכט באצאלטע סארטען ארבעט איז אממערסטען פארשפרייט פרויען און קינדער ארבעט, וואס דערמוטיגט די פארמערונג.

מאלטוסעס תורה וועגען דעם, אז פאר די נידעריגערע קלאסען איז נויטווענדיג „מאראליש אפצוהאלטען זיך" פון פארהייראטען לעבען, האט מיט דער צייט דורכגעמאכט אן אינטערעסאנטע פארוואנדלונג אין די לערעס פון די „ניי־מאלטוזיאנער". אנגעמענדיג, אז „מאראליש אפצוהאלטען זיך" קענען נאר זעהר ווייניגע, אויסשליסליכע נאטורען, האבען די „ניי־מאלטוזיאנער" פארגעשלאגען אנשטאט דעם אנצואווענדען געוויסע מעדיצינישע מיטלען כדי אויסצומיידען די נאטירליכע רעזולטאטען פון ליבע. אט די לערע האט זיך גאנץ שטארק פארשפרייט אין די מערב־לענדער פאר די לעצטע 30—40 יאר. די לערע קריגט פאר זיך א באדען, הויפטזאכליך, צווישען דער קליינער און, טיילוויז, דער מיטעלער בורזשואזיע, און פארשנעלערט דעם אונטערגאנג פון אט די קלאסען; און אין פראנקרייך, וואו אט די קלאסען זיינען זעהר גרויס אין צאל, האט די פראקטיקע פון ניי־מאלטוזיאניזם אפילו ארויסגערופען אן אפהאלט אין דעם וואוקס פון דער באפעלקערונג.

די קלאסישע שול פון בורזשואזע עקאנאמיסטען האט פארענדיגט איר אנטוויקלונג אין די ארבעטען פון דוד ריקארדא.

אליין א קאפיטאליסט און א באנקיר, לעבענדיג שוין צווישען היפש אנטוויקעלטע באציהונגען פון דעם מאשין־קאפיטאליזם אין ענגלאנד, האט ריקארדא אויסגעפארשט די קאפיטאליסטישע ווירטשאפט מיט א גרעסערער פינקטליכקייט און פולקייט, איידער אימעצער אנדערש צווישען זיינע פארויסגעהער. פונקט ווי זיי, אנאליזירט ער אויך די געזעלשאפטליכע באציהונגען דורכאוים פון דעם שטאנדפונקט פון די

אינטערעסען פון דער פּראָדוקציע. אַט ווי עס כאַראַקטעריזירט אים א רוסישער שרייבער פון די 40־ער יאָרען פון דעם פאַריגען יאָרהונ־דערט:

„באַ ריקאַרדאָ דערגעהט אַט די איינזייטיגע ריכטונג ביז צום לעצטען פונקט... מלוכות ווערען באַטראַכט ווי וואַרשטעטען, וואו מען שאַפט רייכטימער; דער מענטש — ווי א מאַשינע, וואָס אָדער זי שאַפט אָדער זי פאַרברויכט, און דאָס מענטשליכע לעבען — ניט מער און ניט ווייניגער ווי א קאַפּיטאַל. אין אַט דער שרעקליכער וועלט ווערט אַלץ אָפּגעוואויגען און אויסגע'חשבונ'ט, און די עקאָנאָמישע געזעצען הער־שען איבער די דערשיינונגען, ווי א באַשערטע, אומ'ברחמנות'דיגע נויטווענדיגקייט."

ריקאַרדאָס וויכטיגער וויסענשאַפטליכער פאַרדינסט באַשטעהט אין דעם, וואָס ער האָט אויסגעהאַלטענערהייט אָנגעווענדט אין זיין עקאָנאָמישען אַנאַליז די טעאָריע פון אַרבעטס־ווערט; אָגב האָט עס אים געגעבען די מעגליכקייט קלאָר צו פאַרשטעהן און אויסצודריקען דעם געגענזאַץ פון די קלאַסען־אינטערעסען, וואָס זיינע פאַרויסגעהער האָבען עס טיילווייז ניט פאַרשטאַנען, און טיילווייז פלעגען זיי עס אָוועקמאַכען מיט'ן האַנט.

ריקאַרדאָ'ס מעטאָד איז דורכאויס א דעדוקטיווער: פאַר א הנחה נעמט מען אָן די אַנטוויקעלטע קאַפּיטאַליסטישע באַציהונגען, פאַר דעם הויפּט באַוועגער פון די מענטשליכע מעשים אָנערקענט מען דעם יחיד'ס אייגענעם אינטערעס, און עס ווערט אַרויסגעבראַכט, ווי אַזוי די מענטשליכע באַציהונגען מוזען זיך אויספאָרמירען באַ אַזעלכע באַ־דינגונגען.

לויט ריקאַרדאָ, ווערט דער געברויך־ווערט פון סחורות באַשטימט פון דעם דורכשניטליכען סכום אַרבעט וואָס ליגט אין זיי. אויף אַזאַ'ן אופן ווערט דער געברויך־ווערט געשאַפען **אין דער פּראָדוק־ציע.** און אויפ'ן מאַרק קומט די סחורה שוין מיט א באַשטימטען ווערט. פון דאַנען איז געדרונגען, אַז דער ווערט פון א סחורה **צע־פאַלט זיך:** אויף אַרבעטס לוין, פּראָפיט און רענטע. דריי קלאַסען מענשען — דער קאַפּיטאַליסט, דער ערד־אייגענטימער און

דער ארבעטער — טיילען צווישען זיך דעם געשאפענעם ווערט. בא דער חלוקה, אויב איינעם קומט אן מער, קריגען די אנדערע ווייניגער. אין דעם באשטעהט דער געגענזאץ פון די קלאסען אינטערעסען, וואס ריקארדא האט אנגעוויזען. (לויט סמיט'ס מיינונגען, ווערט דער פרייז פון סחורות צ ע נ ו י פ ג ע ל י י ג ט פון ארבעטס לוין, פראפיט און רענטע; דערביי קען דער וואוקס פון איטלעכען חלק פארקומען גאר ניט אויפ'ן חשבון פון די אנדערע.)

ריקארדא האט דער ערשטער געגעבען א וויסענשאפטליכע, הגם ניט גאר א פארענדיגטע, און אין געוויסע פרטים אפילו ניט גאר קיין ריכטיגע טעאריע פון רענטע. דער תוך אירער איז אזא.

רענטע איז א געצאלט פאר'ן באנוצען זיך מיט די אומזיסטע קרעפטען פון דער נאטור: די מענטשען, וואס האבען ארייננעכאפט אין א מאנאפאליע די ערד און אירע נאטירליכע אוצרות, נעמען פון דער געזעלשאפט צינז אין דער פארמע פון רענטע. גאר די שלעכטע ערד, וואס ווערט באארבעט, גיט שוין ניט קיין רענטע, נאר פראפיט אליין אויפ'ן קאפיטאל, וואס איז אין איר ארייננעלייגט (קיין אבסאלוטע רענטע עקזיסטירט ניט פאר ריקארדא). מער פרוכטבארע ערד טראגט ארייז מער פון דעם געוויינטליכען פראצענט פראפיט; אט דער עודף אריבער דעם פראפיט איז רענטע. אויב א חלק ערד גיט ניט אפילו דעם געוויינטליכען פראפיט אויפ'ן ארייננעלייגטען קאפיטאל, הערט מען גאר אויף צו באארבעטען אזא שטיק ערד. אויב די ערגערע ערד טראגט אויך ארייז מער איידער דער געוויינטליכער פראפיט, נעמט מען זיך צו באארבעטען נאך ווייניגער פרוכטבארע ערד, וואס איז נאך פון קיינעם ניט פארנומען.

מיט דער צייט, אז די באפעלקערונג ווערט גרעסער, ווערט דער נאכפרעג אויף לעבענסמיטלען — די פראדוקטען פון דער ערד — אלץ גרעסער; און די מקחים אויף זיי וואקסען נאך שנעלער, מחמת אהן אט די געברויך־ארטיקלען איז אמשווערסטען אויסצוקומען. הייבט מען אן צו באארבעטען אלץ ערגערע און ערגערע חלקים ערד, מען לייגט ארייז מער קאפיטאל אין די, וואס זיינען שוין פארנומען מיט

א. באַגדאַנאָוו

ערד־ארבעט. א דאַנק דעם האָלט די רענטע אין וואַקסען מיט׳ן לויף פון דער צייט.

אין דערזעלביגער צייט פאַרגרעסערט זיך אויך דער ארבעטס לוין: ער ווערט באַשטימט דורך דעם ווערט פון די נויטיגע לעבענס מיט־לען; און אַט די מיטלען — קודם כל פלייש און ברויט — ווערען אַלץ טייערער. וואָס העכער עס ווערט די רענטע; אויף אַזאַ׳ן אופן וואַקסט דער ארבעטס לוין אין געלט, הגם די באַדערפענישען פון די ארבעטער אַנטוויקלען זיך אַפילו ניט.

אַז די רענטע און דער ארבעטס לוין ווערען גרעסער, מוז דער פּראָפיט ווערען קלענער. אויב צוויי שותפים אין דער חלוקה נעמען פאַר זיך מער, מוז דעם דריטען — דעם קאַפּיטאַליסט — אַנקומען ווייניגער. אַט דאָס איז, לויט ריקאַרדאָ, די אורזאַך וואָס דער פּראָ־צענט פון פּראָפיט ווערט ביסלעכווייז אַלץ קלענער. (די אַנדערע, וויכטיגערע אורזאַך פון דער פאַרקלענערונג פון דעם פּראָפיט־פּראָ־צענט — די רעלאַטיווע פאַרקלענערונג פון פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל — פאַרזעהט ריקאַרדאָ אינגאַנצען.)

דעם ארבעטס לוין האָט ריקאַרדאָ אויסגעפאָרשט ניט אַזוי גע־לונגען ווי די רענטע. פונקט אַזוי ווי סמיט, רעכענט ער דעם אַר־בעטס לוין פאַר דעם ווערט פון דער ארבעט. אָבער ארבעט באַשטימט דאָך גאָר דעם געברויך־ווערט פון אַלע סחורות, און אַליין קיין געברויך־ווערט קען זי ניט האָבען: דער ווערט פון אַ געוויסען סכום ארבעט קען זיין נאָר פונקט דערזעלביגער סכום ארבעט, און פאַר אַ 10־שעה׳־דיגער ארבעט וואָלט מען געדאַרפט געבען דעם פּראָדוקט פון אַ 10־שעה׳דיגער ארבעט; דערביי וואָלט קיין שום מערוווערט ניט מעגליך געווען. די בורזשואַזע עקאָנאָמיסטען איז בכלל ניט געלונגען צו דער־געהן ביז צום באַגריף פון ארבעטס קראַפט. אַז קויפען קויפט מען ניט ארבעט, נאָר די מעגליכקייט פון ארבעט, דעם ארבע־טערס קראַפט.

וואָס איז שייך דער גרויס פון דעם ארבעטס לוין, האָט דאָ רי־קאַרדאָ איינגעשטעלט אַן אַלגעמיינעם כלל, וואָס מען האָט נאָכדעם אָנגערופען דאָס „אייזערנע" געזעץ, לויט וועלכען דער ארבעטס לוין

האלט זיך, מיט קליינע אפווייכונגען, בא דער הויך פון דעם פרייז אויף די נויטיגע לעבענסמיטלען. פאר א יסוד צו דעם געזעץ נעמט ער מאלטוסעס לערע וועגען פארמערונג. בא איטלעכער העכערונג פון דעם ארבעטערס לוין אריבער דער נארמע פון די נויטיגע מיטלען הייבען אן די ארבעטער שנעלער צו פארמערען זיך, ווארים חתונות ווערען עפטער און די שטערבליכקייט ווערט קלענער. א שטארקערע פארמערונג באשאפט שנעל אן איבערפלוס פון באפעלקערונג, דער אנבאט פון ארבעטער הענט שטייגט אריבער דעם נאכפרעג, און דער ארבעטס לוין פאלט נידעריגער פון דער נארמע פון די נויטיגע לעבענסמיטלען. פון הונגער און קראנקהייט שטארבט דאן אויס דער איבערפלוס פון די ארבעטער, און אין גיכען שטעלט זיך ווידער איין א גלייכגעוויכט צווישען דעם נאכפרעג און דעם אנבאט.

ריקארדאס געזעץ פון ארבעטס־לוין איז ניט ריכטיג אין דעם זינען, וואס עס דערלאזט ניט פאר אים קיין אלגעמיינע פעסטע העכערונג, וואס קומט פון דער ענדערונג אין דער הויך פון דעם ארבעטערס געוויינטליכע באדערפענישען. וואס עס באשאפט פאר'ן לוין אן אומפארענדערליכע נארמע. נאך וויינגער ריכטיג איז די באגרינדונג פון דעם געזעץ אויף מאלטוסעס תורה: די ענדערונגען אין דער קאפיטאליסטישער רעזערוו־ארמיי, פון איין זייט, און דער גראד איינינקייט פון די ארבעטער אויפ'ן ארבעטס מארק, פון דער אנדער זייט, — אט דאס זיינען די אמת'ע באדינגונגען, וואס באשטימען די הויך פון דעם ארבעטס לוין.

אנב, צו ריקארדאס וויסענשאפטליכע פארדינסטען אין דער פראגע פון ארבעטס לוין איז שייך אויך זיין אנווייזונג אויף דעם פאקט, אז מאשינעס דארפען ניט זעלטען ערגער מאכען די לאגע פון די ארבעטער.

ריקארדאס אלגעמיינער בליק אויף דער עקאנאמיקע איז א סטאטישער, אזוי ווי בא סמיט'ן: די קאפיטאליסטישע סיסטעמע פון באציהונגען שטעלט זיך אים פאר ווי א פולקומע, איינציג מעגליכע אין דעם וויטערדיגען לעבען פון דער מענטשהייט. — א בליק זעהר א

א. באָגדאַנאָוו

נאַטירליכער פּאַר א בורזשואַזען עקאָנאָמיסט — אַן אידעאָלאָג פון קאַפּיטאַל.

אין דעם יסוד פון דער אינדיווידואַליסטישער פּסיכאָלאָגיע, וואָס ווייזט זיך אַרויס אין די לערעס פון די עקאָנאָמיסטען־קלאַסיקער, ליגען יענע געזעלשאַפטליכע באַציהונגען, וואָס מען באַצייכענט, ווי א „ניט געאָרגאַניזירטע געזעלשאַפטליכע צעטיילונג פון אַרבעט," און וואָס אין דעם אויסטויש דריקען זיי זיך אויס אין דער קאָנקורענץ, אין דער אַנאַרכיע פון דער פּראָדוקציע. די קאַפּיטאַליסטישע געזעלשאַפט אַנטוויקעלט אָבער אויך אַנדערע באַציהונגען — דעם צוזאַמענבונד פון פּראָסטער צוזאַמענאַרבעטונג און געאָרגאַניזירטער אַרבעט צעטיילונג, וואָס הערשען אין די גרעניצען פון איטלעכער באַזונדערער ווירטשאַפט, פאַראייניגענדיג אירע פּראָדוצירענדיגע מיטגלידער. אויפ'ן גרונט פון אַזעלכע שייכות'ן ווערט באַשאַפען אַן אַנדערע, א קאָלעקטיוויסטישע פּסיכאָלאָגיע, וואָס טרעט אַרויס פריהער פון אַלץ און אין א ווייניג אַנטוויקעלטער פאָרמע אין די לערעס פון דער שול סאָציאַליסטען־אוטאָפּיסטען.

די אוטאָפּיסטען האָבען דורכגענומען די געזעלשאַפטליכע אָרדענונג פון זייער צייט מיט א שאַרפער, ענערגישער קריטיק. זיי האָבען בולט אַרויסגעבראַכט די נעגאַטיווע זייטען פון אַט דער אָרדענונג, און האָבען אַנקעגען איר אַרויסגעשטעלט זייערע אידעאַלען, האָבען פאָרגעשלאָגען גאַנצע פּראָיעקטען, וואָס האָבען געזאָלט גליקליך מאַכען די מענטשהייט, ווען זיי זאָלען דורכגעפירט ווערען.

צו די ערשטע אוטאָפּיסטען קען מען צורעכענען דעם טוער פון דער פראַנצויזישער רעוואָלוציע גראַקך באַבעוף. ער האָט געאָרגאַניזירט א קאָמוניסטישע פאַרשווערונג, וואָס האָט זיך אויסגעלאָזען מיט א פולשטענדיגען דורכפאַל און מיט'ן טויט פון באַבעופ'ן אַליין און נאָך א סך באַבואַוויסטען.

באַפענדיג א מפּלה אין בלוטיגען קאַמף, נעמט אַן די אוטאָפּישסאָציאַליסטישע שטרעמונג נייע פאָרמעס און גאָר א פרידליכען כאַראַקטער.

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

באַ סען־סימאָן מיט זיין „נייעם קריסטענטום" איז דער סאָציאַליסטישער אידעאַל אויסגעדריקט נאָך גאַנץ אומקלאָר. ער האָט געמיינט, אַז רעליגיע וועט זיין די קראַפט, וואָס וועט איבער־מאַכען די וועלט אין דעם גייסט פון ברידערליכקייט, וועט אָפּשאַפען די צעטיילונג פון דער געזעלשאַפט, די אומגלייכהייט און דעם קאַמף.

שאַרל פוריע האָט אַ סך דייטליכער און קלאָרער געשיל־דערט זיינע אידעאַלען. ער האָט געגעבען אַ פולע פאַנטאַסטישע בילד פון דער קומענדיגער שכל'דיגער געזעלשאַפט, האָט גענוי באַשריבען די נאָרמאַלע אָרגאַניזאַציע פון דער פּראָדוקציע און פאַנאַנדערטיילונג (די „פאַלאַנסטערעס"). מען מוז באַמערקען, וואָס פאַר אַ געוואַלדיגע מאַכט די הערשענדיגע באַציהונגען פון דער צייט האָבען געהאַט אַפילו אויף אַזאַ קאָפּ, ווי פוריע. אין דער אָרגאַניזאַציע פון דער „אידעאַ־לער" פאַנאַנדערטיילונג באַשטימט פוריע פאַר דער אַרבעט 5 פון די 12 חלקים פון דעם גאַנצען פּראָדוקט, פאַר דעם קאַפּיטאַל 4 חלקים און פאַר דעם „טאַלאַנט" 3 חלקים. עס באַקומט זיך אַ גאַנץ בכבוד'ע נאָרמע פון מערווערט 140%. (דער שכר צום „טאַלאַנט" מוז, פאַר־שטעהט זיך, צוגערעכענט ווערען, — לפּחות אין גרעסטען טייל, אויף וויפיל דאָס שטאַמט ניט אַרויס פון דער נאָרמאַלער הויך פון די באַ־דערפענישען, וואָס זיינען פאַרבונדען מיט דער רעאַליזירונג פון דעם „טאַלאַנט" אין אַרבעט, — צום געביט פון מערווערט).

ראָבערט אָוען, וואָס האָט געלעבט אין ענגלאַנד באַ מער אַנטוויקעלטע עקאָנאָמישע באַציהונגען, איידער די פראַנצויזישע אוטאָפּיסטען, איז שוין אַנטשלאָסען אַרויסגעטראָטען אַנקעגען דער פּריוואַטער פאַרכאַפּונג און פאַר אַ געזעלשאַפטליך געאָרגאַניזירטער פּראָדוקציע. ווי די אַנדערע אוטאָפּיסטען, מאָלט ער דייטליך זיינע אידעאַלען, וואָרים ער שטעהט אַליין אויף דעמזעלביגען שטאַנדפּונקט — ער מיינט, אַז אידייעס קענען אַליין איבערמאַכען דאָס לעבען. ער איז אָבער לגמרי פריי פון דעם רעליגיעזען מיסטיציזם, וואָס איז איי־גענטימליך פאַר סען־סימאָנען, און פון די פילאָזאָפישע פאַנטאַזיעס, וואָס זיינען כאַראַקטעריסטיש פאַר פוריע.

בולטער ווי אומעטום טרעט אַרויס דער אוטאָפּיזם פון דער נייער

א. באָגדאַנאָוו

שול אין די מיטלען, וואָס זי שלאָגט פאָר כדי צו פאַרווירקליכען אירע אידעאַלען. סען־סימאָן פאַרלאָזט זיך אויפ׳ן כוח פון רעליגיע, פוריע און אוען האָבען געהאַט די הייסעסטע האָפענונגען אויף דעם מיט־געפיהל און דער מיטווירקונג פון „די הארען פון דער וועלט,“ אנהייבענדיג מיט די מלכים און ענדיגענדיג מיט די גרויסע קאַפּיטאַליסטען.

אוען, דער ענערגישער ענגלענדער און געניטער פּראַקטיקער־אונטערנעמער, האָט ניט איינמאָל געפּרוּווט צו מאַכען אַן אנהייב אין דער פאַרווירקליכונג פון זיינע געדאַנקען. ער האָט גערעכענט, אַז דורך דער איינאָרדענונג פון קאָמוניסטישע אסאָציאַציעס וועט מען קענען דערגרייכען דערצו, אַז די מענטשהייט זאָל איבעראַניים דער־צייגען ווערען פאַר אַ בעסערער אָרדענונג; און ער אַליין האָט אויף פּריוואַטע מיטלען, הויפּטזאַכליך מאַקע אויף זיינע אייגענע, געפּרוּווט גרינדען אַזעלכע אסאָציאַציעס. און איטלעכס מאָל פלעגט זיך עס אויסלאָזען מיט אַ דורכפאַל.

צווישען אוענס וויכטיגע היסטאָרישע פאַרדינסטען דאַרף מען רעכענען זיין באַציהונג צו דער פראַגע וועגען ארבעטס טאָג. ער האָט איינגעשטעלט בא זיך אויפ׳ן פאַבריקע אַ פאַרקירצטען ארבעטס טאָג, און האָט דערמיט אַ סך געהאָלפען צו פאַרשפּרייטען דעם געדאַנק וועגען דער נויטווענדיגקייט צו פאַרקירצען די ארבעט צייט. ער איז איינער פון די ערשטע ארויסגעטראָטען אין דער פּרעסע צו פּאַרטיי־טיגען די מלוכה אריינמישונג אין אָט דעם געביט, און האָט זיך טעטיג באַטייליגט אין דער אַגיטאַציע פון די 30־ער יאָרען פאַר דער איינ־שטעלונג פון דער ארבעטס טאָג דורכ׳ן געזעץ.

די אוטאָפּיסטען האָבען די ערשטע אריינגעבראַכט אין דער לי־טעראַטור דעם געדאַנק וועגען דער פאַרענדערליכקייט פון די געזעל־שאַפטליכע פאָרמעס. פּ ו ר י ע און נאָך פריהער פון אים ב א ז א ר, ס ע ן ־ ס י מ א נ ס אַ תלמיד, האָבען געמאָלט אין זייערע ווערק ווי אַזוי די געזעלשאַפטליכע פאָרמעס בייטען זיך איינע נאָך דער אַנדע־רער. אָבער די אוטאָפּיסטען האָבען ניט געפּרוּווט צו פאַרבינדען זייערע אידעאַלען מיט׳ן גאַנג פון דער היסטאָרישער אנטוויקלונג, זיי האָבען ניט געפּרוּווט דערוויייזען, אַז די כסדר׳דיגע ענדערונגען פון די

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

געזעלשאפטליכע פארמעס דארפן פירן צו זייערע אידעאלן. די אידעאלן זיינען בא זיי געווען אפגעריסן פון דער ווירקליכקייט.

די אוטאפּיסטן זיינען געשטאנען אזוי ווייט פון דער עקאנאמישער וויסנשאפט פון זייער צייט, אז אין אנהייב איז זייער איינפלוס אויף איר געווען גאר א קנאפּער.

די אנטוויקלונג פון דער גרויסער מאשין־פּראדוקציע, פארשארפנדיג די ווירקונג פון קאנקורענץ ביז גאר, פארשנעלערט דעם אונטערגאנג פון די קליין־בירגערליכע אונטערנעמונגען. קריגענדיג אזא שארפן פיינליכן כאראקטער, מאכט אט דער פּראצעס א תל פון דער פריהערדיגער רוהיג־קאנסערוואטיווער פּסיכאלאגיע פון די קליין־בירגערליכע עלעמענטן פון דער געזעלשאפט, און ער רופט ארויס פון זייער זייט א רייע פארזוכן צו באשיצן זייער עקאנאמישע עקזיסטענץ, צו שטערן דעם גרויס־קאפּיטאל אין זיין שטרעבונג צו פּראלעטאריזירן די קליינע פּראדוצירער. די אויסדריקער פון אט דער שטרעמונג אין געזעלשאפטליכן לעבן זיינען געווען די קליין־בירגערליכע עקאנאמיסטן.

אזוי ווי די קליין־בורזשואזיע גופא פארנעמט א מיטעל־פּלאץ, אן איבערגאנגס פּונקט צווישן די הויפּט קלאסן פון דער געזעלשאפט, זיינען אויך די עקאנאמישע אנשויאונגען פון דער קליין־בירגערליכער שול אין געוויסע פּרטים מיטוועגס צווישן דער אלטער פּאליטישער עקאנאמיע און דער נייער.

ס י ס מ א נ ד י איז געווען א דם־שונא דער קאפּיטאליסטישער גרויס־פּראדוקציע. ער האט מער, איידער אימעצער אנדערש, אנגעוויזן און אונטערגעשטריכן די נעגאטיווע רעזולטאטן פון דער איינפירונג פון מאשינען. קליינע פּראדוקציאנס פארמעס איז געווען דער אידעאל פון סיסמאנדי. אזוי ווי פרייע קאנקורענץ פירט צו זייער מפּלה, פארזיכערענדיג דעם נצחון פון דער גרויס־פּראדוקציע און די מאשינען, טרעט סיסמאנדי ארויס ענערגיש אנקעגן פרייע קאנקורענץ און באשטעהט אויף דער נויטווענדיגקייט פון מלוכה אריינמישונג. אין וואס די מלוכה אריינמישונג זאל באשטעהן, האט ער קלאר ניט דערקלערט.

אַט די זייט פון סיסמאָנדים אַנשויאונגען — דער גערעאַנק וועגען דער נויטווענדיגקייט אויפצוהאַלטען די קליין־פּראָדוקציע אַנקעגען דער גרויסער — איז געווען ניט נאָר אוטאָפּיש (פּאַרווירקליכען דאָס איז שוין ניט געווען קיין שום מעגליכקייט), נאָר אויך רעאַקציאָנער (אַז אַפּהאַלט אין דער אַנטוויקלונג פון דער גרויס פּראָדוקציע וואָלט גע־וועזן אויך אַן אָפּהאַלט אין דער אַנטוויקלונג פון דער געזעלשאַפט).

א היפּשען היסטאָרישען אינטערעס האָבען סיסמאָנדים אַנשוי־אונגען וועגען אינדוסטריעלע קריזיסען. לויט זיין מיינונג נאָך, קומען זיי פון דעם, וואָס די פּראָדוקציע שטימט ניט מיט'ן פאַרברויך. אַט די אומגלייכמעסיגקייט ווערט אַרויסגערופען פון דער גרויס־אינדוסט־ריע, וואָס, פון איין זייט, פאַרגרעסערט זי אומגעהייער די פּראָדוקציע, פון דער אַנדער זייט, פאַרקלענערט זי די קויף מיטלען פון דער באַפעל־קערונג, חרוב מאַכענדיג מיט איר קאָנקורענץ די קליינע פּראָדוצענטען און פאַרבייטענדיג די אַרבעטער מיט מאַשינעס. די טיפערע אורזאַך פון קריזיסען — די אומגעאָרגאַניזירטקייט פון דער געזעלשאַפטליכער פּראָדוקציע — איז געבליבען אומבאַמערקט פון סיסמאָנדי.

פּ ר ו ד אָ ן האָט אויך, ווי סיסמאָנדי, באַטראַכט די געזעל־שאַפטליכע ווירטשאַפט פון אַ קליין־בירגערליכען שטאַנדפּונקט; צו דערזעלביגער צייט, ווי דער אַווטאָר פון ברייטע פּאַרוויקעלטע פּלענער וועגען איבערבויען די געזעלשאַפטליכע באַציהונגען אין דעם גייסט פון גלייכהייט, איז ער אַ פאָרזעצער פון די אַלטע פראַנצויזישע אוטאָ־פּיסטען (אָפּשיידענדיג זיך פון זיי דערמיט, וואָס אַנשטאָט „ברידער־ליכקייט" איז ער מער גענייגט אָוועקצושטעלען „גערעכטיגקייט," דעם פּרינציפּ פון אויסטויש).

פּרודאָנס אוטאָפּישע פּלענער צייכענען זיך אויס מיט גרויס באַ־שטימטקייט און אַפילו מיט אַן אויסערליכער פּראַקטישקייט. אַ חוץ דער זאָרג אויפצוהאַלטען די אונטערגעהענדיגע קליין־פּראָדוקציע, טרעט דאָרט אויך אַרויס די שטרעבונג אומצוקערען דעם געפּראָלעטאַ־ריזירטען טייל פון דער געזעלשאַפט זיין פריהערדיגע עקאָנאָמישע זעלבשטענדיגקייט.

פּרודאָן האָט גערעכענט, אַז די הויפּט אורזאַך פון דער עקאָנאָ־

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

מישער אפּהייִנגיגקייט פון דעם ארבעטער קלאַס ליגט אין דער היינ־טיגער אָרגאַניזאַציע פון אויסטויש און קרעדיט. דער פּראָדוצירער איז געצוואונגען שטענדיג אויסצוזוכען זיך אַ מאַרק פאַר זיין סחורה און אפט לאַנג צו וואַרטען, ביז וואַנען ער קען זי אויסברייִנגען; דער־ביי האַלטען די קלייִנע פּראַדוצירער ניט אויס די קאָנקורענץ און פאַר־לירען גרינג זייערע פּראַדוקציאָנס מיטלען; און פאַר די, מיט וועמען דאָס האָט זיך איינמאַל געטראָפען, איז בּאַ די איצטערדיגע געזעל־שאַפטליכע באַדינגונגען קיין שום מיטעל ניטאַ צוריק צו ווערען זעלבּ־שטענדיגע פּראַדוצירער — קרעדיט עקזיסטירט נאָר פאַר פאַרמעגליכע.

הייסט עס, מען דאַרף אָרגאַניזירען דאָס געשעפט פון קרעדיט און אויסטויש אויף אַזאַ'ן אופן, אַז, פון איין זייט, זאָל דער קלייִנער פּראַדוצירער אַלעמאַל קענען קריגען אַ גענוגענדיגע הלואה אויף אַ משכון פון זיין געשאַפענער סחורה, אַזוי אַז די צייטווייליגע אוממעג־ליכקייט אויסצוברייִנגען עס זאָל ניט שטעלען בדלות זיין געשעפט, און פון דער אַנדער זייט, אַז אַן איינגעשטעלטער אומזיסטער קרעדיט זאָל איטלעכען אַרבעטער געבען די מיטלען צו עפענען אַ זעלבשטענדיג געשעפט. דאַן וועלען אַלע זיין קלייִנינקע קאַפּיטאַליסטלעך, און ביס־לעכווייז וועט זיך איינשטעלען אַ האַרמאָניע פון אינטערעסען.

כדי צו דערגרייכען די אַלע צוועקען, דאַרף מען גרינדען אַ פאָלקס־באַנק, וואו איטלעכער פּראַדוצירער זאָל קענען קריגען אויף זיין סחורה אַ צייגעניש פאַר איר ווערט. אָט די צייגענישען האָבען צווישען די אַנטייִלנעמער פון באַנק אַן אומגאַנג, אַזוי ווי געלט; מען קען דער־מיט צאָלען פאַר סחורה; דאָס איז — פאָלקס געלט. בּאַ אַזעלכע באַדינגונגען וועט בּאַ דער איינפירונג פון קלייִנע אונטערנעמונגען ניט זיין קיין שוועריגקייט איבער דעם וואָס עס פעלט קאַפּיטאַל. די וואַקסענדיגע מיטלען פון דער באַנק וועלען נאָכדעם געבען אַ מעגליכ־קייט צו אָרגאַניזירען אַן אומזיסטען קרעדיט אויך פאַר אַרבעטער, וואָס ווילען עפענען אַ זעלבשטענדיג געשעפט.

די פּלענער זייִנע האָט פּרודאָן געפּרואווט דורכפירען אין דער פּראַקטיקע; דער פּאַרזוך האָט זיך אויסגעלאָזען מיט אַ פולשטענדיגען קראַך.

א. באָגדאַנאָוו

דער עצם פון פרודאָנס אוטאָפּיזם באַשטעהט אין דעם, וואָס ער האָט געהאַפט אָפּצושאַפן די עקאָנאָמישע גענענזאַצען דורך דער אָר־גאַניזאַציע נאָר פון דעם אויסטויש און קרעדיט, אין דער צייט וואָס אַט די גענענזאַצען קומען אַרויס פון דער אומגעאָרגאַניזירטקייט פון דער גאַנצער פּראָדוקציע. למשל, די איבערפּראָדוקציע און קריזיסען וואָלטען גאָר ניט אָפּגעשאַפט ווערען מיט דער פאַרווירקליכונג פון פּרודאָנס פּראָיעקטען.

אחוץ דעם, די געשיכטע גופא האָט פאַר'משפט צו אַ דורכפאַל איטלעכען פאַרזוך אויפצוהאַלטען אין דעם עקאָנאָמישען קאַמף די קליין־פּראָדוקציע אַנקעגען דער גרויסער, וואָס אַנטוויקעלט ניט אין אַן ערך העכער די פּראָדוקטיוויטעט פון אַרבעט.

פּרודאָנס אַנשויאונגען האָבען אַ לאַנגע צייט געהאַט אַ געוואַל־דיגען דערפאָלג צווישען דער אַרבעטער באַפעלקערונג פון פראַנקרייך. דאָס דערקלערט זיך דערמיט, וואָס פראַנקרייך איז אַ מדינה פון קליין־בירגערליכער פּסיכאָלאָגיע הויפּטזאַכליך. דער גרעסטער קלאַס לויט דער צאָל נאָך איז אַט דעם לאַנד זיינען די קליינע ערד־אייגענטימער (נאָך באַ היינטיגען טאָג איז דאָרט פאַראַן עטלעכע מיליאָן זייערע), באַ וועמען דער געדאַנקען גאַנג מוז אומפאַרמיידליך זיין אַ קליין־בירגערליכער. עס איז גאַנץ פאַרשטענדליך, אַז אויך די אַרבעטער, וואָס זיינען אַליין אַרויס פון דער קליין־בורזשואזיע און האָבען געלעבט אין איר סביבה, האָבען זיך אויף אַ לאַנגער צייט דורכגעדרונגען מיט זייערע מיינונגען און שטרעבונגען.

וואָס שאַרפער עס שטויסען זיך צענויף אין לעבען די פּראַקטישע אינטערעסען פון פאַרשיידענע געזעלשאַפטליכע קלאַסען און גרופּעס, אַלץ דייטליכער טרעטען אַרויס אין זייער געגענזייטיגען קאַמף די אי־דעאָלאָגיעס פון די קלאַסען און גרופּעס. מיט דער צייט, האָבען אויף דער קלאַסישער שול עקאָנאָמיסטען, וואָס איז אויסגעוואַקסען אין דער אַטמאָספערע פון דעם אַנטוויקעלטען אינדוסטריעלען און האַנדעלס קאַפּיטאַל אין ענגלאַנד, אַנגעהויבען אַנפאַלען אויך די אידעאָלאָגען פון די גרויס־בורזשואזע קלאַסען אין ענגלאַנד, און אויך אין אַנדערע לענ־דער.

אזוי, למשל, אין דער עפּאָכע פון דעם קאַמף װעגן די געטריידע־געזעצן, װאָס האָבן געשיצט די ענגלישע ערד־אַרבעט, זיינען די עקאָנאָמיסטן, װאָס זיינען געשטאַנען אויפ׳ן צד פון די לענדלאָרדס, אַרויס מיט אַ שאַרפער קריטיקע אַנקעגן דער לערע פון פרייער קאָנקורענץ, אָנװייזענדיק אין אַ סך פאַלן גאַנץ געלונגען אויף אירע שװאַכע זייטן.

אַפילו פאַר דעם אינדוסטריעלן קאַפּיטאַל פון די לענדער, װאָס זיינען געװען אַנטװיקעלט װייניגער פון ענגלאַנד, האָט די לערע פון דער קלאַסישער שול אין אַ סך פּרטים גאָר ניט געפּאַסט זיך.

אין דעם אָנהייב פון דעם 19־טען יאָרהונדערט איז פאַר דעם ערשט געבאָרענעם קאַפּיטאַליזם אין דייטשלאַנד געװען זעהר שװער די קאָנקורענץ מיט דער אַנטװיקעלטער ענגלישער פּראָדוקציע. דער פרייער האַנדעל איז געװען אַ דירעקטע שטערונג פאַר דעם פּראָגרעס פון דער דייטשער אינדוסטריע. עס האָט זיך געפאָדערט צו באַשאַפן גאָר באַזונדער גינסטיגע באַדינגונגען פאַר דער טעטיגקייט פון די דייטשע קאַפּיטאַליסטן.

ל י ס ט האָט פאָרגעשלאָגן דאָס אַלטע, אויסגעפּרואװטע מיטעל פון די מערקאַנטיליסטן — פּראָטעקציאָניזם, הויכע גרעניץ אָפּצאָלן. דערביי איז ליסט׳ן אויסגעקומען צו קעמפן מיט דער ליבעראַלער פּאָליטישער עקאָנאָמיע, װאָס האָט געהאַט ניט װייניג אָנהייגער אין דייטשלאַנד. דאָס זיינען, מערסטענטייל, געװען פאָרשטעהער פון די אינטערעסן פון דעם האַנדעלס קאַפּיטאַל, פאַר װעמען פרייער האַנדעל איז כמעט אַלעמאָל װי געװאונטשען.

ל י ס ט ס גרונט הנחה איז געװען: „דער צװעק פון דער עקאָנאָמישער פּאָליטיק דאַרף זיין די פולע, אַלזייטיגע אַנטװיקלונג פון די פּראָדוקציאָנס קרעפטען אין לאַנד.“

פון אָט דער הנחה דרינגט מען אַרויס, אַז אויב אין לאַנד הייבט זיך אָן אַ באַאַרבעטענדיגע אינדוסטריע, און די אויסלענדישע קאָנקורענץ שאַדט איר אַנטװיקלונג, מוז מען באַשיצן די אייגענע אונטערנעמער פון דעם אומגלייכן קאַמף, — באַשיצן מיט הויכע גרעניץ אָפּצאָלן. פאַר אַ דור אָדער צװיי װעט זיך עס ניט לוינען: זיי װעט

א. באָגדאַנאָוו

אויסקומען צו צאָלן טייער פאַר שלעכטע היימישע פּראָדוקטן אַנ־שטאָט צו קויפן ביליגע אויסלענדישע. דערפאַר וועלן אָבער די שפּעטערע דורות האָבן דעם נוצן פון אַן אַנטוויקעלטער אינדוסטריע. די גרעניץ אָפּצאָלן דאַרפן בײַסלעכווייז פאַרקלענערט ווערן, כּדי די היימישע אונטערנעמער זאָלן ניט קענען בלײַבן בײַ דערזעלביקער נידעריקער טעכניקע; און ווען זיי וועלן שוין זײַן בכוח צו קאָנקור־רירן מיט די אויסלענדישע קאַפּיטאַליסטן, דאַן דאַרף דער פּראָ־טעקציאָניזם גאָר אויפהערן, לאָזן דעם אָרט פאַר פרײַען האַנדל.

ליסט׳ן, הייסט עס, קומט שוין אויס אין זײַן קאַמף מיט דער שול פון פרײַער קאָנקורענץ צו שטעלן זיך אין אַ געוויסער מאָס אויף אַ היסטאָרישען שטאַנדפּונקט, אויפ׳ן שטאַנדפּונקט פון אַנטוויקלונג.

וואָס מער דער קרײַז פון דער בורזשואַזער עקאָנאָמישער וויסנ־שאַפט האָט זיך אויסגעשפּרייט אַריבער די גרעניצען פון דעם ענגלי־שען קאַפּיטאַליזם, און וואָס מער די פּאַקטישע באַציהונגען פון פאַר־שיידענע לענדער, ענגלאַנד אַרײַנגערעכנט, האָבן זיך אין דעם אַנט־וויקלונגס פּראָצעס געענדערט, אַלץ שווערער איז געוואָרן פאַר די בורזשואַזע עקאָנאָמיסטן אײַנצוהאַלטן זיך אויף דעם פריהערדיגען סטאַטישען שטאַנדפּונקט: דאָס לעבן גופא האָט זיי געצוואונגען כאָטש טיילווייז אויפצונעמען די אידייע פון אַנטוויקלונג.

אין די 30־ער יאָרען אין ענגלאַנד, אין די 40־ער יאָרען אין דײַטשלאַנד קומט אויף די „היסטאָרישע" שול פון דער בורזשואַזער פּאָליטישער עקאָנאָמיע. די גרעסטע אַנטוויקלונג האָט זי געקראָגן אין דײַטשלאַנד. די וויכטיגסטע פאָרשטעהער אירע זײַנען דאָרט גע־ווען: ראָשער, קניס, הילדעבראַנט.

אַרויסגעהענדיג פון די אינטערעסען פון דעם דײַטשען קאַפּיטאַל אין זייער צײַט, האָבן די עקאָנאָמיסטן, אין זייער קריטיקע פון די אַלטע לערעס, שוין מער ניט פאַרטיידיגט די מיינונג וועגן דער פולער האַרמאָניע פון אינטערעסען בײַ אַ פרײַער קאָנקורענץ, נאָר זיי האָבן געהאַלטן, אַז אַ פולשטענדיג ליבעראַלע אָרדענונג ברענגט צו דער גרעסטער פּראָדוקציע און דער בעסטער פאַנאַנדערטיילונג, אין

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

דער אַנווענדונג פון דער אַנטוויקלונגס אידייע אין דער עקאָנאָמיקע איז אַט די שול געווען העכסט אייַנגעהאַלטען. אַט זיינען די גרונט הנחות, וואָס זי האָט פאַרטיידיגט אין דער וויסענשאַפט.

די עקאָנאָמישע אָרדענונג איז ניט קיין אומפאַרענדערליכע זאַך; זי איז עלול צו אַנטוויקלען זיך. דעריבער מוז מען זי שטודירען היסטאָריש, און ניט נאָר סטאַטיש, — אין אירע ענדערונגען, און ניט נאָר ווי זי איז אין א געוויסען מאָמענט, אָדער ווי זי שטעלט זיך פאָר אין דער אַבסטראַקטער פאַנטאַזיע פון דעם עקאָנאָמיסט. דער מעטאָד פון פּאָליטישער עקאָנאָמיע דאַרף זיין אַן אינדוקטיווער, הויפּטזאַכליך — א סטאַטיסטישער. אויספאָרשענדיג די נאַציאָנאַלע ווירטשאַפט, דאַרף מען זי באַטראַכטען ווי איין צוזאַמענגעזעצטע גאַנצע זאַך, און ניט ווי א פּשוט'ע סומע פון פּריוואַטע ווירטשאַפטען; דעריבער איז ניט ריכטיג אַנצואווענדען צו דער נאַציאָנאַלער ווירטשאַפט די שלוסען, וואָס מען האָט באַקומען בא דער אויספאָרשונג פון א פּריוואַטער ווירטשאַפט, ווי דאָס האָבען געטאָן סמיט, ריקאַרדאָ און אַנדערע. ווייטער, אין דער עקאָנאָמישער אויספאָרשונג דאַרף מען האָבען אין זינען, אַז די פאָלקס ווירטשאַפט ווענדט זיך נאָך פון אַנדערע זייטען פון דעם געזעלשאַפטליכען לעבען — פון דער פּאָליטיק, דעם מנהג, די הערשענדיגע באַגריפען און אַז. וו. מען דאַרף זיך אויך אָפּזאָגען פון דער מיינונג פון די אַלטע עקאָנאָמיסטען, אַז אין דער עקאָנאָמישער טעטיגקייט פירט זיך דער מענש נאָר לויט ווי עס פאָדערט זיין פּערזענליכער אינטערעס: מען דאַרף האָבען אין זינען נאָך אַנדערע מאָטיווען, למשל, דאָס מאָראַלישע געפיהל.

אַט די אַנשויאונגען זיינען ווייט ניט שטענדיג פּראָגרעסיוו לגבי דער קלאַסישער שול פון סמיט — ריקאַרדאָ. למשל, די אַנערקענונג, אַז פאַר דער אויסטויש ווירטשאַפט זיינען אין דעם עקאָנאָמישען לעבען פון די יחידים פאַראַן, אחוץ דעם פּערזענליכען אינטערעס, נאָך אַנדערע באַוועגענדיגע כוחות, דהיינו, כוחות פון א מאָראַלען כאַראַקטער — אַט דאָס פאַרפּלאָנטערט נאָר דעם אַנאַליז; אין דער'אמת'ן, איז פאַר ריין אַלטרואיסטישע מאָטיווען, למשל, גאָר קיין פּלאַץ ניטאָ אין דעם אויסטויש לעבען, — זיי זיינען ווי געשמידט און קענען זיך

פאָליטישע עקאָנאָמיע

ארויסווייזען גאָר אין אויסנאַם פאַלען. צו די פערזענליך־עגאָאיס־טישע געפיהלען און שטרעבונגען וואלט מען געדאַרפט צוגעבען נאָר די ס אָ צ י אַ ל ־ ע ג אָ אי ס ט י ש ע אָדער קלאַסען געפיהלען. וואָס זיינען זעהר נאָהענט צו די ערשטע, און וואָס ווייזען זיך ווירקליך ארויס זעהר בולט אין דעם עקאָנאָמישען לעבען און האָבען אַ געוואַלדיגע באַדייטונג אין זיין אַנטוויקלונג.

אַ סך מער אויסגעהאַלטען און אין אַ פולערער מאָס, איידער די „היסטאָרישע" שול, פירט דורך דעם היסטאָרישען שטאַנדפונקט אין דער עקאָנאָמישער וויסענשאַפט ר אָ ד ב ע ר ט ו ס פ אָ ן י אָ נ ע־צ אָ ו.

אַליין אַ רייכער פּרייסישער פּריץ, אַ געוועזענער מיניסטער, איז ראָדבערטוס אייגענטליך געווען דער אידעאָלאָג פון די דייטשע אַגראַריער פון יענער צייט. און עס איז דערצו גאָר קיין סתירה ניט געווען מצד דער אייגענאַרטיגער שאַטירונג פון עקאָנאָמישען ראַדיקאַליזם, וואָס זעהט זיך אָן אין די ווערק פון ראָדבערטוס'ן. די געגענזאַצען צווישען די אינטערעסען פון די נאָך האַלב־פעאָדאַלע ערד־אייגענטימער און די אינטערעסען פון די קאַפּיטאַליסטען, וואָס זיינען שאַרף ארויסגעטראָטען אין דעם לעבען פון דייטשלאַנד, האָבען גרינג געקענט אויפציהען אין דעם אידייען פאַרשטעהער פון דער ערשטער גרופּע אַ געניייגטקייט ענערגיש צו קריטיקירען די באַציהונגען פון קאַפּיטאַל; און די אינטערעסען פון דעם ארבעטער קלאַס, וואָס זיינען נאָך דאַן ניט געווען אין אַזאַ שאַרפער סתירה צו די אינטערעסען פון די אַגראַריער, האָבען געקענט דינען פאַר אַ באַקוועמען שטיץ־פּונקט באַ אַזאַ קריטיקע. אחוץ דעם, ראָדבערטוסעס עקאָנאָמישער ראַדיקאַליזם פאַרגעהט גאָר ניט, אין דער'אמת'ן גערעדט, אַזוי ווייט ווי ביז צו זיין דירעקט־פּראַקטישער פּראָגראַמע.

אין דעם אַנאַליז פון די עקאָנאָמישע באַציהונגען שטיצט זיך ראָדבערטוס דורכאויס אויף ריקאַרדאָ'ס טעאָריע פון אַרבעטס־ווערט. אַ באַזונדער וויכטיגען היסטאָרישען ווערט האָבען ראָדבערטוסעס אַרבעטען מכח דער פּראַגע וועגען דער צעטיילונג פון דער נאַציאָנאַלער הכנסה צווישען די געזעלשאַפטליכע קלאַסען.

דער נאציאנאלער איינקונפט צעפאלט זיך, לויט ראדבערטוס'ן, אויף ארבעטס לוין און „רענטע אין אלגעמיין“ (ד.ה. דער איבער־פראדוקט). ראדבערטוס אנערקענט, אזוי ווי ריקארדא, אז דער ארבעטס לוין ווערט באשטימט דורך דעם קאסט פון דעם ארבעטערס נויטיגע לעבענסמיטלען; נאר, אויספארשענדיג די פאקטען, קומט ראדבערטוס צו גאר אנדערע שלוסען וועגען דעם ארבעטס לוין, איידער ריקארדא.

ריקארדא, האלטענדיג מיט מאלטוס'ן, אז די פראדוקטיוויטעט פון ערד־ארבעט ווערט מיט'ן גאנג פון דער אנטוויקלונג אלץ קלענער, דרינגט פון דעם די אומפארמיידליכקייט פון א העכערונג פון דעם ארבעטס לוין אין געלט: דער ווערט און נאכדעם אויך די פרייזען פון דעם ארבעטערס לעבענסמיטלען, וואס ווערען הויפטזאכליך געשאפען אין דער דארפס ווירטשאפט, מוזען שטייגען. ראדבערטוס, שטיצענדיג זיך אויף די באאבאכטונגען, וואס זיינען געמאכט געווארען ביז אים, און אויף דער אגראנאמישער ווירטשאפט פון זיין צייט, דערווייזט אז אזא בליק איז פאלש דורכאויס: די פראדוקטיוויטעט פון ארבעט שטייגט אויך אין דער דארף ווירטשאפט, אזוי ווי אין דער באארבעטענדיגער אינדוסטריע, הגם ניט אזוי שנעל. פון דאנען דארף ארויסקומען א שטענדיגע פארקלענערונג פון דעם ווערט פון ארבעטס קראפט. אזוי קומט אויס, אז דער חלק לפי־ערך פון דעם ארבעטער קלאס אין דעם גאנצען נאציאנאלען איינקונפט ווערט, מיט'ן פראגרעס פון דער טעכניקע, אלץ קלענער, און די „רענטע“ ווערט גרעסער. די ניט גלייכמעסיגקייט אין דער פאנאנדערטיילונג ווערט פארשטארקט.

אין אט דער וואקסענדיגער ניט גלייכמעסיגקייט פון דער פאנאנדערטיילונג זעהט ראדבערטוס די הויפט סתירה פון דער קאפיטאליסטישער סיסטעמע און דעם קוואל פון אלע אנדערע סתירות אין איר. אט דער געדאנק ליגט אין דעם גרונט פון זיין טעאריע פון קריזיסען, וואס איז זעהר ענליך צו דער טעאריע פון סיסמאנדי. די כסדר'דיגע פארגרעסערונג פון דער פראדוקציע, וואס געהט צוזאמען מיט א לפי־ערכ'דיגער פארקלענערונג פון דעם ארבעטס לוין, מוז פירען דערצו, אז דער אנבאט פון סחורות אויפ'ן מארק און די קויף־קראפט

א. באַגדאַנאָוו

פון דער נאַציע זאָלען ארוים פון גלייכגעוויכט: אויפ'ן מאַרק איז פאַראַן א סך מער סחורות, איידער עס איז בכוח צו קויפען די גאַנצע נאַציע, וואו דער ארבעטער קלאַס איז דער הויפט געברויכער. דאַן צעשפּילט זיך א קריזיס. אזוי זעהען מיר, אז ראַדבערטוס, פּונקט אזוי ווי סיסמאָנדי, דערגרייכט ניט ביז צו דער הויפט אורזאַך פון איבער־פּראַדוקציע — דעם ניט געאָרגאַניזירטען כאַראַקטער פון דער געזעלשאַפטליכער ארבעטס צעטיילונג, נאָר ער שטעלט זיך אָפּ אויף אן אורזאַך א טיילווייזער, וואָס איז אליין א רעזולטאַט; וואָרים ווען מען זאָל אפילו אינגאַנצען אפּשאַפען אָט די אורזאַך, נאָר עס זאָל איבערבלייבען דער אויסטויש און קאָנקורענץ, וועט אלץ טאַקע קיין זאַך ניט שטערען דער איבערפּראָדוקציע.

מכח ערד־רענטע זאָגט זיך ראַדבערטוס ארויס אזוי. אין דער ערד־ארבעט איז דער פאַרענדערליכער קאַפּיטאַל לפי־ערך גרעסער איידער אין אַנדערע אינדוסטריעלע צווייגען, הייסט עס אויך דער מערווערט איז דאָרט גרעסער: — אָט דער עודף פאַרוואַנדעלט זיך אין ערד־רענטע. אָט די מיינונג שטיצט זיך אויף א ניט ריכטיגער אַנווענדונג פון דער טעאָריע פון ארבעטס־ווערט: אין דער קאַפּיטאַליסטישער עפּאָכע ווערען די פּרייזען פון באַזונדערע סחורות, ברויט אריינגערעכענט, ניט באַשטימט ד י ר ע ק ט דורך זייער ארבעטס־ווערט, און ווען עס וואָלט ניט געווען קיין ערד־רענטע, וואָלט די פּראַדוקציע פון ברויט, ניט קוקענדיג אויף דעם גרויסען מערווערט, געבראַכט נאָר דעם געוויינטליכען פּראָפיט, אויפ'ן גרונט פון די געזעצען פון קאָנקורענץ.

א וויכטיגען היסטאָרישען פאַרדינסט האָבען די ארבעטען פון ראַדבערטוס'ן וועגען דער פראַגע מכח דער היסטאָרישער אַנטוויקלונג פון די געזעלשאַפטליכע פאָרמעס. די היסטאָריש־פילאָזאָפישע מיינונגען, וואָס ליגען אין גרונט פון אָט די ארבעטען, זיינען אָביסעל ניט קלאָר. אמאָל איז ער דאָכט זיך גאָר גרייט מודה צו זיין, אז די רעכטס באַציהונגען זיינען אָפּהייננגיג פון די פּראַדוקציאָנס באַציהונגען, — ער זאָגט, למשל, אז „די רעכטס אידייע און די עקאָנאָמישע נויטווענדיגקייט געהען פון לאַנג אָן האַנט אין האַנט"; אָבער אין די מערסטע פאַ־

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

לען איז ער, פאַרקערט, מער גענייגט צו דערקלערען די געזעלשאַפטליך־עקאָנאָמישע אַנטוויקלונג דורך דער אַנטוויקלונג פון דער רעכט אי־דייע. אין זיין אַרבעט וועגען דעם איבערגאַנג פון ריין שקלאַפעריי צו קאָלאָנאַט שטעהט ער מער אויפ'ן ערשטען שטאַנדפונקט, אויסדריי־קענדיג דעם געדאַנק, אַז דער איבערגאַנג איז געווען א רעזולטאַט פון דעם טעכנישען פּראָגרעס אין ערד־אַרבעט. ער ווייזט אויך אָן, אַז די שקלאַפעריי אַליין פאַדערט א געוויסע אַנטוויקלונג פון דער פּראָדוקטי־וויטעט פון אַרבעט, אַז זי איז מעגליך נאָר בּאַ ערד־אַרבעטערשע פעל־קער.

דער פּראָצעס פון דער אַנטוויקלונג פון דער מענטשהייט שטעלט זיך פאַר ראָדבערטוס'ן אין אַזאַ געשטאַלט. אין דער עפּאָכע פון שקלאַפעריי — די ערשטע תקופה פון אַנטוויקלונג — זיינען ניט נאָר די געצייג און די מאַטעריאַלען, נאָר אפילו דער אַרבעטסמאַן גופא א פּריוואַט אייגענטום און א קאַפּיטאַל. אין דער עפּאָכע פון געדונגע־נער אַרבעט — די צווייטע תקופה — איז שוין דער אַרבעטער מער ניט קיין פּריוואַט אייגענטום, קיין קאַפּיטאַל, אָבער ער פאַרמאָגט ניט קיין קאַפּיטאַל. ער קען ניט זיין קיין זעלבשטענדיגער פּראָדוצירער, און דעריבער איז ער, פאַקטיש, ניט פריי; אַזוי קומט אויס נאָך ראָד־בערטוס'ן, אַז געדונגענע אַרבעט איז נאָר א נייע, מילדערע פאָרמע פון קנעכטשאַפט. די דריטע תקופה כאַראַקטעריזירט ראָדבערטוס מיט א קאָלעקטיווען געזעלשאַפטליכען אייגענטום פון די פּראָדוקציאָנס מיט־לען און מיט דער פולשטענדיגער באַפרייאונג פון די פּראָדוצירער פון מאַטעריעלער אָפּהיינגיגקייט. דער איבערגאַנג צו אָט דער תקופה איז אַ לאַנגזאַמער און א שטופּענווייזער און דאַרף זיך פאַרענדיגען, לויט ראָדבערטוס'ן, אין דער מער אָדער ווייניגער ווייטער צוקונפט — אין אַ יאָר פינפהונדערט אַרום; און דער כח, וואָס אים איז באַשערט דאָס דורכצופירען, איז דער שטאַט. — א כאַראַקטעריסטישער שטריך פון ראָדבערטוס'עס וועלט־אַנשויאונג, וואָס שיידט אים אָפּ שאַרף פון די וויסענשאַפטליכע סאָציאַליסטען, וואָס זעהען אַזאַ כח אין דער אַרבע־טער באַוועגונג.

אחוץ די אַלגעמיינע טעאָרעטישע באַטראַכטונגען, האָט ראָדבער־

א. באָגדאַנאָוו

טוס פאַרגעשלאָגען אויך א פּראַקטישע פּראָגראַמע פון רעפאָרמע פאַר דער נאָהענטסטער צוקונפט. אט די פּראָגראַמע איז דורכגעדרונגען מיט א גייסט פון געמעסיגטקייט און מיט א גלויבען אין דער אלמעכטיגקייט פון דעם שטאַט, און אַחוץ דעם צייכענט זי זיך אויס מיט איר געוואַלדיגען אוטאָפּיזם. אין תוך באַשטעהט זי אט אין וואָס: אזוי ווי די גרונט אורזאַך פון אלע סאָציאַלע צרות באַשטעהט אין דער שטענדיגער פאַרקלענערונג פון דעם חלק פון דעם ארבעטער קלאַס אין דער נאַציאָנאַלער הכנסה, דאַרף מלוכה שטערען אין אזא פאַרקלענערונג. זי דאַרף באַשטימען דורך א געזעץ, וואָס פאַר א חלק פון דעם ווערט פון דער געשאַפענער סחורה מע דאַרף אָפּגעבען דעם ארבעטער, וואָס — דעם אייגענטימער פון קאַפּיטאַל, פון ערד (דערביי וואָלטען די ערד־אייגענטימער אויך געכאַפּט א טובה, ווארים זיי וואָלטען זיך נעראַטעוועט פון דער רעלאַטיווער פאַרקלענערונג פון דער אגריקולטורעלער רענטע אין דעם אלגעמיינעם סכום פון דער נאַציאָנאלער הכנסה. א זאַך וואָס מען האָט שוין דאַן אָנגעהויבען צו באַמערקען). כדי צו פאַרווירקליכען אט דעם פּלאַן, דאַרף מלוכה פּינקטליך באַשטימען דעם ארבעטס־ווערט פון איטלעכען פּראָדוקט און שטענדיג האַלטען אן אויג אויף די ענדערונגען פון אט דעם ווערט. מען קען זיך גרינג פאָרשטעלען, מיט וואָס פאַר א געוואַלדיגע שוועריקייטען און סכנות פאַר דער מלוכה עס וואָלט געווען פאַרבונדען די פאַרווירקליכונג פון אזא פּראָיעקט.

להיפוך צו די אָנשויאונגען פון ראָדבערטוס'ן זיינען אין א געוויסער מאָס די מיינונגען פון הענרי דזשאָרדזש, אַן אַמעריקאַנער עקאָנאָמיסט, וואָס איז אַרויסגעטראָטען אין דעם יאָר 1879. הענרי דזשאָרדזש, אַן אידעאָלאָג פון דעם שנעל וואַקסענדיגען אינדוסטריעלען קאַפּיטאַל אין די פאַראייניגטע שטאַטען, חזר'ט איבער אין א סך פּרטים די תורה פון די פיזיאָקראַטען; פּונקט אזוי ווי יענע זיינען אויפגעשטאַנען אנקעגען די פּריווילעגיעס פון די העכערע קלאַסען ערד־אייגענטימערס, איז ער אויך אַן אַנטשלאָסענער געגנער פון ערד־רענטע און פּריוואַטען ערד־אייגענטום בכלל. דזשאָרדזשע'ס פּראַקטישע פּראָגראַמע איז א סך א ראַדיקאַלערע, איידער די פּראָג־

ראמע פון די פיזיאקראטען: ער פאדערט ניט אן „איינציגען ערד שטייער.“ נאר אז די ערד זאל ווערען א נאציאנאל אייגענטום — א „נאציאנאליזירונג“ פון דער ערד. אויך די טעארעטישע הנחות פון דזשארדזש'ן זיינען זעהר ענליך צו די הנחות פון די פיזיאקראטען; אזוי, למשל, דערקלערט ער „פראצענט“ פון קאפיטאל דורך דער פראדוקטיווער קראפט פון דער ערד. צווישען די בורזשואזע קלאסען אין אמעריקע און דערהויפט אין ענגלאנד האט די לערע פון דזשארדזש'ן געפונען א סך אנהייגער. אין דעם בורזשואזען שטאט וואלט די נאציאנאליזירונג פון דער ערד שטארק פארגרעסערט די מאכט פון דער גרויס־בורזשואזיע, די עקאנאמישע — אפשאפענדיג די ערד־אייגענטימערשע עקספלואטאציע פון די קאפיטאליסטען, — און אויך די פאליטישע — אפשאפענדיג די פאליטישע קאנקורענץ פון די אגראריער מיט דער בורזשואזיע.

ווען די אלטע פאליטישע עקאנאמיע האט אין איר וויטערדיגער אנטוויקלונג אויפגעהערט צו דינען די אינטערעסען פון דער בורזשואזיע, וואס אירע אידעאלאגען האבען אוועקגעלייגט דעם פונדאמענט פון אט דער וויסענשאפט, דאן האט זיך פון דער וויסענשאפט אפגעטיילט א באזונדערע זייטיגע צווייג, וואס איר כאראקטעריסטישער שטריך איז גראד צו דינען אט די אינטערעסען.

די באדערפעניש צו פעלשען די וויסענשאפט איז געקומען ערשט אין דעם 19־טען יארהונדערט. די עקאנאמיסטען, וואס זיינען געווען געוואוינט זיך סומך צו זיין אויף די אומפארענדערליכע, אייביגע געזעצען, וואס זייערע פארגעהער האבען אנטדעקט, האבען דערפיהלט, אז אט די געזעצען בייטען זייער כאראקטער און די ריכטונג פון זייער ווירקונג אויף די מענטשליכע מוחות. די אומפארענדערליכקייט פון די אלטע עקאנאמישע געזעצען איז פארטונקעלט געווארען, עס איז דערוויזען געווארען, אז דאס זיינען געזעצען פאר א באשטימטער תקופה פון אנטוויקלונג, און ווי געזעצען פון אט דער תקופה זיינען זיי זיך סותר. דאן איז געקומען די צייט פון די וואולגארע עקאנאמיסטען. בא זיי אונטער די הענט איז די וויסענשאפט פארוואנדעלט

געוואָרען אין איר אייגענעם היפוך. לאָמיר ברייננען עטליכע ביי־שפּילען פון דעם.

פּעטי־ריקאַרדאָ'ס טעאָריע פון אַרבעט־ווערט לערנט אונז, אַז דער געברויך־ווערט פון אַ סחורה ווערט באַשטימט דורך דעם סכום אַרבעט וואָס אין איר ליגט. האָבען פון דעם די ענגלישע אוטאָפּיסטען געדרונגען, אַז דער לוין פאַר דער אַרבעט דאַרף זיין דער ווערט פון דעם גאַנצען פּראָדוקט (אַ טעות, וואָס שטאַמט פון דעם וואָס מע צעמישט אַרבעט מיט אַרבעטס־קראַפט: דער אַרבעטער פאַרקויפט, אייגענטליך, ניט זיין אַרבעט, נאָר זיין אַרבעטס־קראַפט, און דערפאַר דאַרף ער קריגען, בא קאַפּיטאַליסטישע באַציהונגען, דעם ווערט פון זיין אַרבעטס־קראַפט און ניט דעם ווערט פון דעם פּראָדוקט פון זיין אַרבעט). אַפּלייקענען אַט דעם שלום האָבען די וואולגאַרע אַפּאָלאָ־געטען (פּאַרטיידיגער) ניט געקענט, מחמת זיי האָבען אויך ניט גע־וואוסט דעם חילוק צווישען אַרבעט און אַרבעטס־קראַפט. האָבען זיי אָנגעהויבען אָפּצולייקענען די טעאָריע גופא פון אַרבעטס־ווערט.

ווען אין ענגלאַנד איז געזעצגעבעריש איינגעשטעלט געוואָרען אַ 12־שעה'דיגער אַרבעטס־טאָג, און די סאָציאַל־עקאָנאָמישע אַנטוויק־לונג האָט נאָכדעם ארויסגעשטעלט די פראַגע וועגען אַ ווייטערדיגער פאַרקירצונג פון דעם אַרבעטס־טאָג, האָט די מערהייט אונטערנעמער געפונען, אַז אויב אַ נייער געזעץ אַזאַ זאָל דורכגעהן, וועלען דערפון ליידען זייערע אינטערעסען. די „וויסענשאַפט", אין דער פּאַרשוין פון דעם פּראָפעסאָר פון פּאָליטישער עקאָנאָמיע ס ע נ י אָ ר, איז גלייך ארויסגעטראָטען מיט אַ באַהויפּטונג, אַז דער פּראָפּיט ווערט געשאַפען אין דער לעצטער, דער 12־טער שעה פון דעם אַרבעטס טאָג.

סעניאָרס טענות זייַנען געווען זעהר פּשוט'ע. לאָמיר זאָגען, אַז די לייווענט, וואָס אַן אַרבעטער וועבט אויס אין אַ 12־שעה'דיגען אַרבעטס טאָג, קאָסט 7 רובל 20 קאָפּ.; הייסט עס, אַז איטלעכע שעה אַרבעט ער אויס לייווענט פאַר 60 קאָפּ. דער קאַפּיטאַליסט אָבער גיט אויס אויף שפּין־פאָדים און געצייג 6 רובל, אויף לוין פאַר דעם אַרבעטער 60 קאָפּ.; דער פּראָפּיט איז בסך־הכל 60 קאָפּ. איז דאָך קלאָר, אַז אַט דער פּראָפּיט איז באַשאַפען געוואָרען אין דער

לעצטער, דער 12־טער שעה, און אויב מען זאָל אָראָפּנעמען אַט די שעה, וועט דער פאַבריקאַנט בלייבען מיט גאָרנישט.

דער אַפּאָלאָגעט פאַרזעהט דאָ גאָר אינגאַנצען דעם פאַקט, אַז דער נ י י ע ר ווערט, וואָס דער אַרבעטער האָט דאָ באַשאַפען, טרעפט אָן ניט 7 רובל 20 קאָפּ., נאָר בסך־הכל 1 רובל 20 קאָפּ., מחמת 6 רובל איז דאָך גאָר דער ווערט פון דעם מאַטעריאַל מיט די געצייג, וואָס געהט אַריין ווי אַ חלק אין דעם ווערט פון דער סחורה — לייד־ווענט. הייסט עס, אין אַ שעה ווערט באַשאַפען נייע ווערט בסך־הכל אויף 10 קאָפּ.; און אויב מען זאָל דעם אַרבעטס טאָג פאַרקירצען אויף אַ שעה, און דער לוין זאָל בלייבען ווי פריהער, וועט דער פּראָפיט ווערען קלענער טאַקע ניט מער ווי אויף 10 קאָפּ. — אַנשטאַט 60 קאָפּ. וועט בלייבען 50 קאָפּ. אין דער׳אמת׳ן, אויב אויף 12 שעה גיט דער קאַפּיטאַליסט דעם אַרבעטער געצייג און מאַטעריאַל פאַר 6 רובל, הייסט עס, אַז אויף איין שעה דאַרף מען האָבען די זאַכען פאַר 50 קאָפּ., און אויף 11 שעה — פאַר 5 רובל 50 קאָפּ. אינאיינעם מיט די 60 קאָפּ. אַרבעטס לוין מאַכט עס אויס 6 רובל 10 קאָפּ.; דאָס איז די סומע פון דעם קאַפּיטאַליסטס הוצאות. סחורה וועט דערביי אויסגעאַרבעט ווערען מיט 1/12 ווייניגער ווי פריהער, ד. ה. ניט פאַר 7 רובל 20 קאָפּ., נאָר פאַר 6 רובל 60 קאָפּ. הייסט עס, דער פּראָפיט וועט זיין — 6 רובל 60 קאָפּ. מינוס 6 רובל 10 קאָפּ. — בלייבט 50 קאָפּ. און סעניאָר האָט אַפּנים גערעכענט, אַז אויף אַן 11־שעה׳דיגען אַרבעטס טאָג וועט אויך אַוועקגעהן פאַר 6 רובל מאַטעריאַל און געצייג, אַזוי ווי פריהער; דאַן וואָלט קיין פּראָפיט גאָר ניט געבליבען.

אגב, די וואולגאַרע עקאָנאָמיע פלעגט שטענדיג זעהן אויסצוגע־פינען פאַרשיידענע מאָראַלישע באַרעכטיגונגען פאַר דעם פּראָפיט פון די קאַפּיטאַליסטען. איינע פון די געוויינטליכע טענות איז געווען, אַז פּראָפיט איז אַ באַלוינונג דעם קאַפּיטאַליסט פאַר „איינהאַלטען זיך“. דער קאַפּיטאַליסט וואָלט געקענט אויפעסען, פאַרטרינקען זיין קאַפּיטאַל, אָבער ער האַלט זיך אָפּ דערפון, ער באַנוצט זיין קאַפּיטאַל אויף אַ פּראָדוקטיווען צוועק און ברייינגט דערמיט נוצען דער געזעל־

שאַפט. הייסט עס, זיין איינהאַלטען זיך איז אַ פאַרדינסט, פאַר וואָס עס קומט אים שכר.

און דער'אמת'ן, אַז איינצעלנער קאַפּיטאַליסט קען זיין קאַפּיטאַל צעטרענצלען, אָבער צי קען דאָס טאָן דער ק ל אַ ס קאַפּיטאַליסטען? פאַר אים באַשטעהט דער קאַפּיטאַל אין פּ ר אָ ד ו ק צ י אָ נ ס מ י ט ל ע ן, און אויסברייגנען זיי אינגאַנצען, ד. ה. אויסבייטען זיי אויף געברויך זאַכען איז לחלוטין אוממעגליך; וואָרים ווער וואָלט עס געקויפט אַט די אַלע פּראָדוקציאָנס מיטלען, ווען דער גאַנצער קלאַס קאַפּיטאַליסטען זאָל ווי איין מענטש מיט אַמאָל „ווערען צעלאָזען“? און בכלל, עס איז גאַנץ מאָדנע צו טענה'ן, אַז אַ מענש „גיט זיך אָפּ מיט פּרישות“, אין דער צייט וואָס ער ניצט אויס זיין אייגענטום, כדי אריינצוקריגען פּראָפיט.

כדי צו כאַראַקטעריזירען די באַציהונג פון דער וואולגאַרער פּאָליטישער עקאָנאָמיע צו די אַרבעטער, וועלען מיר ברייגגען אַ ציטאַטע פון איינעם אַ פראַנצויזישען עקאָנאָמיסט.

„אין דער פּאָליטישער עקאָנאָמיע ווערט דער אַרבעטער באַטראַכט ניט מער, ווי אַ גרונט קאַפּיטאַל, וואָס דאָס לאַנד האָט אָנגעזאַמעלט, געבענדיג די מיטלען פאַר דער אויסבילדונג און פולער אַנטוויקלונג פון דעם אַרבעטערס כחות. אין דער שייכות צו דער פּראָדוקציע פון רייכטימער, דאַרף מען קוקען אויף דעם אַרבעטער ווי אויף אַ מאַשינע, וואָס כדי אויפצובויען זי האָט מען אויסגעגעבען אַ געוויסען קאַפּיטאַל, און אַט דער קאַפּיטאַל הייבט אָן אריינצוטראָגען פּראָצענטען פון דעם מאָמענט אָן, ווען דער אַרבעטער ווערט אַ ניצליכער פאַקטאָר אין דער אינדוסטריע“.

נאָך ווייטער פאַרגעהט איינער פון די רוסישע אַפּאָלאָגעטען. וועגען דער וויסענשאַפטליכער טעאָריע, וואָס בריינגט אַרויס, אַז דער מערווערט ווערט באַשטימט פון דעם עודף געזעלשאַפטליך־פּראָדוקטיווער אַרבעט, וואָס שטייגט אריבער דעם סכום אַרבעט וואָס פּראָדוצירט די לעבענסמיטלען פון די פּראָדוצירער, באַמערקט ער: „אַרבעטס־בהמות אָדער מילך־בהמות אַרבעטען אויס, זיכער, מער פּראָדוקטען, איידער וואָס עס קאָסט דעם באַלעבאָס זיי אויסצוהאַלטען, הייסט עס

זיי באַשאַפען מערוועדט אויף דיזעלביגע יסודות ווי די מענטשליכע ארבעטס קראַפט... אין דער צייט פון, לאָמיר זאָגען, אַ האַלבען ארבעטס טאָג דעקט אַ פערד אַ געוויסען חלק פון זיין ווערט אין געלט איינאיינעם מיט די הוצאות אויף אויסצוהאַלטען אים, און די אַנדער העלפט פון דער טעגליכער ארבעט געהט ,איינגאַנצען לטובת דעם באַלעבאָס, שאַפענדיג פאַר אים מערווערט..." פאַרוואַנדלענדיג אַזוי די הויז־בהמות אין אַ פּראָדוקטיווען געזעלשאַפטליכען קלאַס, וואָס שיידט זיך ניט אָפּ אין עצם פון געדונגענע ארבעטער, געהט ער ווייטער מיט דערזעלביגער לאָגיקע און זאָגט די אייגענע זאַך וועגען מאַשינעס, אַז „ווען מען פאַרבייט די אַרבעטער מיט מאַשינעס, איז גאָר ניטאָ וואָס צו ריידען מכח אַן אַנוועד פון די מעלות, וואָס זיינען פאַרבונדען מיט דער פריהער דערמאָנטער אייגענשאַפט פון מענטשליכער ארבעטס־קראַפט" (ד. ה. מיט דער פיהיגקייט אין דעם פּראָצעס פון א ר ב ע ט צו באַשאַפען ווערטען; באַ אַן אַפּאַלאָגעט „האָרעווען", אַפּנים, מאַשינעס אויך.) — דער אויסטויש־פעטישיזם דערגעהט דאָ אַזוי ווייט, אַז ער ווערט כמעט פאַרוואַנדעלט אין זיין אייגענעם היפוך — אין דעם נאַטוראַלען פעטישיזם.

אונטער דעם איינפלוס פון דער אַלגעמיינער עקאָנאָמישער אַנטוויקלונג און דער אַנטוויקלונג פון דער עקאָנאָמישער וויסענשאַפט האָט די שול פון גראַבער אַפּאָלאָגיע געמוזט אָפּטרעטען דעם פּלאַץ פאַר דער שול פון קאָמפּראָמיס. די פאַרשטעהער פון אָט דער נייער שול זיינען מערסטענס פּראָפעסאָרען פון פּאָליטישער עקאָנאָמיע, — מענטשען, וואָס זיינען מחמת זייער מיטעלער געזעלשאַפטליכער לאַגע פּסיכאָלאָגיש מער גענייגט אויסצודריקען די שטרעבונגען צו אַ קאָמפּראָמיס. עקאָנאָמיסטען פון אַ מער פאַרביסענער קאָנסערוואַטיווער שאַטירונג האָבען דער נייער שול געגעבען אַן אומגערעכטע צונעמעניש „קאַטעדער־סאָציאַליסטען"; די שול אַליין רופט זיך די „רעאַליסטישע", „סאָציאַל־רעפאָרמאַטאָרישע", „היסטאָריש־עטישע" און ד. גל. דער נאָמען „קאַטעדער־רעפאָרמיסטען" וואָלט פּינקטליכער אויסגעדריקט דעם עצם פון אָט דער ריכטונג.

אין זייערע טעאָרעטישע גרונט הנחות זיינען די „קאַטעדער־

א. באָגדאַנאָוו

רעפאַרמיסטען" ווינציג וואָס אָפּגעשיידט פון דער דייטשער היסטאָרי־שער שול פון די 40־ער יאָרען. אַ סך זייערע דערלאַזען איז אַ גרע־בערער מאָס די מעגליכקייט פון אַ היסטאָרישער ענדערונג אין די געזעלשאַפטליכע פאָרמעס. אַ סך שטרייכען אונטער ספּעציעל די עקאָנאָמיש אָרגאַניזאַטאָרישע באַדייטונג פון די אַלגעמיינע מלוכה אינטערעסען — אַ קראַפט, וואָס ד אַ ר ף , ק ע ן און ו ו ע ט ו ו ע ל ע ן פאַרווירקליכען די פאָדערונגען פון געזעלשאַפטליכער גערעכטיגקייט, און ניט די שטרעבונגען פון קלאַסען. די מערהייט גיט צו אַ בעזונדער גרויסע באַדייטונג דער אנערקענונג פון דער זעלב־שטענדיגער און וויכטיגער ראָלע, וואָס עס שפּילען אין עקאָנאָמישען לעבען די מאָראַלישע אַלטרואיסטישע געפיהלען און שטרעבונגען, ווי זיי מיינען (פון דאַנען נעמט זיך דער נאָמען פון דער שול — „היס־טאָריש־עטישע").

אין די פּראַקטישע פּראָגראַמעס פון די קאַטעדער־רעפאָרמיסטען געפינט מען אַ גרויסע פאַרשיידענאַרטיגקייט פון מיינונגען. די „רעאַ־ליסטען" זיינען בכלל אָנהייגער פון סאָציאַלע רעפאָרמעס; אַזוי אָבער ווי גראָד אויף אָט דעם געביט זעהט זיך אַן אָמשטאַרקסטען דער כאַראַקטער פון דער שול ווי פון אַ קאָמפּראָמיס שול, איז גאַנץ פאַרשטענדליך, אַז ווענען דער פראַגע, אויף ווי ווייט רעפאָרמעס זיינען ווינטשענסווערט, געהען די פאַרשיידענע פאַרשטעהער פון דער שול ניט גלייך ווייט. אייניגע זיינען כמעט דורכאויס קאָנסערוואַטיוו לויט זייערע אידעאַלען, למשל, ברענטאַנאָ, העלד, שמאָלער; אַנדערע, ווי למשל, וואַגנער, זיינען ביז אַ געוויסען גראַד נעהענטער אין דער היגזיכט צו די אוטאָפּיסטען, זיי רוקען נאָר אָוועק די פאַרווירקליכונג פון זייערע „שטאַט־סאָציאַליסטישע" אידעאַלען גאַנץ ווייט אין דער צוקונפט, און אויף דערווייל געפינען זיי פאַר מעגליך צו באַנוגענען זיך מיט געוויסע מעסיגע רעפאָרמעס אויפ'ן געביט פון פאַבריק־געזעצ־געבונג.

אַלע „רעאַליסטען" זיינען מסכים אויף איינס, אַז פאַר אַ נאָר־מאַלער געזעלשאַפטליכער אָרגאַניזאַציע דאַרף מען רעכענען אַזאַ, וואָס פאַראייניגט די גרעסטע פּראָדוקטיוויטעט מיט אַ גערעכטער פאַר־

טיילונג. אָבער וואָס מיינט אַ „גערעכטע פאַרטיילונג" — וועגען דעם גזהען זיי זיך שוין פאַנאַנדער אין זייערע מיינונגען.

שמאָלער, למשל, האַלט, אַז אַ גערעכטע פאַרטיילונג דאַרף באַלוינען איטלעכען לויט „זיין פאַרדינסט" נאָך. אונטער „פאַרדינסט" פאַרשטעהט ער די פאַרשיידענאַרטיגסטע באַגריפען: טוגענדען, קענטעניסען, אַרבעט, אפילו קאַפּיטאַל (ד. ה. אייגענטליך די אַרבעט פון אַנזאַמלען קאַפּיטאַל; זעה די פאַראַגראַפען וועגען אורשפּרינגליכער און קאַפּיטאַליסטישער אַנזאַמלונג). שמאָלערס אידעאַל פון סאָציאַלער איינאָרדענונג — איז אַזאַ געזעלשאַפט, וואָס „שטעלט מיט זיך פאָר אַ לייטער פון פאַרשיידענע עקזיסטענצען, נאָר מיט לייכטע איבערגאַנגען פון איין שטאַפּעל צום אַנדערען". דאָס וואָלט געווען, פאַרשטעהט זיך, זעהר אַ שטאַנדהאַפטיגע סיסטעמע, מחמת איטלעכער נידעריגערער שטאַפּעל וואָלט פעסט איינגעהאַלטען ווערען אויף זיין נידעריגערער לאַגע דורך דעם דרוק פון אַלע העכערע: אַן אידעאַל, קענטיג, פון ביוראָקראַטישער אַפּשטאַמונג.

ברענטאַנאָ מיינט, אַז די אומנאָרמאַלקייט פון די היינטיגע באַציהונגען נעמט זיך ניט דערפון, וואָס אַרבעט איז געוואָרען אַ סחורה, נאָר וואָס דאָס איז ניט פּונקט אַזאַ סחורה ווי אַנדערע; וואָס דער פאַרקויפער פון אַרבעטס-קראַפט געפינט זיך ניט אין גלייכע באַדינגונגען פון מאַרק קאָנקורענץ מיט'ן קויפער. עס וואָלט געווען ווינטשענסווערט, מיינט ברענטאַנאָ, אַזאַ ענדערונג אין די באַדינגונגען, אַז די לאַגע פוןביידע צדדים זאָל זיין גלייך; דערגרייכען קען מען דאָס דורך דער אָרגאַניזירונג פון די פאַרקויפער פון אַרבעטס קראַפט אין פראָפעסיאָנעלע פאַראיינען, אויפ'ן שטייגער פון די ענגלישע „טרעיד יוניאָנס". מלוכה'ס עסק דערביי — איז צו פאַרלייכטערען די אָרגאַניזירונג פון אַזעלכע פאַראיינען, אָדער, לפּחות, ניט שטערען זיי. ווען דער פאַרקויפער פון אַרבעטס קראַפט וועט זיין ניט אַ יחיד, נאָר די יוניאָן, וועלען די באַדינגונגען פון אויסטויש זיין גלייכע, און דער רעזולטאַט וועט זיין — אַ גערעכטע פאַרטיילונג. די ניט געאָרגאַניזירטקייט פון דער פּראָדוקציע אין גאַנצען איז פאַר ברענטאַ־

א. באָגדאַנאָוו

נאַ'ז, הייסט עס, ניט די הויפּט־אורזאַך פון די סתירות, וואָס ער וויל אָפּשאַפן.

אַנדערע רעאַליסטן, למשל, אַדאָלף וואַגנער, גיבן צו אַ סך מער באַדייטונג, איידער ברענטאַנאָ, דער דירעקטער אַריינמישונג פון דער מלוכה אין דער אָרגאַניזאַציע פון דער פּראָדוקציע.

אין אַלגעמיין האָט די „רעאַליסטישע" שול ניט קיין קליינעם פאַרדינסט אין דער פאַנאַנדעראַרבעטונג פון אַ סך איינצעלנע עקאָנאָמישע פראַגעס לויט דעם היסטאָריש־סטאַטיסטישן מעטאָד.

אויפ'ן געביט פון אַבסטראַקט־עקאָנאָמישער טעאָריע דאַרפן מיר נאָך פאַרצייכענען די לערע וועגן ווערט, וואָס איז באַקאַנט אונטער'ן נאָמען „די טעאָריע פון דעם גרעניץ פון ניצליכקייט", און איז איצטער גאַנץ פאַרשפּרייט צווישן די פאַרשטעהער פון דער קאַפּעדרע. אַרויסברייינגען דאָ אַט די גאַנצע לערע קענען מיר ניט, מחמת זי איז זעהר פאַרוויקעלט, וועלן מיר נאָר אָנווייזן אויף איר אויסגאַנגס פונקט. אַט דער שטאַנדפּונקט באַשטעהט אין דעם: דער פּראָדוקט האָט פאַר'ן מענטשען אַ געוויסען „סוביעקטיווען ווערט", וואָס ווערט באַשטימט דורך דער נ י צ ל י כ ק י י ט פון דעם דאָזיגען פּראָדוקט פאַר אַט דעם מענטשען. איטלעכער מענטש שאַצט אָפּ אַ געוויסע סחורה לויט איר ניצליכקייט נאָך אויף זיין אייגענעם שטייגער, סוביעקטיוו, און ער באַטראַכט וואָס ער וואָלט געקענט מקריב זיין אויף צו קריגען אַט די סחורה, אָדער פאַרקערט. אַזאַ מין אָפּשאַצונג און אַזאַ פאַרגלייכונג מאַכען ביים אויסטויש אי די קויפער, אי די פאַרקויפער; דערביי ווייזט זיך אַרויס, אַז די סחורה האָט פאַר איטלעכען אַן אַנדער „סוביעקטיווען ווערט"; און דורך דעם צוזאַמענשטויס פון די „סוביעקטיווע ווערטען" פון דער סחורה ווערט באַשטימט אויך איר אָביעקטיווער, ווירקליכער אויסטויש־ווערט. ווי אַזוי אַ מענטש קען פאַרגלייכען פאַרשיידענע סחורות אין זיין סוביעקטיווער אָפּשאַצונג, און ווי אַזוי די אַלע סוביעקטיווע אָפּשאַצונגען פון איין סחורה דורך די קויפער און פאַרקויפער קענען ברייינגען צו דער פאַרמירונג פון אַן אָביעקטיווען אויסטויש־ווערט פון דער סחורה — דאָס ווערט אַרויסגעבראַכט מיט דער הילף פון אַן אייגענאַרטיגען

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

באַגריף וועגען דעם „גרענעץ פון ניצליכקייט" און פאַרשיידענע אויס־רעכענונגען וועגען אים; דאָס אַלץ איז אָבער לחלוטין אוממעגליך איבערצוגעבען אין קורצען, און דעריבער וועלען מיר אַריבערגעהן גלייך צו דער אָנווייזונג פון די חסרונות פון דעם הויפּט שטאַנדפּונקט, אויף וועלכען דזשעוואָנס, מענגער, בעם־באַווערק און אַנדערע האָבען אויסגעבויט זייער טעאָריע פון דעם „גרענעץ פון ניצליכקייט".

די מעשה איז, אַז אַ מענטש ווערט געבאָרען, לעבט און אַנטוויקעלט זיך אין געזעלשאַפט, און ניט אויסער איר, און די פּסיכאָלאָגיע פון דעם יחיד מוז באַשטימט ווערען על־פּי הכרח פון דער געזעלשאַפטליכער סביבה, וואו זי אַרבעט זיך אויס. און די סוביעקטיווע אָפּשאַצונג פון סחורות מוז זיך אויך אויספאָרמירען אין אָפּהענגיגקייט פון די געזעלשאַפטליכע באַדינגונגען. דער פאַרקויפער אָדער קויפער מוזען אין זייערע „סוביעקטיווע" אָפּשאַצונגען אונטערוואַרפען זיך צו די פּרייזען, וואָס עקזיסטירען אויפ'ן מאַרק אָביעקטיוו, אומאָפּהענגיג פון זייער ווילען, און אויף אַזאַ'ן אופן ווירקען די לעצטע אויף דער סוביעקטיווער אָפּשאַצונג ניט אין אַ ערד מער, איידער פאַרקערט. אין אַן אומגעהייער גרויסער צאָל פאַלען קען דער יחיד בכלל ניט געבען קיין שום אָפּשאַצונג פון אַ געוויסער סחורה לויט איר ניצליכקייט נאָך; און מען מוז אָנווענדען אַ היפּש ביסעל פּלפּול, כדי צו שמועסען וועגען דעם „סוביעקטיווען ווערט", וואָס עס האָט, למשל, פאַר'ן מיליאָנער דעם קאַפּיטאַליסט אַ אַרשין בילינגע ציץ, וואָס ער פאַרקויפט, צי פאַר דער אָרעמער הוט־מאַכערין — אַ רייכע הוט, וואָס זי קען זיך ניט פאַרגינען אָנצוטאָן, צי פאַר דעם טרונעס־מאַכער — אַ טרונע, וואָס ער פּראָדוצירט, ניט האָבענדיג גאָר אין זינען אפילו אַליין עס צו באַנוצען. די טעאָרעטיקער פון סוביעקטיווען ווערט זיינען געצוואונגען געווען צו באַשאַפען אַ גאַנצע סכאָלאַסטיקע, כדי אויסצושפּרייטען זייער לערע איבער אַלע ווירקליכע פאַלען פון אויס־טויש אָפּשאַצונג.

די טעאָריע פון סוביעקטיווען ווערט שיקט אונז אָפּ פון דעם אויסטויש געביט צו די באַהעלטענישען פון דעם אינווייניגסטען נשמה לעבען פון איינצעלנע מענטשען, און אויף אַזאַ'ן אופן קומט אויס,

א. באָגדאַנאָוו

אַז זי דערקלערט פאַקטען, וואָס לאָזען זיך דירעקט, אָביעקטיוו אויס־פאַרשען, דורך פאַקטען וואָס דערלאָזען ניט אַזאַ'ן אויספאָרשונג, זי דערקלערט דאָס זעהעוודיגע מיט'ן אומזעהעוודיגען. דאָס איז אַ גרונט חסרון, וואָס מאַכט אָט די טעאָריע אומניצליך פאַר דער וויסענשאַפטליכער אַרבעט פון דעם עקאָנאָמיסט.

די טעאָריע פון דעם גרעניץ פון ניצליכקייט ווערט אַרויסגעשטעלט פון די בורזשואַזע עקאָנאָמיסטען, ווי אַ געגענגעוויכט אַנקעגען דער טעאָריע פון אַרבעטס־ווערט, אויף וועלכער עס שטיצען זיך די שונאים פון קאַפּיטאַל אין זייער אידייען קאַמף אַנקעגען דעם קאַפּיטאַליזם. ווען די ענגלישע אוטאָפּיסטען האָבען פון דער טעאָריע פון אַרבעטס־ווערט געמאַכט דעם פאַלשען שלוס, אַז דער גאַנצער ווערט פון דעם פּראָדוקט „דאַרף געהערען צו דער אַרבעט", זיינען אַנקעגען דעם געדאַנק פון אַרבעטס־ווערט אַרויסגעטראָטען, ווי מיר האָבען שוין געזעהען, די וואָלגאַרע עקאָנאָמיסטען. ווען דער נייער דור עקאָנאָמיסטען, אַנהייגער פון דעם אַרבעטער קלאַס, האָט אָנגעהויבען אויסצוטייטשען פאַר די אַרבעטער אַן אַנדערען, שוין גאָר אַ ריכטיגען שלוס פון דער אַרבעטס טעאָריע — די אייביגע סתירה פון די קלאַסען אינטערעסען פון דעם פּראָלעטאַריאַט און דער בורזשואַזיע — דאַן האָט די עסטרייכישע שול מיט אירע צאָלרייכע אַנהייגער פון דער וועלט פון בורזשואַזע געלערנטע אָנגעהויבען די מלחמה אַנקעגען אַרבעטס־ווערט. אַ סך פון זיי, ווי למשל, בעם־באַווערק, ווייזען אַז גאָר אָפענערהייט אויף דעם וויכטיגען פאַרדינסט, ווי זיי מיינען, פון דער טעאָריע פון גרעניץ פון ניצליכקייט, וואָס זי נעמט צו דעם באָדען פון די „שעדליכע פאַלשע תורות" פון דער אַרבעטער פּאַרטיי. דערמיט גופא אַנערקענען זיי און שטרייכען אונטער דעם אַפּאָלאָגעטישען כאַראַקטער פון זייער טעאָריע.

די הויפּט פאָרשטעהער פון דער נ י י ע ר עקאָנאָמישער וויסענשאַפט זיינען געווען פ ע ר ד י נ אַ נ ד ל אַ ס אַ ל און ק אַ ר ל מ אַ ר ק ס.

לאַסאַל איז מער געווען אַ פּראַקטישער פירער פון דער אַרבעטער באַוועגונג, איידער דער באַשאַפער פון איר טעאָריע. אים האָט

זיך איינגעגעבן ברייט צו ארגאניזירען דעם דייטשען ארבעטער קלאס, אויפקלערענדיג פאר די ארבעטער צוויי גרונט געדאנקען פון דער ארבעטער פארטיי: דעם געגענזאץ פון די קלאסען אינטערעסען, און די עקאנאמישע קלאסען באדייטונג פון פאליטישע רעכטען און פאליטישער מאכט. ער האט געפאפולאריזירט די עקאנאמישע טעאריעס פון ריקארדא און מארקס. בא ריקארדא האט ער גענומען, הויפטזאכליך, זיין דערקלערונג פון די געזעצען, וואס רעגירען איבער דעם ארבעטס לוין (דאס „אייזערנע געזעץ" פון לאסאל'ן); דאס, פארשטעהט זיך, איז געווען א שוואכע זייט פון זיין טעאריע: ווי מיר האבען געזעהען, איז דער ווערט פון ארבעטס קראפט ניט קיין אומפארענדערליכע גרויס (דער נויטיגער מינימום לעבענסמיטלען, לויט ריקארדא און לאסאל), נאר א גרויס א פארענדערליכע, וואס ווענדט זיך אן דעם לעבענס שטאנד פון דעם ארבעטער קלאס, וואס ער דערגרייכט אין זיין קאמף אנקעגען קאפיטאל. אבער אט דער טעארעטישער פעלער האט ווייניג געווירקט אויפ'ן דערפאלג פון לאסאלס אידייאיש-ארגאניזאטארישער ארבעט. א גרעסערע סכנה האט געקענט זיין אין אן אנדער פונקט פון לאסאל'ס אנשויאונג: ער האט זיך אריינגעלאזען אין דעם געדאנק וועגען פראדוקציאנס פאראיינען. ער האט געהאלטען, אז אנטוויקלענדיג און פארשפרייטענדיג אט דעם סארט געזעלשאפטען קען מען טריט בא טריט אפשאפען דעם קאפיטאליזם; אין איטלעכער געזעלשאפט אזא האט ער געזעהען א טיילווייזע פארווירקליכונג פון א העכערער ארדענונג — אן איבערגאנג פון די פראדוקציאנס מיטלען און דעם מערווערט אין די הענט פון די ארבעטער. מיר ווייסען שוין, ווי פאלש אט דער געדאנק איז: צווישען די קאפיטאליסטישע באציהונגען איז דער סוף פון אזעלכע פאראיינען, וואס אדער זיי געהען אונטער, אדער זיי פארוואנדלען זיך אין קאפיטאליסטישע אונטערנעמונגען פון דעם אקציאנערען טיפ; די לאגע פון דעם ארבעטער ק ל א ס קענען זיי ניט פארבעסערען, דעם איבערגאנג פון א ל ע פראדוקציאנס מיטלען אין זיינע הענט דערנעהענטערען זיי ניט. נאר אפילו אט דער פאלשער געדאנק האט אין די הענט פון דעם געניאלען פירער געבראכט, קען זיין, א סך

מער נוצעז, איידער שאַדעז, פאַר דער אַנטוויקלונג פון דעם אַרבעטער קלאַס. ער האָט דערפון געצויגען דעם שלוס, אַז דער אַרבעטער קלאַס מוז האָבען פּאָליטישע גלייכבארעכטיגונג און פּאָליטישע מאַכט, כדי צו באַנוצען זיך מיט'ן מלוכה־אַפּאַראַט אויף איינצואָרדענען פּראָדוקציאָנס פאַראיינען, וואָס קאָנען זיך ברייט ניט אַנטוויקלען בא דער פּאָליטישער הערשאַפט פון דער בורזשואַזיע (דער קאַמף פאַר אַלגעמיינעם וואַלרעכט). אין דערזעלביגער צייט האָט לאַסאַל מיט אַז אומגעוויינטליכער קראַפט דורכגעפירט אין דעם פּראָלעטאַרישען באַוואוסטזיין די פאַראייניגענדיגע געדאַנקען — פון קלאַסען קאַמף, קלאַסען אָרגאַניזאַציע, קלאַסען אידעאַל.

וואָס איז שייך קאַרל מאַרקס'ן, האָבען מיר דאָ באַזונדערס ניט וואָס צו ריידען וועגען זיינע אַנשויאונגען: דאָס גאַנצע בוך אונזערס איז, אין עצם, געווידמעט אויף אַרויסברייגנען זיי. ער איז געוועזען דער גרעסטער אידייען אָרגאַניזאַטאָר פון דעם 19־טען יאָרהונדערט. ער האָט דער ערשטער געמאַכט פאַר אַ וויסענשאַפט די לערע וועגען געזעלשאַפטליכער אַנטוויקלונג, און האָט וויסענשאַפטליך פעסטגע־שטעלט דעם גאַנג פון אָט דער אַנטוויקלונג. אין זיינע הענט איז די סאָציאַלע וויסענשאַפט געוואָרען אַ ווירקליכער און מעכטיגער אינ־סטרומענט פון סאָציאַלען פּראָגרעס.

6). די פּראָצעסען פון געזעלשאַפטליכען פאָרשריט און צוריקשריט אין דעם פעריאָד פון מאַשין־קאַפּיטאַליזם.

די קאָנקורענץ, וואָס שטאַמט אַרויס פון דער ניט געאָרגאַניזירט־קייט אין דער פּראָדוקציע, בלייבט נאָך אַלץ איינע פון די קרעפטען, וואָס ענדערען די געזעלשאַפטליכע באַציהונגען; אין דער עפּאָכע פון מאַשין־קאַפּיטאַליזם ווערט די ווירקונג פון אָט דער קראַפט נאָך שטאַרקער — זי באַשריינקט זיך מער ניט מיט די דערשייגונגען פון דער קאָנצענטראַציע פון קאַפּיטאַל, נאָר זי רופט אַרויס פאַרשיידענ־

אַרטיגע און פאַרוויקעלטע פּראָצעסן, וואָס פירן טיילווייז צו דער אַנטוויקלונג, טיילווייז צו אַ דעגראַדאַציע (צוריקשריט) פון די געזעלשאַפטלעכע פּראָדוקציאָנס־קרעפטן.

אינאיינעם מיט אַט דער קראַפט טרעט ארויס נאָך אַן אַנדערע. די שטרעבונג פון דעם קויפער פון אַרבעטס־קראַפט צו קויפן זי וואָס וועלוועלער, און די שטרעבונג פון די אַרבעטער צו פאַרקויפן זי וואָס טייערער, שטויסן זיך צענויף און רופן אַרויס אַ סך פאַרשיידענע ענדערונגען, וואָס אין תוך פירן זיי צו דער אַנטוויקלונג אָדער, פאַרקערט, צו אַ דעגראַדירונג פון דעם אַרבעטער קלאַס, צו אַ פאַרבעסערונג אָדער אַ פאַרערגערונג פון די מאַטעריעלע, און נאָך די מאַטעריעלע — אויך פון אַלע אַנדערע באַדינגונגען פון זיין עקזיסטענץ.

פריהער האָבן מיר אַט די קראַפט אויך באַטראַכט ווי אַ באַזונדער איינצעל פאַל פון „קאָנקורענץ" צווישן דעם קויפער און פאַרקויפער, ד. ה. פון זייער קאַמף ביים אַקט פון אויסטויש. אָבער אין דער עפּאָכע פון מאַשין־קאַפּיטאַליזם קריגט אַט די באַזונדערע פאָרמע פון קאָנקורענץ גאָר אַ באַזונדער כאַראַקטער און אַ באַזונדער באַדייטונג אין דעם לעבן פון דער געזעלשאַפט; דער באַזונדער כאַראַקטער באַשטעהט אין דעם, וואָס דער אַנטאַגאָניזם צווישן די קויפער און פאַרקויפער פון אַרבעטס־קראַפט שפּרייט זיך אויס ניט נאָר אויף זייערע אויסטויש באַציהונגען, נאָר אויך אויף גאַנצע אידעאָלאָגיעס, דאָס הייסט זעהר אויף אַ סך לעבענס דערשיינונגען אין פאַרשיידענע געביטען פון דעם געזעלשאַפטליכען פּראָצעס; די באַזונדערע באַדייטונג דריקט זיך אויס אין אַ גאַנצער רייע נייע געזעלשאַפטליכע פאָרמעס, וואָס קומען אַרויס פון אַט דעם אַנטאַגאָניזם (קלאַסען־אָרגאַניזאַציעס, פאַבריק־געזעצגעבונג א. ד. גל.).

אונטער דער אַלץ מער פאַרשאַרפטער ווירקונג פון אַט די צוויי קרעפטען — דער קאָנקורענץ און דער אַרבעטער באַוועגונג — ווייזט אַרויס דער געזעלשאַפטליכער קאַמף מיט דער נאַטור, בכלל, זעהר אַ האַסטיגען אַנטוויקלונגס גאַנג, וואָס קיין איינע פון די פריהערדיגע געזעלשאַפטליכע פאָרמירונגען האָט פון דעם ניט געוואוסט.

א. באָגדאַנאָוו

א). קריזיסען.

די סטיכישע קראַפט פון קאָנקורענץ רופט אַרויס די שטרעבונג פון דער קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע אויסצוברייטערען זיך אָהן אַ שיעור. איטלעכער באַזונדערער אונטערנעמער מוז זיך אונטערוואַרפען אַט דער שטרעבונג, ער קען זיך ניט אָפּשטעלען אין דער אויסברייטערונג פון זיין אונטערנעמונג און אין דער אַנטוויקלונג פון איר טעכניקע; אַניט וואָלט ער זעהר גיך געשלאָגען געוואָרען אין דער קאָנקורענץ מיט די אַנדערע מער ענערגישע קאַפּיטאַליסטען.

פּראָדוצירענדיג פאַר'ן פאַרקויף, פאַרשטעהט דער קאַפּיטאַליסט, נאַטירליך, אַז עס איז ניט כדאי אויסצוברייטערען די פּראָדוקציע, ווען עס איז ניטאָ וואו אויסצוברייגגען די סחורה. אַבער אחוץ דעם פאַרשטעהט ער אויך, אַז אויב ער אַליין וועט פאַרקלענערען די פּראָדוקציע, וועט עס אים קיין שום נוצען ניט ברייגגען: די אַלגעמיינע לאַגע אויפ'ן מאַרק וועט ער ניט אומענדערען, וואָרים איינער אַליין האָט ער אַ גאַנץ קנאַפּען באַטרעף: געווינען דערביי וועלען נאָר זיינע קאָנקורענטען, וואָס וועלען מיט נאָך מער נוצען פאַר זיך פאַרגרעסערען זייערע אונטערנעמונגען; און אַפילו ווען די מערק וועלען טאַקע זיין ניט גינסטיג, וועט דאָן גראַד זיין אונטערנעמונג גיכער אונטערגעהן פון דעם פאַלען אין די פּרייזען, ווייל זי איז אַ קלענערע. דערצו האָט נאָך דער קאַפּיטאַליסט דעם חשבון, אַז בא קלענערע פּרייזען וועט זיך אויסברייגגען מער סחורה, און די געהעכערטע פּראָדוקטיוויטעט אין זיין אונטערנעמונג וועט, הייסט עס, אַליין באַשאַפען פאַר זיך אַ מאַרק.

די שנעלע אויסברייטערונג פון דער פּראָדוקציע אין אַלע אונטערנעמונגען ברייגגט פריהער אָדער שפּעטער צו אַ קאַפּיטאַליסטישער איבערפּראָדוקציע.

די קאַפּיטאַליסטישע פּראָדוקציע באַשאַפט סחורות, ד. ה. פּראָדוקטען פאַר'ן מאַרק, צום פאַרקויף. אויף אַזאַ'ן אופן קומט אויס, **אַז אַ פאַרגרעסערטע פּראָדוקציע מיינט אַ גרעסערען אָנבאָט פון**

סחורות אויפ'ן מארק און, הייסט עס, כדי נאָרמאַל אָנצוגעהן, מוז זי אויך האָבען אַ גרעסערען נאָכפרעג. אויב דער נאָכפרעג אויף בּראָדוקטען שטימט ניט מיט דער גרויס פון זייער פּראָדוקציע, שטעהט אָפּ פון איר, דאַן קומט פאַר אַן אַלגעמיינעס פאַלען פון די מקחים; דעריבּיי ווערט דער גאַנצער געזעלשאַפטליכער פּראָדוקט טיילווייז פאַרקויפט נידעריגער פון זיין ווערט, און טיילווייז ווערט ער גאָר ניט פאַרקויפט. דער געוויינטליכער גאַנג פון דער פּראָדוקציע ווערט גע־שטערט אין זיין עצם: אַן אומגעהייערע מערהייט אונטערנעמונגען ליידט היזקות.

ווי אַזוי איז אָבער מעגליך, אַז דער נאָכפרעג אין מארק אויף אַלע קאַפּיטאַליסטישע פּראָדוקטען זאָל גאָר זיין קלענער פון דעם אָנ־באָט?

די געזעלשאַפטליכע פּראָדוקציע ווערט רק גרעסער, און ניט נאָר גרעסער ווערט זי, — איר וואוקס געהט מיט אַן אַלץ גרעסערער שנעלקייט, מחמת די אורזאַך פון אָט דעם וואוקס — די קאָנקורענץ — ווירקט מיט רק אַ גרעסערער קראַפט, וואָס איינגער עס ווערט דעם קאַפּיטאַל אויף די מערק וואָס זיינען פאַראַן, און וואָס שווערער עס ווערט צו זוכען נייע מערק. די ענדערונגען אָבער פון דעם נאָכפרעג קומען פאַר לויט אַן אַנדער געזעץ.

דער נאָכפרעג אין דער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט ווערט באַשטימט ניט פּשוט דורך דער עקזיסטירענדיגער באַדערפעניש פון די מיטגלידער פון דער געזעלשאַפט אין אַ געוויסען פּראָדוקט, נאָר דורך זייער קויף־קראַפט. די אויסטויש געזעלשאַפט, להיפוך צו דער נאַטוראַלער, אַנערקענט נאָר אַזאַ באַדערפעניש וואָס געהט צוזאַמען מיט די מיטלען אויף צו באַצאָלען פאַר איר באַפרידיגונג. דעריבּער איז אין דער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט גאַנץ מעגליך, און עס טרעפט טאַקע אין דער ווירקליכקייט, אַז צווישען דער באַפעלקערונג זאָל, למשל, זיין אַ געוואַלדיגע נויט אין ברויט, און דער נאָכפרעג אויף ברויט זאָל זיין אַ קנאַפּער; דער פּראָדוקט איז געשאַפען גע־וואָרען אין אַ גרויסער שפע און ער פוילט אָהן קיין שום נוצען אין

א. באָגדאַנאָוו

די שפּייכלערס, ווארים די וואָס נויטיגען זיך אין אים האָבען ניט די מיטלען צו באַצאָלען פאַר אים.

בנוגע דעם נאָכפרעגע, זעהען זיך אָן אין דער וואַקסענדיגער קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע צוויי פאַרקערטע טענדענצען: איינע שטרעבט כסדר צו פאַרגרעסערען דעם נאָכפרעגע, די אַנדערע — צו מאַכען אים קלענער. די ערשטע נעמט זיך פון אַזעלכע פאַקטען, ווי די פאַרקלענערונג פון די פּרייזען מחמת דעם פּראָגרעס פון דער טעכניקע, וואָס מאַכט די פּראָדוקטען מער צוגענגליך פאַר אַ ברייטערען קרייז קונים, — ווי די פאַרגרעסערונג פון דעם פאַרענדערליכען קאַפּיטאַל און דעם מערווערט, וואָס קומט פון דער אַלגעמיינער פאַרגרעסערונג פון דער פּראָדוקציע און וואָס מיינט אַ גרעסערע קויף־קראַפט פון פאַרשיידענע קלאַסען, — ווי דאָס אויסגעפינען פון נייע מערק א. ד. גל. אין דעם גרונט פון דער צווייטער טענדענץ ליגט, פון איין זייט, די פאַרקלענערונג פון דער צאָל פון דער קליין־בורזשואַזיע און דעם קלאַס קאַפּיטאַליסטען מיט'ן פּראָגרעס פון דער קאָנצענטראַציע פון די אונטערנעמונגען, דער אַרויסשטויסונג פון די קלענערע און שוואַכערע דורך די גרעסערע און שטאַרקערע; פון דער אַנדערער זייט, דאָס אַרויסשטויסען פון אַרבעטער דורך מאַשינעס, וואָס עס רופט אַרויס אַ פאַרקלענערונג אין דער צאָל מענטשען, וואָס באַטייליגען זיך אין דער פּראָדוקציע און קריגען אַרבעטס לוין; אַי דאָס ערשטע אַי דאָס צווייטע מיינט אַ פאַרקלענערונג פון דער קויף־קראַפט פון די געברויכער.

דער קאַמף פון אָט די צוויי טענדענצען באַשטימט די פאַקטישע ענדערונגען פון דער אַלגעמיינער סומע פון דעם נאָכפרעגע אויפ'ן מאַרק. אין די פריהערע תקופות פון דער אַנטוויקלונג פון דעם אינדוסטריעלען קאַפּיטאַל איז די ערשטע טענדענץ זעהר שטאַרק: די שטענדיגע אויסברייטערונג פון די מערק פאַר'ן קאַפּיטאַל אויפ'ן חשבון פון די ניט קאַפּיטאַליסטישע לענדער און ניט קאַפּיטאַליסטישע קלאַסען פון דער געזעלשאַפט, וואָס ווערען אַריינגעצויגען אין די אויסטויש באַציהונגען, און טיילווייז אויך די אומאויפהערליכע אַנטשטעהונג פון אַלץ נייע און נייע אונטערנעמונגען, — דאָס אַלץ

ברייננט דערצו, אַז דער שנעל וואקסענדיגער נאָכפרעג דערלאַנגט דעם אַנבאַט און יאָגט אים אפילו אריבער. אבער וואָס מער דער קאַפּיטאליזם פארכאַפּט אַלע לענדער און אַלע געביטען פון געזעלשאַפטליכער ווירטשאַפט, מוז ער זיך אַליץ מער באַנוגענען מיט דער אויסברייטערונג פון די פריהערדיגע מערק, מחמת ער האָט ניט קיין מעגליכקייט צו געפינען נייע. די אַנטשטעהונג פון נייע אונטערנעמונגען ווערט אַליץ זעלטענער, וואָרים עס פאָדערט זיך שוין א סך א גרעסערער קאַפּיטאל אויף אַנצוהייבען דאָס געשעפט. אויף אַזא'ן אופן קומען אַנשטאַט די פריהערדיגע באַדינגונגען פאַר דער פארגרע־סערונג פון דעם נאָכפרעג אַנדערע, ניט אַזוינע גינסטיגע. אין דער־זעלביגער צייט ווערט שטאַרקער די טענדענץ צו פארקלענערען דעם נאָכפרעג: דער טעכנישער פּראָגרעס קומט פאַר מיט אַליץ א גרע־סערער שנעלקייט און באַשרייַנקט אַליץ מער די צאָל באַשעפטיגטע ארבעטער, וואָס קריגען ארבעטס לוין און זיינען די זיכערסטע קונים, מחמת זיי קויפען נאָר דאָס נויטיגע; דער פּראָצעס פון דער קאָנ־צענטראַציע פון די קאַפּיטאַלען פארקלענערט די צאָל אונטערנעמונגען, און דערמיט גופא פארקלענערט ער די צאָל קונים — קאַפּיטאַליסטען. וואָס שטאַרקער עס ווערען די פּראָצעסען, וואָס ווירקען צו פארקלע־נערען דעם נאָכפרעג, מוז דער וואוקס פון דעם נאָכפרעג ביסלעכווייז אָפּגעהאַלטען ווערען, הגם ער געהט נאָך אַז, ווי מען זעהט עס געוויינט־ליך אין דער ווירקליכקייט.

הייסט עס, מיר האָבען דאָ צוויי פּראָצעסען: פון איין זייט, אַן אומאויפהערליכער וואוקס פון דער פּראָדוקציע, פון דער אַנדער זייט, א פארגרעסערונג פון דעם נאָכפרעג אויף די פּראָדוקטען פון אַט דער פּראָדוקציע; די שנעלקייט פון דעם ערשטען פּראָצעס האַלט אין איין וואַקסען, די שנעלקייט פון דעם צווייטען איז לכתחילה אפילו א גאַנץ היפּשע, אבער זי ווערט ביסלעכווייז קלענער. עס איז קלאָר, אַז פריהער אָדער שפּעטער מוז די פּראָדוקציע אריבעריאָגען דעם נאָכפרעג, עס מוז קומען אַן „איבערפּראָדוקציע". אי די טענדענץ צו אַן אומענדליכער אויסברייטערונג פון דער פּראָדוקציע, אי די וויר־קונגען, וואָס האַלטען אָפּ דעם וואוקס פון דעם נאָכפרעג, קומען

א. באָגדאַנאָוו

אַלע פון איין אַלגעמיינעם קוואַל, האָבן איין אַלגעמיינע אורזאַך — קאָנקורענץ, ד. ה. אייגענטליך, דער אומאָרגאַניזירטער כאַראַקטער פון דעם געזעלשאַפטליכן צוזאַמענבונד צווישן די אונטערנעמונגען. הייסט עס, די שטרעבונג צו איבערפּראָדוקציע האָט אירע וואָרצלען אין די יסודות גופא פון דער קאַפּיטאַליסטישער סיסטעמע פון באַציהונגען.

די דערשיינונגען פון איבערפּראָדוקציע ווייזן זיך צום ערשטן געגוג דייטליך אין דעם ערשטן פערטעל פון 19־טען יאָרהונדערט, ווען דער מאַשין־קאַפּיטאַליזם האָט שוין געמאַכט א היפּשען דערפאָלג; דער מאַנופאַקטור קאַפּיטאַליזם האָט פון אַזעלכע זאַכן ניט געוואוסט, ווייל עס האָט אים געפעלט אָט די אייגענשאַפט פון א האַסטיגער אַנטוויקלונג פון דער פּראָדוקציע, און ווייל עס איז נאָך געווען א מאַסע ניט־קאַפּיטאַליסטישע לענדער פאַר דער אויסברייטערונג פון די מערק.

אַז אַלגעמיינע איבערפּראָדוקציע דריקט זיך אויס אין אינדוסט־ריעלע קריזיסען, ווי מען רופט זיי. אַן אינדוסטריעלער קריזיס שטעלט מיט זיך פאָר א טיפע ברייטע אויפטרייסלונג פון דער גאַנצער סיס־טעמע פון דער געזעלשאַפטליכער באַלעבאַטישקייט, א פאַרוויקעלטען קאָמפּלעקס פון פאַרשיידענע דערשיינונגען, אויפפאַלענדיגע און גע־פערליכע לויט זייער כאַראַקטער: א שאַרפע פאַלונג פון פרייזען, דער חורבן פון א סך אונטערנעמונגען, מאַסען־אַרבעטסלאָזיגקייט א. אַז. וו. דאָס איז א געוואַלדיגע, געזעלשאַפטליך־סטיכישע צרה, וואָס כאַפּט אַרום פון צייט צו צייט די קאַפּיטאַליסטישע וועלט.

כדי קלאָר צו מאַכן זיך, פאַרוואָס די דערשיינונגען פון איבער־פּראָדוקציע האָבן זיך גענעגט אַרויסווייזן ניט ביסלעכווייז, אין דער פאָרמע פון, למשל, אַן אָפענער, לאַנגזאַם וואַקסענדיגער איבער־געלאָדענקייט פון די מערק מיט א לאַנגזאַמען פאַלען פון די פרייזען, נאָר דוקא שנעל, אין דער פאָרמע פון אמת'ע „קריזיסען", דאַרף מען האָבן אין זינען אָט וואָס. איבער דער ניט געאָרגאַניזירטקייט פון דער קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע קען קיין איין אונטערנעמער ניט האָבן קיין פּינקטליכע ידיעות ניט וועגן דעם צושטאַנד פון דער אינ־

דוסטריע אין גאנצען, און ניט וועגען דער לאגע אין באזונדערע צווייגען אירע. אמת, די בערזען־ארגאניזאציע גיט א מעגליכקייט צו קריגען עפעס ידיעות פון דעם מין; אבער בא דעם האסטיגען וואוקס פון דער גאנצער פראדוקציע און די באדייטענדיגע וואקלונגען פון דעם נאכפרעג גיט זי ניט קיין מיטלען צו אורטיילען וועגען די פארענדערטע פארהעלטענישען צווישען דעם א ל ג ע מ י י נ ע ם סכום פון דער פראדוקציע און דער א ל ג ע מ י י נ ע ר סומע פון נאכפרעג. דער שנעלער וואוקס פון דער פראדוקציע געהט אז, אויף אזא'ן אופן, ניט נאר ווען דער נאכפרעג איז נאך גענוג גרויס, נאר א געוויסע צייט אויך נאכדעם ווי דאס גלייכגעוויכט איז שוין גע־שטערט. א באהאלטענע איבערפראדוקציע איז שוין פאראן, נאר זי ווייזט זיך נאך מיט גארנישט ניט ארויס: דער פאבריקאנט טוט נאך אלץ געשעפט אויפ'ן פריהערדיגען, און אפילו אויף א גרעסערען מאסשטאב, רעכענענדיג, אז ער וועט געפינען קונים, ווי ער האט זיי געפונען ביז איצטער; דער אפטאווער סוחר מאכט בא אים גרויסע קניות, האפענדיג ביסלעכווייז אויסצוברייגען די סחורה, אדער גלייך איבערפארקויפען זי אויפ'ן ספעקולאטיווען שטייגער. פון אויסען זעהט אויס די לאגע גאנץ גינסטיג, און די איבערפראדוקציע ווערט נאך שטארקער.

צום סוף קומט אזא מאמענט, ווען די איבערפראדוקציע ווייזט זיך שוין ארויס גאנץ ממשות'דיג, ווייל עס פעלט קונים אויף געוויסע סחורות. דער מקח פון אט די סחורות גיט פלוצלונג א פאל, און א סך פון די האנדעלס און אינדוסטריעלע אונטערנעמער, וואס באטען אז אט די סחורות אויפ'ן מארק, ווערען בדלות; אנדערע זיינען געצוואונגען צו פארקירצען אדער אויף א צייט אפצושטעלען זייער פראדוקציע. אין איין צווייג פון דער געזעלשאפטליכער ווירטשאפט קומט פאר, אויף אזא'ן אופן, א שארפע פארקלענערונג פון דער פרא־דוקציע מיט אלע אירע רעזולטאטען, ווי די פארקלענערונג פון דעם ארבעטס לוין, ארבעטסלאזיגקייט א. ד. גל. אזוי ווי צווישען די פארשיידענע צווייגען פון דער פראדוקציע איז פאראן אן איינגער צוזאמענבונד, וואס ווערט געשאפען דורך דער געזעלשאפטליכער

א. באַנדאַנאַוו

ארבעטס צעטיילונג, ווערען אריינגעצויגען אין דעם קריזיס נאָך אנדע־רע צווייגען, למשל, די וואָס שטעלען צו פאַר דער ערשטער מאַטעריאַלען און געצייג, — דער נאָכפרעג אויף די אַלע זאַכען גיט פּלוצלונג אַ פאַל, — נאָכדעם, יענע וואָס זיינען אויף דעמזעלביגען אופן פאַרבונדען מיט די צווייטע, א. אז. וו. דער וואוקס פון ארבעטסלאָזיגקייט איז אַן „איבערפּראָדוקציע" פון ארבעטס קראַפט און ברייננט מיט זיך אַ פאַרקלענערונג אין דעם נאָכפרעג אויף געברויך ארטיקלען פון די ארבעטער, ד. ה. עס ווערט ארויסגערופען אַן איבערפּראָדוקציע און אַ קריזיס אין די אנטשפרעכענדיגע פּראָדוקציאָנס צווייגען און נאָכדעם — אין די אַלע וואָס זיינען מיט זיי דירעקט פאַרבונדען.

אין אַ קריזיס, הייסט עס, טרעטען ארוים צוויי טיפּען פון איבער־פּראָדוקציע: ערשטענס, אַן אבסאָלוטע, וואָס ווענדט זיך אַן אַ צו גרויסען וואוקס פון דער פּראָדוקציע, וואָס יאָגט אריבער דעם נאָכפרעג, און צווייטענס, אַ רעלאַטיווע, וואָס ווענדט זיך שוין אַן דעם פאַרקלענערטען נאָכפרעג, וואָס קומט פון דער אַלגעמיינער אומאָרדענונג אין די געשעפטען, דעם קראַך פון אונטערנעמונגען, ארבעטסלאָזיגקייט א. ד. גל.; דאָס ערשטע איז אין אַזעלכע קריזיסען די הויפּט דער־שיינונג, דאָס צווייטע — איז שוין אַ פועל־יוצא פון דעם ערשטען, און פאַראייניגענדיג זיך מיט אים, פאַרשטאַרקט עס אומגעהייער און פאַרשאַפט זיין ווירקונג.

עס איז זעלבסטפאַרשטענדליך, אַז אין דעם אַלגעמיינעם עקאָנאָמישען קראַך מוז אויך דער האַנדעל און קרעדיט געשעפט אומפאַרמייד־ליך האָבען אַ חלק אינאיינעם מיט די אנדערע פּראָדוקציאָנס צווייגען. מען דאַרף נאָר צוגעבען, אַז שוין לויט זייער כאַראַקטער גופא, ווערען די אונטערנעמונגען פון די לעצטע צוויי סאָרטען גאָר שטאַרק צעטריי־סעלט: די סוחרים ליידען אויף זייערע פּלייצעס גיכער פון אַלעמען די ווירקונג פון דעם קנאַפּען נאָכפרעג; און די באַנקירען ליידען אי פון דעם וואָס אַ מאַסע בעל־חובות זייערע ווערען בדלות און הערען אויף צו צאָלען, אי פון דעם וואָס די בעל־פּקדונ׳ס זייערע, אָנגעשראָקען פון דעם קריזיס, הייבען אָן אויף גיך ארויסצוציהען פון באַנק זייער געלט. דער חורבן פון די סוחרים און באַנקירען גראָבט אונטער

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

ווידער טאַקע די געשעפטען פון אַ סך אינדוסטריעלע קאַפּיטאַליסטען, וואָס באַנוצען זיך מיט זייער דינסט, און אַז. וו.

אַזוי פאַרשפּרייט זיך דער קריזיס פון איינע צווייגען פון דער פּראָדוקציע אויף די אַנדערע. אין דעם ווייזט זיך אַרויס ווי הויך פאַרוויקעלט און געקייטעלט עס איז די קאַפּיטאַליסטישע אָרגאַניזאַציע. אין דער עפּאָכע פון נאַטוראַל ווירטשאַפט, ווען איטלעכע גרופּע האָט געלעבט כמעט אַן אָפּגעזונדערט לעבען, האָט אַזאַ זאַך ניט געקענט טרעפען: ווען געוויסע גרופּעס זאָלען געווען אפילו אונטערגעהן אינגאַנצען, וואָלט עס אויך ווייניג וואָס געווירקט אויף דער לאַגע פון די אַנדערע. אין דער קליין־בורזשואַזער געזעלשאַפט איז שוין דער צוזאַמענבונד צווישען די ווירטשאַפטען מער אַנטוויקעלט, אָבער אין איטלעכען פאַל נעמט ער אַרום אַ לפּי־ערך קליינע צאָל פון זיי, — און אַ צערודערונג פון דעם ווירטשאַפטליכען לעבען פאַרשפּרייט זיך ניט צו ווייט. די קאַפּיטאַליסטישע געזעלשאַפט מיט איר הויך אַנטוויקעלטער אַרבעטס צעטיילונג איז אין דעם פּרט געגליכען צו די העכערע אָרגאַניזמען, ווען די פריהערדיגע געזעלשאַפטליכע פאָרמאַציעס קען מען פאַרגלייכען מיט די נידעריגערע אָרגאַניזמען: ווען מען זאָל צעקאַלעטשען אַ טייל פון דעם קערפּער באַ אַ מענטשען, וועט דער גאַנצער אָרגאַניזם איבערלעבען אַ שווערען קריזיס, אַזוי אַז די שעדליכע ווירקונג רופט זיך אָפּ אפילו אויף די אברים, וואָס זיינען גאָר דערווייטערט פון דעם געשעדיגטען אָרט; פאַרקערט, באַ עפּעס אַ פּאָליפּ צי אַ וואָרעם, מיט אַ שוואַכער צעטיילונג פון דער לעבענסטעטיגקייט צווישען די טיילען פון קערפּער, וועט אפילו אַ גאַנץ שטאַרקע באַשעדיגונג פון איין טייל שוואַך אָפּרופען זיך אויף די איבעריגע עלעמענטען פון דעם אָרגאַניזם.

אַ טיפּיש שאַרפער קריזיס כאַראַקטעריזירט זיך מיט אַ מערקווירדיג שאַרפען איבערגאַנג פון אַ בליהונגס צושטאַנד צו אַ קראַך. ביז דעם סאַמע אָנהייב פון דעם קריזיס אַנטוויקעלט זיך די אינדוסטריע זעהר שנעל, און ערב דעם שלימזל'דיגען טאָג דערגרייכט די אויפגעלעבטקייט צום העכסטען גראַד. די פּראָדוקציע איז געוואַלדיג

גרויס, אָבער די סחורה האָט אַ גוטען אָפּגאַנג, די מערק זיינען גענוג גרויס, דאַכט זיך. די גרויסע סוחרים קויפען בײַ די פאַבריקאַנטען און איינע בײַ די אַנדערע, די קליינע סוחרים קויפען בײַ די גרויסע; ספּעקולאַנטען קויפען צוליב איבערפאַרקויפען, און שאַפען אַ כלומר'שטע פאַרגרעסערונג פון דעם נאָכפרעג. אי די קאַפּיטאַליסטען, אי די אַרבעטער פיהלען זיך גוט ווי קיינמאָל ניט. איבעריגע סחורה קלייבט זיך אַלץ אָן. די באַהאַלטענע חולאת אַנטוויקעלט זיך אינווייניג אין דעם געזעלשאַפטליכען אָרגאַניזם. ערשט ווען זי דערגרייכט שוין צו אַ היפשער מאָס, דאַן ברעכט זי אויס אין אַ קריזיס, און דערפאַר טאַקע ווייזט זי זיך אַרויס אַזוי שרעקליך אינטענסיוו.

דער ערשטער סימפּטאָם פון דעם קומענדיגען קראַך איז געוויינטליך דאָס, וואָס עס הייבען אָן אונטערצוגעהן די מער ספּעקולאַטיווע אונטערנעמונגען, וועמעס פאַלשע אויפבליהונג עס איז באַשאַפען געוואָרען דורך קינסטליכע בערזע מעטאָדען. עס געהט דורך אַ קלאַנג, אַז איין פירמע באַנקראָטירט, אַ צווייטע, אַ דריטע. קרעדיט, דער פיהלבאַרסטער טייל פון דעם עקאָנאָמישען אָרגאַניזם, שפּיגעלט גלייך אָפּ אויף זיך די אויפטרייסלונג, וואָס הייבט זיך אָן, און שפּיגעלט זי אָפּ זעהר שטאַרק — אין דער פאָרמע פון אַ קרעדיט קריזיס.

קרעדיט שטיצט זיך אויפ'ן געפיהל פון צוטרוי, און מענטשליכע געפיהלען בייטען זיך. בײַ איטלעכען שטויס, וואָס קען זיין געפערליך פאַר דער געזעלשאַפטליכערווירטשאַפט, פאַלט אָן אויף אַלע קאַפּיטאַליסטען — די גרויסע, ווי די קליינע — אַן אומזיכערקייט מיט דעם מאָרגענדיגען טאָג, אַ שרעק פאַר זייערע קאַפּיטאַלען. דאָרט וואו עס הערשט די מורא, ווערט אויס צוטרוי און עס פאַלט דער קרעדיט. קרעדיט געשעפטען שטעלען זיך אָפּ. וואו מען קען נאָר, זעהט מען צוריק אַרויסצוקריגען דאָס אָפּגעגעבענע געלט. מע זוכט געלט, געלט און געלט. וואָרים קיין מענטשען גלויבט מען מער ניט, נאָר אין געלט. עס ווערט אַ בהלה צווישען די בערזע-לייט, באַנקירען, „ראַנטיע"; די ביינק ווערען באַלאַגערט פון מחנות קליענטען בעל-פּקדונ'ס. די ביינק זיינען געצוואונגען צו צאָלען די קרעדיטאָרען, אין דער צייט וואָס פון זייערע בעל-חובות קריגען זיי קיין געלט ניט, און

א סך פון זיי געהען אונטער; אינאיינעם מיט די ביינק ווערען בדלות אויך זייערע בעל־פּקדונ׳ס — די קאַפּיטאַליסטען.

די האנדעלס און אינדוסטריעלע אונטערנעמער, אין זייער פיבערהאַפטען גײַעג נאָך געלט, כאַפּען זיך צו פאַרקויפען די סחורות; אבער דער נאָכפרעג ווערט אַלץ קלענער, מחמת איטלעכער זעהט איינצוהאַלטען דאָס געלט אויפ׳ן האנט. די מערק ווערען איבערגע־לאָדען מיט סחורה, די פרייזען פאַלען אין דער ערד. איינע נאָך דער אַנדערער הייבען אָן אונטערצוגעהן אויך די אינדוסטריעלע אונ־טערנעמונגען, און די, וואָס בלייבען גאַנץ, פאַרקלענערען אָדער שטע־לען אָפּ די פּראָדוקציע. די רעזערוו־ארמיי פאַרגרעסערט זיך שנעל אויף הונדערטער טויזענטער מענטשען, וואוהין עס געהען אריין אויך טויזענטער פּאַראָרעמטע קאַפּיטאַליסטען. עס געהט אונטער אַלץ וואָס איז שוואַך אין קאַפּיטאַליסטישען זינען; אַבער אויך די שטאַר־קע קומט אוים צו ליידען צרות.

נאָך דעם קריזיס קומט אָן אַ פּעריאָד פון שטילשטאַנד. קיין נייע גרויסע קראַכען טרעפען זיך ניט, אַבער קיין פאַרבעסערונג איז אויך ניטאָ: די פּראָדוקציע און דער מאַרק זיינען אין אַ געדריקטען צושטאַנד.

ביסלעכווייז הייבען אָן צו צעגעהן זיך די גרויסע מאַסען סחורות אויפ׳ן מאַרק: ביסלעכווייז ברייננגט מען זיי אַראָפּ. פּאַוואָלינקע, איינע נאָך דער אַנדערער קומען די גרויסע אונטערנעמונגען צו זיך און הייבען אָן אויסברייטערען די געשעפטען זייערע. טריט בּאַ טריט קומט פאָר דער איבערגאַנג פון שטילשטאַנד צו מעסיגער אויפבליהונג. די פּראָדוקציע דערגרייכט איבעראַניים צו איר פריהערדיגער גרויס, און וואַקסט זי נאָך אַריבער. דערביי ווייזט זיך אַרוים, אַז פון די פריי־הערדיגע קליינע אונטערנעמונגען זיינען אַ סך פאַרשוואונדען אָהן אַ שפּור, און די אַלגעמיינע צאָל אונטערנעמונגען האָט זיך פאַרקלענערט. וואָס ווייטער, ווערט אַלץ לעבעדיגער, די אַנטוויקלונג פון דער פּראָ־דוקציע ווערט ווידער אַ האַסטיג שנעלע. עס חזר׳ן זיך איבער די אור־זאַכען און מיט זיי אויך די רעזולטאַטען — און נאָך דעם מאָמענט פון העכסטער אויפבליהונג קומט אַ נייער קריזיס.

א. באָגדאַנאָוו

אט דער גאנצער קרייז דערשיינונגען האט זיך שוין עטליכע מאל איבערגע׳חזר׳ט אין דעם לעצטען יארהונדערט. דער ערשטער אלגע־מיינער קריזיס אין דער פּראָדוקציע איז פאָרגעקומען אין דעם יאר 1826—1825 ; דער צווייטער — אין דעם יאר 36—37 ; נאכדעם אין 47־טען יאר און אין 57־טען ; ביז דאן זיינען זיי פאָרגעקומען אין גאנץ רעגעלמעסיגע פּעריאָדען, אלע צען יאר. נאכדעם איז געווען א וועלט־קריזיס אין 1873־טען יאר. לויט זיין קראפט און דויער האט ער איבערגעשטייגט אלע פריהערדיגע קריזיסען : פארשפּרייטענדיג זיך פון לאנד צו לאנד, האט ער זיך געצויגען עטליכע יאר, ביז אן ערך דעם יאר 1878. נאכדעם האט זיך ביז דעם אנהייב 90־ער יארען ניט געמערקט קיין גרויסע אלגעמיינע אויפבליהונג, עס האט מער געהערשט א שטילשטאנד. אבער ביסלעכווייז איז דער שטילשטאנד פארביטען געווארען אויף א רייכער אויפבליהונג פון דער וועלט אינדוסטריע, און נאך עטליכע יאר פון דער שטארקסטער אויפגעלעבטקייט האט זיך אין דעם 99־טען יאר אנגעהויבען א נייער קריזיס. באזונדער שטארק האט ער געטראפען רוסלאנד, אבער געפיהלט האט ער זיך אומעטום. ער האט זיך געצויגען עטליכע יאר און איז געווען אומגעהייער גרויס. אזוי, איז אין פראנקרייך, וואס האט פון אים געליטען וויניגער, אייב דער, לאמיר זאגען, דייטשלאנד, די צאל ארבעטסלאזע פארגרעסערט געווארען אויף א האלבען מיליאן — פון 400 טויזענט אין 1896 יאר ביז 900 טויזענט אין 1902 יאר.

מכוח דער פראגע וועגען דער ווייטערדיגער אנטוויקלונג פון די קריזיסען, דארפען מיר פארצייכענען צוויי פארשיידענע מיינונגען.

איינע האלטען, אז קריזיסען דארפען זיך אויך ווייטער איבער׳חזר׳ן אין דערזעלביגער שארפער פארמע, ווי פריהער, נאר די פעריאָדען צייט צווישען זיי זיינען געווארען לייננגער. די גרויס און די פאר־וויקעלטקייט פון דעם קאפּיטאליסטישען מעכאניזם, וואס האט זיך געוואלדיג צעוואקסען, פאדערען א לייננגערע ווירקונג פון די קרעפטען, וואס צעשטערען דאס גלייכגעוויכט, כדי עס זאל אויסברעכען א קריזיס ; דערביי העלפט מיט אויך די גרעסערע געגענזייטיגע צוגעפאסט־קייט פון די עלעמענטען אין פארשיידענע צווייגען פון געזעלשאפטלי־

כען לעבען. וואס קומט פון, למשל, דער אנטוויקלונג פון דער בערזען־ארגאניזאציע. די וועלט איבערפראדוקציע שפרייט זיך אויס אויפ׳ן גאנצען געביט פון דעם וועלט קאפיטאליזם, און מוז דעריבער דער־גרייכען צו אסך א העכערען גראד, אז זי זאל זיך ארויסווייזען שארף און בולט. דערפאר אבער, אז זיי ברעכען שוין אויס, מוזען זיי זיין א סך אינטענסיווער און געפערליכער. אחוץ די טעארעטישע טעמים, רעדט לטובת אט דער מיינונג אויך דער פאקט, וואס זעכצען יאר זיינען אריבער צווישען די קריזיסען פון 57־טען און 73־טען יאר, און 26 יאר צווישען די קריזיסען פון 73־טען און 99־טען יאר, און אויך די באזונדער געוואלדיגע קראפט פון די לעצטע קריזיסען.

לויט אן אנדער מיינונג, בייט זיך דער כאראקטער גופא פון קרי־זיסען. די ליכטיגע צווישען־פעריאדען ווערען אלץ קירצער, די פעריא־דען פון קריזיס און שטילשטאנד גיסען זיך צענויף און פארנעמען אלץ א גרעסערען טייל פון דעם פריהערדיגען צען־יאריגען קרייז. די איבערפראדוקציע נעמט אן א פארמע פון א כראנישער געדריקטקייט אין דער אינדוסטריע, וואס ווערט ביסלעכווייז פארוואנדעלט אין א כראנישע דערשיינונג און דערלאזט ניט די מעגליכקייט פון אזא שטאר־קער אויפגעלעבטקייט, אזא אינטענסיווען פראגרעס פון דעם פראדוק־ציאנס לעבען, וואס מוז זיך אומפארמיידליך איבערהאקען דורך א קריזיס. אבער די געדריקטקייט גופא ווערט אלץ א טיפערע; די טענדענץ צו א צעשטערונג פון דעם פראדוקציאנס לעבען ווערט כסדר אלץ שטארקער. פאר אט דער מיינונג זיינען בא היינטיגען טאג פאראן ווייניגער פאקטען, איידער פאר דער ערשטער; זי איז אבער געווען די הערשענדיגע איידער עס איז געקומען דער לעצטער קריזיס.

טיילווייזע קריזיסען פון דער קאפיטאליסטישער פראדוקציע שיידען זיך אפ פון אלגעמיינע קריזיסען, ערשטענס, דורך זייער אפ־שטאמונג גופא ניט פון אזעלכע אלגעמיינע אורזאכען, ווי די טענ־דענץ פון דעם קאפיטאליזם צו איבערפראדוקציע; און צווייטענס וואס זיי האבען ניט אזא גרויסען פארנעם לפי־ערך: זיי בארכאפען אמאל באזונדערע לענדער, אמאל א געוויסע צווייג פון דער געזעל־שאפטליכער ווירטשאפט, און הופען זיך אפ לפי־ערך שוואך אויסער

א. באַגדאַנאָוו

אַט דער באַשרייַנקטער סביבה. אָבער אַזעלכע טיילווייַזע קריזיסען קענען זיך זייַן זעהר שטאַרק, און אין אייַנצעלנע פאַלען קענען זיי זיך קנאַפּ וואָס אָפּשייַדען, לויט זייער אינטענסיוויטעט, פון אמת'ע וועלט קריזיסען.

די אורזאַכען פון טיילווייזע קריזיסען זייַנען מלחמות, רעוואָלוציעס, ניט גערעטענישען, אומגעהייערע ספּעקולאַציעס אויפ'ן בערזע... אַזוי איז דער ענגלישער באַוועל קריזיס פון 1863—1864 יאָר אַרויסגערופען געוואָרען דורך דער מלחמה אין די פאַראייניגטע שטאַטען; די אַלגעמיינע עקאָנאָמישע געדריקטקייט, וואָס רוסלאַנד האָט איבערגעלעבט אין 1891—1892 יאָר, איז געקומען פון אַ ניט גערעטעניש. א. ד. גל. לאָמיר באַטראַכטען דעם מעכאַניזם, ווי אַזוי אַזעלכע קריזיסען קומען, אויף לעבעדיגע פאַקטען.

דער בירגער־קריג אין די פאַראייניגטע שטאַטען אין די יאָרען 1860—1864, וואָס איז באַקאַנט אונטער'ן נאָמען די מלחמה פאַר דער באַפרייאונג פון די נעגערס, איז געווען דער רעזולטאַט פון די געגענזעצליכע אינטערעסען צווישען די הערשענדיגע קלאַסען אין די צפון־שטאַטען און די דרום־שטאַטען — דער אינדוסטריעלער בורזשואזיע און דער לאַנד־אַריסטאָקראַטיע. די ערשטע האָט געשטרעבט צו פּראָטעקציאָניזם, צו הויכע גרעניץ־אָפּצאָלען אויף פּראָדוקטען פון דער באַאַרבעטענדיגער אינדוסטריע, וואָס זי האָט געוואָלט פאַרקויפען אויף הויכע פּרייזען; די צווייטע האָט געוואָלט פרייען האַנדעל, כדי וועלוועלער צו קויפען אַט די פּראָדוקטען. וואָס איז שייך דער פּראָדוקציע פון רויע מאַטעריאַלען, איז די ביליגע שקלאַפען אַרבעט פון דרום געווען ניט קיין באַקוועמער קאָנקורענט פאַר די אונטערנעמער פון די צפון־שטאַטען, וואָס האָבען אָנגעווענדט געדונגענע אַרבעט. ווען דער עקאָנאָמישער קאַמף האָט אָנגענומען דעם כאַראַקטער פון אַ מלחמה, האָט אין ענגלאַנד אויסגעבראָכען אַ קריזיס, מחמת עס האָט געפעלט באַוועל פאַר דער טעקסטיל פּראָדוקציע, וואָרים אַ היפּשער טייל באַוועל פלעגט אַרייַנגעפירט ווערען פון די דרום־שטאַטען. די באַוועל אינדוסטריע איז שטאַרק פאַרקלענערט געוואָרען, און די רעזערוו־אַרמיי

איז פאַרגרעסערט געוואָרען כמעט אויף צוויי הונדערט טויזענט מענטשען. אזוי האָט דער געזעלשאַפטליכער קאַמף אין איין לאַנד געבראַכט צו אַן אינדוסטריעלען קריזיס אין אַן אַנדער לאַנד, איבער דעם איינגען עקאָנאָמישען צוזאַמענבונד צווישען פאַרשיידענע לענדער, וואָס די געזעלשאַפטליכע אַרבעטס צעטיילונג באַשאַפט.

אַלענפאַלס, בנוגע אַזעלכע טיילווייזע קריזיסען, וואָס ווערען אַרויסגערופען דירעקט דורך פּאָליטישע אויפטרייסלונגען, ספּעקולאַציעס, בכלל דורך באַדינגונגען פון אַ ריין געזעלשאַפטליכען כאַראַקטער, איז ניט שווער צו באַווייזען, אַז די גרונט אורזאַך זייערע איז דיזעלביגע וואָס פון אַלגעמיינע קריזיסען — דער ניט געאָרגאַניזירטער כאַראַקטער פון דער געזעלשאַפטליכער אַרבעטס צעטיילונג. נאָר אפילו דאַן ווען אַ קריזיס קומט, דאַכט זיך, פון ריין סטיכיישע אורזאַכען, למשל, פון מעטעאָראָלאָגישע באַדינגונגען, וואָס פירען צו אַן אומגערעטעניש, ווייזט זיך אויך אַרויס, בײַ אַ פּינקטליכערען אַנאַליז, אַז אין יסוד איז דאָ געוויינטליך דיזעלביגע אורזאַך. למשל, אַזעלכע גרויסע אומגערעטענישען, ווי אין 1891 יאָר אין רוסלאַנד, קענען מעגליך זיין נאָר בײַ אַ שטאַרקער אויסצערונג פון דער ערד דורך דעם רויבערישען כאַראַקטער פון דער לאַנד־ווירטשאַפט. דער איבערגאַנג פון נאַטוראַלער צו אַן אײַסטויש ווירטשאַפט, און די פאַראָרעמונג פון דער פויערשער ווירטשאַפט, וואָס אַט דער איבערגאַנג רופט אַרויס, צווינגט די פויערען וואָס מער ערד צו פאַראַקערען און וואָס שטאַרקער צו עקספּלואַטירען דעם באָדען, דערבײַ ווערען די פּראָדוקטיווע קרעפטען פון דער ערד אַלץ מער אויסגעבראַכט און גאָר ניט באַנײַט. נאָר מחמת די ערד איז זעהר אויסגעצערט, ווערט די ערד־אַרבעט אזוי שטאַרק אַפּהיינגיג פון די וועטער באַדינגונגען, אַז עס ווערען מעגליך, און פון צייט צו צייט אפילו אומפאַרמיידליך, אַזעלכע אומגערעטענישען, וואָס טרעפען מיט אַמאָל אַ גאַנצע מדינה. הייסט עס, אַז אין דעם פאַל איז דער שטאַרקער קריזיס ניט קיין צופעליגע זאַך בײַ דער עקזיסטירענדיגער סיסטעמע פון באַציהונגען; לפי־ערך צופעליג קען מען רעכענען נאָר דאָס, וואָס דער קריזיס ברעכט אויס, למשל אין 1891 יאָר, און ניט אין 1890־טען.

א. באַגראַנאָוו

פון די פאַרשיידענע געביטען פון דער געזעלשאַפטליכער ווירט־שאַפט ליידט מער פון אַלע פון די שטערענדיגע ווירקונגען דאָס געביט פון קרעדיט. אַזוי ווי דער עצם פון קרעדיט באַשטעהט דאָך אין צוטרוי, איז פאַר א קרעדיט־קריזיס גענוג א פּשוט'ע מעגליכקייט פון אַן אויפטרייסלונג אין די פּראָדוקציאָנס באַדינגונגען. למשל, עס איז דאָ א געפאַר פון מלחמה; האָט מען מורא, זי זאָל ניט חרוב מאַכען געוויסע לענדער, און די קאַפּיטאַליסטען פון יענע לענדער, און דער־הויפּט די רעגירונגען זייערע וועלען אויפהערען צו צאָלען חובות. די ניט געזיכערטקייט פון דער לאַגע גראָבט אונטער דעם קרעדיט. עס ווערט א שטאַרקער נאָכפרעג אויף געלט, א סך אונטערנעמער ווערען געצוואונגען אויפ'ן שטעל איינצוצאָלען אַזעלכע חובות, אויף וועלכע זיי האָבען זיך גערעכט צו קריגען א פּראָלאָנגירונג. איבער דעם וואָס דער נאָכפרעג און דער אָנבאָט פון געלט שטימען ניט, ווערט דער אייגענטליכער קרעדיט־קריזיס נאָך שווערער דורך א געלט־קריזיס; צו דעם פאַלען פון קרעדיט קומט צו א חסרון אין געלט אויף די נויטיגע צאָלונגען. די אויפטרייסלונג פאַרשפּרייט זיך, נאַטירליך, אויך אויף די ריין אינדוסטריעלע קריזען; וואָרים פאַר די אינדוסטריעלע קאַ־פּיטאַליסטען, וואָס זייער קאַפּיטאַל באַשטעהט דאָך, הויפּטזאַכליך, אין פּראָדוקציאָנס מיטלען און אין די געשאַפענע סחורות, אָבער ניט אין געלט, איז די שטאַרקע פאָדערונג אויף געלט זעהר שווער.

צו די טיילווייזע קריזיסען דאַרף מען צורעכענען אויך דעם כראָ־נישען קריזיס פון דער אייראָפּעאישער ערד־אַרבעט, וואָס ציהט זיך שוין פון פיל יאָרען. די הויפּט אורזאַכען פון דעם זיינען: ערשטענס, דער געוואַלדיגער וואוקס פון דער לאַנדווירטשאַפטליכער פּראָדוקציע אין די פרוכטבאַרע לענדער פון אַנדערע וועלט־טיילען. וואָס דער ברויט זייערער איז ביליגער ניט נאָר מחמת דער גרעסערער פּראָדוקטיוויטעט פון דער לאַנדווירטשאַפטליכער אַרבעט, נאָר ווי עס איז שוין פריהער אָנגעוויזען געוואָרען, אויך מחמת דער לפּי־ערך נידעריגער ערד־רענטע; צווייטענס, עס פעלען אַרבעטער הענט פאַר דער קאַפּי־טאַליסטישער לאַנדווירטשאַפט אין אייראָפּע, ווייל די ערדלאָזע פּויערען ציהען אין די שטעט, וואו עס אַנטוויקעלט זיך די באַאַרבעטער־

דיגע אינדוסטריע, און די לעבענס באַדינגונגען פאַר די געדונגענע אַרבעטער זיינען בעסערע.

לויט זייער פאָרמע, זיינען קריזיסען אין אַ געוויסען זינען אַ שריט אויף צוריק פון דער געזעלשאַפטליכער ווירטשאַפט, אַ צייטווייליגע פאַרקלענערונג פון די פּראָדוקטיווע קרעפטען פון דער געזעלשאַפט; אָבער זיי גופא טאַקע דינען אויך פאַר אַ מעכטיגען אַנטרייבער צו טעכנישען פּראָגרעס, צו אַ ווייטערדיגער אַנטוויקלונג פון די פּראָדוקציאָנס קרעפטען. ערשטענס, די קאָנקורענץ ווערט פאַרשאַרפט, אַ דאַנק דעם קריזיס, ביז צום העכסטען גראַד; צווייטענס, די שטרעבונג צו דעקען די היזקות, וואָס מען האָט געליטען, דערוועקט די קאַפּיטאַליסטען אויסצוזוכען נייע מיטלען רייכער צו ווערען; ענדליך, דריטענס — און דאָס איז דער עיקר — די אורזאַך פון דעם אָגווער, וואָס דער קאַפּיטאַליסט האָט געהאַט אין דער צייט פון קריזיס, זעהט ער אין דעם פאַלען פון דעם פּרייז אויף סחורה, — שטרעבט ער, נאַטירליך, צו פאַרפולקומען די טעכניקע פון דער אונטערנעמונג אויף אַזוי פיל, אַז אפילו די נידעריגסטע פּרייזען זאָלען אים קיין היזק ניט פאַרשאַפען.

פאַרשנעלערענדיג דעם טעכנישען פּראָגרעס, העלפען די קריזיסען דער אַנטוויקלונג פון די קאַפּיטאַליסטישע באַציהונגען מיט אַלע זייערע רעזולטאַטען, אַריינגערעכענט אויך נייע קריזיסען. די טענדענץ פון אַנטוויקלונג ווערט דאַ איבערגעפלאָכטען מיט דער טענדענץ פו דעגראַדאַציע. ווען די קאַפּיטאַליסטישע געזעלשאַפט וואָלט ניט באַוויזען צו באַשאַפען אין אירע טיפענישען אַ פעסטע גאַראַנטיע פון אַנטוויקלונג — אין דער געשטאַלט פון דעם אַרבעטער קלאַס, וואָס אָרגאַניזירט זיך אין אַ מעכטיגער קראַפט, כדי צו נעמען אויף זיך די גאַנצע אָרגאַניזאַציע פון דער פּראָדוקציע, — וואָלט זי געהאַט אַלע שאַנסען אויף פאַנאַנדערצופאַלען און חרוב צו ווערען אין איינעם פון די נאָהענטסטע קריזיסען.

די קריזיסען, ווי דער שאַרפסטער סימן פון דער ניט געאָרגאַניזירטקייט פון די געזעלשאַפטליכע באַציהונגען, האָבען די לעצטע צייט

געגעבען א שטאַרקען אַנשטויס אויף דעם קלאַס קאַפּיטאַליסטען צו פּרואווען אַריינטראָגען מער אָרדענונג אין דעם עקאָנאָמישען לעבען.

ב). פאַראייניגונג פון אונטערנעמער.

ווען די סתירה צווישען דער אַנטוויקלונג פון די פּראָדוקציאָנס קרעפטען און די געזעלשאַפטליכע פאָרמעס האָט זיך פאַרשטאַרקט אויף אזוי פיל, אַז זי האָט אָנגעהויבען שטאַרק צו באַלעסטיגען די בורזשואַזיע גופא: די זעהר פאַרשאַרפטע קאָנקורענץ ביז אין טויט אריין, די קריזיסען, — דאַן האָט אויך דער קלאַס קאַפּיטאַליסטען אָנגעהויבען ביסלעכוויַיז צוצוטרעטען צום קאַמף מיט די אומבאַקוועמ־ליכקייטען פון די קאַפּיטאַליסטישע באַציהונגען, וואָס רירען אים אַן.

פאַר א מיטעל צום קאַמף דינט דאָ פאַר די אונטערנעמער די פאַר־אייניגונג, אָרגאַניזאַציע. מיט דער הילף פון אָרגאַניזאַציע שטרעבען די קאַפּיטאַליסטען צו פאַראַליזירען די ווירקונג פון דער אַנאַרכיע אין דער פּראָדוקציע, וואָס ליגט אין דעם גרונט פון דער אומגעמעסיג־טער קאָנקורענץ, די קריזיסען א. אַז. וו.

די אונטערנעמער פון א געוויסער פּראָדוקציאָנס צווייג אָרגאַני־זירען זיך אין א פאַרבאַנד און זעהען צו נאָרמירען די פּראָדוקציע, זי זאָל געהן לויט געוויסע כללים. אַזא פאַרבאַנד פון אונטערנעמער רופט זיך א סינדיקאַט (אויף דייטש — קאַרטעל אויף ענגליש — פּול); זייער העכסטע, אַנטוויקעלטסטע פאָרמע רופט מען טראַסט.

די ערשטע פאַרזוכען צו אָרגאַניזירען סינדיקאַטען זיינען פאָרגעקומען נאָך אין די 60־ער יאָרען פון דעם 19־טען יאָרהונדערט. נאָך דעם אַנטשלאָסענעם שטויס, אַז אָט די נייע פאָרמע פון אָרגאַניזאַציע זאָל אַרויסטרעטען אויפ'ן סצענע, האָט געגעבען דער קריזיס פון 1873־טען און די ווייטערדיגע יאָרען. פון דאַן אָן זיינען די סינ־דיקאַטען אין א סך קאַפּיטאַליסטישע לענדער געוואָרען א גרויסע געזעלשאַפטליכע קראַפט.

דעם באַדען פאַר דער אַנטשטעהונג פון סינדיקאַטען האָבען צו־

גענרייכט די פארשטארקטע קאנקורענץ פון די קאפיטאלען, די פאר־פארקלענערטע צאל אונטערנעמונגען און די פארגרעסערונג פון די איבערגעבליבענע. אייב די פאראייניגונג פון דעם קאפיטאל פון א געוויסער פראדוקציאנס צווייג אין די הענט פון א קליינער צאל אונ־טערנעמער איז נאך ניט פארגעקומען, אויב עס זיינען נאך פאראן א סך לפי־ערך קליינע אונטערנעמונגען, דאן איז די פאראייניגונג פון די אונטערנעמער אין א פארבאנד, ערשטענס, זעהר שווער, צווייטענס, ניט אזוי שטאנדהאפטיג. אז אלע אונטערנעמער פון אט דער פרא־דוקציאנס צווייג זאלען קומען צו א הסכם איז דאן כמעט אוממעגליך, און א היפשער טייל פון זיי וועט בלייבען אויסער דער ארגאניזאציע; און בא אזעלכע באדינגונגען איז דער קארטעל ניט בכוח אויסצו־פירען זיין אויפגאבע — צו נארמירען, רעגולירען די פראדוקציע. בכלל, א קארטעל איז א פארבאנד פון ג ר ו י ס ע אונטערנעמער.

וואס איז שייך דער פארמע גופא פון א קארטעל פאראייניגונג, איז זי אין א היפשער מאס צוגעגרייט געווארען דורך די אקציאנערע געזעלשאפטען, וואס שטעלען מיט זיך פאר שוין א געוויסע ארט פון פארבאנדען פון קאפיטאליסטען.

איינע פון די וויכטיגע באדינגונגען, וואס פארלייכטערען די פאראייניגונג פון אונטערנעמונגען אין סינדיקאטען, איז די פרא־טעקציאנס סיסטעמע אין דער אינדוסטריעלער געזעצגעבונג. — דער פראטעקציאניזם לייזט אויס די פאבריקאנטען אין דעם שטאט פון דער אויסלענדישער קאנקורענץ, ער שטעלט זיי אין א באזונדערער, געפריי־וויליגירטער לאגע, איבערלאזענדיג פאר זיי אין מאנאפאליע דעם אינערליכען מארק, און דערמיט באשאפט ער די גינסטיגסטע באדינ־גונגען פאר דער ארגאניזירונג פון סינדיקאטען. בא דער הערשאפט פון פראטעקציאניזם קען דער סינדיקאט לחלוטין אפשאפען די קאנ־קורענץ און ער גיט דעם גרעסטען נוצען פאר די קאפיטאליסטען. וואס טרעטען אין אים אריין. אבער בא פרייען האנדעל, קומט די קאנקורענץ פון די אויסלענדישע אונטערנעמער, וואס עס איז זיי שווער אריינצוציהען אין דעם סינדיקאט, און מאכט שטארק קאליע דעם נוצען פון דעם סינדיקאט פאר זיינע מיטגלידער: דער סינדיקאט

א. באָגדאַנאָוו

האָט ניט קיין מאָנאָפּאָליע אין דער פּראָדוקציע, הייסט עס קען ער אויך ניט נאָרמירען די פּראָדוקציע, צו באַשטימען לויט זיין ווילען נאָך איר גרויס און די פּרייזען פון אירע פּראָדוקטען. אָט דערפאַר אַנטוויקעלט זיך די קאַרטעלען־סיסטעמע באַזונדער שנעל אין די לענדער פון פּראָטעקציאָניזם, ווי אין די פאַראייניגטע שטאַטען, למשל. פונדעסטוועגען איז דער פּראָטעקציאָניזם ניט קיין נויטווענדיגע באַדינגונג פאַר דער אַנטשטעהונג פון סינדיקאַטען. אַזוי, איז אפילו אין ענגלאַנד, וואו עס איז פאַראַן די גרעסטע פרייהייט פון האַנדעל, נאָך דעם 1873־טען יאָר געגרינדעט געוואָרען אַ גרויסע צאָל קאַרטעלען, צווישען זיי ניט ווייניג רייכע און מעכטיגע. באַ אַ פרייען האַנדעל קענען לייכטער אויפקומען א י נ ט ע ר נ א צ י א נ א ל ע סינדיקאַטען.

דער ערשטער שריט אין דער אַנטוויקלונג פון קאַרטעלען זיינען געוועזען אָפט ניט געלונגען, זיינען געווען באַליִט מיט קראַכען און דורכפאַלען. די מיטגלידער פון די סינדיקאַטען, וואָס זיינען אויפגעצויגען געוואָרען אין אַן עקאָנאָמישער אַנאַרכיע און זיינען דורכגעדרונגען געוואָרען מיט'ן גייסט פון „פרייער" קאָנקורענץ, האָבען זעהר אָפט אַרויסגעוויזען אַ פולשטענדיגע אומפייהיגקייט צו האַלטען דיסציפּלינע, צו פירען די געשעפטען געאָרגאַניזירטערהייט. זיי פלעגען אָדער אָפען אַריבערטרעטען די אַלגעמיינע באַשלוסען, אָדער זיי פלעגען זיך פון זיי אַרויסדרייען מיט פאַרשיידענע דריידלעך, און געליטען האָבען גראַד יענע מיטגלידער, וואָס האָבען געוויסענהאַפט געפאָלגט אַלע אָנגענומענע באַשרייַנקונגען. נאָך איצטער אפילו געהען אונטער אַ סך סינדיקאַטען מחמת דעמזעלביגען טעם.

אַז אַנדערע, נאָך אַ וויכטיגערע אורזאַך, פאַרוואָס אַ סך קאַרטעלען האָבען געהאַט אַ מפּלה, איז דאָס וואָס זיי האָט זיך ניט איינגעגעבען אַריינצוקריגען די ווירקליכע מאַכט איבער דער פּראָדוקציע פון זייער צווייג. ווען די קאָנקורענטען, וואָס זיינען געבליבען זעלבשטענדיג, פאַרגרעסערען זייער פּראָדוקציע, דאַן ווערט אַז די קאַרטעלען אָרגאַניזאַציע דעם זינען פאַר איר עקזיסטענץ; אירע מיטגלידער לוינט זיך גאָרניט צו פאָלגען די באַשרייַנקונגען, וואָס זיינען נאָר אַ טובה

פאַר זייערע שונאים; אַז דער קארטעל זאָל איינשטעלען די מאַרק פרייזען ווערט פשוט אוממעגליך. דער גרעסטער אומגליק פאַר דעם סינדיקאַט איז, ווען די שטאַרקסטע אונטערנעמער פון דער פּראָדוקציאָנס צווייג, וויסענדיג גוט זייער אייגענע מאַכט, ווילען צום סינדיקאַט ניט צושטעהן. די פּראַקטיקע באַווייזט, אַז דער סינדיקאַט קען דיקטירען פרייזען נאָר דאַן, ווען בא אים אין די הענט געפינט זיך פון ⅔ ביז ¾ פון דעם גאַנצען מאַרק.

ווען דער סינדיקאַט פאַרכאַפּט ווירקליך די מאַכט איבער זיין פּראָדוקציאָנס צווייג, דאַן זיינען אַלע אונטערנעמונגען, וואָס זיינען ניט מסוגל צו פאַראייניגען זיך מיט אים, פאַר׳משפּט צום טויט. דער סינדיקאַט ניצט אויס אומ׳ברחמנות׳דיג זיין קראַפט און זיין אייניגקייט אין דעם קאַמף מיט זיינע געגנער. למשל, דער דייטשער סינדיקאַט פון די אונטערנעמער פון שטאַב־אייזען האָט באַשלאָסען ארויסצושטעלען קאַמף־פרייזען אַנקעגען אַלעמען, „וואָס זיינען צו אים ניט צוגעשטאַנען". דער שווייצערישער סינדיקאַט פון שפּיצען־פאַבריקעס האָט, כדי אַנצולערנען די ווידערשפּעניגע, דערשלאָגען זיך פון דער רעגירונג, אַז אויף די פאַבריקעס, וואו מען פלעגט פריהער אַרבעטען איבערשטונדען, זאָל שטריינג אַנגעווענדט ווערען אַז 11־שעה׳דיגער אַרבעטס טאָג. ווייטער האָט ער געלאָזט מעלדען, אַז אַלע וואָס זיינען אויף דינסט בא יענע אונטערנעמער, וואָס זיינען צום סינדיקאַט ניט צוגעשטאַנען, וועלען נאָך 3 חדשים צייט מער ניט צוגענומען ווערען אויף די פאַבריקעס פון דעם סינדיקאַט.

די אַנטוויקלונג פון קארטעלען איז געגאַנגען מערקווירדיג שנעל, אַבער אויך אין אַ שטרייגנען סדר. אין זייער געשיכטע קען מען ביז היינטיגען טאָג אַנמערקען עטליכע תקופות.

די ערשטע איז אַ צוגרייטונגס תקופה. עס ווערען צוזאַמענגעשטעלט שוואַכע איינשטימונגען אויף לפי־ערך קורצע טערמינען, כדי אויפצוהאַלטען די פרייזען, אָדער כדי צו באַגרעניצען די פּראָדוקציע. מען מאַכט אַ סך פּראָבעס אונטער דער ווירקונג פון נאָך ניט קלאָרע שטרעבונגען. זעהר אָפט פאַלט מען דורך.

א. באַגדאַנאָוו

נאָכדעם קומט ״שוין די אָרגאַניזירונג פון אמת׳ע קאַרטעלען. מע שליסט פעסטע פאַרבאַנדען אויף אַ לייִנגערער צייט מיט׳ן צוועק — צו ווירקען אי אויף דער איינשטעלונג פון די פּרייזען, אי אויף דער באַשריינקונג פון דער פּראָדוקציע.

ביסלעכווייז ווערט די פאַראייניגונג אַלץ אַ פעסטערע. די פּראָגראַמע פון דעם קאַרטעל ווערט ברייטער. אריינקריגענדיג די מאַכט איבער דער פּראָדוקציע, טיילט ער איין די מערק צווישען זיינע מיטגלידער, גרינדעט צענטראַלע ערטער אויף אויסצובריינגען די סחורות, פאַרפליכט די מיטגלידער איינצופירען בא זיך נייע טעכנישע אויסבעסערונגען און אַז. וו.

צום סוף, ווערען אַפּגעשאַפט די לעצטע רעשטען פון קאָנקורענץ אינווייניג אין דעם פאַרבאַנד גופא, די לעצטע רעשטען פון זעלבשטענדיגקייט פון די באַזונדערע אונטערנעמער. דער פאַרבאַנד שטעלט איין אַלע קלייניגקייטען פון דער פּראָדוקציע און באַשטימט דעם פּראָפיט, וואָס קומט איטלעכען מיטגליד. עס באַקומט זיך איין קאָלאָסאַלע אונטערנעמונג — אַ ט ר אַ ס ט. די פריהערדיגע זעלבשטענדיגע אונטערנעמער זיינען דאָ פּראָסט אַקציאָנערען. בא היינטיגען טאָג איז דאָס די העכסטע פאָרמע פון אַ קאַרטעל.

איצטער נאָך קען מען געפינען אַלע פאָרמען פון קאַרטעלען איינע לעבען איינע; אָבער אומעטום באַמערקט זיך אַ שטרעבונג אריבערצוגעהן צו העכערע פאָרמען.

אַ גרויסע היסטאָרישע באַדייטונג האָט דאָס אויפקומען פון אינטערנאַציאָנאַלע סינדיקאַטען (אין 1889 יאָר האָט זיך גערעכענט 11 אַזעלכע, אין 1896 — איבער 40). — אַ בולט׳ער אויסדרוק פון דעם פאַקט, אַז דער אַנטוויקעלטער קאַפּיטאַליזם איז אַן אינטערנאַציאָנאַלע דערשיינונג, וואָס ווייס ניט פון קיין נאַציאָנאַליטעטען. פון אַט די סינדיקאַטען איז כדאי צו באַמערקען דעם בליי און זילבער סינדיקאַט, וואָס אין זיינע הענט געפינט זיך ⅔ פון דעם גאַנצען זילבער און ½ פון דעם גאַנצען בליי, וואָס מען קריגט אַרויס יערליך; נאָכדעם דעם טאַבאַק סינדיקאַט, דעם דינאַמיט סינדיקאַט און אַנד. דער אייל־טראַסט אין צפון־אַמעריקע האָט די לעצטע יאָרען געשטרעבט

ארײנצוקריגן דעם אײנפלוס אויף דעם רוסישן נאַפט געשעפט; װען דאָס גיט זיך אים איין, װאָלט דער טראַסט קיין שום קאָנקורענץ ניט געהאַט אין דער גאַנצער װעלט.

באַ הײנטיגן טאָג צײלן זיך די סינדיקאַטן אין די הונדערטער.

די געװאַלדיגע מיטלען, װאָס די סינדיקאַטן פאַרמאָגן, גיבן זײ אַ מעגליכקייט שנעל אַנצואװענדן כל׳ערליי אויסבעסערונגען, װאָס פאַר דעם אײנצעלנעם אונטערנעמער זײנען זײ צו טײער. געװײנטליך האָבן די סינדיקאַטן אין זײער דינסט גאַנצע מחנות געלערנטע ספּעציאַליסטן, און כדי צוצוגרײטן אַזעלכע ספּעציאַליסטן, גרינדען אַפט די סינדיקאַטן װיסענשאַפטליכע און לער אַנשטאַלטן. בכלל, די נײע פאָרמע פון אָרגאַניזאַציע פאַרשנעלערט דעם טעכנישן פּראָגרעס.

װײטער, עס איז זעלבסטפאַרשטענדליך, אויף װיפיל די סינדיקאַטן פאַרשנעלערן דעם פּראָצעס פון קאָנצענטרירונג פון קאַפּיטאַלן. לויט די ציפערן פון די לעצטע יאָרן, האָט דער טאַבאַק טראַסט, למשל, אײנגעשלונגען ניט װײניגער פון 150 אונטערנעמונגען, דער אײל־טראַסט — באַ אַ 400, דער שטאַל־טראַסט — 785. דער קאַפּיטאַל פון 447 טראַסטן אין צפון־אַמעריקע טרעפט אַן 20 מיליאַרד דאָלער.

אויף דעם אַלגעמײנעם גאַנג פון דער אינדוסטריע װירקן די סינדיקאַטן אין דעם זינען, װאָס זײ גיבן איר צו אַ מער רוהיגן, מער געשטעלטן כאַראַקטער, הגם נאָר טײלװײז. זײ פאַרהיטן די אינדוסטריע פון לפי־ערך קלײנע אויפטרייסלונגען, טײלװײזע קריזיסן.

אָבער אינגאַנצן אָפּשאַפן װעלט־קריזיסן איז די קאַרטעלן אָרגאַניזאַציע ניט בכוח, װי מען קען עס אַרויסזעהן פון אַט די באַטראַכטונגען: כל־זמן ניט אַלע אונטערנעמונגען האָבן זיך נאָך פאַראײניגט אין סינדיקאַטן, קען נאָך, פאַרשטעהט זיך, קיין רייד ניט זײן װעגן אַן אָפּשאַפונג פון די אַלגעמײנע קריזיסן. נאָר אפילו װען אַלע פּראָדוקציאָנס צװײגן זאָלן זיך שוין אָרגאַניזירן אין באַזונדערע סינדיקאַטן, װעט נאָך דאַן אויך די עקאָנאָמישע אַנאַרכיע ניט פאַרשװינדן. די קאָנקורענץ װעט נאָר אַננעמען אַ נײע, אפשר

א. באגדאנאוו

נאך א שווערערע פארמע, איידער פריהער. צווישען די ארגאניזאציעס פון באזונדערע פראדוקציאנס צווייגען הייבט זיך אן א פארביסענער קאמף. יעדער סינדיקאט, ווי א מאנאפאליסט אויף זיין געביט, שטרעבט צו הייבען די פרייזען אויף זיינע סחורות אהן א שיעור; די אנדערע שטערען אים אין דעם, און פון זייער צד שטרעבען זיי אויך צו אזעלכע צוועקען; דער רעזולטאט פון דעם קאמף ווענדט זיך אן דער קרעפטען פארהעלטעניש פון די סינדיקאטען. כדי צו האבען א באגריף וועגען דער אנגעשטריינגטקייט, דעם פארצווייפעלטען כאראקטער פון אט דעם קאמף, דארף מען האבען אין זינען, אז איינע פראדוקציאנס צווייגען שטעלען צו פראדוקציאנס מיטלען פאר די אנדערע, אז צווישען אלע צווייגען איז פאראן אן איינגער שותפות'ער צוזאמענבונד און אן אפהייננגיגקייט. דער סינדיקאט, למשל, פון די באוועל פלאנטאטארען גיט א הייב די פרייזען אויף באוועל; דער טעקסטיל סינדיקאט האט שוין אבער ארויפגעצויגען די פרייזען אויף געוועבען אזוי הויך, ווי עס לוינט זיך פאר אים בעסער, און ווייטער צו הייבען די פרייזען קען שוין ברייננגען היזק, מחמת עס וועט זיך פארקלענערען דער נאכפרעג. דאן בלייבט פאר דעם טעקסטיל סינדיקאט איין ברירה — אדער אנצונעמען די פרייזען אויף באוועל, וואס לוינען זיך אים ניט, אדער אפצושטעלען אויף אן אומבאשטימטער צייט די פראדוקציע. אין דעם ערשטען פאל, מוזען די געשעפטען פון דעם סינדיקאט שטארק פארערגערט ווערען, און פריהער אדער שפעטער וועט ער מוזען פאלען אין דעם קאמף מיט די שטארקערע סינדיקאטען. אין דעם צווייטען פאל, באקומט זיך א מין סטרייק צווישען די צוויי סינדיקאטען איינער אנקעגען דעם אנדערען; דער וואס וועט באזיגט ווערען, מוז פארלירען זיין זעלבשטענדיגקייט; און אין דער צייט, וואס אט דער קאמף ציהט זיך, הערשט א שרעקליכער עקאנאמישער קריזיס, וואס טרעפט די גאנצע געזעלשאפטליכע ווירטשאפט.

אין דער איצטיגער צייט ליידען די קארטעלען אין די אלגעמיינע קריזיסען פון דער פראדוקציע קאלאסאלע היזקות, ווערליג די קאלאסאלע קאפיטאלען זייערע. אזוי האט אין 1903 יאר דער אנווער

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

אויפ'ן קורס פאר 100 פון די וויכטיגסטע קארטעלען איז צפון־אמע־ריקע אנגעטראָפען 1754 מיליאן דאָלער, בא 44% פון דעם אלגע־מיינעם ווערט פון די אקציעס.

נאָר אויב די קארטעלען ארגאניזאציע קען אפילו ניט אפשאפען די אלגעמיינע קריזיסען, גיט זי אָבער די א ו נ ט ע ר נ ע מ ע ר דאָך א מעגליכקייט גרינגער אריבערצוטראָגען זיי. מען קען אָבער ניט זאגען דיזעלביגע זאַך מכוח די ארבעטער. אין דער'אמת'ן, אנ־קעגען דער איבערפּראָדוקציע ווערען זיך די קארטעלען, פארקלענע־רענדיג די פּראָדוקציע, און א דאנק דעם אליין שוין ווערט קלענער דער נאָכפרעג אויף ארבעטער הענט. און דער טעכנישער פּראָגרעס, וואָס ווערט פארשנעלערט בא דער נייער פאָרמע פון ארגאניזאציע, העלפט נאָך מער דער פארגרעסערונג פון דעם קאפּיטאליסטישען רע־זערוו. אחוץ דעם, די געוואלדיגע עקאָנאָמישע מאכט פון די סינדי־קאטען ווערט אין א גרויסער מאָס אנגעווענדט אויך דירעקט אנקעגען די ארבעטער פאראיינען, הגם זי גופא רופט ארויס אויך זייער אנט־וויקלונג. אויף צו קעמפען מיט די ארבעטער ארגאניזאציעס קענען די טראסטען אויסגעבען, און זיי גיבען טאקע אויס געוואלדיגע סומעס; אזוי אז קעמפען מיט זיי מיט עפּעס א האָפענונג אויף דערפאָלג קע־נען די גרעסטע ארגאניזאציעס — די פּראָפעסיאָנעלע און אויך, פאר־שטעהט זיך, די פּאָליטישע ארבעטער פּארטייען, דורך זייער דרוק אויף דער מלוכה.

פארקלענערענדיג שטארק די צאָל אונטערנעמונגען, פארלייכטע־רען די סינדיקאטען דערמיט גופא די איינפירונג פון א פאבריק־גע־זעצגעבונג — א גינסטיגע באדינגונג פאר דעם עקאָנאָמישען פּראָ־גרעס.

אויף ווי וויית גינסטיג עס איז די ווירקונג פון דער קארטעלען ארגאניזאציע פאר דעם פּראָפיט פון די קאפּיטאליסטען, קען מען זעהן פון אט דעם ביישפּיל. אין דער צייט וואָס אין מערב־אייראָפּע בכלל רעכענט זיך א פּראָפיט פון 5 ביז 7 פּראָצענט פאר זעהר א הויכען, האט דער פּראָפיט פון דעם אינטערנאציאָנאלען דינאמיט טראסט, וואָס פאראייניגט אלע גרעסטע דינאמיט־פאבריקעס פון דער

וועלט, אנגעטראפען אין די 80־ער יארען פון 8 ביז 15 פראצענט.

דער דיווידענד פון דעם געוואלדיגען אייל־טראסט אין צפון־אמעריקע האט פאר 8 יאר צייט (1896—1903) בא א נאמינאלען אקציען קאפיטאל פון 100 מיליאן דאלער אנגעטראפען יערליך פון 31% ביז 48%, אין דורכשניט 39%.

די ווירקונג פון דער נייער פארמע פון ארגאניזאציע אויף די מקחים איז אין גרעסטען טייל ניט גינסטיג פאר די געברויכער — די סינדיקאטען הייבען די מקחים, זיי בייטען אויס זייערע סחורות ניט אויף א גלייך־ווערטיגען, נאר אויף א גרעסערען סכום אנדערע סחורות, למשל, געלט. ווען די אנדערע סחורות וועלען אבער אויך אריינפאלען אין די הענט פון די סינדיקאטען, ווען די סינדיקאטען וועלען אריינגעמען דעם גרעסטען טייל פון דער פראדוקציע, דאן דארפען זיך די מקחים פון סחורות ווידער אויסגלייכען; לכל הפחות די דורכשניטליכע פרייזען אויף די סחורות פון די סינדיקאטען מוזען קומען צו דער נארמע. ווארים אנקעגען איין מאנאפאליע וועט דאך שטעהן אן אנדער מאנאפאליע. פונדעסטוועגען, אפילו איצטער ציהען די קארטעלען אויך ניט אלעמאל ארויף די פרייזען. די קארטעלען פון העכערען סארט קענען טאן די בעסטע געשעפטען, אפילו ניט הייבענדיג די פרייזען; אמאל, פארקערט, לאזען זיי נאך ארונטער דעם פרייז, כדי צו פארגרעסערען דעם נאכפרעג. אז דער אייל־טראסט אין צפון־אמעריקע האט פארכאפט דעם מארק אין זיינע הענט, האט ער ארונטערגעלאזען די פרייזען אויף נאפט. וואס בעסער, ברייטער, טעכניש העכער די פראדוקציע פון דעם סינדיקאט איז אוועקגעשטעלט, אלץ גיכער קען מען פון אים דערווארטען, ער זאל ארונטערלאזען די פרייזען.

אין דעם קלאס קאפיטאליסטען רופען די סינדיקאטען ארויס א שארפען געגענזאץ צווישען די אינטערעסען פון דעם געארגאניזירטען און ניט געארגאניזירטען טייל זיינעם. די אונטערנעמער, וואס שטעהען באזונדער, פירען א פארביסענעם קאמף אנקעגען די סינדיקאטען, וואס טראגען אויף זיי דעם טויט. זיי קריגען ארויס געזעצען, וואס זיינען פיינדליך צו דער נייער פארמע פון ארגאניזאציע, זיי

הייבען אויף אַנקעגען איר די געזעלשאַפטליכע מיינונג א. ד. גל. אָבער סוף־כל־סוף איז דאָס אַלץ אומזיסט: די קראַפט פון די סינדיקאַטען האַלט אין איין וואַקסען.

ג). די פאַראייניגונג פון פאַרשיידענע צווייגען פון דער אינדוסטריע.

אין דער געזעלשאַפטליכער אַרבעטס צעטיילונג קריגט איין אונטערנעמונג פון דער אַנדערער די פּראָדוקציאָנס מיטלען — מאַטעריאַלען און געצייג. אָט די פאָרמע פון געגענזייטיגען צוזאַמענבונד פון די אונטערנעמונגען האָט פאַר די אונטערנעמער געוויסע אומבאַקוועמליכקייטען: זי רופט אַרויס אַ קאַמף, און אָפט זעהר אַ פאַרביטענעם, צווישען די אונטערנעמונגען, וואָס געפינען זיך אין אַזעלכע באַציהונגען. אויב די שפּינער פאַבריקעס ציהען אַרויף דעם מקח פון שפּין־פאַדים, און די וועבערייען האָבען גראָד קיין מעגליכקייט ניט צו הייבען דעם מקח אויף געוועבען, דאַן וועלען די וועבעריי פאַבריקאַנטען ליידען היזקות, און זיי קענען זיך דערשלאָגען צוריק צו די פריהערדיגע פרייזען אויף מאַטעריאַלען, סיידען דורך אַ קאַמף מיט די שפּינער, פאַרקלענערענדיג די פּראָדוקציע.

פון דאַנען נעמט זיך אַ נייע שטרעבונג אין דער אינדוסטריע. פריהער האָט די הערשענדיגע שטרעבונג צו אַנטוויקלען די טעכניקע אַרויסגערופען אַ ספּעציאַליזירונג פון די אונטערנעמונגען ביז'ן העכסטען גראַד, אַ פאַרשמעלערונג פון זייער טעטיגקייטס פעלד, און איצטער, פאַרקערט, טרעט בּיסלעכווייז אַרויס אַנשטאָט דער ספּעציאַליזירונג אַן אויסברייטערונג פון דעם טעטיגקייטס קרייז פון איינצעלנע אונטערנעמונגען. דער קאַפּיטאַליסט שטרעבט צו אָרגאַניזירען אין זיין אייגענער אונטערנעמונג די פּראָדוקציע פון אַלע מאַטעריאַלען און אינסטרומענטען, וואָס זיינען אים נויטיג; אויף אַזאַ'ן אופן דערגרייכט ער צו דער קלענסטער אָפּהייניגקייט פון אַנדערע אונטערנעמער. זעלבסטפאַרשטענדליך, אַז אַזאַ פאַראייניגונג פון געזעלשאַפטליך צעטיילטע פּראָדוקציעס, וואָס זיינען נויטיג איינע פאַר די אַנ־

א. באָגדאַנאָוו

דערע, — אזא „אינטעגראציע” זיינען בכוח דורכצופירען נאָר די גרעסטע קאפיטאלען; אין דער העכסטער מאָס קענען עס פאַרווירקליכען די גרויסע אַקציען געזעלשאַפטען און טראַסטען.

די אינטעגראַציע פון אונטערנעמונגען איז אַ פּראַצעס, וואָס איז זעהר ענליך צו דער אויספאַרמירונג פון קארטעלען, נאָר ער נעמט ארום אַן אַנדער זייט פון די אונטערנעמונגען. אַט די צוויי טענדענצען זיינען ממלא איינע די אַנדערע; אָבער, אַפילו אינאיינעם, זיינען זיי אויך ניט בכוח איבערצואַנדערשען אין תוך דעם געבוי פון דער קאפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט, בפרט נאָך אַז אין אירע גרעניצען קענען זיי ניט דערגעהן ביז צום סוף.

אַט די איבערבויאונג איז בכח צו פאַרווירקליכען נאָר די אַנטוויקלונג פון דער אַרבעטער באַוועגונג.

צענטער קאפיטעל.

די סאציאַליסטישע געזעלשאַפט.

די עפּאָכע פון אינדוסטריעלען קאפיטאליזם האט זיך נאך ווייט ניט פארענדיגט; אבער די ניט שטאַנדהאַפטיגקייט פון אירע באַצי־הונגען האט זיך שוין פולשטענדיג אַרויסגעוויזען. עס זיינען אַרויס־געבראכט געוואָרען די סתירות, וואָס ליגען אין וואָרצעל פון אַט דער אַרדענונג און וואָס גראָבען זי אונטער אַלץ טיפער און טיפער, און אויך די אַנטוויקלונגס כוחות, וואָס באַשאַפען דעם פונדאמענט פאר א נייער אַרדענונג. עס איז אַנגעמערקט געוואָרען, אין די הויפּט שטרי־כען, די ריכטונג, אין וועלכער עס געהט אי די צעשטערונג, אי די אַנטוויקלונג. אויף אַזאַ'ן אופן, איז שוין איצטער מעגליך צו ציהען שלוסען וועגען דעם, ווי אַזוי עס וועט אויסזעהן די נייע אַרדע־נונג, מיט וואס זי שיידט זיך אָפּ אין גרונט פון דער איצטערדיגער אַרדענונג.

עס קען זיך אויסדוכטען, אַז די וויסענשאַפט האט קיין רעכט ניט צו ריידען וועגען דעם, וואָס עס איז נאָך ניטאָ, און צו וואָס די פארגאַנגענהייט האט נאָך ניט געגעבען קיין גענויען ביישפּיל. אַזאַ געדאנק איז זעהר פאַלש. טאַקי צוליב דעם עקזיסטירט די וויסענ־שאַפט, זי זאָל פאַרויסזעהן. פאַרשטעהט זיך, אַ זאַך, וואָס האָט נאָך ניט געהאַט קיין גענויען ביישפּיל, קען זי גאָר גענוי ניט פאַרויסזעהן. אַבער אויב עס איז אין אַלגעמיין באַוואוסט דאס, וואָס עס איז דאָ, און עס איז אויך באַוואוסט, אין וואָסער זייט דאָס ענדערט זיך, דאַן איז די וויסענשאַפט מחויב צו ציהען דעם שלוס, וואָס פון דעם וועט אַרויסקומען. זי מוז ציהען דעם שלוס צוליב דעם, כדי די מענטשען זאָלען זיך מיט אים רעכענען אין זייערע מעשים, אַז זיי זאָלען ניט

א. באָגדאַנאָוו

פאַר׳פּטר׳ן אומזיסט זייערע כוחות, אַרבעטענדיג להיפוך צו דעם וואָס עס דאַרף קומען, אָפּהאַלטענדיג די אַנטוויקלונג פון נייע פאָרמעס,— נאָר אז זיי זאָלען האָבען אַ מעגליכקייט באוואוסטזיניג צו אַרבעטען פאַר דער פאַרשנעלערונג און פאַרלייכטערונג פון אָט דער אַנטוויקלונג.

די שלוסען פון דער סאָציאַלער וויסענשאַפט וועגען דער קומענדיגער אָרדענונג קענען ניט זיין זעהר גענוי, ווארים די אומגעהייערע פאַרוויקעלטקייט פון די געזעלשאַפטליכע דערשיינונגען דערלאָזט אונז ניט בא היינטיגען טאָג אַרומצונעמען זיי אין זייער גאַנצען פאַרנעם, מיט אַלע פּרטים, נאָר ניט מער — ווי אין אַלגעמיינע שטריכען. דעריבער קען אויך דאָס בילד פון דער נייער אָרדענונג געגעבען ווערען נאָר אין נאָך מער אַלגעמיינע שטריכען. אָבער אָט דאָס זיינען אויך די *וויכטיגסטע* שטריכען, דערהויפּט פאַר דעם מענטשען פון אונזער צייט.

בא דעם היינטיגען צושטאַנד פון דער וויסענשאַפט איז אוממעגליך פעסטצושטעלען, כאָטש אַפילו אומגעפער, די צייט פון דער גרינטליכער אומענדערונג פון די געזעלשאַפטליכע פאָרמעס, און ווען זיי וועלען פאַרביטען ווערען אויף נייע; אַפילו דעם איבערגאַנג גופא צו אָט די נייע פאָרמעס דאַרף מען אויך אָננעמען מיט אַ תנאי; א נייע, אַ העכערע אָרדענונג וועט קומען נאָר דאַן, *אויב די געזעלשאַפט וועט געהן פאָרויס אין איר אַנטוויקלונג*, ווי זי איז געגאַנגען פאָרויס ביז איצטער. די געשיכטע פון דער פאַרצייטיגער וועלט באַווייזט, אַז מענטשליכע געזעלשאַפטען קענען אַמאָל געהן אויך אויף צוריק, קענען אונטערגעהן, צעפאַלען זיך; די געשיכטע פון דער פרימיטיווער מענטשהייט, און אויך פון געוויסע אָפּגעשלאָסענע מזרח געזעלשאַפטען, דערציילט אונז וועגען דער מעגליכקייט פון אַ לאַנגען שטילשטאַנד. אָבער פאַר אַ שטילשטאַנד אָדער אַ דעגראַדאַציע דאַרפען זיין גענוגענדיגע אורזאַכען; אין דעם לעבען פון דער היינטיגער געזעלשאַפט קען מען אויף אַזעלכע ניט אָנווייזען. בלייבען שטעהן קען זי ניט, מחמת דער גרויסער צאָל סתירות און דעם האַסטיגען לעבענס גאַנג, וואָס זיי רו־

פען ארויס. ארויסרופען א פונדאמענטאלע דעגראדאציע וואלטען אט די סתירות געקענט נאר דאן, ווען עס וואלט ניט געווען פאר די אייגען געגנגו קרעפטען און עלעמענטען פאר אנטוויקלונג; אבער זיי זיינען פאראן, און ביז איצטער האבען דיזעלביגע געזעלשאפטליכע סתירות געהאלפען צו אנטוויקלען און צו פארמערען זיי. די פראדוק־ציאנס קרעפטען פון דער געזעלשאפט האלטען אין איין וואקסען, עס וואקסט אויך און עס ארגאניזירט זיך אן אומגעהייערער קלאס אין דער געזעלשאפט, וואס שטרעבט צו פארווירקליכען די נייע פארמעס. דעריבער איז ניטא קיין ערנסטע פאקטען, וואס אויף זייער גרונט וואלט מען געדארפט מורא האבען פאר א באוועגונג אויף צוריק, א דעגראדירונג פון דער געזעלשאפט. א סך מער גרונט איז דא צו קלע־רען, אז זי וועט ווייטער געהן מיט איר וועג און וועט באשאפען נייע פארמעס.

1). די באציהונגען פון דער געזעלשאפט צו דער נאטור.

די אנטוויקלונג פון דער מאשין־טעכניקע קריגט נאך אין דעם קאפיטאליסטישען פעריאד שוין א כאראקטער פון אזא כסדר'דיגער אומאויפהערליכקייט, אז עס ווערט גאנץ מעגליך צו באשטימען די טענדענצען, און הייסט עס אויך די ווייטערדיגע רעזולטאטען פון אט דער אנטוויקלונג. די הויפט טענדענץ איז שוין אנגעמערקט געווא־רען — דאס איז די שטרעבונג צו אווטאמאטיזם פון דער מאשין־ארבעט. אנשטאט דער מאשינע פון דעם אלטען טיפ, בא וועלכער א מער אדער ווייניגער היפשער טייל פון די נויטיגע מעכא־נישע באוועגונגען ווערט דורכגעפירט דורך דעם ארבעטערס הענט, קומט א נייער טיפ — אן אווטאמאטישער מעכאניזם, וואו דעם אר־בעטערס ראלע באשטעהט כמעט דורכאויס אין אכטונג צו געבען און קאנטראלירען די ווירקונג פון דער מאשינע. אט דער קאנטראל גופא ווערט אלץ איינפאכער און לייכטער מיט דער איינפירונג פון רעגולי־רענדיגע געהילפס אפאראטען; ער פארלירט אלץ מער זיין קלייג־

ליכקייט און קריגט אלץ מער א כאראקטער פון נאר אן אלגעמיינער אויפפאסונג, אז די פארשיידענע אפאראטען, וואס געהען אריין אין דעם צוזאמענשטעל פון דער מאשינע, זאלען ווירקען ווי געהעריג: דער מעכאניקער דארף גאר ניט קוקען אלע ווײלע אויפ׳ן מאנאמעטער צי אויפ׳ן שטראם־ציילער און איטלעכס מאל אליין אננעמען מיטלען כדי איינצושטעלען דעם געהעריגען דרוק פון דעם דאמף צי די קראפט פון דעם עלעקטרישען שטראם, וויבאלד צו דער מאשינע געהען אזעלבע רעגולאטארען, וואס האלטען אויף אט די זאכען אווטאמאטיש אויף א באשטימטען גראד; ער דארף נאר פון צייט צו צייט דערקונדיגען זיך צי ארבעטען די רעגולאטארען גופא, פון צייט צו צייט איבעררוקען זיי, אויך זעהן באזארגען שנעל צו פאררי‍כטען זיי, אויב זיי ווערען קאליע, א. ד. גל. אבער דערביי ווערט אלץ העכער אויך דער גראד פון קענטעניש, פארשטאנד, פון דער פעהיגקייט צו באנעמען א זאך, פון אלגעמיינער פסיכישער אנטוויקלונג, וואס עס פאדערט זיך פון דעם ארבעטער. די ארבעט בא דער מאשינע ווערט, לויט איר טיפ נאך, אלץ מער אן „ארגאניזאטארישע,“ אלץ מער אן אינטעלעקטועלע, אלץ ווייניגער א האנטווערקערשע, און פאדערט אלץ ווייניגער מעכנישע פלינקייט פון אן איינגען ספעציאליסט. די ארבעט מיט׳ן שכל קריגט אלץ מער איבערוואג איבער דער ארבעט מיט די מוסקולען.

דערביי וואקסט די צאל מאשינעס און דער סכום מעכאנישע ענערגיע, וואס זיי אנטוויקלען, איז אזא קאלאסאלער מאס, אז די מענטשליכע פיזישע קראפט ווערט ניט אן ערד קליין אנקעגען אט דער געוואלדיגער סומע. די נאטור קרעפטען טוען אפ פאר דעם מענטשען א ריזיגע ארבעט, — ווי פאלגעוודיגע טויטע קנעכט, וואס זייער מעכטיגקייט וואקסט אהן א סוף.

א באזונדער וויכטיגע באדייטונג פאר דער אנטוויקלונג פון די נייע געזעלשאפטליכע פארמעס האט די טעכניקע פון דעם פארקער צווישען מענטשען. איר האסטיגער פראגרעס, וואס מערקט זיך צום סוף פון דער עפאכע פון קאפיטאליזם, פירט באשיימפערליך דערצו, אז עס זאלען אפגעשאפט ווערען אלע שטערונגען, וואס די נאטור און

רער רוים שטעלען ארויס אנטקעגען דער פאַרבינדונג און דער פאַראיינגונג פון מענטשען. די אויסבעסערונג פון דראַטלאָזען טעלעגראַף און טעלעפאָן וועט, קענטיג, גאָר אין דער נאָהענטער צוקונפט באַשאַפען פאַר די מענטשען א מעגליכקייט צו האָבען דירעקטע באַציהונגען אויף יעדער מהלך און איבער יעדער נאַטירליכער שטערונג. די אַלץ וואַקסענדיגע שנעלקייט פון אַלע מיטלען צום פאָרען וועט פיזיש דערנעהענטערען די מענטשען אינאיינעם מיט די פּראָדוקטען פון זייער אַרבעט אויף אַזוי פיל, וואָס די פריהערדיגע דורות האָבען וועגען דעם אפילו ניט געקענט חלום'ען. ווייטער, עס איז קיין ספק ניט, אַז עס איז שוין נאָהענט דער מאָמענט, ווען מען וועט קענען בויען לופטפליאַפּאַראַטען, וואָס מען וועט קענען פריי קערעווען. די לייזונג פון אָט דער שווערסטער פּראָבלעמע וועט געבען די מענטשליכע באַציהונגען אַ רעאַלע אומאָפּהיינגיגקייט פון די געאָגראַפישע באַדינגונגען פון דער ערדס אויבערפלאַך, פון זיין געבוי און זיינע פאָרמעס.

די ווירקליכע מאַכט פון דער געזעלשאַפט איבער דער נאַטור, וואָס אנטוויקעלט זיך אַהין אַ גרעניץ אויפ'ן גרונט פון אַ וויסענשאַפטליך געאָרגאַניזירטער טעכניקע — אָט דאָס איז דער ערשטער כאַראַקטעריסטישער שטריך פון דער נאָך־קאַפּיטאַליסטישער אָרדענונג.

2). די געזעלשאַפטליכע באַציהונגען אין דער פּראָדוקציע.

ווי מיר האָבען שוין געזעהען, ענדערט די מאַשין־טעכניקע אין דעם קאַפּיטאַליסטישען פעריאָד די פאָרמעס פון צוזאַמענאַרבעטונג אין צוויי הינזיכטען. פון איין זייט, פאַרלירט די טעכנישע אַרבעטסצעטיילונג דעם כאַראַקטער פון „ספּעציאַליזירונג", וואָס פאַרשמעלערט און באַגרעניצט דעם אַרבעטערס פסיכיקע, און ווערט מער ענליך צו „פשוט'ער קאָאָפּעראַציע", וואו די אַרבעטער פירען דורך אַן איינאַרטיגע אַרבעט; דערביי ווערט די טעכנישע „ספּעציאַליזירונג" אַריבער־

געטראָגען פון דעם מענטשען אויף דער מאַשינע. פון דער אַנדער זייט, ווערען די גרעניצען גופא פון אָט דער צוזאַמענאַרבעטונג אויסגעברייטערט אין אַן אומגעהייערער מאָס: עס קומען אויף אונטערנעמונגען, וואָס פאַראייניגען אין איין איינגעשטעלטער סיסטעמע טויזענטער און צענדליגער טויזענטער אַרבעטער.

אָט דיביידע טענדענצען, דאַרף מען זיך פאָרשטעלען, וועלען באַ דער נייער אָרדענונג אַנטוויקלען זיך ניט אין אַן ערך ווייטער, איידער אין דער עפּאָכע פון מאַשין־קאַפּיטאַליזם. די חלוקים פון פּראָפעסיאָנעלער ספּעציאַליזירונג מוזען ווערען אַזוי אומבאַדייטענדיג קליין, אַז עס פאַרשווינדט לגמרי די פּסיכישע צעשיידטקייט, וואָס ווערט באַשאַפען פון דער פאַרשיידענאַרטיגקייט אין דעם מענטשענס אַרבעטס לעבען; דער צוזאַמענבונד פון זייער געגענזייטיגער פאַרשטענדיגונג און אייניגונג ברייטערט זיך אויס אָהן קיין שום שטערונגען און פאַרפעסטיגט זיך אויפ'ן יסוד פון דער ווירקליכער געמיינזאַמקייט פון דעם לעבענס אינהאַלט.

אין דערזעלביגער צייט וואַקסט די געאָרגאַניזירטע אַרבעטס פאַראייניגונג אָהן אַן אָפּשטעל, גרופּירענדיג די מענטשען אין די הונדערטער טויזענטער און אין די מיליאָנען אויף איין אַלגעמיינער אַרבעטס פּראָבלעמע.

פון דער ווייטערדיגער אַנטוויקלונג פון אָט די צוויי פריהערדיגע טענדענצען קומען אויף שוין צוויי נייע אייגענשאַפטען פון דער נאָך־קאַפּיטאַליסטישער אָרדענונג. פון איין זייט, ווערט בייגעקומען און עס פאַרלירט איר באַדייטונג די שטאַנדהאַפטיגע פאָרמע פון ספּעציאַליזירונג — די צעטיילונג פון דעם אָרגאַניזאַטאָר און דעם אויספאָלגער. פון דער אַנדער זייט, אַלע אַרבעטס גרופּירונגען פון מענטשען ווערען אַלץ מער באַוועגליך, פליסענדיג.

הגם אין דער עפּאָכע פון מאַשין־קאַפּיטאַליזם דערנעהענטערט זיך שוין די אויספאָלגונגס אַרבעט אַרום די מאַשינעס, לויט'ן כאַראַקטער נאָך, צו אָרגאַניזאַטאָרישער אַרבעט, פונדעסטוועגען בלייבט נאָך צווישען זיי אַ גאַנץ היפּשער מהלך, און דעריבער בלייבט נאָך אַלץ פעסט די אָפּגעזונדערטקייט צווישען דעם אָרגאַניזאַטאָרס ראָלע און

דעם אויספאלגערס: דער געניטסטער ארבעטער אין דער מאשין פראדוקציע איז נאך ווייט ניט דאס, וואס איר דירעקטאר, און קאן דעם לעצטען נים פארבייטען. אבער די ווייטערדיגע אנטוויקלונג אין דער פארוויקעלטקייט און איידעלקייט פון די מעכאניזמען, און אינאיינעם דערמיט אויך פון דעם ארבעטערס אלגעמיינער אינטעליגענץ, מוז אונטערגראבען אט דעם אונטערשייד, און מוז באשאפען די שטענדיגע מעגליכקייט לייכט צו פארבייטען אן ארגאניזאטאר מיט אן אויספאלגער און פארקערט. עס פארשווינדט די ארבעטס אומגלייכהייט פון אט די צוויי טיפען, און זיי גיסען זיך צענויף אינאיינעם.

אינאיינעם מיט די לעצטע רעשטען פון פסיכישער „ספעציאליזאציע" פארשווינדט אויך די נויטווענדיגקייט און דער זינען פון ציבינדען געוויסע מענטשען צו געוויסע איינצעלנע ארבעטען. גאר פארקערט, די נייע ארבעטס פארמעס פאדערען אזא בויגעוודיגקייט פון פארשטאנד און אזא פארשיידענארטיגקייט פון דערפארונג, אז כדי צו אנטוויקלען און אויפצוהאלטען עס, מוז טאקע פשוט דער ארבעטער פון צייט צו צייט בייטען זיין ארבעט, אריבערגעהענדיג פון איין מאשינע צו אן אנדערער, פון אן „ארגאניזאטארישער" ראלע צו אן „אויספאלגערישער" און פארקערט. און דער פראגרעס פון דער טעכניקע, ניט אין אן ערד א שנעלערער איידער אין אונזער איצטיגער עפאכע, אויסבעסערענדיג כסדר די מאשינעס און די קאמבינאציעס זייערע, מוז מאכען אין דעם העכסטען גראד באוועגליך און שנעל פארענדערליך די גרופירונגען גופא פון די מענטשליכע קרעפטען אין באזונדערע ארבעטס-סיסטעמעס („אונטערנעמונגען", ווי מען רופט זיי איצטער).

דאס אלץ ווערט מעגליך צו פארווירקליכען א דאנק דעם, וואס די פראדוקציע אין גאנצען ווערט פון דער **געזעלשאפט געארגאניזירט באוואוסטזיניג און פלאנמעסיג**. אויפ'ן גרונט פון וויסענשאפטליכער דערפארונג און ארבעטס סאלידאריטעט ווערט באשאפען אן אלגעמיינע, פאראייניגענדיגע ארגאניזאציע פון ארבעט; עס ווערט אפגעשאפט די אנארכיע, וואס אין דער עפאכע פון קאפיטאליזם שיידט זי פאנאנדער באזונדערע

אונטערנעמונגען — דורך אן אומ'ברחמנות'דיגער קאנקורענץ, און גאנצע געזעלשאפטליכע קלאסען — דורך א פארביסענעם קאמף. די וויסענשאפט ווייזט אן דעם וועג צו אזא ארגאניזאציע, זי ארבעט אויס די מיטלען אויף אויסצופירען זי; די פאראייניגטע כוחות פון באוואוסטזיניגע ארבעטער פארווירקליכט זי.

אין אט דער נייער סיסטעמע פון פראדוקציע איז איטלעכער ארבעטער ווירקליך גלייך צום אנדערען, ווי באוואוסטזיניגע עלעמענטען פון איין שכל'דיגען גאנצען; אין אט דער סיסטעמע ווערט איטלעכען געגעבען אלע באדינגונגען, כדי אלזייטיג און אין דער פולסטער מאס צו אנטוויקלען זיין ארבעטס קראפט און מיט דער גרעסטער צוועקמעסיגקייט אנצואווענדען זי פאר אלעמענס נוצען.

הייסט עס, א **הארמאנישע ארגאניזאציע פון דער גאנצער פראדוקציאנס סיסטעמע, בא דער גרעסטער באוועגליכקייט פון אירע עלעמענטען און זייערע גרופירונגען, און בא א הויכער פסיכישער איינארטיגקייט פון די וואס ארבעטען, ווי פון אלזייטיג אנטוויקעלטע באוואוסטזיניגע ארבעטער,** — דאס איז דער צווייטער כאראקטעריסטישער שטריך פון דער נאך־קאפיטאליסטישער געזעלשאפט.

3). די פאנאנדערטיילונג פון די פראדוקטען.

די פאנאנדערטיילונג פון די פראדוקטען איז בכלל א נויטווענדיגער טייל פון דער פראדוקציאנס סיסטעמע, און ווענדט זיך אינגאנצען אן דער לעצטער אין איר ארגאניזאציע. די פלאנמעסיגע ארגאניזאציע פון דער פראדוקציע האט אין זינען אויך אזא ארגאניזאציע פון דער צעטיילונג. דער אלערהעכסטער ארגאניזאטאר איז אין ביידע פאלען די געזעלשאפט אליין, ווי א גאנצע: זי טיילט איין די ארבעט, און אין איינקלאנג דערמיט טיילט זי אויך איין די פראדוקטען פון ארבעט. דאס איז פונקט דער היפוך פון יענער אנארכישער, ניט געארגאני־

זירטער צעטיילונג, וואָס דריקט זיך אויס אין אויסטויש און פּריוואַט אייגענטום, וואָס קומט פאַר אויפ'ן יסוד פון קאָנקורענץ און דעם גראָבען קאַמף פון אינטערעסען.

דער פּרינציפּ פון דער צעטיילונג דרינגט אַרויס דירעקט פון די יסודות פון דער אָרגאַניזאַציע פון דער צוזאַמענאַרבעטונג. אויב די פּראָדוקציאָנס סיסטעמע איז איינגעשטעלט אויף אַזאַ'ן אופן, אַז זי דאַרף באַזאָרגען פאַר איטלעכען מיטגליד פון דער געזעלשאַפט אַ פולע און אַן אַלזייטיגע אַנטוויקלונג פון זיינע קרעפטען און זייער צוועקמעסיגע אַנווענדונג פאַר דעם נוצען פון אַלעמען, דאַן מוז די סיסטעמע פון צעטיילונג געבען אים אַלע געברויך־מיטלען, וואָס ער האָט נויטיג אי פאַר אַט דער אַנטוויקלונג פון די כוחות, אי פאַר זייער אַנווענדונג. אומגעפער אַט דער געדאַנק, הגם ניט גאַר פולשטענדיג און פּינקטליך, ווערט אויסגעדריקט אין דער געוויינטליכער, אַזוי גערופענער, קאָמוניסטישער פאָרמולע ווענען דער איינטיילונג פון דער אַרבעט און דעם פּראָדוקט: פון איטלעכען לויט זיינע כוחות נאָך, איטלעכען לויט זיינע באַדערפעניסען נאָך.

די געזעלשאַפטליכע אָרגאַניזאַציע פון דער פּראָדוקציע און דער צעטיילונג מיינט, פאַרשטעהט זיך, אויך אַ געזעלשאַפטליכען אייגענטום פון די פּראָדוקציאָנס מיטלען, און פון די געברויך־אַרטיקלען, וואָס די געזעלשאַפטליכע אַרבעט באַשאַפט, — ביז דעם רעכטען מאָמענט, ווען די געזעלשאַפט גיט זיי איבער צו איינצעלנע מענטשען פאַר געברויך. דאַרטען, אויף דעם געביט פון געברויך, וואָס איז בעצם אינדיווידועל, הייבט זיך אַן דאָס „אינדיווידועלע אייגענטום“. דאָס האָט, פאַרשטעהט זיך, גאָרנישט צו טאָן מיט'ן קאַפּיטאַליסטישען פּריוואַט־אייגענטום, וואָס איז קודם־כל אַן אייגענטום פון פּריוואַט מענטשען אויף פּראָדוקציאָנס מיטלען, און שליסט אין זיך ניט איין דאָס רעכט פון די אַרבעטער אויף די נויטיגע געברויך מיטלען.

די פאַרוויקעלטקייט פון דער נייער פאַרטיילונגס אָרגאַניזאַציע מוז זיין, קענטיג, אַן אומגעהייערע, און זי פאָדערט אַזאַ אַנטוויקלונג פון דעם סטאַטיסטישען און אינפאָרמאַציאָנס אַפּאַראַט, וואָס אונזער עפּאָכע איז עס נאָך גאַנץ ווייט צו דערגרייכען. אָבער אויך אין

אונזער עפּאכע פארמירען זיך שוין, אין די פארשיידענסטע אפטיילען פון דעם עקאנאמישען לעבען, פארשיידענע עלעמענטען, וואס וועלען נאכדעם דינען פאר א מאטעריאל צוליב אזא אפאראט: אין דעם באנק און קרעדיט געשעפט — אגענטורען און קאמיטעטען פון עקספּערטען אויף קלאר צו מאכען די לאגע פון די מערק, די בערזען ארגאניזאציע און ד. גל.; אין דער ארבעטער באוועגונג — די ארגאניזאציע פון בשותּפות׳ע קאסעס פאר געגענזייטיגער הילף, קאנסום־געזעלשאפטען; ווייטער, אהער איז אויך שייך די ארגאניזאציע פון מלוכה פארזיכערונג (אינשורענס) א. אז. וו. די אלע עלעמענטען אבער מוזען זיך אין תוך איבעראנדערשען, כדי אריינצוגעהן אין דער שפּעטערדיגער צעטיילונגס סיסטעמע, ווארים איצטער זיינען זיי אינגאנצען צוגעפּאסט צו דער אנארכישער סיסטעמע פון דעם קאפּיטאליזם און זיינען אונטערגעווארפען צו אירע פארמעס. דאס זיינען גיכער צעשפּרייטע קערענדלאך פון *אורגעשטאלטען* פון דער קומענדיגער אייניהייטליכער און הארמאנישער סיסטעמע פון צעטיילונג.

הייסט עס, *א געזעלשאפטליך געארגאניזירטע צעטיילונג, אויפ׳ן יסוד פון א געזעלשאפטליכען אייגענטום פון אלע פּראדוקציאנס מיטלען* — דאס איז דער דריטער כאראקטעריסטישער שטריך פון דער נאך־קאפּיטאליסטישער ארדענונג.

4). די געזעלשאפטליכע פּסיכאלאגיע.

די גרונט פארמע פון דער נייער געזעלשאפטליכער ארגאניזאציע באשטימט דעם ערשטען שטריך פון דער געזעלשאפטליכער פּסיכאלאגיע, וואס טרעט ארויס אין אירע גרעניצען: דער העכסטער גראד פון *געזעלשאפטליכקייט*. די ארבעטס געאייניגטקייט פון דער גרויסער מענטשליכער משפּחה אין די גרונט איינארטיגקייט אין דער אנטוויקלונג פון מענטשען מוזען באשאפען אזא גראד פון געגענזייטיגען מיטגעפיל און געגענזייטיגען פארשטעהן זיך צווישען מענטשען, וואס א שוואכע אנווייזונג אויף דעם קען מען זעהן נאר אין

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

דער הײנטיגער סאָלידאַריטעט פון די באַוואוסטזיניגע און קעמפּענדיגע עלעמענטען פון דעם אַרבעטער קלאַס — דעם פאַרשטעהער פון דער קומענדיגער געזעלשאַפט אין די הײנטיגע צײטען. אַ מענטש, וואָס איז אויפגעצויגען אין דער עפּאָכע פון פאַרביסענער קאָנקורענץ, פון אומ־ברחמנות'דיגער עקאָנאָמישער פײנדשאַפט צווישען מענטשען, גרופּעס און קלאַסען, קען זיך אַפילו גאָר ניט פאָרשטעלען יענע העכסטע אַנט־וויקלונג פון חבר'שען צוזאַמענבונד צווישען מענטשען, וואָס וואַקסט אָרגאַניש אַרויס פון די נײע אַרבעטס באַציהונגען.

פון דער רעאַלער מאַכט פון דער געזעלשאַפט איבער דער אויסער־ליכער נאַטור און איבער דער אײגענער אינערליכער נאַטור שטאַמט אַרויס נאָך אַן אַנדער שטריך אין דער פּסיכאָלאָגיע פון דער נײער וועלט — דאָס איז, וואָס עס איז נ י ט אַ ק י י ן ש ו ם פ ע ט י ־ ש י ז ם, נאָר אַ רײנע, קלאָרע דערקענונג, וואָס איז באַפרײט פון אַלערלײ אָפּגעטער פון מיסטיציזם און פון סמנים פון מעטאַפיזיקע. עס פאַרשווינדען די לעצטע שפּורען פון נאַטוראַלען פעטישיזם, וואָס שפּיגעלט אָפּ די לחלוטין אָפּגעשאַפטע הערשאַפט פון דער אויסערלי־כער נאַטור איבער דעם מענטשען; עס ווערט צעשטערט און אויס־געגנעקערט ביז'ן וואָרצעל דער סאָציאַלער פעטישיזם וואָס שפּיגעלט אָפּ די הערשאַפט איבער דעם מענטשען פון די סטיכישע קרעפטען פון דער געזעלשאַפטליכער נאַטור, די מאַכט פון דעם מאַרק און פון קאָנקורענץ. אָרגאַניזירענדיג באַוואוסטזיניג און פּלאַנמעסיג זײן קאַמף מיט די סטיכישע קרעפטען פון דער נאַטור און זײנע אײגענע באַציהונגען אין אַט דעם קאַמף, נויטיגט זיך דער מענטש ניט אין קײן אָפּגעטער, וואָס פאַרקערפּערען דאָס געפיהל פון אומבאַהאָלפענקײט אַנקעגען די כוחות פון דער אַרומיגער וועלט, וואָס ער קען ניט בײקו־מען; דאָס ניט־דערקענטע הערט פאַר אים אויף צו זײן ניט־דער־קענבאַר, ווארים דער פּראָצעס פון דערקענטעניש, פּלאַנמעסיג געאָרגאַני־זירט אויפ'ן יסוד פון געאָרגאַניזירטער אַרבעט, געהט האַנט אין האַנט מיט אַ באַוואוסטזײן פון קראַפט, אַ געפיהל פון נצחון, ווארים אין דעם מענטשענס לעבענס דערפאַרונג איז ניטאָ מער קײן געביט, וואָס זאָל זײן אַרומגערינגעלט מיט אַ טויבער וואַנט פון געהײמעניש.

א. באָגדאַנאָוו

ווי א רעזולטאַט פון אַט דיביידע אַנגעוויזענע שטריכען פון דער געזעלשאַפטליכער פסיכאָלאָגיע, קומט אויף נאָך א דריטער שטריך — די פּראָגרעסיווע אָפּשאַפונג פון צוואַנג נאָרמעס און בכלל פון צוואַנג עלעמענטען אין געזעלשאַפטליכען לעבען.

די לעבענס באַדייטונג פון כל'ערליי צוואַנגס מיטלען — פון מנהג, רעכט, מאָראַל — באַשטעהט אין דעם, וואָס זיי רעגולירען די לעבענס סתירות צווישען מענטשען, גרופּעס, קלאַסען. די אַלע סתירות פירען צו קאַמף, קאָנקורענץ, שנאה, געוואַלט, און שטאַמען פון דער ניט געאָרגאַניזירטקייט, דער אַנאַרכישקייט פון דעם געזעלשאַפטליכען כלל. די צוואַנגס נאָרמעס, וואָס די געזעלשאַפט אַרבעט אויס, טייל־ווייז אומבאַוואוסטזיניג, טיילווייז באַוואוסטזיניג, אין איר קאַמף מיט אַט דער ניט געאָרגאַניזירטקייט און אַט די סתירות, ווערען פאַר די מענטשען אַן אויסערליכע קראַפט, צו וועלכער זיי וואַרפען זיך אונטער; און אין דער מדרגה פון אַזאַ אויסערליכער קראַפט, וואָס שטעהט איבער דעם מענטשען, ווערען אַט די נאָרמעס פאַרוואַנדעלט אין פעטישען, ד.ה. מענטשען קריגען וועגען זיי אַ פאַלשע פאָרשטעלונג, ווי וועגען עפּעס העכערס, וואָס פאָדערט פאַרערונג אָדער פאַרגעטערונג. ווען ניט אַט דער פעטישיזם, וואָלטען די צוואַנגס נאָרמעס ניט געהאַט אַזאַ מאַכט איבער מענטשען, וואָס איז נויטיג, כדי איינצוהאַלטען די לעבענס סתירות. דער נאַטוראַלער פעטישיסט האַלט, אַז מאַכט, רעכט, מאָראַל שטאַמען פון דעם „תוך פון די זאַכען“. דאָס מיינט — א העכערע אָפּשטאַמונג, אַן אַבסאָלוטע באַדייטונג. דער פעטישיסט גלויבט אין אַזאַ העכערען און אַבסאָלוטען כאַראַקטער פון די נאָרמעס, און מיט דער טרייהייט פון אַ קנעכט איז ער זיי אונ־טערטעניג און שטיצט זיי.

ווען די געזעלשאַפט הערט אויף צו זיין אַנאַרכיש און פאָרמירט זיך אויס אין האַרמאָנישע פאָרמעס פון אַן איינגעאָרדענטער אָרגאַני־זאַציע, דאַן הערען אויף די לעבענס סתירות אין איר סביבה צו זיין אַ פונדאַמענטאַלע, שטענדיגע דערשיינונג, נאָר אַ פּריוואַטע און אַ צופעל־ליגע. די צוואַנגס נאָרמעס אָבער זיינען אַ סאָרט „געזעצען“ אין דעם

זינען, וואָס זיי דאַרפֿען רעגולירען דערשיינונגען, וואָס חזר'ן זיך איבער, וואָס שטאַמען גופא פֿון דעם געבוי פֿון דער געזעלשאַפֿט: זעלבסטפֿאַרשטענדליך, אַז בּאַ דער נייער אָרדענונג פֿאַרלירען זיי זייער זינען. וואָס איז שייך די צופֿעליגע און פּריוואַטע סתירות, איז בּאַ דער הויכער אַנטוויקלונג פֿון דעם סאָציאַלען געפֿיהל און פּונקט אַזאַ הויכער אַנטוויקלונג פֿון דערקענטעניש, קען מען זיי ליכט בּייקומען אויך אָהן ספּעציעלע „געזעצען", וואָס די „מאַכט" דאַרף דורכפֿירען מיט געוואַלט. למשל, אויב אַ גייסטיג-קראַנקער פֿאַרשאַפֿט אַ סכנה און אַ שאַדען צו אַנדערע מענטשען, דאַרף מען ניט האָבען קיין בּאַזונדערע „געזעצען" און „מאַכט-אָרגאַנען", כדי אָפּצור־שאַפֿען אַזאַ סתירה, נאָר עס איז גענוג די אָנווייזונגען פֿון דער וויסענ־שאַפֿט, כדי צוועקמעסיג צו היילען דעם מענטשען, און דאָס סאָציאַלע געפֿיהל פֿון די אַרומיגע, כדי ניט צו דערלאָזען אַ געוואַלד-טאַט פֿון זיין זייט, און אויך אים וואָס ווייניגער געוואַלט צו פֿאַרשאַפֿען.

דער זינען פֿון צוואַנגס נאָרמעס אין אַ געזעלשאַפֿט פֿון העכערען טיפּ פֿאַרלירט זיך נאָך מער, וויבּאַלד אַז מיט דער פֿאַרשווינדונג פֿון דעם סאָציאַלען פּעסימיזם, וואָס איז מיט זיי פֿאַרבּונדען, פֿאַרלירען זיי דאָך אויך זייער „העכערע" מאַכט.

פֿאַלש דיינקען יענע, וואָס מיינען, אַז אין דער נייער געזעלשאַפֿט דאַרף פֿאַרבּלייבען אַ „מלוכה איינאָרדענונג", ד. ה. אַ רעכטס-אָרגאַני־זאַציע, ווייל מע מוז האָבען געוויסע צוואַנגס געזעצען, למשל, אַ געזעץ, אַז איטלעכער זאָל אַ בּאַשטימטע צאָל שעה אַרבּעטען פֿאַר דער געזעלשאַפֿט. איטלעכע מלוכה איינאָרדענונג איז אַן אָרגאַני־זאַציע פֿון קלאַסען העררשאַפֿט, און דאָס איז ניט מעגליך דאָרטען, וואו עס זיינען ניטאָ קיין קלאַסען. וואָס איז שייך דער איינטיילונג פֿון דער אַרבּעט אין דער געזעלשאַפֿט, איז בּאַ דער נייער אָרדענונג גאַראַנטירען דערפֿאַר, פֿון איין זייט, די אָנווייזונגען פֿון דער וויסענשאַפֿט און אירע אויסדריקער, די טעכנישע אָרגאַניזאַטאָרען פֿון דער אַרבּעט, וואָס טוען נאָר אין דעם נאָמען פֿון דער וויסענשאַפֿט, אָבער ניט אין דעם נאָמען פֿון מאַכט, און פֿון דער אַנדער זייט — די קראַפֿט פֿון סאָציאַלען געפֿיהל, וואָס בּינדט צענויף די מענטשען אין

א. באָגדאַנאָוו

איין ארבעטס פאַמיליע דורך דער אויפריכטיגער שטרעבונג צו טאָן אַלץ פאַר דער טובה פון אַלעמען.

נאָר אין דעם איבערגאַנגס פעריאָד, ווען עס זיינען נאָך פאַראַן די רעשטען פון די קלאַסען סתירות פון דער פאַרגאַנגענהייט, קען געמאָלט זיין אַ מלוכה פאָרמע אויך פאַר דער נייער געזעלשאַפט — „דער צוקינפטיגער שטאַט". אַבער אויך די מלוכה איז אַן אָרגאַניזאַציע פון קלאַסען הערשאַפט, נאָר — פון דער הערשאַפט פון פראָלעטאַריאַט, דעם קלאַס, וואָס פאַרניכט די צעטיילונג פון דער געזעלשאַפט אויף קלאַסען, און אינאיינעם דערמיט שאַפט ער אָפּ נאָכדעם אויך די מלוכה פאָרמע פון דער געזעלשאַפט. *)

5) די אנטוויקלונגס כוחות.

די נייע געזעלשאַפט איז געבויט ניט אויף אַן אויסטויש ווירטשאַפט, נאָר אויף אַ נאַטוראַלער. צווישען דער פּראָדוצירונג און דעם געברויך פון סחורות שטעהט ניט קיין מאַרק, קיין מקח וממכר, — נאָר אַ באַוואוסטזיניג און צוועקמעסיג איינגעשטעלטע צעטיילונג.

---

*) דאָס איז ניט מער ווי אַ שפּיל מיט ווערטער, וועלכער שטאַמט פון פרידריך ענגעלס'ן און האָט געהאַט אַ ריין פּאָלעמישען צוועק — צו ענטפערען די אַנאַרכיסטען אין דעם ערשטען אינטערנאַציאָנאל, וועלכע האָבען געפאָדערט די אָפּשאַפונג פון דעם „שטאַט". די אַנאַרכיסטען האָבען געמיינט, אַז די אינדוסטריע קען אָרגאַניזירט ווערען אין דער פאָרמע פון אַ פרייען פאַרבאַנד פון פרייוויליגע קאָאָפּעראַטיוועז, וואו יעדער יחיד קען קומען און געהן, ווען ער וויל. זעלבסטפאַרשטענדליך, אַזאַ פאָרמע פון אָרגאַניזאַציע אין אַזאַ אונטערנעמונג ווי למשל אַן אייזענבאַן איז פּשוט אוממעגליך. ענגעלס האָט געטרייסט די אַנאַרכיסטען־קאָמוניסטען, אַז אי"ה ווען די קאָמוניסטישע געזעלשאַפט וועט שוין אין גאַנצען אינסטאַלירט ווערען, וועט מען ניט דאַרפען קיין צוואַנג, יעדער וועט טאָן זיין שטיקעל אַרבעט פרייוויליג. עס איז אָבער קלאָר באַשיימפערלאַך, אַז אין יעדער אָרגאַניזירטער אונטערנעמונג מוזען זיין אַדמיניסטראַטאָרס, וואָס אָרגאַניזירען די אַרבעט, וואָס ווייזען אָן יעדערען זיין פּלאַץ, וואָס פּאַסען אויף, אַז די נויטיגע מאַטעריאַלען זאָלען אָנקומען אויף דעם ריכטיגען פּלאַץ א. אַז. וו. אימיצער מוז זיי אויסקלייבען אָדער אָנשטעלען און די אנדערע דאַרפען זיי פאָלגען. דאַ האָט איר שוין בעצם וואַלען, מאַכט, געזעצען, ד. ה. אלע עלעמענטען פון דעם „שטאַט". דערמיט וואָס מען וועט אים געבען אַן אַנדער נאָמען, בייט מען ניט איבער דעם עיקר. (רעדאַקטאָר).

פאליטישע עקאנאמיע

די נייע נאטוראלע ווירטשאפט שיידט זיך אפ פון דער אלטער, — למשל, דער פרימיטיוו קאמוניסטישער, — דערמיט, וואס זי נעמט ארום ניט א גרויסע צי א קליינע קהלה, נאר א גאנצע געזעלשאפט פון הונדערטער מיליאנען מענטשען, און שפעטער — די גאנצע מענטש־הייט.

אין די געזעלשאפטען מיט אן אויסטויש ווירטשאפט זיינען די אנטוויקלונגס כחות — די „רעלאטיווע איבערבאפעלקערונג", קאנקור־רענץ, קלאסען קאמף, — ד. ה. איינגעלייד אינגווייניגסטע סתירות פון דעם געזעלשאפטליכען לעבען. אין די נאטוראל־ווירטשאפטליכע געזעלשאפטען, וואס מיר האבען פריהער באטראכט — די פאטריארכאלע, די פעאדאלע און ד.גל. — באשטעהען אט די כוחות, אין דעם לעצטען סך־הכל, אין דער „אבסאלוטער איבערבאפעלקערונג". ד. ה. אין אן אויסערליכער סתירה, אין א סתירה צווישען דער געזעלשאפט און דער נאטור, צווישען דעם וואוקס פון דער באדערפעניש אין לעבענס מיטלען, וואס קומט פון דער פארמערונג, און דעם סכום פון אט די מיטלען, וואס די נאטור שטעלט צו בא די באשטימטע ארבעטס מעטאדען.

אין דער נייער נאטוראל־ווירטשאפטליכער געזעלשאפט ליגען די אנטוויקלונגס כוחות ווידער אין אן אויסערליכער סתירה — צווישען דער געזעלשאפט און דער נאטור, אין דעם פראצעס גופא פון דעם קאמף פון דער געזעלשאפט מיט דער נאטור. דא פאדערט זיך ניט די לאנגזאם ווירקענדיגע קראפט פון איבערמא־סיגער פארמערונג, כדי דער מענטש זאל ווייטער פארפולקומען זיין ארבעט און זיין דערקענטעניש: די באדערפענישען פון דער מענטש־הייט וואקסען אין דעם פראצעס גופא פון ארבעט און דערפארונג, איטלעכער נייער זיג איבער דער נאטור און אירע סודות שטעלט ארויס נייע פראבלעמעס און רעטענישען פאר דער הויך־געארגאניזיר־טער, הארמאנישער פסיכיקע פון דעם נייעם מענטשען, וואס איז פיהל־באר צו איטלעכען פעלער און ווידערשפרוך. הערשאפט איבער דער נאטור מיינט א שטענדיגע אנזאמלונג פון געזעלשאפטליכער ענערגיע, וואס זי קריגט אריין פון דער אויסערליכער נאטור. צום סוף זוכט

א. באַגדאַנאָוו

די ענערגיע אַז אויסגאַנג און געפינט אים אין ש אַ פ ו נ ג , אין דער באַשאַפונג פון נייע פאַרמעס פון אַרבעט און דערקענטעניש.

אמת, אַז אַנזאַמלונג פון ענערגיע פירט ניט אַלעמאָל צו שאַפונג — זי קען פירען אויך צו אַנטאַרטונג. די פאַראַזיטישע קלאַסען פון דער היינטיגער און פון די פריהערדיגע געזעלשאַפטען, אַנזאַמלענדיג ענערגיע אויפ׳ן חשבון פון דער אַרבעט פון אַנדערע מענטשען, זוכען פאַר איר אַז אויסגאַנג ניט אין שאַפען, נאַר אין אויסגעלאַסענקייט, אין אומנאַטירליכען געראַפינירטען געברויך; און דאַס פירט צו אַז אַפשוואַכונג פון דער פסיכיקע, צום אונטערגאַנג פון דעם קלאַס. — אַבער אַזוי זיינען נאַר פ אַ ר אַ ז י ט ע ן; זיי לעבען ניט אין דעם קרייז פון געזעלשאַפטליך־ניצליכער אַרבעט, נאַר כמעט דורכאויס אין דער ספערע פון ג ע ב ר ו י ך ; נאַטירליך, אַז אין אַט דער סביבה זוכען זיי אויך נייע לעבענס פאַרמעס — און געפינען זיי אין ראַפינירטקייט און אומנאַטירליכקייטען. — די נייע געזעלשאַפט וויים ניט פון אַזעלכע פאַראַזיטען; דאַרטען זיינען אַלע — אַרבעטסלייט, און אין דער ספערע פון אַ ר ב ע ט באַפרידיגען זיי דעם דאַרשט צו שאַפען, וואָס שטאַמט פון דעם איבערפלוס ענערגיע. זיי בעסערען אוים די טעכניקע און די דערקענטעניש, — און הייסט עס אויך די אייגענע נאַטור.

די נייע אַנטוויקלונגס קרעפטען, וואָס ווערען געבאָרען פון דעם מענטשענס אַרבעטס דערפאַרונג, ווירקען אַלץ שטאַרקער און שנעלער, וואָס ברייטער, פאַרוויקעלטער, אַלזייטיגער אַט די דערפאַרונג איז. אין דער נייער געזעלשאַפט, מיט איר קאָלאָסאַלען פאַרנעם און פאַרוויקעלטקייט פון דער אַרבעטס סיסטעמע, מיט איר אומגעהייערער גע־קייטעלטקייט, וואָס דערנעהענטערט און פאַראייניגט די דערפאַרונג פון די פאַרשיידענסטע (באַ אַ גלייכען ג ר א ד אַנטוויקלונג) מענטש־ליכע פערזענליכקייטען, מוזען אַט די אַנטוויקלונגס קרעפטען באַשאַ־פען אַזאַ האַסטיגען פראָגרעס, וואָס מיר קענען דערפון אפילו קיין גע־נויען באַגריף ניט האָבען. דער האַרמאָנישער פראָגרעס פון דער קומענדיגער געזעלשאַפט איז ניט אין אַז ערד אינטענסיווער, איידער

פּאָליטישע עקאָנאָמיע

דער האַלב־סטיכישער פּראָגרעס פון אונזער עפּאָכע, וואָס וואַקעלט זיך צווישען ווידערשפּרוכען.

אַלע עקאָנאָמישע שטערונגען צו אַנטוויקלונג זיינען אין דער נייער געזעלשאַפטליכער סיסטעמע אָפּגעשאַפט. אַזוי אין די פאַרשפּרייטונג פון מאַשינעס, — וואָס אין דער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט געפינט זי אַ גרעניץ אין דער גרויס פון דער הכנסה פון דער מאַשינע, — אין דער נייער געזעלשאַפט אָפּהייענגיג דורכאויס פון איר פּראָדוקטיוויטעט. און מיר האָבען שוין געזעהען, אַז אַ מאַשינע, וואָס איז זעהר ניצליך פאַר דער איינשפּאָרונג פון אַרבעט, לוינט זיך ניט אָפּט זעהר שטאַרק פון דעם שטאַנדפּונקט פון קאַפּיטאַליסטישען פּראָפיט (זעה דעם קאַפּיטעל וועגען דער פאַרשפּרייטונג פון מאַשינעס).

די אונטערשטע שורה, — די העכסטע מדרגה, וואָס מיר קענען זיך נאָר פאָרשטעלען אין הערשאַפט איבער דער נאַטור, אָרגאַניזירטקייט, געזעלשאַפטליכקייט, פרייהייט, פּראָגרעס — דאָס איז די אַלגעמיינע כאַראַקטעריסטיקע פון דער נייער, סאָציאַליסטישער אָרדענונג.